

ANUARUL

Societăței literare „Gr. Alexandrescu“

a elevilor de curs superior din Liceul „Unirea”, Focșani

NUMĂR JUBILAR

Anul școlar 1922-1923

CUPRINSUL

Ov. Densusianu — F. — și literatură și viață

Cuvintările din Sedință festivă

Pelerinajul la mormântul lui Duiliu Zamfirescu

C. Gruia — Poezii de Rabindranath Tagore

Excursia membrilor Societăței

Compoziții și încercări literare de-ale elevilor

Disertații: rezumate și discuții

Situația generală a Societăței

*ILLUSTRATH: Tabla comemorativă a Societăței; Mormântul lui Duiliu Zamfirescu;
Mănăstirea Mera; Funicularul dela Comando.*

FOCŞANI

C. 749. INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „TIPARUL PUTNEI” S. A.

— 1923 —

COPIALIA
F. — 1923 —
F. — 1923 —

LIBRARIE

N. Teiuș

ANUARUL

Societăței literare

„Gr. Alexandrescu”

a elevilor de curs superior din liceul „Unirea”, Focșani

Nr. 4

Anul școlar 1922–1923

al 25-a an al Societății

Acesta e cel din urmă Anuar pe care îl tipărește subsemnatul, în legătură cu activitatea Societăței literare „Gr. Alexandrescu“. Este un număr jubilar deoarece, în anul școlar încheiat, Societatea și-a serbătorit douăzeci și cinci de ani dela intemeierea ei. Principalul meu scop, cînd am primit acum patru ani președinția acestei Societăți, a fost să o conduce — indiferent de greutățile ce voi întîmpina — pînă în anul școlar în care împlinește o vîrstă aşa de frumoasă. Vîrsta aceasta închee cinea dintr-o parte a unei activități, care pe viitor ar fi de dorit să se prezinte și mai bogată decît a reușit să fie pînă în prezent, în vremuri uneori destul de turburi și de grele.

Totuși ușor se poate constata progresul făcut de Societate, dela înființarea ei și pînă azi. În cei din urmă patru ani — care mă interesează mai mult, pentru că de activitatea desfășurată în acest interval sunt direcți răspunzător și pe ea am căutat să o prezint pe rînd publicului, în cele trei anuare apărute pînă azi — acest progres se poate și mai cu înlesnire observa, foilețind paginile publicațiilor amintite. Iată cîteva cifre destul de elocvente, culese la înțîmplare: În anul școlar 1919-1920, numărul volumelor din Biblioteca Societăței era de 1683; actualmente biblioteca are 2874 de numere (la un număr fiind înregistrate mai multe exemplare ale aceleasi lucrări). În anul școlar 1919 - 20, membrii Societăței au consultat, în trei luni, 333 volume, în anul 1920 - 21, 3214 volume în 8 luni, în anul școlar 1921 - 22, 3231 volume în 7 luni, iar în acest an, 4446 volume în 7 luni. În anul școlar 1919 - 20, numărul membrilor, la încheerea cursurilor, era de 90, în anul 1920 - 21, de 137, în anul 1921-22, de 167, iar în acest an a fost de 208. Din cofizațiile membrilor s-au strîns, în primul an școlar, 1184 lei, în al doilea 3557, în al treilea 3902, iar în acest an 8566 lei. Discuțiile prilejite de expunerea disertațiilor de elevi au fost din an în an mai numeroase și membrii care le susțineau căutaș-și documenteze tot mai solid părerile. Excursii, din ce în ce mai întinse și mai instructive, s-au făcut în fiecare an în județ și în finurile vecine județului nostru. Era, aşa dar, fizic ca Anuarele să fi apărut din ce în ce mai voluminoase și cu material mai variat. Nu e mică părerea mea de rău că, în anul jubilar al Societăței, nu ne putem prezenta din acest punct de vedere cu mult mai mulțumitor decât în anii trecuți. Greutățile materiale s-au înmulțit enorm și ne-au trebuit o puternică voință și o îndelungă sforțare să putem apărea în condițiile pe care ceilorii nostri le vor putea constata, cercetând conținutul acestui volum. În el am

cetăței, la urmă, alcătuind din ea a treia parte a acestui Anuar—un fel de Anexe—și în chipul acesta, dând un aspect mai puțin rigid celor din-tâi pagini ale publicației. Restul materialului cuprins în paginile următoare e în mare parte asemănător celui de anul trecut; am căutat doar să introduc mai multă variație în alcătuirea părții a doua: „Alte manifestări ale Societăței“. Amănunte în legătură cu activitatea generală a Societăței, din acest an mai ales și din unii ani anteriori, ceeatorul că va putea găsi fie în această de a doua parte, fie în Partea I, Ședința Nr. 26, în cuvîntarea de încheere a Președintelui.

Cele mai alese mulțumiri am de exprimat, pentru sprijinul dat în intervalul acestor patru ani, D-rei M. Rarinescu, profesoră în localitate și D-lui avocat G. Alexian, fost membru al Societăței, iar recunoașterea mea pioasă și gîndurile cele mai bune le îndrept către D-l profesor Ovid Densusianu, care prin sprijinul D-sale generos și prin cuvîntul D-sale mi-a nelezit de multe ori calea grea ce am avut de străbătut și mi-a dat distinsa mulțumire de a încheia cu emoție o activitate, pentru care D-sa a găsit totdeauna apreciere indulgentă și vorbe de încurajare.

I. M. Rașcu
Profesor de Limba română

Focșani, 12 august 1923.

I.

Dare de seamă despre ședințele Societăței *)

Ședința Nr. 1

Proces verbal din 3 decembrie 1922

Elevul Diaconu I. din cl. VIII cetește statutele și regulamentele Societăței și ale bibliotecei.

Se procedează apoi la alcătuirea comitetului Societăței pentru anul școlar curent, comitet care este astfel alcătuit. Membri: elevii Diaconu I. din cl. VIII, Nestor Iacob din cl. VIII (eliminat și înlocuit cu elevul

*) În acest capitol publicăm procesele verbale ale ședințelor săptămânale. Ele sunt alcătuite din contribuțiile profesorilor sau ale membrilor, care sunt ținuți să-și prezinte în scris rezumatul celor spuse, cîteva zile după ședința în care au rostit o disertație, o comunicare sau și-au exprimat vre-o părere în legătură cu o lucrare școlăreasă. Pentru a nu repeta, la începutul fiecăruia proces verbal, unele formule asemănătoare, arătăm aici că ședințele din acest an școlar au fost de obicei prezidate de președintele Societății, D-l profesor de Limba română I. M. Rașcu. Patru din aceste ședințe (cf. procesele verbale n-rele: 3, 10, 11 și 15) au fost prezidate de D-ra profesoră de Limba română M. Rarinescu. La aceste ședințe — afară de ultima, festivă, la care au asistat, pe lîngă șapte D-ni profesori ai Liceului, și mulți alți membri ai corpului didactic și invitați — au luat parte, în afară de președintele Societăței, următorii membri ai corpului didactic: D-ra M. Rarinescu: 25 ședințe, D-na El. Lupu, directoarea Școalei secundare de fete gr. II: 4 ședințe, D-na Constantinescu, directoarea Șc. profesională: 1 ședință, D-na V. Miciora: 1 ședință. Domnele institutoare: El. Crăciunescu: 2 ședințe, Dumitru: 3 ședințe, Grădeanu: 3 ședințe, Păun: 1 ședință, Rahtivan: 1 ședință, Ciocirlan: 1 ședință, Rădulescu: 1 ședință. Domnii: Al. Georgiadi, directorul Liceului „Universitate“: 1 ședință, S. Măndăchescu, directorul Șc. Normale de învățători: 1 ședință, C. Popescu, prof. în Florești: 1 ședință, I. Rădulescu-Rimnic, prof. de Franceză: 2 ședințe, S. Rahtivan, prof. de Matematică: 1 ședință, Bălănescu, prof. de Fizico-chimie: 1 ședință, C. Zamfirescu, prof. de Geografie: 1 ședință, T. Iordănescu, prof. de Latină: 1 ședință, Cornăutzeanu, prof. supl. de Latină: 1 ședință. D-nii institutori Dumitru: 3 ședințe, Popovici: 2 ședințe, Dimitrescu: 1 ședință, G. Rarinescu: 1 ședință, Priopoi: 1 ședință, Mihailescu: 1 ședință, I. Ciocirlan: 1 ședință.

De cîteva ori au asistat și unii din foștii membri ai Societăței și la cele mai multe ședințe a luat parte și D-ra El. Constantinescu, secretara Școalei secundare de fete gr. II. Înainte de a se intra în ordinea de zi, secretarul Societăței cetea procesul verbal al ședinței anterioare.

Stoianescu P. din cl. VII și *Nestor I.* din cl. VII (retras și înlocuit cu elevul *Paraipan C.* din cl. VII.) Bibliotecar: elevul *Gurău Th.* din cl. VII, care și-a ajutoare pe elevii *Iacovache I.* din cl. VI și *Căloianu P.* din cl. V. Casier: elevul *Teodosiu V.* din cl. VII și Secretari: elevii *Răduan I.* din cl. VII și *Klein M.* din cl. VII (către sfîrșitul anului, a funcționat în al doilea post de secretar elevul *Bonciu Gh.* din cl. VII.)

D-l profesor *I. M. Rașcu* desvoltă o conferență intitulată *Folosete studiului. Metode de lucru.* Arată farmecul muncei intelectuale, însemnatatea ei, viața intensă a cărților, binefacerile și măngâierile studiului, atracția cărților frumoase, folosul lor pentru perfecționarea mijloacelor de exprimare și pentru suflet. Vorbește în urmă de metodele mai însemnate de lucru, recomandă alegerea unor anumiți autori pentru formarea stilului îngrijit. Îndică apoi metode speciale pentru asimilarea frumuseștilor unor opere beletristice: cefirea cu glas tare a poeziilor; copierea pasagiilor interesante; cefirea la vreme potrivită a cărților, căci sunt opere care se adresează unor anumite vîrstă și cefirea lor indiferent la ce vreme poate adesea dăuna; cefirea atență și în întregime a operelor literare; luarea de note; felul cum trebuie cercetate studiile, cărțile aride și bucajile alese. Recomandă metode speciale pentru alcătuirea unui repertoriu al cunoștințelor noastre: caete și rubrici pentru cărți cetele, pentru cărți care ar trebui cumpărate deocamdată și ulterior, pentru cărți care trebuie numai decât cetele. Note de erudiție, date, citate însemnate, sugerări, cuvinte străine, expresii străine. Se vorbește la urmă de folosul rezumatelor, al sublinierilor, al scrierii pe marginea cărților, al cefirei acitive și se închee, îndemnându-se elevii a căuta în studii refugii fermecate, care să le înfrumusețeze viața școlară.

Durata ședinței: un ceas și jumătate.

Şedința Nr. 2

10 decembrie 1922

Eleva *Reivici Clara* din cl. VII cetește o dare de seamă despre volumul „Peste mări și ţări” de Colonelul N. M. Condiescu. Acest volum conține impresiile din călătoria făcută de A. S. R. Prințipele moșnenilor români, însoțit de autor, în Grecia și în Egipt. Cu prilejul acestei călătorii, ei au putut cunoaște urmele vechei civilizații grecești și egiptene. În Grecia au vizitat monumente, temple și muzeul național, ce păstrează vechi opere de artă. Tot astfel și în Egipt, vizitind piramidele, templul, muzeul arab și egiptean, au putut să-și facă o idee clară de vechea lume egipteană, care astăzi nu mai trăește decât prin aceste opere de valoare. Autorul ne-a redat totă această lume de frumuseți artistice într-un stil atrăgător, fapt care face ca volumul să fie cunoscut cu placere.

Elevul *Diacou Ioan* din cl. VIII vorbește despre conținutul scrierii „Sufletul latin și literatura nouă” de Ov. Densusianu. După ce

Şedința Nr. 3

arașă, în general, importanța acestui studiu, vorbitorul scoate în evidență însemnatatea simbolismului, care este un produs al culturii franceze. Scriitorii noi cîntind, ca și româncii, natura, introduc în poezie motive nouă și admîșind principiul libertăței în artă, favorizează în mod larg inspirația. Ei au cîntat, pe lîngă aceasta, și viața socială, orășenească, progresele industriale, într'un cuvînt manifestările civilizației moderne. Ei descriu natura trecută prin prisma sensibilităței lor, de aceea produc opere pline de lirism. Deși zugrăvesc natura, la ei elementul descriptiv e redus, cel lîric fiind pus în schimb în evidență. De aceea poezia unui Verhaeren sau Paul Fort are atâtă viață. În privința tratării temelor nouă, ei au cîntat pentru întăria oară viața intensă a orașelor, viața, care fuseseră despreșită de predecesori. Lumea rustică, idealizată de românci, a fost cîntată de poeziî noi aşa cum este ea. Cînd cîntă natura, ei caută să reînnoiască procedeele, să nu se opreasă la descrierea obiectivă. Se scoate, la urmă, în evidență caracterul de umanitate al acestei poezii și se închee, arătîndu-se că toate însușirile literaturii nouă se concentrează într'una singură: idealismul ei.

Eleva *Paraipan Maria* din cl. VII cetește, în română și în original, poezii din Paul Fort, Fernand Gregh și Verhaeren (în traducere D-nei El. Farago.)

D-l prof. *I. M. Rașcu* cetește „Prière pour s'en aller au paradis avec les ânes” de Fr. Jammes, în traducerea D-lui I. Pillat și în original. Durata ședinței: un ceas și jumătate.

Şedința Nr. 3.

17 decembrie 1922

D-l Președinte al Societăței vestește moartea romancierului francez *Marcel Proust*. Personalitate puternică, afirmîndu-se la o vîrstă mare, prin romane în care s'a vădit ca unul din cei mai îndrăsneți cercetaitori ai cutelor sufletului omenesc, Proust lasă cea mai luminoasă urmă în literatura franceză din ultimii ani. În ciclul de romane „A la recherche du temps perdu”, autorul reușește să ne dea o icoană minujoasă a sufletelor din societatea unor țărani cercuri pariziene. Anecdota îl interesează prea puțin. Ceea ce-l preocupă sunt atitudinile sufletești, nuanțele de simțire, amănuntele ce par la prima cercetare lipsite de însemnatate. Ele, totuși, creează, prin mijloace care nu se pot în cîteva vorbe caracteriza și defini, atmosfera ce este proprie romanelor lui Proust. Lectura lor e aridă și reclamă o oarecare educație a gustului literar, a atenției și o cultură literară apreciabilă. Unul din aceste romane, cu titlul aflat de evocator și de gingăs: „A l'ombre des jeunes filles en fleurs” e reprezentativ din punctul de vedere semnalat. Se descriu, obositoruneori, pe pagini întregi, gesturi abia schităte, contururi minuscule, aspecte și detalii. Capitole nu există. Total se înlanțue însă solid, deși

acțiunea își face impresia unui fluviu leneș ce curge adormitor de monoton printr-o maluri fără variații. Cu toate acestea, urmărind cu atenție și în uneori abia perceptibil al fesături subiectului, te surprind adesea observații de amănunt, vorbe pe care parcă le-ai mai auzit, clipe pe care parcă le-ai mai trăit. Cu digresii risipite la tot pasul, cu reveniri și insistențe, lipsit de arta clasică a compozиiei strînsă și sigur condusă, romanele lui Proust își lasă totuși o impresie puternică de viață concretă — nu de viață largă și exuberantă, ci de viață îngărdită, mocoșită uneori și închisă, ca și aceea pe care înțelegea să o trăiască autorul, între părăsii camerei sale de lucru, cu luminile aprinse și storurile lăsate în tot cursul zilei.

Eleva Montanu Maria din cl. VIII vorbește despre Poeziile lui St. O. Iosif, cu prilejul împlinirii a zece ani dela moartea poetului. Născut în Ardeal, Iosif a venit de timpuriu în vechiul regat, unde învăță și cursul liceal. Aici colaborează la „Viață“, „Literatura și arta română“, „Semănătorul“, apoi la „Luceafărul“ și în urmă la „Flacără“. Cele mai însemnante volume de poezii ale lui Iosif sunt: „Patriarhal“ (1901), „Credințe“ (1905), „Cîntec“ (1912) și „Tâlmăciri“, traduceri din Heine, Goethe, Schiller, Lenau, etc. (1909).

St. O. Iosif, suflet prea simțitor, a venit din Ardeal plin de încredere și dor de muncă. La noi însă s-a izbit de supărare și de sărăcie. Modest, el a suferit în tacere, fără să cîrtească împotriva răutăței omenești, dar necontentit a plîns plecarea lui de acasă. Multe dintre „Patriarhal“ sunt isvorîte din acest sentiment duios, pe care îl deșteaptă amintirea casei părintești și a locurilor în care a trăit copil, a bătrînilor care l-au populat căpilăria, în apusele vremi de trai patriarhal. Astfel sunt poezii „Bunică“, „Fusul“, „Nucul“ și a. In sufletul lui I. nu se deșteaptă însă numai dorul de locul nașterei, ci și remușcări că nu a rămas în Ardeal să lupte pentru desrobirea fraților lui („Scrisoare lui Goga“). El a plecat cu sufletul plin de credințe, care l-au împuternicit să lupte cu griji și cu necazuri. Dar lupta a fost grea („Copil sărmă“), de aceea credințele au început să-l părăsească, „eri una, astăzi una“ („Credințe“). Invins în luptele cu viață, se întoarce în gînd la casa părintească, la mama bună și duioasă, pe care o roagă să-i aştearnă patul, să doarmă bolnav și obosit („Invins“). In versurile lui I., scrise în această vreme, cel mai dur cel mare al sufletului său, de a retrăi clipele liniștite sale copilăriei. El nu putea să se mulțumească pentru totdeauna cu o viață de pribegie și văzînd cum alții au un cub al familiei lor, plin de liniște și voe bună („Pribegie“), l-a prins și pe el dorul de a-și clădi un cămin, în care să găsească liniștea visată („Spre primăvară“). Această dorință l se împlineste, căsătorindu-se. In fericirea găsită, își sădește poetul toate nădejdile de bine pentru viitor. Acum scrie singurele poezii în care îl găsim mulțumit, chiar fericit:

Aș vrea să cînt, să' mbrac în mîndre rime
Norocul rar ce'n cîntec nu încape.

(Terșine)

Versurile compuse în acest timp oglindesc neîțărurita dragoste pentru aceea care îl făcuse fericit. Dar fericirea lui I. este și mai mare

atunci cînd îl este dat să scrie „Cîntec de leagă“ și „Cîntec sfînt“, copilei sale Corina. Peste acesta din urmă plutește însă melancolia, pricinuită de amintirea copilăriei sau poate de grija viitorului, căci ne vorbește de „mîne cînd voi fi pămînt“. Cînd însă o presimțire tristă se strecoară în versurile poetului, întunecîndu-i seninătatea fericirei. Gîndul că totul e trecător în viață îl deșteaptă în suflet grija că și fericirea lui să nu treacă prea curînd. („Trec nopțile“). Presimțirea se împlineste: împrejurări nenorocite îl sdrobesc viața și fericirea. Acum își scrie I. cea mai mare parte din cîntecelor-i desnădăduite. Gîndurile lui pline de dragoste duioasă pornesc învăluite în armonia versurilor, către aceea care i-a răpit fericirea („O, sboară iar“). Poetul sufere resemnat, se împacă chiar cu această suferință, găsind că numai cine cunoaște durerea cunoaște și fericirea. („De profundis“). Dragostea lui nu șovăește o clipă: poetul urmează să-și îndrepte gîndurile pline de dor către ea. („Noapte de mai“). O singură dată în versurile lui pare că se ascunde o umbră de imputare („Romană veche“). Dar dragostea lui plină de durere continuă să se cristalizeze în „Cîntec“, de unde va răsari mereu, ca o fantomă tristă („Si dacă vii“). Uneori uitarea pare că vine să-i vindece rana, dar e numai o părere, căci tot ce e frumos în natură îl mărește suferința, împrospătîndu-i amintirile dureroase. („Rana“). Astă suferință îl deșteaptă dorul de vremea cînd, copil, nu știa ce înseamnă a iubi („Te duci“), apoi dorul de liniștea morței („Ad mortem“):

Rapaos sufletul meu cere
Si pace după-astă chin..
Tăcefi—mi-e sete de tacere.

(Cîntecelor)

In cele din urmă, I. se încredințează că aceasta este soarta poetului: să sufere („O viață“, „Harpistul“, „Unui tînăr“).

Suferința adincă l-a făcut pe I. înlegător de dureri străine. („Arăștii“, „Cei doi prieteni“). De o sensibilitate feminină, el simte adinc orice durere. Suferința lui este însă individualizată și poezile lui sunt mărturisiri intime, fără sentimente mai largi și generale (o singură excepție făcînd poezia „La arme“). Pentru I. a scrie este o necesitate pentru ușurarea suferinței. I. nu caută să-și eternizeze suferința, împlind-o cu idei înalte. In aceasta îl este superior Eminescu. Toată poezia lui I. este învăluită în melancolie, sentiment pe care l-a cunoscut din tinerețe, în liniștea codrilor de brazi („Melancolie“). Dragostea de natură, ale cărei elemente le idealizează, este în strînsă legătură cu dragostea vieții dela fară, pe care o cîntă cu totul altfel decît Coșbuc. I. este dornic mai ales de liniștea acestei vieți și tot aceasta este marea calitate ce atrbuie el trecutului pe care îl admiră. Aici iar se deosebesc de Eminescu: acesta fiind un revoltat de starea prezentului, cîntă virtușile strămoșilor, pe cînd I., un obosit de suferință, dorește numai liniștea patriarhală pe care adesea au trăit-o străbunii.

I. nu învinovătește pe nimeni de suferința lui („O viață“), el e un resemnat plin de modestie („Cîntarețul“); gîndul lui cere numai îndurare dela Dumnezeu („Rugăciune“). Această îndurare Dumnezeu î-

dat-o, luându-l din lumea aceasta în care a suferit atât de mult „ducindu-l în alt aer să poată respira“, cum spunea Manzoni despre Napoleon. L. ne lasă în opera lui o melodie tristă, dar armonioasă. Artist al formei, el scrie și cele mai bune traduceri în versuri din literatura română.

In autocritică eleva *Montanu* spune că nu a vorbit despre operele scrise de I. în colaborare cu Anghel, căci în acestea personalitatea lui I. s'a contopit aproape cu totul în aceea a lui Anghel. De traduceri s'a ocupat atunci cînd a vorbit despre formă, căci o operă de traduceri în versuri este însemnată mai ales din punctul de vedere al formei. — Eleva *Barber Rașela* din cl. VI e de părere că vorbitoarea n'a arătat cauzele pesimismului lui I. Ca un merit al disertației, eleva B. găsește faptul că vorbitoarea a studiat opera lui I. paralel cu viața lui. — Elevul *Ștefănescu P.* din cl. VII spune că pesimismul moderat al lui I. urmează întocmai preceptele lui Goethe: „In der Genüg'samkeit liegt das Glück“. Cu cît idealismul e mai mare, cu atât izbirea de realitate e mai bruscă și pesimismul culminant. — Nu s'a vorbit nimic de influența populară ce se simte mai ales în stilul lui I. Se știe că I. exceleză în doine, din care cel ce face observația citează „Doina munșilor“. — In deosebire de ceilalți poeți pesimisti, I. atinge coarda patriotică în cunoșcula sa poezie „La arme“. — Elevul *Labis Alexandru* din cl. VII arată că nu s'a insistat îndeajuns asupra talentului lui I. ca mînitor al versului. Spune că nu s'a vorbit mai nimic de plasticitatea imaginilor întrebuințate de I. în poeziile sale. S'au relevat numai influența lui Coșbuc și acea a lui Eminescu, fără a se insista asupra influenței poporane și asupra celei a poetului ungur Petöfi. Nu s'a vorbit destul despre personalitatea lui I., personalitate care se menșine deasupra tuturor influențelor străine. — Elevul *Bacher S.* din cl. VII observă că era necesar să se amintească puțin și de viața lui I. înainte de a trece în Regat. El a făcut studiile elementare la Brașov și Sibiu, unde a învățat limba maghiară și cu ajutorul acestor cunoștințe traduce mai tîrziu în românește o parte din opera lui Petöfi, poet care a avut și o oarecare influență asupra lui I. Cînd s'au făcut comparații între opera poetică a lui I. și cea a lui Coșbuc și Eminescu, nu s'a precizat care poezii sunt superioare: cele scrise în genul „poetului sărănimiei“ sau cele eminesciane? „Furtuna“, se știe, e mai reușită decât „Nopți de vară“, „Singur“, etc. scrise în genul lui Eminescu. — Meritele disertației sunt însă mai mari decât defectele. S'a arătat îndeajuns nota personală — melancolie, blîndețe, nu patimă impulsivă ca la Coșbuc — din poezile studiate, precum și sinceritatea lui I. care face ca opera acestui poet să fie oglinda spiritului său. — Elevul *Nestor Ioan* din cl. VII observă următoarele: 1) Indeciziunea planului. Se ratează în prima parte a lucrării opera lui I. în legătură cu temperamentul poetului, se trece apoi la analiza în legătură cu fapte din viața lui, în cele din urmă se studiază atitudinea poetului în fața temelor lice obișnuite (moarte, natură, etc.) 2) Nu s'a precizat destul de complet deosebirea dintre I. și Eminescu. I. este un sensibil, un învins, pe lângă opera temperamentalui pesimist și sensibil al lui Eminescu să refu și filozofia; atitudinea lui Eminescu este rațional-filosofică, pe lângă ceea ce I. este numai sentimentală. 3) Era util, contrar celor sus-

tinute de vorbitoare în autocritică, de a se urmări evoluția personalităței, deci și a talentului lui I., în fuzionarea lui cu cel al lui Anghel. Obiectul disertației fiind „Iosif“, el trebuie urmărit ori unde se găsește ceva din el. Si nu se poate susține că în opera Anghel-Iosif nu este nimic din I. — Elevul *Huzum Virgil* din cl. VII, după ce precizează unele lucruri în legătură cu biografia poetului, arată că nu s'a vorbit despre romantismul lui I. Influențat de Heine, cu al căruia suflet avea multe puncte de contact, găsim la I. sensibilitate, imaginație și sentimentul naturei, care sunt caracteristice romanticilor. Din epoca post-eminesciană el este dintre puținii poeți care ne mai mișcă și ne plac și astăzi. Această se datorează și sincerităței lui, cît și simplităței mijloacelor de exprimare. Nu s'a vorbit apoi de I. ca poet epic, căci sunt balade, unele inspirate din cîntecile populare, ca „Gruia“, ce ne arată talentul poetului privit prin altă latură. De colaborarea poetului cu Anghel numai s'a amintit. Elevul H. crede că ar fi trebuit să se arate cauzele ce i-au făcut să se apropie, deși aveau sufletele atât de diferite și apoi cauzele care i-au despărțit. În privința citatelor, era mai bine ca vorbitoarea să nu se folosească de poeziile ce se găsesc la sfîrșitul volumului „Patriarhale“, căci ele nu sunt reprezentative pentru I. — Închinînd una din poeziile sale lui Ștefan Petrică și Iuliu Săvescu, poeți morți și ignoranți, I. contrabue să-i scoată din negura uitării. — Versul liber, întrebuițat atât de puțin în timpul vieții poetului, se găsește pe alocurea cultivat de el. Vorbitoarea trebuia să amintească și de traducerile tragediilor clasice, atât de reușită redată de I. în românește. — Elevul *Diaconu Ioan* din cl. VIII arată mai întâi împrejurările în care a debutat I. După Eminescu a fost o pleiadă de scriitori care, imitând pe marele poet, nu erau sinceri în poezie, ci cîntau „dureri închipuite“. Vlahuță lansează în 1893 manifestul „Unde ne sunt visătorii?“, în care arătind menirea poetului, se întreabă:

Unde ni-s entuziaspii, visătorii, trubadurii,
Să ne cînte rostul lumiei și splendorile naturei?

Glasul lui a fost ascultat și în 1894 apare revista „Viața“ la care a debutat I. Apoi, ca o completare a celor spuse de elevul Ștefănescu, vorbitoarul arată că poate urmărid sfaturile date de Vlahuță, I. n-a fost pesimist, deși a suferit mult. Se ocupă apoi de apropierea dintre Eminescu și I. În poezia sa I. scoate în evidență desnădejdea în dragoste, ca Eminescu și Heine. Regretul pentru fericirea trecută crește treptat, pînă cînd poetul exclamă: „repaos sufletul meu cere, tăcești, mi-e sele de tacere“. Această stare sufletească a poetului trebuia urmărită în toată evoluția ei. Crede că vorbitoarea găsește afirmînd că la I. găsim isbucniri personale. Poeziile lirice ale lui I. sunt caracterizate tocmai printre simțire fără isbucniri personale. (In altă ordine de idei se arată asemănările ce există între poezia „Inter pocula“ a D-lui M. Codreanu și „Oda băchică“ a lui I.) Vorbitoarul găsește că nu numai I. a fost un resemnat în literatura română. Oare Gr. Alexandrescu nu se găsea în aceeași stare cînd a scris versurile următoare din „Anul 1840“.

Râul se face fire, simfire amorește
Si trăesc în durere ca'n elementul meu?

La urmă, se scoț în evidență meritele disertației: Vieața lui I. a fost bine studiată, cu exemplificări numeroase din opera sa și paralel cu activitatea poetului.

După rezumatul, făcut de D-l Președinte, al părerilor expuse de membri, eleva *Montanu* răspunde că despre pricina tristeței lui I. s'a ocupat îndeajuns, căci a studiat opera în legătură cu viața. Amănuntele care i s'a cerut asupra vieții lui I. nu le-a găsit în studiile de care s'a folosit, iar despre sinceritatea și simplitatea poeziei lui I. a vorbit destul. Influența lui Petöfi nu a avut de unde să o cunoască; influența lui Coșbuc a fost studiată astăzi cît a crezut că e de nevoie pentru economia subiectului. Planul a urmat analiza operei în legătură cu viața și s'a încheiat cu personalitatea poetului, așa cum reiese din operă. N'a afirmat că I. este cel mai resemnat dintre poeții noștri. A fost în orice caz mai resemnat decât Gr. Alexandrescu, care știm că cere schimbări în starea de lucruri din timpul lui.

Ora fiind înaintată, restul discuției rămîne să se expună în ședință viitoare.

Elevul *Rădulescu N.* din cl. VI cetește două poezii de St. O. Iosif: „Furtuna“ și „Cîntec sfînt“.

Durata ședinței: un ceas și patruzeci și cinci de minute.

Şedința Nr. 4.

24 decembrie 1922

Se continuă discuția asupra disertației despre „Poeziile lui Iosif“ a eleviei *Montanu Maria* din cl. VIII.

D-ra profesoară *M. Rarinescu* arată că datele trebuie să fie fixate în mintea ascultătorilor punctele principale din viața și opera unui scriitor și bine să nu le punem toate la începutul lucrării, ci să alegem pe cele mai însemnate și să facem, pe cît este cu pulință, legătura fie între ele, fie cu alte evenimente cunoscute. Numai astfel datele pot să folosească într-o disertație și pot fi reținute mai cu ușurință. Așa de ex. viața poetului Iosif se scurge dela data răsboiului din 1877, pînă în preajma evenimentelor din 1913. — Trecind apoi la felul cum a fost tratat subiectul — viața în legătură cu opera poetului — se observă că era bine să se fi arătat evoluția talentului lui Iosif și trecerea dela cîntarea senină a vieței patriarhale la dureroasa mărturisire a suferințelor sale intime.

Se arată apoi că una din cele mai bune poezii, „Furtuna“, n'a fost analizată decât din punctul de vedere al formei — poate din teama de a nu se reveni de două ori asupra ei, teamă ce nu trebuie să ne opreasă niciodată de a face analiza întreagă a unor opere reprezentative și originale. — În privința formei pe care vorbitoarea a arăfat-o, de altfel, că e în legătură cu natura sentimentului exprimat, se observă că nu s'a

evidențiat această afirmație prin exemple mai multe, pentru că să se vadă nu numai felul cum poetul își exprimă sentimentele duioase, ci și felul cum redă seninătatea și liniștea din natură în pastelurile sale, ori nota armonioasă și ritmată a doinei, ca în versurile :

*Se ţingesc
Tălăngi pe căi
Și neguri cresc
Din negre văi,
Plutind pe munți.*

Trecind apoi la calitățile lucrărei, D-ra prof. Rarinescu arată că eleva *Montanu*, fără să fi putut folosi prea mult notele critice, ce se opresc numai la viața poetului, a știut — din analiza poezilor lui — să ne redea sufletul îndurerat al lui Iosif, precum și toate sentimentele duioase ce au vibrat în opera sa.

D-l *Președinte* arată că părările exprimate de unii membri au dovedit din partea acestora recetirea recentă a operei lui Iosif. Cere dela membrii Societăței, cu prilejul disertațiilor viitoare, aceiași procedare, pentru ca discuțiile să fie mai fructuoase și înmagazinarea cunoștințelor mai solidă. Crede că semnalarea multor amănunte nu aduce lumină în discuția, care e cu astăzi mai folositoare, cu cît atinge în special chestii esențiale și largi. Ocupîndu-se de felul cum vorbitoarea — o elevă cunoscută ca un element prin excelență muncitor, care a trecut (în ceea ce privește disertațiile) de perioada începuturilor timide — a tratat viața scriitorului studiat, găsește că s'a dat prea desvoltate informații asupra acestei vieți, în special în prima epocă a ei. Titlul disertației nu reclama aceasta. Pentru înțelegerea operei, fără îndoială că trebuie să evocate unele aspecte ale nefericitei existențe a poetului, aspecte pe care însăși opera nici nu le oferă. Alte elemente, puse îmbelșugat la îndemâna noastră de amintirile personale ale contemporanilor, nu pot decât să îngreueze înutil materialul de care ne folosim. Viața lui Iosif a fost tragică, dar nespus de simplă. Dacă se pomenea în scurt în ce a constat nefericirea poetului, se dădeau toate explicațiile necesare pentru înțelegerea cuprinsului. Amănuntele dela începutul expunerei cereau însă, în continuare, altele, care nu ni s'a mai dat.

Vorbitoarea a atins mai toate chestiunile, dar n'a insistat îndeajuns asupra unora din ele, întocmai cum ar cînta cineva cu multă conștiință o bucată de muzică la pian, dar n'ar apăsa suficient pe anumite clape. Nu s'a arătat îndestul deosebirea între faza întâia de desvoltare a talentului lui Iosif (faza optimistă) și ultima (faza desnădejdei sau, cum i s'a mai spus de unii, a pesimismului). În faza întâia poetul iubește profund trecutul, pe care-l cîntă inspirat, cu o atitudine bogat reprezentată în volumul „Patriarhale“ mai cu seamă: trecutul personal și trecutul general, cu toată galeria lui de bătrâni sfătoși, bătrâne povestitoare, cu lumea aceea ce ne pare astăzi mai lipsită de griji, mai entuziasmată, mai fericită. Dela simpatia pentru acest trecut, poetul ajunge în mod firesc la simpatia pentru poezia populară, în care totdeauna trecutul e redat în mod deosebit de colorat. și ecouri din această poezie și din

vieața dela țară se văd în multe inspirații de ale poetului. El cintă acum lumea basmelor („A fost odată“), a haiducilor („Doină“, „Gruia“), iar dela vieața basmelor, trece ușor la vieața trecutului național. Ce sunt în adevară voevozii noștri viteji, decât Feții frumoși gata pururea de luptă? Ce sunt omnițele de altădată, decât Ilene Cosinzeni și ce sunt năvălitorii și dușmanii ce prădua țara, de nu smei năprasnici și răsbunători în urgia lor? — Iosif cintă în „Din zile mari“ pe voievodul cel mai însemnat al neamului, pe Ștefan cel mare. Dela iubirea pentru trecut, vine îndată și iubirea pentru orice manifestare a neamului nostru, pentru suferințele lui prezente și pentru revendicările lui naționale. „La arme“ (care în sine nu-i o operă de înaltă valoare literară) încunună această parte a activităței poetului. Apoi vin „Cîntecele“, „bucăți din inima sa rupte“, idevărul cîntecelor de lebădă. — Trebuia ca în capitolul asupra artei să se insiste mai mult asupra farmecului nedefinit al acestor cîntece, asupra rimelor rare, a efectelor sonore ce oferă versurile (în special „Mandalinatul“ — poezii tot din perioada ultimă) și atunci am fi avut și mai întreagă icoana sufletească a nefericitului poet.

Lucrarea a prezentat vădite calități. A fost expusă limpede, mulțumită unei dicțiuni răspicate și luminoase. A fost expusă curgător, dată într-un stil plin de coloare, mai ales în părțile de tălmăcire a sentimentelor autorului și de evocare a personalităței lui. Transițiile dela un capitol la altul au fost bine redate. Opera analizată a fost studiată cu pietate și cu emoție.

Eleva Barber Rașela din cl. VI desvoltă o dare de seamă despre volumul „Neagra Șarului“ de M. Sadoveanu. Cartea conține un sir de uvele, din care primele: „Pe Deleleu“ și „Neagra Șarului“ ne înduioează prin sfîrșitul trist al eroilor. În alte nuvele autorul ne însășizează sufletul simplu dar simțitor al copiilor, dragostea lor pentru natură, reîndu-se ca un bun cunoșător al sufletelor celor mici, pe care ni-i dă admirabil în bucați ca „Dimineți de iulie“ sau mai ales în „Dumrave minunată“. Ne rămîne întipărită în minte icoana duduei Lizuca, acel opil naiv, simplu, rătăcit în codrul luminos al basmelor ce-i crease oime nouă, în care trăește în tovărășia nedespărțitului ei prieten, cînele atrocă. Dintr'un amestec de realitate vie și basm, D-l Sadoveanu alcăște această minunată poveste, care prin frumusețea descrierilor de natură și prin bogata fantazie a autorului, te transportă în epoca cea mai înină, mai curată a vieței, în copilărie, cînd basmele cu Feții-frumoși Ilene Cosinzeni, cu Sfinte Vineri și Barbă-coji își par realități ferice. În asemenea basme te simți trăind, cînd cetești povestiri ca este, astă de măestrat alcătuite de D-l Sadoveanu.

Elevul Diaconu Ioan din cl. VIII desvoltă o recenzie despre volumele „În munții Neamțului“ și „Amintiri dintr-o călătorie“ de C. Hogaș. Povestesc pe scurt viața autorului. Născut prin anii 1847-48, Hogaș neam de răzeș din Tecuci, unde tatăl său fusese protopop. După terminarea studiilor superioare la Academia Mihăileană din Iași, a fost numit profesor de latină la Piatra. Fu pe rînd profesor la Alexandria, România și Iași. În timpul războiului a murit la Roman, dar a fost înmormântat tot la Piatra. Vorbitorul trece apoi la analiza operei noastre.

zafor, astă de prejuit de Caragiale. Hogaș a cintat cu mult talent natură. Orice aspect al ei are pentru dînsul farmece nejărmuite. Pădurile au în ele ceva tainic și misterul lor autorul îl simte mai bine, în timpul furtunilor năprasnice, cînd stă sub vre-o stîncă și admiră furia deslăunuirilor uriașe. Hogaș e un sensitiv al naturei. În sufletul lui, freamățul unui brad are un ecou puternic. Hogaș are darul de a comunica emoțiile sale, provocate de priveliștele variate ale naturei. Redarea emoțiilor e sinceră, peisagiul lui trăește, opera sa devine astfel un vast poem liric. Nimeni în literatura noastră n'a redat mai bine poezia sălbătească a munților, ca Hogaș. El, prin variantele sale descrieri, a alcătuit epopeea munților din țara noastră. Poetul de dragul lor rătăcește pe cărări necunoscute, sufletul lui se contopește în vasta lor existență. De aici reiese păginismul lui Hogaș. Sufletul poetului participă la viața munților, prin să în colori vii. Viața aceasta Hogaș a adorat-o, trăind în săhăstria deosebită, izolat de sbuciumul orașelor. Peisagiile redate de acesta sunt însuflarește, căci în mijlocul lor apar figuri de bandiți, de plușași, de țărani cu bine definite caractere. Țăraniul e descris așa cum îl cunoaștem: primitor și naiv. Hogaș îi admiră chipul, sufletul, felul lui patriarhal de viață. El desprețuiește spoiala civilizației și orice element care ar păsta armonia tradiției. Figurile de călugări și viața monahală moldovenească sunt mai cu seamă viu redate în această operă. Sihilul lui Hogaș e un stil vioi, săltărește. Limba săjură și pitorească este adesea presărată și cu unele neologisme, ecou al culturie sale de dascăl. Hogaș e un fel de Creangă cult. Hogaș întrebuiștează cu aceiași dibacie neologisme, după cum Creangă întrebuiștează moldovenismele. Ambii redau și humorul specific sufletului românesc. Mai găsim la Hogaș reușite și evocative imagini, care redau aspecte din viața reală. Sensibilitatea autorului, acuitatea spiritului său de observație, bogăția de impresii, humorul său și ironia, imaginile plastice care se succed unele după altele, spiritul său analitic fac ca opera analizată să fie una dintre cele mai viabile ale literaturii noastre.

Durata ședinței: un ceas și patruzeci și cinci de minute.

D-ra profesoară Mariana Rarinceșcu vorbește despre Viețea și opera lui Alphonse Daudet, cu prilejul împlinirei unui sfert de veac dela moartea scriitorului francez. După cîteva cuvinte asupra comemorărilor literare, ce au început să îngrijească pe unii prin mulțimea lor, se arată că Societatea noastră folosește acestea prilejuri pentru a cere certă operele marilor scriitori; un bun mijloc de imbogățire sufletească, mai ales atunci cînd această cercetare se oprește asupra unor scriitori

Se povestește pe larg viața lui Daudet, folosindu-se fragmente din scrierile sale, pentru a-i arăta înfățișarea fizică și firea de meridional. Născut în nordul Franței, el rămîne totă viața îndrăgostit de soare și natură, plin de avint și bunătate, spiritual și fin, vesel și duios. Aceste însușiri îl fac să-și înceapă în tinerețe cariera literară cu un volum de poezii: „Les amoureuses”, în 1858, apoi — după încercări în toate genurile, — se hotărăște mai întâi pentru nuvelă și roman. După ce publică, în 1866, primele „Scrisori din moara mea”, scrie romanul „Le petit chose”, un fel de autobiografie. Se vorbește pe larg de această povestire care cuprinde în prima parte copilăria duioasă și scurtă a scriitorului, urmată de viața aspira și grea de pedagog. Scrisă la țară, în singurătate, unde se dusese pentru a termina o piesă de teatru, această povestire e ca un strigăt al sufletului copleșit de amintirile copilăriei. Durerea cu care descrie starea sufletească, atunci când primește vestea morției unui frate mai mare, sau bucuria răsunării copilărești, când aruncă în fintăna chelle celu ce-l asuprise, rămîn pentru totdeauna în sufletul celui ce a cunoscut această carte. Partea a doua, scrisă mult mai întâi, cuprinde începuturile sale de scriitor la Paris; e mai puțin reușită, deoarece nu mai corespunde cu realitatea și printre personajile închipuite, singur fratele său, „la mère Jacques”, rămîne adeverat, cu dragostea sa ce a încălzit și luminat adolescența tristă a lui A. Daudet. Din ce în ce mai cunoscut și mai apreciat, mai ales în foiletoanele în care și publica scriitorul trimese din sudul Franței, Daudet ajunge să-și desăvîrșească talentul său de povestitor. În nici-o altă operă această însușire nu-i ilustrată mai deplin ca în variantele „Scrisori din moara mea”. În aceste povestiri D. prinde când viața celor simpli, ca în „Capra lui moș Saghin”, când înrăsturi satirice, ca în „Elixirul părintelui Gaucher”, sau descrieri minunate de natură, cum găsim în „Portocalele” și „Stelele”. O bogăție de colori se armonizează cu sentimentele cele mai variate, căci uneori durerea ne pătrunde în suflet, cu „Taina jupînului Cornilă”, alteori duioșă ne învăluie, ca în „Moartea delfinului” sau numai o tristețe ușoară ne cuprinde pentru cîteva clipe, celind „Bătrînii”. Liniștea fermecătoare a naturei, furia uraganului ce sparge vasele, îsbindu-le de coaste, viața plantelor și animalelor, toate înfățișările naturei, D. le însuflește cu aceeași putere. Cu spirit și finețe nuanțează unele bucăți ca „D-l sub-prefect la cîmp”; cu duioșie, seninătate, umor și tristețe își învăluie toate amintirile ce le încadrează în natura vie care trăește în sufletul său. Tot povestirile ce vădesc aceleași calități sănt și „Contes du lundi”, în care D. povestește momente triste din timpul războiului dela 1870. Trebuie să analiza romanelor lui D., se vorbește pe larg de „Aventurile lui Tartarin de Tarascon”, primul din ciclul de trei cu același subiect. Se povestește subiectul și se caracterizează personajul principal, Tartarin, tipul meridionalului cu imaginea aprinsă de lumina și căldura soarelui, exagerind inconștient tot ce vede și tot ce face. Rîsul sgomotos ce îsbucnește la fiecare nouă aventură a lui Tartarin e o nevoie sufletească pentru D. meridionalul, ce uitase să rîdă în ceață și în suferință Parisului. Din acest oraș în care a trăit mai totă viața, D. își alege pe toți eroii romanelor sale de moravuri contemporane. Viața adeverată și du-

micul Jack, eroul romanului cu același nume, nu e decât un prieten al său nenorocit și lipsit de dragoste părintească, prieten ce și sfîrșește viața singur și bolnav, departe de mama lui pe care o iubește cu aceiași putere pînă în clipa morței. Toată viața sbuciumată și nenorocită a lui Jack e redată cu astă putere încît pe drept a fost considerată ca cea mai dureroasă din operele lui D. Se arată apoi că și celelalte personajii au trăit în realitate și viața ce se desfășoară cînd la Paris, cînd la țară, în fabrici ori în mahalale locuite de lucrători, ne duce prin toate treptele sociale, pentru a ne înfățișa un tablou general al societăței contemporane. Aceeași viață intensă și reală trăesc și eroii romanului „Fromont și Risler”. Se povestește pe scurt subiectul, pentru a se arăta că și Risler e o victimă nevinovată, ca și Jack. Soarta nenorocită a acestora ne înduioșează și e pusă în contrast cu traiul celor ce se folosesc de bunurile vieței, fără alt merit personal decât inconștiența răului ce-l fac în jurul lor. Cei ce suferă și mor desnădăjduiți, ca Jack și Risler, iartă celor vinovați, ce sunt și ei de plin prin inconștiența lor. Peste tot D. revărsă aceeași indulgență și bunătate, căci știe să ne desvăluie în viața fiecărui din eroii săi partea dureroasă. Cei ce pricinuiesc durerea în jurul lor sunt și ei nenorociți, căci unul se crede poet fără a avea talent, altul visează să ajungă arlist mare și nu reușește să fie măcar angajat în vre-o trupă, altul aleargă după bogății și trăsături cu înfrîngerile vieții. De această înfrîngere sunt cuprinși și eroii romanului „Regii în exil”, căci chinuitoarele sforțări ale reginei Frederica nu reușesc nici să recupele tronul pentru soțul său slab și lipsit de mîndrie, nici măcar să asigure micului prinț coroana regală. Mai dureroasă însă e prăbușirea morală a eroului din romanul „L'immortel“. Astier-Rehu, membru al Academiei, închină o parte din viața sa unui studiu asupra unor documente false ce-l silește să se arunce în Sena. Alături de acest „nemuritor“ nenorocit, trăesc oamenii practici, iar viața se desfășoară în jurul lor, plină de interes și ură. Indiferența cu care ceilalți nemuritori privesc nenorocirea tovarășului lor întregește tabloul viu al societăței egoiste, ce se ascunde sub masca aparenței și a conveniențelor. Cu ironie, spirit de observație și multă pătrundere psicolitică, D. face să trăiască viu în acest roman toată ipocrizia și răuțatea oamenilor. Cu aceeași calitate, în alte romane, D. ne descrie viața politică, moravurile pariziene, luxul și viața ușoară a celor bogăți. Într-un sir de piese, extrase mai toate din acțiunea romanelor sale, D., după convingerea sa, „dă mulțimea ceea ce dăduse fiecărui celitor în parte prin cărțile sale“. Apoi memorare, ca „Trente ans de Paris. A travers ma vie et mes livres“ încheie bogata carieră literară a lui D. În toate scrierile sale el povestește viața sa ori pe a celor din jurul său, inventă foarte puțin, căci singur ne spune că „viața și realitatea lucrurilor îl pătrund“ aşa fel că el nu face altceva decât „să ridice în picioare“ pe cei ce au trăit în apropierea sa. El lucrează după natură, căci, în felul pictorilor, el notează pe carnetele sale observații, gînduri, gesturi, ce-l fac să dea opere plămădite din viața adeverată. Toate frînturile din viață

elocotitoare, așternea pe hîrtie romanul ce-l pasiona. Așa a scris prima parte din „Le petit Chose“ și „Jack“, opere pentru care părăsise alte lumi. Goncourt, în „Jurnalul“ său, spune că o fericire exaltată cuprindea D. în asemenea momente, stare ce n'a întâlnit-o la nici un alt autor. Aprinderea cu care scria operele sale era de multe ori în ritmul vieții încunjurătoare, căci viața fabricilor o zugrăvea dintr'un cartier gomotos, unde „tot cartierul — spune el — lucra pentru mine“. Privelisile sănt ca și eroii, copii după natură, încât cetind scrierile lui D., vezi și prinzi în același timp viața interioară a lucrurilor și a ființelor. Impresiunilor puternice ce ne cuprind, ca și la desfășurarea adevărată a vieții, datorește D. numirea de impresionist. El ne dă în scrierile sale o succesiune de impresii, frânturi din viață, scene adevărate, gesturi și situații ce desvăluiesc sentimentele eroilor, o întreagă viață ce o surorindem, fără să avem nevoie de analiza abstractă a cugetării.

In privința formei, aceiași intensitate nervoasă ce-l stăpînește la lucru o similitudine și în stilul energetic și colorat după natura subiectului. El face parte din școală celor cu „scriere artistică“, de aceea, după furia compunerei, își îngrijește stilul înceț și conștiințios. Cu deosebire fizica spiritului se nuantează într-o formă subtilă ce îmbracă imaginile și colorile cu aceiași ușurință cu care învălue durearea sfâșietoare a sufletelor delicate. Forma e în armonie cu temperamentul său sensitiv și complex ce ne suggerează în aceiași descriere ori povestire sentimente diferite, care ne înduioșeză cînd suntem revoltăți și ne fac să surindem printre lacrimi. În sufletul său totul trăește, căci el „simte cum copaci cresc și iarba răsare“ încît putem considera opera lui D. ca o intensificare de viață într'un suflet de poet.

Urmează lecturi din Daudet. Eleva Ștefan Margareta din cl. VI cea de la „Grădina cu boababi“ din „Tartarin de Tarascon“, iar eleva Slăvescu Adriana din cl. VI, „Moartea Delfinului“.

Durata ședinței: un ceas și patruzeci de minute.

Şedința Nr. 6.

28 ianuarie 1923.

D-l Președinte vestește moartea profesorului I. Urban Iarnik, dela Universitatea din Praga. Caută să evoce în cîteva vorbe simpatica figură a celui dispărut, scoșind în evidență dragostea pe care acest bătrân, săgalnic și atrăgător în povestire, o avea pentru limba și poporul nostru. Se semnalează contribuția lui la îmbogățirea tezaurului folkloristic național, prin publicarea, în colaborare cu Andrei Bîrseanu, a cunoașterii colecției de poezii populare. Se caracterizează spiritul veșnic activ al răposatului și interesul care-l purta oricarei manifestări din viața noastră culturală și națională.

Elevul Răducan Ioan din cl. VIII vorbește despre Duiliu Zamfirescu și moartea sa. Înțelegând să arate că la diferite orilejuri e fo-

Şedința Nr. 6

19

lositor a se studia opera oamenilor mari, scoșind din ea însușirile alese ale creatorilor ei, vorbitorul schizează biografia lui Duiliu Zamfirescu. Începuturile literare ale poetului au fost nesigure, dar în urma criticelor ce i s-au adus și în urma influenței exercitate asupra lui de T. Maiorescu, reprezentantul „Direcției nouă“, talentul poetului finde spre perfecționare. Colaborează la diferite reviste, debutând cu poezii și nuvele publicate în volumul „Fără titlu“ (1882) și sfîrșind cu un volum de poezii, „Pe Marea neagră“ (1919). Între 1882 — 1919 el publică romane, piese de teatru, nuvele și poezii. Vorbitorul, după ce schizează istoricul nuvelei românești, trece la stabilirea personalităței poetului ca nuvelist, său cum se desprinde din „Nuvele romane“, „Furfanzo“ și „O muză“. Se rezumează pe scurt subiectul cîtorva din schițele și nuvelele cele mai caracteristice, scoșindu-se în același timp notele principale din ele. În aceste lucrări poetul se inspiră din realitatea lucrurilor, prezențindu-ne ce a văzut în Italia („Alessio“, Nannina) sau ce-a simțit („Singurătate“), sau tipuri comice din societatea românească a secolului trecut („Furfanzo“, „Petrică“). Mai puțin bun observator al realităței în zugrăvirea societăței decât Caragiale, acțiunea nuvelelor și schițelor lui pare adesea neverosimilă, înfățișarea acestor tipuri nu e făcută cu precizie, pătrunderea psicolitică lipsește adesea aproape cu totul. În nuvela psicolitică „Frica“, poetul nu arată atâtă pătrundere ca autorul „Făcliei de Paște“, care rămîne capodopera nuvelei psicolitice românești. La Duiliu Zamfirescu frica numai se înfărișează, neîncheindu-se în zbucium sufletesc, analiza fricei e mai mult superficială, fiind redusă la simple manifestări exterioare. Neverosimilitatea motivării sentimentului predominant, tendința oarecum didactică a autorului de a analiza, în amănunte și cu orice pret, frica și alegerea cadrului (războiul) și a eroului (un oștean), nepotrivate pentru analiza acestui sentiment — sunt scăderile nuvelei. Nuvelele lui D. Z. sănt prin altceva însemnate: din ele se desprinde umorul autorului, minuirea dialogului, astă de realist pe alocurea, atmosfera plină de viață, darul descrierii de natură în care predomină seninătatea clasica și limba curată românească; coloarea locală, bine redată mai ales în nuvele ca „Alessio“ și „Singurătate“, personajile uneori plastic caracterezate; viața sărănească împletită astă de frumos cu dragostea de natură în care apare adesea boerul („Spre Cotești“) sau săranca harnică și săranul liniștit, muncitor și iubitor de copiii lui („Bușcă“). Pasiune nu se observă decât în nuvela „Alessio“. Încolo nota erotică este mai mult clasică, nu romantică. Găsim adesea imaginea bogată și sensibilitate („Singurătate“, „O cură românoasă“).

Unul din titlurile de glorie al poetului D. Z. este poezia lirică. Dela poezile din volumul „Fără titlu“, talentul lui este în plină evoluție, cu „Alte orizonturi“, „Imnuri păgâne“, „Poezii nouă“, pînă la „Pe Marea neagră“ unde se arată o poezie nouă, cu un orizont mai larg. Poetul trăește pe lărmuri înflorite și cîntă cu sufletul plin de frumos toate adierile ce-i desmiardă simțurile. El cîntă natura în mai toate poezile lui, din care se desprinde o atmosferă plină de viață, de seninătate și de optimism. În pastelurile sale întîlnim pușine imagini, dar foarte bine alcătuite. El cîntă iarna cu același suflet lînăr și voios, ca și primăvara și vară. El cîntă orivelul din alte tărî scăldat de soare. El cîntă amurul

înspălile senine, luna. Alteori strecoară în pastel umorul său săgalnic ("Barza"). Intr'un cuvînt, pastelul poetului Z. înseamnă prisos de energie, vîeașa în ele e pururi tînără, aducînd un aer curat de primăvară. Dela pastel, poetul trece la idilă și cîntec, din care se desprinde aceași gingășie, care se împletește atît de măreț cu sentimentul erotic — un erotism clasic. În aceste poezii, poetul ne apare cu un temperament contemplativ și senin, revîrsindu-și iubirea mai mult în blînde reverii idilice, decît în accentele de foc ale pasiunei. ("Jos la Tivoli", "Culcaleș româneș"). Iubirea există mai mult în amintirea poetului, o iubire ce numai înmugurește și apoi se stinge, o iubire născută din iluzii, hrănită de ceva necunoscut și pe care uneori o aşteaptă o clipă și apoi, dîndu-și seama că nu-i pentru el, o îndepărtează. Aceiași notă se mai desprinde și din unele poezii de portret, "Malvina", "Copila din codru", care ar aminti pe acele similare ale lui Coșbuc. — Poetul se duce cu sufletul în trecut, pînă la antichitatea cu arta ei clasică. El ar fi vrut să trăiască în lumea veche ("Către Cleobul"), deoarece lumea de astăzi î se pare ușră. Z. iubește acest trecut și-l va slăvi în ode, pentru frumusețea lui estetică, spre deosebire de Eminescu, ce slăvea trecutul din 1400 pentru frumusețea lui morală. Poetul admiră Parthenonul în "Pe Acropole", pe Cicero, Diana sau Dunărea bătrînă ("La Orșova"). El nu vede în lume prăbușiri și revolte, ca Eminescu, de aceea poezia lui cuprinde rareori nuanțe de satiră ("Către Cleobul"). — Poetul are și poezii cu nuanță de elegie ușoară. Din aceste elegii reiese melancolia lui, produsă de singurătatea în care se găsește ("În tăcerea din odă") sau de toamna care se sfîrșește, ce-i lua cu ea cele din urmă speranțe "ce primăvara nu mai vin" ("Curgea Siretul liniștit"), poezii ce ne amintesc, întrucîntă, de Eminescu. Elegia "Sosesc" e cea mai reușită; din ea poetul ne apare la fel ca în romanele sale, un clasic, un suflet senin — cînd duioșia produsă de amintirile din copilaria sa îl învăluie — și un poet elegant. În elegie se observă atitudinea filozofică a poetului față de vîeașă. Poetul are însă și poezii în care se ridică la o ideologie mai înaltă. Filozofia exprimată în poezia sa e cea obișnuită. Idei adînci poetul nu exprimă, căci el sacrifică fondul pentru o melodie ritmică. Din punct de vedere ideologic, el nu se poate asemăna nici cu Alexandrescu, nici cu Cerna — ca să nu mai vorbim de Eminescu. S-ar putea asemăna însă cu poetul Coșbuc. În astfel de poezie poetul vrea să arate omului soarta sa pe pămînt, rostul adevărat al lumii, sfătuindu-l să se închine tinereței, să iubească natura și muzica, să se bucure de vîeașă, căci "timpul sboară". Din aceste poezii se desprinde sufletul lui liniștit și resemnat. — La această inspirație, poetul adaugă și pe cea eroică. Si el visa realizarea visului urmărit de veacuri, de aceea în poeziiile "Bucovina" și "Buzescu" vrea să trezească pe Ștefan cel mare și pe Buzescu din somnul lor veșnic. Către sfîrșitul activităței sale, Z. uită trecutul clasic, îndreptîndu-și privirile către tempurile medievale, scriind poemul "Mirișă", în care mai ales poetul vrea să ilustreze o concepție a sa: "cum se pot utiliza izvoarele populare". "Mirișă" e un poem eroic, în care e zugrăvită vîeașă noastră cavalerescă medievală, o vîeașă avîntălă, plină de eroism și de iubire.

Macheta închisă studiului cu exemplul formă noeziei lui D. Z. Pre-

tutindeni constatăm armonie, frumusețea limbei și a ritmului și crearea unei adevărate muzicalități în versuri, ca și în poezia lui Macedonski. Opera lui D. Z. ilustrează formula „artă pentru artă”. Z. e poetul unui temperament, iar sinceritatea, seninătatea și optimismul ce se oglindesc în opera lui, fac să fie unul din cei mai de seamă clasici ai noștri. Căci spune în poezia „Pe Acropole”:

Lasă-mă să vin la tine, lume plină de parfumuri
Ce răsai din timpul clasic ce mi-a fost atît de drag.

El este pentru cultivarea frumosului. Din opera lui, autorul se desprinde ca o personalitate măreșă, ca un aristocrat, căci poezile lui aduc un lirism cald, o vîeașă senină și veșnică tînără, un aer și un parfum de primăvară.

Discuția acestei lucrări rămîne să să facă în viitoarea ședință.

Urmează lecturi din opera lui D. Zamfirescu. Eleva Constantinescu Eugenia din cl. VI cetește poezile, "Vara" și "Crinul", eleva Negru Ecaterina din cl. VI cetește „Luptă” din poemul „Mirișă”, iar elevul Paraipan Constatin din cl. VII cetește o schiță.

Durata ședinței: un ceas și cincizeci de minute.

4 februarie 1922

Se discută disertația rostită în ședință trecută, a elevului Răduan I. din cl. VIII, despre „Duiliu Zamfirescu, nuvelist și poet”.

In autocritică, elevul Răduan spune că părerile ce se vor expune de cămerazii săi, asupra disertației din ședință trecută, vor fi desigur mai bine întemeiate, deoarece cei ce și le vor exprima vor fi căutat desigur argumente mai trainice și motivări mai juste, căci au avut destul răgaz să cerceteze mai cu deamănuțul opera poetului. Venind la lucrarea sa, spune că a evitat multe amănunte din vîeașă poetului cît și din operă, spre a nu încărca prea mult materialul și spre a nu repeta unele lucruri. Planul după care au fost studiate nuvelele crede că era mai indicat, căci s'a luat cîte un exemplu sau două din fiecare fel de nuvelă, analizînd-o din toate punctele de vedere, pe cît a fost posibil, și sfîrșind prințo caracterizare generală a nuvelelor. Din această parte s'a căutat a se scoate tot ce a fost cu putință. Ca încheiere ar fi fost de dorit, poate, să se fi făcut o sinteză mai desvoltată a celor spuse. O sinteză în mic s'a făcut, relevîndu-se mai cu seamă ceea ce trebuia să mai fie relevant și anume: forma operei și personalitatea poetului, aşa cum se desprind din operă. — Eleva Barber Rașela din cl. VI spune că vorbitorul a insistat prea mult asupra „Nuvelelor romane”, mărginindu-se mai mult la rezumat decît la analiză, pe cînd asupra schișelor care și ele prezintă importanță — din volumul „O muză”, nu s'a oprit de loc. Cind s'a vorbit despre poezile poetului, s'a analizat mai mult fondul lor și foarte puțin forma acestor poezii. Trecerea însă dela o poezie

altă a fost bine redată, deși uneori elevul cetia în întregime o poezie pre-a-și da seama ascultătorii de forma ei. Nu s'a vorbit nici de influență versurilor populare asupra poemului „Mirișă” — Elevul Constantinescu Pimen din cl. VI găsește incomplet felul cum vorbitorul înce-a prezentat pe D. Zamfirescu, nuvelist și poet. Nu a căutat să relevă decât defectele nuvelei „Frica”, pe cind aceasta are și multe calități; laudele aduse celorlalte bucați nu erau loate merităte, mai ales din cauza pușinei aprofundări a caracterului personajilor, din care motiv D. Z. nu e considerat chiar printre cei mai mari nuveliști români. Ca poet, nu s'a spus în introducere că nu a fost cunoscut repede, dar nu ni s'a motivat această afirmație. Elevul Constantinescu explică aceasta prin faptul că D. Z. a fost un talent ce a evoluat pe încelul. În „Fără titlu” și chiar în „Alte orizonturi”, poezile n'au o valoare literară care să se impună. Poezii din ce în ce mai bune vom găsi în „Imnuri pagini”, „Poezii nouă” și mai ales în ultimul volum, „Pe Marea neagră”. Ca poet epic a fost mai puțin însemnat, ca dovedă avem chiar cel mai bun poem al său, „Mirișă”, care are și scăderi. Despre școala căreia scriitorul aparține nu s'a spus doar că e un clasic, prin seninătatea susținutului său și măestria formei. D. Z. nu se prezintă însă, de multe ori, sub aspecte enigmatische. El care ne-a redat pe țărani astăzi de poetic în romane și care a iubit graiul popular, — mai tîrziu, la vîrstă de 50 de ani, se ridică în discursul său de recepție la Academie, în contra poporanismului în literatură. La începuturile sale a căutat să fie romantic, însă i-a lipsit o imagine prea bogată. Astfel că adevărul clasic se vede mai tîrziu, în „Pe Marea neagră”, fiind mult înfluirit de cel care a fost susținut „Con vorbirilor”, T. Maiorescu. Cind s'a pomenit de cultura pe care o avea scriitorul, în afară de cea greco-latînă, trebuia să se amintească și de cultura italiană, de care a fost adînc influențat din cauza contactului în delung pe care l-a avut cu Italienii, fiind ministru plenipotențiar în Italia. Astfel subiectele mai tuturor nuvelelor exotice sunt luate din mediul italian în care a trăit. Pentru clasicii antici n'a avut decât o foarte mare admirare, pe care ne-a arătat-o în odele și în meditațiile sale mai cu seamă, în timp ce clasicii francezi și cei germani au imitat și forma antică, au tratat și subiecte antice, imitând pe scriitorii greco-latini. Așadar, putem zice că D. Z. era foarte refractor influențelor străine. — N'ar fi trebuit, în sfîrșit, ca poetul să fie numit scriitor putnean, întrucât s'a născut în Jud. Rîmnicul-Sărat. — Elevul Montanu Decebal din cl. VI găsește bine alcătuit planul disertației. Caută să arate apoi, cum din opera poetică a lui D. Z. se desprinde caracterul aristocratic al autorului, care luptă împotriva mișcării dela „Semănătorul” unde luase avînt curentul poporan. Seninătatea operei lui D. Z. ni-l arată ca pe un clasic, pe cind cultivarea formei și măsura în exprimarea sentimentelor îl duc în rîndul Parnasienilor. (Exemple de astfel de opere: „Imnuri pagini” și „Mirișă”). Se scoate în relief, pentru a se completa descrierea personalităței autorului, disprețul său pentru tot ce era vulgar sau mediuocru. Mîndru, omnipotent, D. Z. scria de dragul artei și a avut totdeauna o atitudine cavalerescă. — Elevul Bacher Samoil din cl. VII dezaproba tonul pornit dela fondului susținut de scriitorului; discuțiile trebuie să se desfășoare într-o poezie a sa.

insistat destul asupra clasicismului poetului analizat. Susține că, deși nașut în comuna Plăinești din jud. Rîmnicul-Sărat, D. Z. poate fi considerat ca scriitor putnean, deoarece a trăit mai mult la Focșani și în județul Putna. S'a insistat relativ puțin asupra sincerităței care se desprinde din mai toată opera poetică ce să a analizat. La sfîrșitul lucrării de ex. vorbitorul ar fi putut explica de ce scriitorul putnean a reușit mai bine în romane decât în poezii. S'ar fi putut arăta care poezii lirice sănătă reușite. D. Z. a ajuns la efecte înalte artistice mai ales în acele poezii în care constată sau destăinuiește ceva — ex. poezia „Sosesc”. Bazat pe exemple, spune că unele citări i s'au părut nepotrivite și încheee aducând laude colegului său, care într-o expunere clară și mulțumitoare a reușit să facă mai cunoscută membrilor Societăței opera lui D. Z. — Elevul Ștefănescu P. din cl. VII spune că, după felul cum și-a făcut auto-critică, vorbitorul a arătat că ar dori să fie cît mai puțini cei care îi fac observații. Totuși elevul Șt. spune că va discuta și el cîteva chesiuni în legătură cu cele expuse azi. Găsește că a lipsit lucrării o sinteză mai generală, fapt pe care, de altfel, îl mărturisește chiar autorul disertației; o sinteză sumară s'ar fi putut face chiar în auto-critică. D. Z. nuvelist nu reușește să pătrundă în latura psichică a personajilor sale și un număr numai în colori, ci și în latura ei psichică. Nuvelele lui D. Z. mai arată că autorul lor nu are o pătrundere mai amănunțită a societăței. S'a făcut afirmația că humorul lui D. Z. se asemăna cu cel al lui Caragiale. Nimic mai greșit. Satiricul muntean nu pierde ocazia de a lovi rîzind în defectele contemporanilor. Humorul lui Z. l-am putea numi nevinovat. E plin de eleganță aristocratică. — Elevul Diaconu Ion din cl. VIII propune un alt plan pentru lucrarea desvoltată: să se fi studiat poezia, din care se desprinde adevărata personalitate a poetului și apoi proza, în care el caută mai ales să-și ilustreze ideile sale literare. Nu s'a studiat evolutiv poezia lui D. Z. De la unele naivități din „Fără titlu” la cele din urmă colecții de versuri clasice și lapidare, e o mare distanță. D. Z. nu cîntă dureri comune; poezia pentru dînsul nu e un mijloc pentru a spune altora diferite păsuri (Cf. „Imnuri pagini”). El cîntă în versurile sale ceea ce a mai rămas, după ce s'a liberat de toate preocupările, după cum spune un critic. Din acest punct de vedere el seamănă cu Macedonski, sub a cărui influență se află la începutul carierei sale literare. Ambii sunt optimiști și aristocrați. Democratismul, socialismul n'aveau valoare pentru Z., în artă mai cu seamă. De aceea în 1909, cind este primit în sinul Academiei, contestă însemnatatea exagerată ce se dă literaturii populare și zeflemisește cunoscutul dicton: „Românul e născut poet”. După influența lui Macedonski, D. Z. sufere și influența lui T. Maiorescu și prințo cultură aleasă își desăvîrșește și-și conturează spiritul optimist. A fost influențat și de Eminescu, în ceea ce privește forma, căci în poezile lui înșinim unele versuri de sonoritate eminesciană. În privința fondului susținut de marele poet. Deși D. Z. spune într-o poezie a sa

Mă simt nepricoput și mic
In gloața de zădărnicii...

e un optimist, un clasic prin excelență. Vorbitorul caută apoi să lăurească mai bine datele ce privesc poemul „Mirișă“. D. Z. a scris acestem, pentru a ilustra cele spuse în discursul său de recepție și anume într-o arăta ce trebue luat din literatura populară. Așa a mai făcut Chateaubriand, care a scris „Les Martyrs“ pentru ca să arate că se poate pune în practică ceea ce expusese în „Génie du Christianisme“. Z. însă n'a putut face ceea ce a făcut Chateaubriand. Poemul lui nu ușește să arate ceea ce-și propusese, căci întrebuițea prea multe haine. La urmă se arată că autorul lucrării merită laude fiindcă a existat în mod atractiv a două parte a disertației.

Răspunzînd, elevul Rădvan relevă că cea mai mare parte din observațiile făcute au fost culese din disertația sa. Clasicismul operei poeziei a fost studiat chiar prea mult, căci la fiecare pas s'au scos în evidență seninătatea și optimismul acestei opere. S'a arătat pentru ce poetul n'a fost dintr-odată cunoscut, anume din pricina începuturilor nesigure, fără o originalitate precisă. N'a putut studia poeziiile și nuvelele de debut ale poetului, deoarece volumul „Fără titlu“ nu l-a avut la înămînă. A vorbit despre pușina pătrundere psicolologică a autorului și a afirmat că humorul lui D. Z. ar putea aminti numai întrucâtva pe acel al lui Caragiale, nu că se asemănă cu al acestuia. A studiat, cîntă a crezut că și nevoie, și influența poeziei populare din „Mirișă“. Nu crede că era necesar numădîcît să se ocupe de aristocratismul poetului, după cum s'a recomandat de unul din camarazi. Altul i-a propus un plan nou: să fi studiat mai întâi poezia și apoi nuvela. Personalitatea lui D. Z. îl exprimă înămîndu-se însă mai bine din poezie, a trebuit desigur ca poezia să fie studiată la urmă.

La observațiile făcute, D-ra profesoară M. Rarincescu adaugă că din cauza lipsei primelor două volume: „Fără titlu“ și „Nuvele“, vorbitorul nu a putut arăta începuturile în proză ale lui D. Z., lipsă ce a făcut ca partea întâia a disertației să fie insuficient tratată. S'a insistat prea mult asupra unora din nuvele, ca „Alessio“ și nu s'a vorbit destul de ultimul volum, „O muză“, în care D. Z. își ilustrează mai puternic calitățile sale de prozator. În analiza nuvelelor s-ar fi putut distinge două categorii: unele în legătură cu viața și cariera diplomatică și altele inspirate de traiul și țara românească. Relativ la tipurile ce le prezintă în nuvela sa, D. Z. le alege mai cu placere pe acelea dintr-o pătură socială superioară căci, după cum se exprimă într-o prefată a nuvelelor sale din 1888, el dorește ca nuvela și romanul să înmlădieze și să îmbogățească limbă, pentru a se putea face și în graiul romînesc „un schimb de gîndiri și simîntri mai alese“, ce-și găseau pînă atunci exprimarea într-o limbă străină. Trecînd apoi la a doua parte a disertației, mult mai complet și mai bine tratată, se arată că tot din lipsa volumului „Fără titlu“, vorbitorul nu a putut evidenția că dela cele dintâi poeme D. Z. s'a arătat un șansă înțînitor al formei, scriind versuri pline de armonie, ca cele din cunoscuta poezie „Harpista“. Personalitatea poetică a fost bine redată și ordinea poetivă, căci după însușirile sale de prozator, temperamentul și calitățile poetice fac ca personalitatea lui D. Z. să rămîne vie și caracteristică. Deasădință cere membrilor să încerce cu toții a nu mai celi-

tațiile, dacă e cu puțină — să caute a le rosti liber. Se bucură de faptul că unii membri ai Societăței au relevat tonul, desigur acru și cam pornit pe ceară, din prima parte a autocriticei și au căutat să pună lucrurile la punct. Ar trebui, din contră, să fie un prilej de bucurie aleasă pentru toți și mai cu seamă pentru vorbitor. Faptul că, datorită unei întîmplări care se va căuta poate să fie transformată în obicei, membrii Societăței au avut prilejul să cerceteze mai cu temei opera scriitorului analizat, studiile asupra lui și să se documenteze uneori destul de serios asupra celor ce aveau de spus. Cu cîntă se vor spune mai multe lucruri despre autorul studiat, cu atît vorbitorul, și cu el toți camarazii săi, vor avea prilejul să înmagazineze mai multe cunoștințe. În primul rînd, ele asupra lucrării, D-l Președinte crede că citățiile nu trebuesc să fie decât excepțional, atunci cînd se povestește cuprinsul unei nuvele sau al unui roman. Mai întâi pentru că va fi prea puternic contrastul dintre stilul autorului și al vorbitorului în expunere și comparația dintre ele va fi întotdeauna în dauna vorbitorului; în al doilea rînd, deoarece expunerea cuprinsului va fi în orice caz, astfel, mai puțin concisă decât ar putea să fie, în sfîrșit și greșită procedarea, mai ales în cazurile care s'au putut semnală în rostirea autorului disertației, cînd — cîndindu-se un fragment dintr-o povestire — se atragea anticipat atenția ascultătorilor asupra unor elemente de formă: planul atunci devine incoherent, părți distincte ale lui fiind contopite, iar atenția ascultătorilor neputîndu-se — în majoritatea cazurilor — simultan îndrepta asupra a două lucruri: și a elementelor de cuprins și a celor formale, rezultatul e că și acela la care a judecat vorbitorul alergînd după doi epuri. Nu trebuie să uităm, în legătură cu aceasta, că pentru metodele de lectură se recomandă, cînd e vorba de poezii, dubla ceteire: întâia pentru cuprins, a doua pentru formă (sau viceversa). Alte cități din opera poetică a scriitorului trebuiau alese cu mai mult discernămînt. Unele din ele, redate în cunoscute studii de critici reputați, să se fi lăsat la o parte, pentru a fi înlocuite cu altele sau să li se fi schimbat proporțiile, printre nouă cercetare a lor. Se discută apoi în treacăt unele chestiuni de o mai mică importanță pentru subiectul dat: chestia originei poetului, a locului biografiei scriitorului în astfel de studii și, între altele, se dau și cîteva exemple de rime rare din poezile lui D. Z., chestiune pe care autorul disertației n'a scos-o deajuns în evidență. Se arată, în cele ce urmează, că — după unanimitatea părerilor — rămîne stabilit faptul că partea întâia, în care s'a vorbit despre proza scriitorului, a fost mai insuficient tratată decât a doua. O cauză a fost necercetarea unei lucrări mai cu seamă din opera scriitorului, volumul „O muză“ fiind ceteit de vorbitor cu foarte puține zile înainte de expunerea subiectului în ședință. Dar chiar din nuvelele ce le-a avut la înămînă, autorul lucrării n'a scos toate părțile caracteristice, neinsistând decât asupra unora din caracterele acestor scrieri. D-l Președinte, în marginile timpului disponibil, completează această parte, accentuind asupra lipsei de situații sentimentale din acele schițe și nuvele, asupra conciziei lor, asupra stilului sobru, sigur și incisiv, asupra descrierilor de natură, mult deosebite de acele din „România pitorească“ a lui Vlăhuță, descrieri armonioase, senine, colorate, de un „lirism intelhoețualizat“, potolite, totuși variate; asupra dialogului viu, cu însușiri dra-

ice, asupra unor tipuri extrem de suggestive, prinse de autor în ca-
l unor situații realiste, cu vîrvă redate. (Vorbitorul exemplifică aceste
în urmă trăsături, mai ales, cu o citărie din schița „Spre Cotești“,
că vă rămînea și prin limba în care e scrisă și prin descrierile de na-
împrăștiate în cuprinsul ei, dar mai ales prin zugrăvirea vie, săgal-
ă și relativ adîncită a personajului principal — aceleași lucruri pu-
d și dovedite și cu alte schițe, ca „Furfanzo“, „Bușcă“ etc). Părerea,
unii exprimată, că D. Z. prozator ar fi lipsit de pătrundere psicoloi-
că, e vădit eronată, intemeiată pe o cercetare rapidă și superficială
operei sale. Parțea a doua, despre opera poetică, a fost mult mai fe-
it tratată și vorbitorul parcă să simță mai la largul său. S'a procedat
în săcindu-se, cînd se iavia prilejul, unele apropieri cu Eminescu. Se
teau face și altele. Se citează exemple nouă de acest fel¹). Apropierea
Gh. Coșbuc se putea face cînd s'a pomenit de pastelul „Vara“. S'au
minalat, în cursul observațiilor, apropierea cu Macedonski. D-l Preșe-
nte înceind, regretă că n'a încadrat subiectul dat vorbitorului numai
aceste preocupări, deocamdată, ale studiului poeziei lui D. Z., față de
personalitatea căruia omagiu Societăței noastre nu se vă încheia aici.
hotărăște a se face un pelerinaj la mormîntul poetului, în ziua în care
va împlini un an dela înmormîntarea lui²).

Eleva Ioan Maria-Sofia din cl. VI vorbește despre *Poeziile lui D. Anghel*. Născut la 1877, Anghel de mic copil arăta înclinări spre poezie,
în priveliștile naturei și-i plăcea să cetească mult. O călătorie în Italia
alta în Franță îi dău prilejul să-și desvolte spiritul în mod armonios.
Iată în țară începe să scrie. Moartea însă îi întrerupe firul activităței
erare în 1914. Ceea ce predomină în poezia lui Anghel este sentimentul
naturei și mai ales dragostea pentru flori. Le-a cîntat aşa de frumos
cît simțim cît loc ocupau ele în sufletul lui. Nopțile senine, lumina
nei, murmurul fintinei fermecau adînc sufletul poetului, care vrea să
bucure de toată vraja naturei, să fie senin. Farmecul naturei îl face
să se întoarcă adesea cu sufletul în urmă și atunci amintirile lică-
esc înduioșetoare. Spiritul lui Anghel n'a stat însă mult timp încătușat

1) Ah, řeafane Voevoade,
Scoală din mintean,
Că duiumul de noroude
Inima din el i-o roade
Bietul pămîntean.
(Bucovina)

sau: Se desface apa'n două,
iese-o zină din bulboacă,
Cărei ramurile plouă
Sărutări de promoroacă

și mai departe: Lună, tu, ce ieși din vremuri
Si plutești peste abisuri,
Cum de luminezi și tremuri
Față gîndului de visuri!
(O noapte în pădure).

de aducerile-aminte, ci căutând mereu orizonturi nouă în artă, poetul în-
cearcă să pătrundă tainele firei („Omul din lună“, „Cîntecul greerului“).
Pentru că acum are un țel în viață, e firesc să se ciocnească de multe
piedici. Ele însă nu-l descurajează, din contra, îl fac și mai hotărît în
drumul ce și-a ales. În aceasta de a doua fază a dezvoltării spiritului
lui A. constatăm că poetul cîntă adesea mare. Ea îi înțelege sufletul
sbuciumat, căci și al ei e la fel cu al poetului, iar prin sensația de in-
finit pe care i-o dă, îl face să pătrundă mai bine tainele firei. Toate
simțările sale, A. le îmbracă într'o formă adevărată artistică. Fantasia sa,
după felul cum știe să prelungească răsunetul unei poezii departe în in-
conștient, alegerea și locul cuvintelor dau naștere la versuri de o rară
muzicalitate. Sufletul lui A. se desprinde și din poezile scrise în colab-
orare cu St. Iosif și Leon Feraru. Volumul, editat de „Cartea romî-
nească“, mai cuprinde și poema „Oraș francez“ de Henri de Régnier,
tradusă în colaborare cu I. Minulescu și traduceri din literaturile popu-
lare străine. Cetind poezile lui A., pătrunzînd în sufletul lui, ne înțele-
gem parcă mai bine pe noi însine, vedem natura prin prisma simțirei
sale, viața noastră se amplifică prin viață lă. Această prețioasă cali-
tate, împreună cu cele relevante în cursul recenziei, fac ca A. să fie so-
cotit cu drept cuvînt printre cei mai însemnați poeți ai noștri.

Eleva Bălănescu Aurelia din cl. V cetește poezile „In furtună“ și
„Gherghina“ de D. Anghel, iar eleva Petrescu Elena, din aceeași clasă,
cetește poezile „Visătorul“ și „Călătorii“, din opera acelaiași poet.

Durata ședinței: un ceas și patruzeci și cinci de minute.

15 februarie 1923

Elevul Labis Alexandru din cl. VII cetește o recenzie despre *Proza
lui D. Anghel*. Vorbitorul spune că scările în proză ale lui Anghel ară-
tă felul de a simți și gîndi, bucuriile și decepțiile, toate nostalgiile și
tot sbuciumul lui sufletește. Insistă asupra temperamentului romantic al
lui Anghel și spune că sensibilitatea sa nu se complăcea cu mediul so-
cietăței în care trăia. Cu toate acestea Anghel nu a fost niciodată pesi-
nist. Poetul A., prin natura subiectelor sale, prin lirismul pronunțat pe
care proza noastră nu-l cunoștea pînă la el, poate fi numit cu drept cu-
vînt intemeietorul prozei lirice românești. Un alt merit al lui A. ar fi că,
prin cultivarea pasionată a formei, a contribuit într'o largă măsură la
îmbogățirea și perfecționarea materialului literar cu o serie de neolo-
gisme, pe care simțul său artistic le-a fixat în forme definitive.

Elevul Diaconu Ioan din cl. VIII rostește o comunicare despre „Bu-
colicele“ lui Virgil și genul pastoral. După ce arată însemnatatea litera-
turei clasice grecești și latine, din punct de vedere estetic, vorbitorul
spune că șeuri evoluția genului pastoral, din care fac parte „Bucolicele“.

est gen a fost cultivat din cele mai vechi timpuri, însă poetul care le idile reușite este Teocrit. Dela Greci, poezia pastorală trece la romani, cultivată fiind de Virgil, iar după el Longus scrie „Daphnis și Chloe” cu care se termină evoluția poeziei pastorale în literatura antică. Genul pastoral este cultivat și în evul mediu, la Francezi, căci Adam de la Halle compune „Jeu de Robin et de Marion”, Clément Marot, Ronsard, du Bellay scriu de asemenea egloge de valoare, iar d’Urfé compune roman important, „L’Astrée”. În timpul clasicismului n’avem opere pastorale de valoare, fiindcă scriitorii se ocupau cu analiza sufletească, natura era neglijată. Abia în sec. XVIII J. J. Rousseau arată că viața sătică trebuie admirată; prin opera sa „La nouvelle Héloïse” favorizează știință eglogei morale. Acum scriu Sedaine, Delille, Bernardin de St.-Pierre, influențat între alii și de scriitorul german Gessner, scrie „Paul et Virginie”. Cela însă care scrie Bucolice în genul lui Teocrit este André Chénier. Romanticii n’au reușit în genul pastoral. Excepție fac Alfred de Vigny și Lamartine, care în „Nouvelles méditations poétiques” și în „Jocelyn” și tablouri rustice reușite. Romanul pastoral acum este reprezentat prin George Sand, care scrie „La Mare au diable”, „François le Champi”, „La petite Fadette” și prin Balzac, cu romanul său „Les Paysans”. De semenea Parnasienii: Leconte de Lisle, José-Maria de Hérédia, Th. de Jonville cultivă acest gen. În timpurile mai nouă mulți scriitori au desfășurat viața țără; cei mai însemnați sunt: Maurice Rollinat („Dans les brandes”, „Paysages et paysans”) și Francis Jammes („Géographiques chrétiennes”). La noi păstorii au fost cîntări de Cîrlova, Bolintineanu și mai ales de G. Coșbuc. La Români, acela care descrie mai bine viața țălorilor a fost Virgil. Păstorii nu sunt descriși în „Bucolice” ca în istoriile lui Teocrit. Virgil întrebunțează uneori cadrul pastoral pentru povesti întîmplări sentimentale din viața sa. Astfel în Titir și Gallus edem pe Virgil. Poezia din „Bucolice” este o poezie de aluzii, în care cîntarea și realitatea se îmbină și unde găsim sentimente intime; cu totul acestea, peste tot, elementul pastoral predomină. V. a împrumutat cadrul bucolic pentru că el dorește pacea în sinul naturei. În adevăr, era o fire care s’ar asemănă întrucătiva cu cea romantică, fiindcă din „Bucolicele” sale se desprinde o melancolie caracteristică acestora și abire de natură asupra căreia, de altfel, V. are o concepție deosebită. Romanticii cauță în sinul naturei mîngîiere, pe cînd pentru V. natura însăși viață la cărei existență participă. E și el un panteist, ca și alii scriitori moderni. V. nu vrea să picteze un peisaj; el vrea să-l facă vorbească. În mijlocul acestor tablouri apar păstori simpli, naivi și superstitioși care iubesc natura și se încîntă, cu autorul, de vraja tablourilor pitorești. El iubesc liniștea, cîntecul fluerului și păstorîtele pe care le slăvesc în cîntecile lor. La urmă, vorbitorul scoate în evidență însemnatatea celor zece bucolice. Pline de grație și de artă, în ele palpita multă viață sufletească. În toate vibrează un suflăt mare, o inimă delicioasă și de aceea vor fi cetele mereu.

Durata ședinței: un ceas și treizeci și cinci de minute.

18 februarie 1923

Elevul Ștefănescu R. Petru din cl. VII face o dare de seamă despre „Spiritul critic în cultura românească” de G. Ibrăileanu. După ce a rată primele noastre începuturi de cultură, vorbitorul trece la cauzele care au putut da naștere apariției spiritului critic în țările române. Cea dintâi școală critică a apărut în Moldova, deoarece aici există o tradiție culturală veche și nu pătrunse încă ideile lingvistice raționaliste ale latinistilor. Această școală critică moldovenească, vechea școală critică după cum o numește D-l Ibrăileanu, inițiată de Kogălniceanu și având teoretician pe Al. Russo, a luptat fără încetare în contra înorilor lingvistice, fiind totuși pentru reformele sociale. „Junimea”, care s’ă ridică pe temelia clădită de vechea școală critică, păstrează primul punct din programul acestei școli; ia însă o atitudine conservatoare în ceea ce privește reformele sociale. Primul junimist, C. Negruzz, ieșe oarecum din cadrul schițat de „Junimea”, cerînd modificarea moderată a limbei. Alecsandri însă nu depășește de loc limitele programului acestei școli.

Vorbitorul trece apoi la critica socială extremă, reprezentată în Moldova de Eminescu, de Caragiale în Muntenia și de socialisti în ambele principate. Toți aceștia luptă cu patimă împotriva partidului liberal și ajung cîteodată să dorească vechiul regim, uîlind sau nevoind să știe că acesta era fanariot decăzut. Chestiunile de limbă nu-i mai preocupa. Dintre toți scriitorii munteni doar Odobescu s’ă mai interesat de acestea și are meritul de a fi opus, împreună cu Russo, Negruzz și Alecsandri, curențului artificial latinist, pe cel poporan. Rezumînd, se arată însemnatatea spiritului critic și rolul pe care l-a avut în dezvoltarea culturiei la noi.

Elevul Rădulescu N. din cl. VI desvoltă o recenzie despre volumul „Scrisorile unui răzeș” de Cezar Petrescu. Autorul, care este redactorul revistei „Gîndirea”, învins de haosul orașelor s’ă întors în lumea plătească scundă, de unde scrie prietenilor săi impresii și amintiri. „Năluca” este reprezentativă, mai ales prin stilul ei, pentru tot volumul. Duioșia amestecată cu humorul ni-l redau pe D-l Cezar Petrescu ca pe un scriitor specific moldovean, ce știe să evoace în chip mișcător anumite situații și figuri. Se mai analizează nuvelele „Rîsul” și „Valsul rozelor”, după care se arată sentimentele ce se desprind din „Scrisorile unui răzeș”: o înțelegătoare iubire de oameni, precum și o dragoste de desărăcinat pentru locurile copilăriei. Stilul muzical, curgător dar simplu și personajile ce se oglindesc în nuvelele și schițele din carte analizată, ne dau la iveală un prozator de mare talent.

Elevul Diaconu I. din cl. VIII cetește, din volumul recenzat, schița „Năluca”. Durata ședinței: un ceas și jumătate.

Şedința Nr. 10

25 februarie 1923

Elevul *Gurău Th.* din cl. VII cetește un elogiu închinat lui *Gh. Dr.*, cu prilejul împlinirei unui veac dela moartea scriitorului. Se scot evidență meritele însemnatului apostol al românismului. Lui Lazăr i se prestează în mare parte înființarea celei dintâi școli românești în Muntenia. Lazăr este cel dintâi care împrăștie prin grai ideia latinităței Românilor.

Eleva Constantinescu Cartagena din cl. VI vorbește despre opera lui M. Eminescu. Sufletul neliniștit, unilateral al poetului, viața subciumală sănătatea unele din cauzele care au determinat poate pe autor să scrie și proză la înălțimea poeziei sale. Cea dintâi lucrare în proză este romanul „Geniu pustiu”, care n'a fost decât o încercare în acest gen. E scris între anii 1868 - 1870 și fără a avea gînd să-l publice. În primăvara din Ardeal, în 1848. La această revoluție iau parte Toma Nour, fruhul romanului, și prietenul său Ioan, fîr prin excelență pasional. Personajii, foarte asemănătoare unele cu altele, sănătatea și sentimentale. Povestirea, lipsite de viață, visătoare și sensibile. Eroul e oglinda în care se reflectă teoriile filozofice din tinerețe ale lui Eminescu: plin de adevăr, doritor de reforme, ca și eroii lui Byron. Plăcerea ce avea de a fi cărți vechi, dragostea de mamă, de viață dela țară, apoi aceea penitentiară. Poesis sănătatea temperamentului poetului: el nu putea fi efectiv. Eroinele seamănă cu eroii: bune, naive și sentimentale. Pesișmul eroului și iubitei sale nu este decât acela al liricului nostru. Înțeleptul iubirei în Poesis și Sofia, descrierea naturei feerică din noaptea de iarnă luminate de lună, artificialitatea personajilor și sentimentul exagerată uneori sănătatea romantice întrebunțiate de poet în toată opera sa. Caracterizarea psicolitică puțin adîncită, exagerată în sentimente și în evenimente, încarcarea frazei cu imagini artistice fac ca lucrarea să fie „un amestec de fantazie și fantastic și treure sociale mai mult ca schiță decât ca roman” (N. Zaharia). Totuși pe lîngă nuvelele și romanele lui Bolintineanu, Filimon și Hasdeu și chiar pe lîngă acele ale lui Negruzzi și Odobescu, „Geniu pustiu” ar fi fost destul de apreciat. Inteligența și imaginea sa bogată și le-a desvăluit înălțimea încă din tinerețe în povestile sale. Cel mai însemnat basm al lui este „Făt-frumos din lacrimă” în care găsim înbinarea tuturor elementelor poveștilor noastre cu acelea datorite influenței romanticismului german. Pe lîngă fantazie mai înfînlîm și unele scene destul de reale și unele observații de actualitate. Limba este moldovenească. În 1872 apare capodopera sa în proză: „Sărmanul Dionis”, în care au răsunat mai puternic romanticismul și concepțiile sale filozofice, influențate de acele literaturi germani, ca Schopenhauer, Kant și Novalis.

Şedința Nr. 10

31

filozofice. Chiar dela început Dionis e preocupat de problema spațiului și a timpului, pusă de Kant. Apoi, cu ajutorul cărței astrologice, se pomenește în timpul lui Alexandru cel bun, căci după cum romancierii germani iubeau secolul căvalerismului, tot așa și Eminescu se complacă trăind în timpurile patriarhale și liniștite din anul 1400. Această trecere dela viață reală, la cea imaginată și invers formează miezul acestei povestiri, împreună cu foarte bine elementele fantaziei cu cele ale realităției, în timp ce dragostea dintre el și Maria e pretextul cu ajutorul căruia personajii să intre în niște ficțiuni palide, fără viață, sentimentale, dar înzestrăte cu însușirile sufletești cele mai frumoase. Ele sunt ființe perfecte. Prin aceste calități, ele devin personajii simpatice. În această povestire se reflectă întreaga personalitate a poetului nostru. În alcătuirea cuprinzătoriei ei se simte și influența lui Goethe, din „Faust”. Asemănarea unor pasajii din „Sărmanul Dionis” cu altele din „Geniu pustiu” nu trebuie să ne mire, căci romanul din urmă autorul nu-l făcuse cu scopul de a-l publica, aşa încât a avut toată libertatea să utilizeze din el unele părți. Fantasia poetului servește mai mult de cadru în care el își exprimă adevărul omenește, ca și Goethe în „Faust”, prin mijloacele sale simple și sugestive și transpunându-ne astfel într-o lume închipuită. După patru ani de la apariția „Sărmanului Dionis”, Eminescu își mai arată talentul său de prozator în alte două povestiri: „La aniversară” și „Cezara”. În cea dintâi acțiunea e cît se poate de simplă și, spre deosebire de celelalte povestiri, ea n'are un cadru filozofic. E o simplă scenă de dragoste între doi copii — el de 18 ani și ea de 14 — care, naivi, se cred oameni mari, datorită jocului pasiunilor lor. Se semnalează, în această povestire, tonul ironic și dialogul bine condus al eroilor. În a doua povestire, „Cezara”, acțiunea, ca și în „Sărmanul Dionis”, se petrece într-o lume fantastică, afară numai de cîteva pasajii mai realiste. În „Cezara”, eroina povestirei intrupează amorul din antichitate, foarte sensual, care nici nu vrea să slie de regulile morale. Ca în toate eroinele sale, Eminescu ne idealizează iubirea. Portretele fizice sănătatea prin farmecul ce se desprinde din ele. Si în Ieronim, călugărul de care se îndrăgostește Cezara, se văd deosebită insăși personalitatea poetului, care este atât de influențat de teoriile filozofice ale lui Schopenhauer, asupra vieții omenești. Spre deosebire de celelalte lucrări analizate, în „Cezara” găsim zugrăvirea unor caractere unice în opera lui Eminescu, de exemplu: tatăl Cezarei și conțele sănătatea oameni interesați, pictorul este instrumentul de care se serveste Cezara pentru scopurile ei, iar prietenul lui Ieronim este tipul călugărului desfrînat. Aceste calități întunecă unele greșeli de fond și formă, aducînd-o la nivel cu celelalte. Din întreaga proză literară analizată, reese foarte limpede subiectivismul poetului, care prin eroii săi pare că și desfăinuiește propria-i fire: a poetului idealist și a frumuseștilor sufletești. Aceasta e caracteristica romanticilor, ceea ce însuși Em. ne spune în versul: „Eu rămîn ce-am fost: romantic”. Nimicnicia vieții este de asemenea mult reliefată în proza sa ca și în poezie. Limba, după cum a arătat și Gh. Panu, este armonioasă și plastică în exprimarea ideilor și însușirilor bine alese. Acest romanticism pronunțat și arătat și în genul său reusit, mai ales că nu ne-au rămas dela el decât

fragment, luate mai mult din istoria națională și un alt fragment, foarte ironic, de comedie. Mai însemnată pare a fi „Emmi“, dar în ea personajile nu-s destul de bine analizate. Între traducerile din tinerele este și aceea a „Criticei rațiunii pure“ de Kant. Limba acestei traduceri este deosebită de cea întrebuită în celelalte lucrări ale sale: e împestrată cu arhaisme și ardelenisme. Însă tot el e cel dintâi care creează cunoscute nouă, adaptate termenilor filozofiei. Într-o formă concentrată și profundă sunt cugetările sale, care se găsesc presărate în toată opera poetului. Această operă nu e atât de restrinsă, dacă ne gîndim și la activitatea sa ziaristică. Din toate articolele filozofice și literare se desprindă un conservatism național, democratic și un romanticism național, din care reiese o parte distinsă din personalitatea adîncului nostru cugetător politic. În ele găsim un îndemn pentru muncă și idealul unei culturi naționale. Ele au însemnatate din punct de vedere istoric-cultural, din punct de vedere biografic și chiar literar. După ce lucrările în proză ale lui Em. au fost analizate aproape în ordinea cronologică, talentul de prozator al scriitorului se desprinde destul de clar. Cercetând astfel întreaga sa operă în proză, s-a cercetat și sufletul scriitorului nostru. Melancolic, dezinteresat și nepăsător, poetul ne apare sănătătos, atât în fericire cât și în nefericire. Această personalitate e întregită prin inteligență și bogăția ideilor care le-a exprimat într-o formă originală și atrăgătoare. De la Em. ne rămîne o limbă „ca un fagure de miere“, dulce și frumoasă. Descrierea farmecelor naturei din toate anotimpurile, mai ales nopțile cu lună, sunt luate toate, ca un cadru apropiat de starea sufletească a eroilor. Din citările facute s-au văzut stilul și armonia limbii. Aceste calități dău valoare prozei sale, care de fapt nu e decît „o poezie în proză“ rasinată și melodică.

Discuția acestei lucrări rămîne să se desvolte în ședința următoare.
Durata ședinței: un ceas și douăzeci de minute.

Şedința Nr. 11

2 mart 1925

Se discută disertația, rostită în ședință trecută, a elevii Constantinescu Caragena din cl. VII, despre „Proza lui Eminescu“.

In autocritică, eleva Constantinescu spune că trebuie mai întâi să se justifice de felul cum a înțeles și tratat subiectul. Titlul fiind „Proza lui Eminescu“ a căutat să cerceze aproape tot ce poetul a scris în proză. Aceasta a făcut-o, cu rezervele cuvenite, de exemplu: „Geniu pustiu“ și „Sărmanul Dionis“, ca lucrări mai lungi, au ocupat cea mai mare parte din plan; apoi poveștile și celelalte povestiri au ocupat și ele un loc destul de întins, fiind socotite, cu cele mai dinainte, ca cele mai reușite pagini de proză ale lui Em. Nu crede că ar fi putut intra în cadrul acestei disertații mai multe lămuriri asupra articolelor politico-

sociale, căci s-ar fi făcut o digresiune—acesta puțind fi un nou subiect de tratat; tot de asemenea în privința influențelor filozofilor străini sau a filozofiei lui Em., a căutat să releveze numai ceea ce a socotit mai esențial. Ordinea pe care a adoptat-o în tratare a fost acea a genurilor literare: roman, povești, nuvele, gen dramatic, cugetări și articole de ziar și cea cronologică, după cum s'a potrivit adesea. Despre forma în care ne-a înfățișat Em. scrierile sale în proză, a amintit mai la fiecare specie de gen literar, fiindcă problema limbii nu era în vremea acelui destul de hotărîță. De pildă, limba din „Geniu pustiu“ e mult diferită de acea din „Sărmanul Dionis“, deși intervalul de timp este numai de doi ani; poveștile sunt redate într-o limbă mai asemenea celei populare. Despre raporturile dintre proza și poezia lui Em. s'a vorbit orientându-se că e de nevoie. Vorbitoarea regretă că împrejurările au silit-o să cetească disertația prea repede, întrucât în cadrul limitat de timp fusese anunțată și discuția ei. Se bucură că a putut contribui cu mare dragoste la înmulțirea întrucâtva a cunoștințelor membrilor Societăței, complețind oarecum studierea operei liricului nostru, despre sentimentul erotic, sentimentul naturei și despre filozofia căruia s'a mai vorbit la Societate. — Elevul Lazarovici Bernard din cl. VI crede că ar fi fost necesar să se vorbească despre influența lui Hoffman și a lui Chamisso. Nu s'a scos în relief filozofia care reiese din „Sărmanul Dionis“ și cînd s'a vorbit despre idealismul magic al lui Novalis, nu s'a arătat în ce constă. — Eleva Barber Rașela din cl. VI spune că trebuia să se insiste în introducere asupra vielei și pesimismului lui Em. Analiza „Sămanului Dionis“ a lăsat de dorit. Ar fi fost bine să se arate părerea D-lui Sanielevici asupra acestei nuvele: „Sărmanul Dionis“ este o sinteză artistică a romanticismului german, prezintănd toate caracteristicile acestei școli literare“. Lucrarea a avut și merite. Opera poetului a fost studiată amănunțit și cu multă dragoste. Pentru aceste calități se aduc laude vorbitoarei. — Eleva Ioan Maria-Sofia din cl. VI crede că ar fi fost bine să se fi făcut un paralelism între viajă și opera scriitorului. Proza nu s'ar mai fi studiat răsleașă, ci s'ar fi împărțit în trei părți: proza belletristică alcătuind prima parte, acea în care se zugrăvește sufletul lui Em., apoi s'ar fi studiat poveștile și în urmă scrierile politice. Încheerea a fost cam prolixă. Atât „Geniu pustiu“ cât și „Sărmanul Dionis“ au fost insuficient analizate în ceea ce privește psicolicia autorului, vorbitoarea mărginindu-se mai mult la rezumate. Găsește cam exagerate părerile ce s'au formulat asupra romanului „Geniu pustiu“: analizîndu-l, fără a fi seama că el nu era consacrat tiparului, îl găsește inferior ca valoare literară, iar în urmă crede că e superior „Ciocoilor“ lui Filimon, care pînă azi a rămas printre cele mai bune romane românești. — Elevul Gurău Th. din cl. VII observă că parte din elevele și elevii ce-au exprimat păreri au învînovit pe vorbitoare că ar fi fost prea fidélă criticei, fie ale D-lui Sanielevici fie ale D-lui Lovinescu. Uitau însă că ei însăși n'au făcut altceva decât un rezumat, mai ales al studiului D-lui Sanielevici asupra nuvelei „Sărmanul Dionis“. Se asociază apoi la părerea, exprimată mai înainte de o camaradă, anume că s'a insistat prea mult asupra romanului „Geniu pustiu“, pe care poetul — cel mai sever critic al operelor sale — îl destinase peisrei. Dacă n'ar fi fost autorul hotărît să renunțe la

el, nu i-ar fi împrumutat pasagii întregi pentru „Sărmanul Dionis“. Crede că ar fi fost bine să se arate că „Sărmanul Dionis“ e prima lucrare de felul acesta în literatura română și că apariția ei a fost un însemnat eveniment pe care a avut a-l înregistra literatura noastră. S'a discutat — adaugă vorbitorul — de multe ori chestia întrebuiștei citatorilor. Ele nu se întrebuiștează decât atunci cînd strălucesc printre o formă desăvîrșită, cînd scriitorul formulează vre-o idee deosebit de originală sau cînd vorbitorul vrea să-și sprijine vre-o afirmație. Nu era necesară de ex. citarea pasagiului din „Sărmanul Dionis“, în care se descrie venirea Mariel, deghișată în băiat, spre a-și vedea soțul. Acest pasaj nu prezintă calitățile altora, care totuși nu au fost citate. — Elevul *Labis Alexandru* din cl. VII obiectează că nu s'a insistat asupra concepției lui Em. despre viață, aşa cum reiese această concepție din proza sa. Nu s'a vorbit nici de tendință pronunțată pe care o găsim la Em. de a face abstracție de realele trecutului, pe care le poetizează, și de unele lucruri bune ale prezentului. Pe lîngă alte chestiuni, elevul L. mai arată că vorbitoarea nu s'a ocupat de cauza psihică a pesimismului lui Em., pesimism care se datorește mai mult inclinărilor naturale. S'au enumerați mai multe teorii filozofice, fără a ni se spune despre ele nici atît cît să putem înțelege legătura lor cu Eminescu. — Elevul *Huzum Virgil* din cl. VII arată că nu s'au expus în mod lămurit concepțiile filozofice ale lui Em. Fiindcă era vorba de un poet gînditor al nostru, era bine să se insiste asupra filozofiei lui și să i se dea o explicare clară. Procedarea de a rezuma pasagiul dela începutul nuvelei „Sărmanul Dionis“ n'a isbutit să ne facă să înțelegem ideile despre lume ale lui Em. Altă latură a filozofiei lui — și despre care nu s'a amintit — este credința în metempșicoză; ceea ce ne îndreptăștește a susține aceasta e faptul că autorul citează un pasaj dintr-o scriere a lui Th. Gautier, în care este vorba de aceiași credință. Tot cu privire la filozofia lui Em. elevul H. observă o contradicție în cele susținute de vorbitoare: întâi s'a spus că nuvela „Cezara“ n'are concepții filozofice, apoi s'a cunoscut scrierea lui Euthanasius, care conține expunerea unei concepții fataliste. Deoarece s'a zis că autorul este influențat de romanticismul german, era nevoie să se arate în ce constă acesta și prin ce diferă de cel francez, pe care îl cunoaștem mai bine. Despre satirizarea societăței nu s'a vorbit nimic; Em. și în proză lasă să se întrezărească revolta împotriva nedreptăției și a retelelor din omenire. Violent în articolele politice, el nu se poate abține de a lovi în nedreptăți, fie în „Sărmanul Dionis“, fie în „Cezara“. Lipsa de coloare locală în zugrăvirea trecutului n'a fost semnalată de vorbitoare; ea este vădită, atunci cînd scriitorul descrie Iașii pe vremea lui Alexandru cel bun. Planul disertației a fost cam incoherent: la urmă s'au amestecat datele biografice cu articolele politice, caracterizarea operei și a filozofiei autorului cu personalitatea sa. — Elevul *Ștefănescu Petru* din cl. VII remarcă prolixitatea lucrării. Din cauza ideilor disparate și a repetării acestor idei, planul nu prezintă unitate. Vorbitoarea a insistat prea mult asupra articolelor de ziare ale lui Em. Elevul Șt. punând în discuție optimismul în materie politică, pe care unii autori îl atribuie lui Em., tagăduște acest optimism, deoarece Em. crede în mai bine numai prin reinventare la trecut, luanu cu totul utopic. Combate afirmația vorbitoarei

că Em. ar fi un junimist pur și spune că marele nostru poet, dotat cu astă imaginație, avea și spirit pătrunzător de observație. Despre idealismul magic în „Sărmanul Dionis“, continuă vorbitorul, ar fi vorba numai atunci cînd idealul lui Dionis era călătoria după voe în timp și în spațiu. Dacă am presupune că idealul lui Dionis ar fi fost numai căsătoria cu Maria, atunci idealismul nu ar mai fi magic. — Eleva *Montanu Maria* din cl. VIII crede că subiectul despre proza lui Em. a fost tratat într-un spirit prea analitic. Studiul amănunțit al fiecărei nuvele în parte și planul, care a urmat ordinea cronologică, au făcut ca expunerea să fie prea lungă și incilică. Asupra romanului „Geniu pustiu“ s'a insistat prea mult; o operă ca aceasta, cu o valoare desconsiderată chiar de autorul ei, a fost comparată cu romanele scriitorilor francezi P. Bourget, Balzac, etc. Cînd s'a vorbit despre „Sărmanul Dionis“, trebuia să ni se arate concepția filozofică pe care se înțemeiază Em. scriind această nuvelă. Din studiile de care s'a folosit, vorbitoarea ar fi putut să cunoască această filozofie și originea ei. Eleva M. expune în cîteva cuvinte în ce constă această concepție filozofică. Planul, care a urmat ordinea cronologică, ne-a prezentat analiza povestilor, între analiza romanului „Geniu pustiu“ și „Sărmanul Dionis“, pe cînd aceste două opere ar fi trebuit să fie studiate la un loc. — Din studiul prozei beletristice a lui Em. ar fi trebuit să se scoată în relief personalitatea autorului, aşa cum reiese din această parte a operei sale. — Felul cum a fost citită această disertație a lăsat de dorit; cînt pentru munca pe care camarada sa a depus-o, eleva M. spune că nu-i va aduce laude, căci membrii Societăței au învățat dela conducătorii lor că munca este o datorie, nu un merit. — Elevul *Răduan I.* din cl. VIII observă că planul după care a fost studiată proza lui Em. a fost prolix, lucru ce s'a relevat, de altfel, și de alți camarazi ai săi. În mare parte, vorbitoarea s'a mulțumit numai să expue cuprinsul operelor de care se occupă. Nu ne interesa atît această analiză simplă, cînt mai mult una ideologică și estetică, deoarece proza lui Em. ne interesează mai ales prin ideile filozofice, prin reliefarea unor caractere, precum și prin frumusețea artistică. Acesta era scopul, iar ceea ce s'a făcut n'a fost decât mijlocul pentru atingerea scopului. — Dela „Geniu pustiu“, care era „un păcat al tinerețelor“, spiritul critic al poetului s'a exercitat aşa de mult încît în „Sărmanul Dionis“ ajunge la o adeverată creație. Această povestire filozofică e cea mai însemnată și tocmai aceasta a fost insuficient analizată. Admirator al speculațiilor filozofice contemporane, el discută problema spațiului și timpului nu numai aici, ci și în poezii („Scrierea I.“ de pildă, de care s'ar fi putut aminti.) Dacă s'a vorbit de influența exercitată de Goethe, Kant, Schopenhauer, etc. putea să se amintească și de acea a lui Th. Gautier, cu nuvela sa „Avatar“, din care Em. ia unele lucruri, în „Sărmanul Dionis“. Faptul acesta prezinta interes pentru sdruncinarea ideei că Em. a cunoscut numai literatura germană. Nu s'au scos în evidență admirabilele tablouri romantice, din „Sărmanul Dionis“ mai cu seamă, tablouri cum rar se înfilnesc în literatura noastră. Pe poet îl interesează prea puțin realitatea, căci cînd „Sărmanul Dionis“, parec cînd un basm frumos. Introduce și nota satirică, atunci cînd vorbește de ipocrizia ce domnește în lume sau cînd arată sbuciumul ei în drumul unei măresc en si în „Cometei“ Răřeninei Cam-

tei" sau „Anul 1840“ ale lui Gr. Alexandrescu. Eroul Dionis n'a fost de ajuns studiat, mai ales că aceasta putea să servească la reconstituirea personalităței poetului. Din această nuvelă se poate vedea și dragostea de religie a poetului — o trăsătură romantică. Aceasta, pentru Em. iubea trecutul, în care religia era înfloritoare („Poporul entuziasmat și creștin“ — S. Dionis). Imaginile atât de artistic redate în proză lui vorbeau seoase în evidență, precum și abuzul de calificative, ce ne surprinde chiar dela cea dintâi ceteire, abuz ce e tot o procedare romantică. Opera „Sărmanul Dionis“ este însemnată și prin atmosfera de tinerețe ce se desprinde din ea, căci după expresia D-lui Sanielevici, „S. D.“ este o operă care va rămânea veșnic înțină. S'a încheiat cu studiul formei. Trebuia însă personalitatea lui ca prozator mai bine evidențiată. Em. este un poet mare și cel mai romantic dintre prozatorii noștri și tocmai romanticismul prozei sale n'a fost scos bine la iveală. Asculțătorii se așteptau poate la ceva mai nou din partea vorbitoarei, căci loji cunoaștem, dacă nu în amănunte, măcar în linii generale opera marelui poët. După cum a fost conceput și tratat subiectul, lucrarea expusă în ședință trecută n'a fost din cele mai grele. Dacă însă s'ar fi căutat se aprofunda subiectul și dacă s'ar fi făcut o analiză mai mult ideologică și estetică, desigur că această lucrare n'ar fi fost tocmai ușoară. — Elevul *Diagonul I.* din cl. VIII arată că nu-și avea loc aici discuția în privința cauzelor pesimismului lui Em. Despre ele s'a vorbit la Societate, cind s'a studiat Filozofia lui Em. S'a simțit nevoiea citatelor — căci nu s'au șefit decât unele pasagii, care nu se distingeau printr'un maximum de valoare literară. De ex. ar fi trebuit cetite începutul nuvelei „Sărmanul Dionis“, scriitorul lui Dionis către Maria. Nu crede că ar fi fost nemerit să se studieze opera în proză a poetului, paralel cu viața. Mult mai nemerit ar fi fost să se fi studiat proza paralel cu poezia. În poezie Em. e un pesimist; viața e plină de greutăți și nu-și rămîne decât să te retragi din lume și să trăești în elementul tău.

Privitor ca la teatră

Tu în lume să te 'nchipui

zice el în „Glossa“. În proză Em. nu ne apare așa: e un optimist. Crede că poporul român va progresă; tot așa limba, literatura. Pentru aceste idei luptă din răsputeri, scriind articole în „Timpul“, înînd conferențe. Deci ca teoretician Em. a fost pesimist, dar în manifestările vieției, nu. De aceea cu multă dreptate spune Giraud că mare parte din pesimisti profesează un pesimism oarecum teoretic, fără aplicație directă și pozitivă la realitatea prezentă și zilnică. La urmă vorbitorul aduce laude autoarei, pentru conștiințiozitatea cu care a lucrat.

Eleva Constantinescu, răspunzând criticilor ce i s'au adus, spune că despre influențele ce le-a suferit Eminescu dela scriitorii germani Chamisso sau Hoffman, crede că nu mai trebuia să vorbească, din cauză că aceste influențe au fost prea mici și operele scriitorilor necunoscute de membrii Societăței. Nu a dat o mai mare dezvoltare părții filozofice, deoarece — pe lîngă motivele arătate în autocritică — vorbitoarea spune că nu a studiat încă în întregime filozofia elementară la curs. Din această

„Geniu puștiu“, el a părut unora prea mult analizat, iar alțora prea pușin. Cu toate că mulți au găsit că s'a vorbit prea pe larg despre articolele politice, totuși s'au grăbit să mai adauge idei la cele desvoltate în disertație. De ex. i s'a imputat că ar fi trebuit să vorbească mai mult de îndrumările politico-sociale, pe care le-a expus Em. în timpul activităței sale de ziarist. Aceasta ar fi însemnat să se depărteze de subiect, căci ceea ce i se cerea putea fi o nouă lucrare: „Em. îndrumător pe teren politico-social“. De altminteri, aceste contraziceri între părările criticiilor dovedeau că dacă autoarea disertației ar fi vorbit mai pușin, ar fi nemulțumit pe unii, iar dacă ar fi vorbit mai mult, ar fi nemulțumit pe alții. Vorbitoarea respinge obiecția că introducerea a fost prea pușin desvoltată și că ar fi putut fi mărită cu biografia poetului. Fiecare membru al acestei Societăți cunoaște căt de pușin din viața poetului. Asemenea scurte biografii ar fi potrivite pentru niște scriitori necunoscuți. Si de altfel pușine amănunte biografice s'au pomenit și aici din cind în cind. Despre pesimism nu trebuia să se vorbească mai mult, din cauză că Em. în proza sa, spre deosebire de poezie, este optimist, mai cu seamă în articolele politice. Trecind la unele chestii mai pușin principale și interpretate greșit, ţine să arate că n'a amintit că „Cezara“ n'are cadre filozofic, ci aceasta a afirmat-o la schița „La aniversară“. N'a făcut o asemănare între „Geniu puștiu“ și romanele lui Bourget, Maupassant și Balzac, ci a spus numai că tipurile romanelor lui Em. nu sunt bine caracterizate ca ale acelora. Tot astfel nu a amintit că romanul lui Filimon a fost o încercare, ci că pe lîngă încercări, există și acel roman.

D-l profesor I. M. Rașcu, după ce constată progres în discuțiile făcute de membri în jurul disertațiilor rostite — atât în ce privește cursivitatea expunerei, căt și, în multe cazuri, temeinicia părărilor — arată că lucrarea despre „Proza lui Eminescu“ nu este un subiect izolat, ci el face parte dintr-un ciclu de subiecte, dintre care unele s'au desvoltat, iar altele vor fi desvoltate în ședințele Societăței, despre scriitorii clasici români, poeți și prozatori. Studiindu-se în acest an părți din operele lui Caragiale, D. Zamfirescu, Delavrancea, Sadoveanu, Eminescu, Coșbuc, Iosif, etc., — la care s'ar mai putea adăogi și cronicarii — literatura noastră va fi astfel larg îmbrășiată și Anuarele noastre vor oferi ceteitorilor un repertoriu bogat de studii și analize, în legătură cu operele mariilor scriitori români.

Trecind la disertația care se discută, d-l profesor se oprește asupra felului cum vorbitoarea și-a celit lucrarea și găsește această ceteire foarte defectuoasă. Insistă asupra unui asemenea defect, deoarece el s'a putut din nefericire constata destul de des la unii vorbitori. Lipsa de reliefare din lectură face expunerea monotonă și înțelegerea dificilă. Frumuseți ale cuprinsului operei analizate și părți interesante din disertație sunt, cu chipul acesta, iremediabil nimicite și e păcat atunci de energia cheltuită pentru a îngropa elemente interesante, care — cu alte mijloace — ar fi putut străluci și atrage. Aceiași observație se face mai ales în legătură cu părțile din disertație în care se povestea cuprinsul nuvelelor lui Em. Se recomandă, cind e vorba de povestea conținutul unor nuvele sau romane cu subiecte atât de avințiate, de sentimentale, ca acele ale „Săr-

și o specială îngrijire a stilului expunerei. Toate mijloacele pe care le poate utiliza vorbitorul, aici mai cu seamă trebuie valorificate, altfel scopul ce-l urmărим prin expunerea lucrărilor noastre nu va fi atins (se dă ca model, în această privință, povestirea cuprinsului romanului „Pierre et Luce“ al lui R. Roland, datorită D-lui Sanielevici și publicată într-un număr al „Adevărului literar și artistic“). În cele ce urmează, vorbitorul arată că apropierile cu literaturile străine sunt instructive în general și foarte istorice. Decât, ele trebuie să fie cu rost, pentru a putea fi utile: să nu facem comparația numai de dragul comparațiilor. O simplă însirare de nume proprii străine nu ne va face să prezintăm sub aspect nou chestiunea ce discutăm. Cu acest mod ajungem să comparăm elemente cunoscute cu altele necunoscute. Așa încât însirarea de nume proprii, ca Antony (eroul lui Dumas-tatăl din drama cu același nume), ca și Novalis și altele sunt nefolositoare, neînsoșite de scurte lămuriri. Când s'a vorbit de influențele exercitate asupra poetului, aceste lămuriri erau de asemenea necesare, odată cu însirarea unor nume. În orice caz însă lista acestor nume trebuie completată, odată cu lămuririle de rigoare, căci nu numai influența germană putem constata în proza despre care vorbim, ci — pe alocurea — și oarecare influență franceză. Si fiindcă a fost vorba de Dumas-tatăl, influența acestui scriitor poate să se constate în nuvela „Cezara“ pe alocuri, în ceea ce privește mai ales intriga ei romantică și neverosimilă — lucru nesurprinzător dacă ne gîndim că în „Curierul de Iași“, al cărui redactor a fost Em., s'a publicat unele traduceri din opera acestui scriitor, traduceri probabil datorite autorului „Cezarei“. De asemenei influența franceză se poate constata și în „Sârmanul Dionis“, unde se citează chiar o „epistolă“ de-a lui Th. Gautier, al cărui „Avatar“ a fost fără îndoială cunoscut de poet.

Tecind la altă ordine de idei, crede că din studiul prozei era neapărat necesar să se scoată încheeri, care să clădească personalitatea și temperamentul poetului. Aceasta e concluzia ultimă la care trebuie să lîndem, cînd studiem o parte din opera unui scriitor: reconstituirea lui sufletească, din analiza producțiilor acelui suflet. Si cît de rodnic poate fi studiul prozei lui Em. pentru cel ce o cercetează cu ochi scrutători! Fantasia poetului, dragostea lui de trecutul național în deosebi, de epoca lui Alexandru cel Bun (asemănări ocazionale cu poezia lui: „cînd se petrecu acestea? La 1400“), avîntul său, credința („poporul entuziasmat și creștin“), intrigă complicată, iubire nestăvilită de natură (e surprinzător cum vorbitoarea n'a insistat în special asupra celei mai colorate și mai strălucite descrierii de natură din literatura noastră, zugrăvirea insulei și a peșterei lui Euthanasius, din „Cezara“*), din toate aceste trăsături și din altele multe, ce se mai puteau desprinde, să se fi scos în evidență romantismul prin excelență al poetului.

Ca alcătuire generală, lucrarea a lăsat de dorit, prin faptul că s'a studiat mai multe elemente decât se cereau. „Proza lui Eminescu“ în-

* Să se cetească, din „Les aventures de Thélemaque“ a lui Fénelon, «La grotte de Calypso», o descriere care desigur a fost cunoscută de Eminescu, atunci cînd a scris

semna (și trebuie poate de precizat aceasta chiar în titlu) proza beletristică, nu și cea politică, despre care de altfel s'a vorbit în treacăt și cu totul insuficient. Nu e de nevoie ca din tratarea unui subiect să rejasă toate aspectele activităței unui scriitor. Planul a fost defectuos: s'a studiat un roman, un basm, o nuvelă, o schiță și la fiecare s'a desvoltat anumite puncte: subiectul, persoanele, natura, etc., ajungîndu-se cu chipul acesta la mai multe mici lucrări de sine stătătoare. Si n'au fost decât patru bucăți de analizat. Ce s'ar fi întîmplat dacă Em. ar fi lăsat douăzeci și cinci de nuvele de ex.? Acest plan s'ar mai fi putut admite în cazul cînd, între lucrările analizate, ar fi pronunțate deosebiri, dar cînd asemănările sunt așa de palpabile, ca cele dintre „Sârmanul Dionis“ și „Cezara“, e surprinzător cum, pentru economia întregului, vorbitoarea nu s'a gîndit la un plan mai puțin analitic și mai practic. Ar fi putut analiza atunci basmele, schițele și nuvelele sau pe toate deodată, ocupîndu-se pe rînd de cuprinsul lor, de personajii, de sentimente, de formă, etc.; în cazul acesta am fi repetat doar titlurile și nu o schemă întreagă de idei și de procedee. În cursul expunerei, așa cum a fost făcută, s'a vorbit în repetitive rînduri de formă, de fond și apoi iar de formă. Planul a fost așa dar confuz, ceea ce a făcut ca multe părți din lucrare să nu apară în lumina în care trebuie puse.

Vorbitoarea a arătat dragoste pentru subiect și multă conștiință.

D-ra profesoară M. Rarîncescu arată la început că influențele studiilor critice pot fi uneori dăunătoare, cînd minți prea tinere nu se pot elibera de aprecierile cetei și în afară de acestea, nu mai pot să contribue cu nimic pentru tratarea subiectelor. Scopul acestor lucrări — pe lîngă materialul cunoștințelor — mai e să formeze deprinderea de a lucra, să dea libertate și încredere în aprecierile personale, făcute după ceteirea atență și sistematică a operelor, încât nu e deloc folositor să se lase cineva prea slăpînit de studiile critice. În felul acesta ar dispărea și caracterul fragmentar ce-l au unele lucrări din cauza diferențelor vădite dintre ceea ce dătoresc criticii și ceea ce e contribuție personală.

Trecînd apoi la critica lucrării, D-ra profesoară spune că nu s'a arătat îndestul personalitatea lui Em. în legătură cu cea mai caracteristică din operele sale, „Sârmanul Dionis“. Imaginea fantastică, amestecul dintre vis și realitate, poetizarea naturei și a trecutului, idealizarea sentimentului de dragoste, elementele mistice și magice, considerații filozofice, toate reprezentă personalitatea poetului, care în visul sârmanului Dionis trăește aevea visul său. În această operă găsim cîntarea trecutului, atât de caracteristică în opera lui Em., atitudine care se dătoresc mai mult temperamentului său de poet, decât dorinței adevărate de a trăi în trecut. Înzestrat cu o puternică imaginea reprezentativă, Em. e nemulțumit de prezent și de realitatea imediată — de aceea e veșnic revoltat și caută refugiu în trecut și viitor, pe care le trăește și le poetează în sufletul său. Fericit că anumite considerații filozofice par a-l duce, pe o cale logică, la namicirea spațiului și timpului, Em. își realizează în „S. D.“ visul lumei sale închipuite. De aceea el nu se preocupă de reprezentarea reală a acestei lumi și fără să redea coloarea locală și colorația sa, el se complacă în locul fantaziilor sale cu o nlinșă

pe străzile Iașilor, deși eroul trăia în epoca lui Alexandru cel Bun. Din cîntul cu care încheie, vedem că Em. vrea să motiveze această povestire, prezintind-o ca o extensiune de viajă a unor reminiscențe sufletești ce licăresc aevea în conștiință omenească. După cum Th. Gautier spune că „nu suntem totdeauna din țara în care ne-am născut“, Em. vrea să arate că din clipele fugare ale acestor reminiscențe sufletești, ce nimicesc timpul și spațiul, puțem scoate la lumina conștiinței noastre pe acelea pe care dorim să le trăim aevea. Se arată apoi că în proza sa Em. nu e pesimist. Sfîrșitul fericit al celor două povestiri: „Sărmanul Dionis“ și „Cezara“ ne prezintă realizarea unei vieți fericite, pe care poetul nepuțind-o dobîndi în existența sa reală, o trăește în sufletul său pentru cei doi eroi identificați cu personalitatea sa. Acest sfîrșit în care viajă triumfă e un fel de compensare a stării deprimante ce se desprinde din poezia sa. Se mai vorbește despre dragostea lui Em. pentru viajă și obiceiurile dela țară, așa cum reiese din bucatea „Sf. Gheorghe“, în care ni se prezintă în contrast felul cum se serbatorește această zi la țară și la oraș. În tablouri vii, ca cel în care descrie turmele și ciobanii, Em. ne arată toată dragostea sa pentru viajă senină și simplă din mijlocul naturei.

Toate aceste păreri și observații făcute asupra lucrării întregesc materialul cunoștințelor, fără să micșoreze rîvna și dragostea cu care eleva Constantinescu și-a tratat subiectul. Cu dorința de a nu lăsa nimic necercetat, a îmbrățișat întreaga proză a lui Em. și cu o deosebită conștiință a căutat — astăcăt pregătirea de pînă acum a ajutat-o — să înfățișeze toate laturile prozei scriitorului. Si pentru că a privit subiectul în acest fel, pe lîngă caracterul fundamental al prozei literare la care trebuia să se opreasca în concluzie — după cum i s-a atinsă — era bine să arate că Em., după calitățile de prozator evidențiate, ocupă un loc însemnat în evoluția prozei românești.

Durata ședinței: un ceas și treizeci și cinci de minute.

Şedința Nr. 12

4 mart 1923

D-l Președinte, deschizînd ședința, spune că activitatea de primăvară a Societăței începe sub frumoase auspicioi: o zi plină de soare, o sală în adevăr solemnă*) și un conferențiar cu nerăbdare așteptat. D-l Popescu, membru de onoare al Societăței, nu mai e un străin pentru elevii care-l vor asculta; D-sa a devenit unul „de-ai casei“, căci se interesează de aproape de mersul alcătuirei școlărești căreia și de data aceasta îl dă dezinteresatul său concurs, pentru care i se aduc cele mai calde mulțumiri, urîndu-i-se bun venit.

D-l C. Popescu-Gruia, profesor de Pedagogie la Scoala normală din Ploiești, vorbește despre Lirica lui Rabindranath Tagore.

Şedința Nr. 12

Rabindranath Tagore, poet și filozof mistic indian, face parte dintr-o familie care din străvechi timpuri a dat oameni de seamă. Tatăl său în special a fost considerat ca sfînt. Atitudinea sa religioasă i-a dat un prestigiu deosebit și toată învățătura pe care a predicat-o în timpul vieții sale, se poate rezuma în iubirea de oameni. „Intre noi și Dumnezeu nu e nici un mijlocitor, nici un trimis, nici o scriere sfîntă, nici o preoțime mediatoare. Pe El îl cunoaștem prin iubire, fiindcă aceasta este esența Lui și li servim numai atunci, cînd răspîndim printre oameni Domnia Iubirei“.

In această atmosferă a crescut în casa părintească Rabindranath Tagore, atmosferă care s'a altoit pe temperamentul său înclinat spre un lirism mistic. Urmele ei se găsesc astăcăt în poezia cît și în doctrina filozofică ce e cuprinsă în opera Sadhana. Dar mai mult decât atmosferă, care n'a fost decât un accident favorabil, construcția psihică nativă explică opera în caracterele ei generale. O doavă despre această factură lăuntrică ne-o dă el însuși, în următoarele rînduri: „Într'o dimineață mi-am simșit, fără motiv, inima plină de o bucurie nespusă. Toată lumea mi se părea plină de taină și am luat un băt, am scormonit în pămînt, că poate voi găsi spiritul ce stă ascuns în toate cîte sănătăți. Toată frumusețea, iubirea și respirarea acestei lumi, — toate mișcările oamenilor, larma din stradă, tipătul pasărilor, foșnetul arborilor, al smochinilor lîngă iaz, umbrele pe apă, miroslul proaspăt al florilor, m'au făcut să presimt că o ființă s'a îmbrăcat în atîtea forme, ca și cînd ar fi vrut să-mie lie de urît“.

Această pornire de iubire mistică pentru natură își găsește expresia ei definitivă în opera filozofică Sadhana, scrisă pînă în 1895 și a cărei temă centrală exprimă sentimentul că lumea nu are la bază pornirea spre cruzime și trivialitate, ci e plină de pace, armonie și frumusețe, elemente ce constituie atrabilele creatorului ei.

În natură nu trebuie să vedem numai un atelier de forțe pe care să le întrebuișăm în folosul nostru, ci un Templu de rugăciune, de meditație și unire cu spiritul celui prea Inalt, care se manifestă în toate. Numai cine se oprește la o vedere superficială poate crede că în natură e luptă cu înfrîngeri și biruințe de forțe; dar acela se înșeală, că și profanul care ar crede că același sbucium de valuri dela suprafața oceanului dăinuiesc pînă în fundul lui nemăsurat. Nu. Tot ce există în Natură e învăluit în Divinitate și de aceea natura are la fundamental ei armonie și iubire. Dar acest adevar nu-l poate simți decât acela ce, descătușindu-se din robia dorințelor și intereselor meschine, și-a largit orizontul de vedere, și și-a purificat conștiința care, cu cît e mai larg cuprinzătoare, cu astăcăt e semnul unei personalități ridicată mai aproape de ce e universal și divin.

O conștiință, perfecțională și unitară prin disciplina ei, nu poate vedea decât iubirea ori armonia tuturor forțelor, după cum coardele de vioară, cu cît sănătăți mai bine acordate, cu astăcăt îndeplinește menirea lor, care în esență este să scoată melodii. În fața unei asemenea conștiințe, tot ce este rău, tot ceea ce strică armonia, ca o disonanță apărută în fluidul muzicii divine, dispără. Suferința devine isvor de bucurie și nu numai că suportă greutățile vieții, dar le înmulțim, fiindcă în luptă cu ele

Toate culturile care au prețuit pe om, după cît poate produce mașina lui, îar nu după cîtă demnitate e în conștiința sa și care au considerat universul întreg ca pe o piață de mărfuri, n'au iubit viața și adevărul și în consecință au trebuit să moară de plăgile urite, ce au apărut cu vremea pe trupul lor bolnav.

Scopul ultim al oricărei culturi, care nu vrea să se îndepărteze dela adevăr, este înălțarea și perfecțiunea sufletelor. Numai în asemenea caz toate asperitățile naturei noastre se vor împăca într'un echilibru de se-ninătate și liniște morală, care va forma deopotrivă temelia personalităției individuale, a familiei și a societăței. Numai așa toată activitatea noastră și știința și arta ne vor înfrăzi cu toate fenomenele din Univers; vom simți cum amplitudinea înimei se largescă, ca fiecare fenomen să-și găsească ritmul și ecoul în ea. Atunci vom simți că Universul e armonie, iubire, frumusețe eternă și universală. Numai atunci vom simți cîntecul de bucurie și de înălțare al Creatorului, cum răsună din fiecare coardă a sufletului nostru și din fiecare aspect al Creaționei lui întregi. Vom fi una cu sufletul universal și armonic, fiindcă în toate trebuie să sălășluscă El, cel prea Înalt.

După cum prin filozofia sa, tot așa prin poezia, care în 1913 îi atrase autorului premiul Nobel, vorbește întreg sufletul indian. Și cu drept cuvînt s'a spus că în opera lui trăește acest suflet, în afară de timp și spațiu, prin tot ce are adînc și frumos în el, în ceea ce privește cugetarea și simfonia, după cum trăește Hellada peste veacuri, oglindită în operele scriitorilor ei.

În cîntecele sale de iubire, din volumul „Grădinarul”, ca și în „Copilul” în care a pătruns adînc taina sufletului copilăresc cu gingășia, cu lipsa lui de contur precizat, cu acea notă de suavitate, de vaporos, în care germenul vieții își pipăe drumul, făcînd din copii minunea tuturor minunilor, ca și în imnurile religioase din Gitanijali, nu găsim un suflet individualizat, care cîntă impresiile și dorințele proprii și mărunte; ci cu simplitate, claritate și curăție morală se manifestă vocea unei rase, care se simte și se aude pe sine însăși. Dar nu numai astă. Prințind nota adîncă și fundamentală a sufletului rasei sale, o înălță deasupra cadrului cu caracteristice locale, cu impresii exotice prin care se leagă de mediul și particularitatea unui popor îndepărțat, pentru a se oglindî întrînsa aspirații și sentimente de o profunzime și întindere universală, putînd să stea în orice literatură, indiferent de rasă și naționalitate.

Spontaneitatea, naturalețea, minunata bogăție de imagini, cu care se lău la iveală în chip neașteptat și surprinzător cele mai gingășe ca și cele mai puternice fenomene de simfirie, fac din el un poet neîntrecut și stărilor interioare, cele mai adînc omenești.

Dacă totuși India îl reclamă numai ca al său, ca podoaba, ca minăria ei și dacă a și dat acestei epoci de cultură a sa numele de epoca lui Rabindranath Tagore, fiindcă forța lui de creație e recunoscută unanim, se explică prin faptul următor: toate poeziile sale au la bază o emă populară, care oglindită în geniul său creator, a cîștigat intensitatea, profunzimea, cuprinderea și strălucirea maximă.

Tot acest fapt explică și pentru ce poeziile lui sunt cunoscute și cîntate de popor și pentru ce poezia lui, deși cultă, rămîne totuși populară, servind ca un ferment de continuă prefacere, limpezire și înălțare sufletească, mai întâi pentru rasa sa.

În ce privește forma, după ce a studiat mult lirica veacului al 19-lea, în special pe cea engleză, R. T. s'a îndepărțat de modelele sale, a rupt cu tradiția tuturor convențiilor de rimă și metrică fixă, pentru ca într-o formă liberă și curgătoare să poată urmări și reda simfonia cu toată subtilitatea, nuanțarea și ondulările ei, dela reverie lenășă pînă la intensitatea gravă și amplă, ce seamănă cu munții de granit, care dacă la bază se perd în intunericul necercetat, cu vîrful se înalță impetuos spre cetatea albastră a soarelui.

Iată de ce, pe Rabindranath Tagore, ca pe toți creatorii de geniu, nu-l putem clasa strict clasic, ori romantic. El e un suflet mare care și caută forme de a se exterioriza, neoprindu-se nici la contur, măsură, precizie și înțînd spre reprezentare în mod hotărît și nici numai la fierberea sentimentală, fără grijă de conturarea și plasticitatea imaginilor bine șlefuite.

Sufletul lui e un izvor limpede, care se limezește continuu în curgere și care, în intuiția lui artistică complexă, punе unitate prin sentimentul puternic; iar atitudinea pe care vrea să o simbolizeze nu se găsește ca idee clară în fiecare imagină izolată, ci topită în toate, acoperind-o ca intenție (retorică), pentru a forma un tot, unul și nedespărțit cu forma externă, în care s'a fost turnat și topit.

Iată de ce poezia lui întreagă a trecut hotarele mediului său, ca o floare a pasiunii sale artistice închinată iubirii, armoniei, umanităției și care dacă păstrează unele semne exotice, parfumul ei însă vorbește inimilor de pretutindeni, fiindcă s'a îmbinat în ea elemente din frumosul permanent și universal.

Vorbitorul cetește apoi, însăjindu-le de comentarii, mai multe trădceri proprii din „Grădinarul” și „Gitanijali” ale lui Rabindranath Tagore.

Eleva Bălănescu Aurelia din cl. V recitează „Călătorul”, iar eleva Paraipan Maria din cl. VII recitează „Pămîntul” — ambele din opera lirică a lui R. Tagore, traduse de D-l C. Popescu-Gruia *).

Elevul Diaconu I. din cl. VIII mulțumește, în numele membrilor Societăței, d-lui profesor Popescu, pentru prilejul ce le-a oferit de a se cultiva, ascultînd această interesantă prelegere și pentru îndrumările și sfaturile date în încheerea ei. Membrii s'au convins că și pot singuri înfrumuseța viețea, care în fond — după cum li s'a spus altădată — nu e nici frumoasă, nici urită. Viețea se poate îmbogăți și înfrumuseța prin muncă rodnică. Indemnurile la munca ordonată și folositoare vor găsi oricînd ecou în sufletele tinere. Aceste suflete pline de avînt exprimă cu acest prilej cea mai curată recunoștință și asigură pe cel care se interesează de educația lor, că vor urma totdeauna sfaturile care li s'au dat.

* A se vedea unele din aceste pagini.

D-l profesor Popescu-Gruia spune că se simte între ai săi, în mijlocul celor ce alcătuiesc Societatea literară „Gr. Alexandrescu”. A primit și în acest an, cu aceeași plăcere, să vie să vorbească aici unde găsește atât înțelegere și atât rîvnă. A dat și va da totdeauna ca exemplu această alcătuire de școlari, tuturor tinerilor ce doresc să se cultive și să-și folosească reciproc. Urează membrilor pe viitor aceeași tragere de inimă pentru lucru și dorește ca activitatea lor să dea aceleași frumoase rezultate.

Durată ședinței: un ceas și patruzeci de minute.

Şedința Nr. 13

11 mart 1923

D-l Președinte vorbește despre scriitorii de curînd dispăruiți: Teodor Burada, harnic cercetător al neamului și al obiceiurilor românești de pretulindeni și consilios istoric al teatrului în Moldova și Frédéric Masson, membru și secretar perpetuu al Academiei franceze, istoric de elită și evocator pios al epocii napoleoniene.

Elevul Bacher Samuel din cl. VII recenzează al doilea roman de Liviu Rebreanu: „Pădurea spînzuraților”. Vorbitorul începe prin a arăta pe scurt evoluția talentului autorului — evoluție înceată dar sigură — stabilind cu acest prilej o mică paralelă între cei doi eroi ai romanelor lui Rebreanu: Ion și Apostol Bologa. Primul e desprins din clasa șăinească, al doilea, luând în seamă sbuciumul său sufletesc, nu putea decât un intelectual. Pe cind însă Ion este un om de voinjă și de aciune, Bologa, cu o singură excepție, care a adus desnodămîntul românilui, ne apare ca un om slab, șovăitor. Apostol este însă, pe lîngă aceasta, un suflet cînstit și ales. Odată cu povestirea subiectului românilui, a cărui acțiune se petrece în Ardeal, pe lîmpul marilor război european, se caută și se scoate în evidență sbuciumul sufletesc al lui Apostol Bologa, cîndîndu-se totodată unele pasagii care se deosebesc într-o fină analiză psicolitică. În sufletul eroului, care se chinuște în lîmpul pentru găsirea unei concepții de viață, iau loc rînd pe rînd înțala, remușcarea, credința, indignarea, groaza, sinceritatea, dragostea pentru logodnică sa, dar cel mai puternic sentiment este iubirea de neam, urîire care crește tot mai mult. Aceste diferențe schimbări în sufletul lui Apostol Bologa sunt provocate de evenimentele exteroare care se succed niște, firesc, nicidecum forțat. Prin chinul sufletesc — redat așa de sine de autor, un fin psicolog — Apostol Bologa se ridică la înălțimea nui simbol. Prin Bologa, de altfel ca și prin Ion, D-l Rebreanu a vrut să arate concepția D-sale: omul se sbucumă zadarnic, deoarece nicio altă nu va fi ceea ce vrea. Cînd Bologa și-a ajuns idealul, el nu s'a bucurat mult lîmp de această fericire, ci curînd el este spînzurat, plătind altfel cu viața mulțumirea sa de o clipă. Dintre celealte persoane ne-ar interesa Klapka, ofițerul care a aruncat cel dintâi sămînță îndoelei

Şedința Nr. 14

45

în sufletul lui Bologa și care ne apare ca un om timid, fricos, în stare să comită o lașitate, totuși bun la inimă și bun camarad. Prima logodnică a lui Bologa, Marta — cochetă, usurătecă, nepăsătoare, — contrastează cu Ilona, a doua sa logodnică, fată simplă, cînstită, care a dat întreaga sa iubire lui Bologa. Celealte personajii — mai puține ca în „Ion” — servesc pentru a ne face să vedem mai bine realitatea pe care D-l Rebreanu, lipsit de sentimentalism, ne-o redă în modul cel mai obiectiv. Deși s-au constatat unele scăderi ale romanului: defect de tehnică, adjective rău plasate, comparații nepotrivite — totuși, mai ales în privința modului de exprimare, dela „Ion” e de remarcat un progres vădit. În „Pădurea Spînzuraților” vom găsi o mai mare cursivitate a stilului, vi-guros și elegant, dialoguri minunate conduse, tablouri destul de frumoase, caractere bine redate, de asemenea construcția va fi mult mai simplă, episoade într-un număr mai mic și menite să ne redea cît mai exact coloarea locală, în sfîrșit pagini care se deosebesc printre adîncă intuție a lucrurilor și a sufletelor. În scurt, romanul psicolitic „Pădurea spînzuraților” va fi pentru cetitor una din lecturile cele mai plăcute și totodată și din cele mai folosite.

Eleva Slăvescu Adriana din cl. VI vorbește despre volumul „Prințul fericit” al lui Oscar Wilde. Poveștile lui Oscar Wilde, prin fantasia bogată ce vădesc, prin varietatea imaginilor și farmecul lor general, deșteaptă în sufletul cetitorului impresia duioasă a basmelor noastre românești. Pe lîngă calitățile enumerate mai sus, ceea ce e mai puternic în ele e ironia. Oscar Wilde satirizează toate defectele: viața celor ce necunoscînd lipsurile, consideră plăcerile drept fericire, nedreptatea socială („Prințul fericit”). Prin alese imagini ne arată falsele sentimente ale oamenilor din ziua de azi, care numai afectează, nu sunt în stare de un adeverat și puternic sentiment („Privighetoarea și trandafirul”), își bate joc de aşa zișii prietenii devotați, care pun în joc numai interesul lor, fără nici cel mai mic sentiment de dreptate și corectitudine („Un prieten devotat”). Apoi ironizează pe cei care vorbesc mult, își scot în evidență numai calitățile lor și „cred despre ei că prețuiesc ceva”, dar atunci cînd sunt puși să-și încerce puterile, uimesc doar pe oamenii cei mai simpli. („Un artificiu cum nu sunt multe“). O. W. dă lecții cetitorului, nu numai pe tonul acesta batjocoritor, el face din poveștile sale niște adevărate parabole. Prin istorisiri duioase, deșteaptă sentimente distinse în sufletul cetitorului și-i deschide largă calea spre bine („Uriașul egoist“). Poveștile din volumul „Prințul fericit”, prin unirea aceasta a frumosului cu utilul, ating perfecțiunea și putem să le gustăm în plin frumusețea, datorită bunei traduceri a d-rei Igena Floru.

Durată ședinței: un ceas și patruzeci de minute.

Şedința Nr. 14

18 mart 1923

D-l profesor I. M. Rașcu vorbește despre Personalitatea lui Molierre, încheind ciclul de patru prelegeri — început anul trecut — asupra

marelui scriitor francez, cu prilejul tricentenarului nașterei lui*). După ce amintește ascultătorilor — pentru o astfel de introducere fiind și cadrul potrivit: amfiteatrul liceului, cu masa permanent ocupată de aparate și accesoriu de Fizică — experiența cu pirla și ferul, arătându-le că a studia personalitatea unui scriitor înseamnă a face un fel de experiență de acest fel, căutând ca din opera întreagă să desparși, cu ajutorul unei atente cercetări critice, elementele de care ai nevoie pentru alcătuirea fizionomiei morale a artistului, — vorbitorul caută să explice în ce ar consta studiul personalităței unui scriitor: a) s-ar studia din viața lui acele elemente, care ar arunca deosebită lumină asupra conformației sufletești: origina, mediul de dezvoltare, profesia, lecturile predilecte. b) sentimentele fundamentale, c) ideile și evoluția lor, concepțiile despre problemele naiv însemnante (ceea ce ne-am deprins să numim „filozofia” scriitorului), d) temperamentul e) mijloace artistice: comic, procedee, stil. („Stilul omului”) etc. Se expune pe larg subiectul, deoarece e vorba de un scriitor a căruia operă se studiază în cursul superior și deoarece e vorba nu numai de un strălucit scriitor francez, ci de cel mai mare geniu comic al literaturii universale. Un labirint cuceritor e opera lui — greu accesibilă la început. În cl. V nu ne interesează decât farsele lui Molière, în cl. VI și VII încep a ne atrage atenția comediiile de moravuri, rareori înd în cl. VIII nu găsim atrași și de comediiile de caracter. Gustul serios, stabil pentru Molière vine mult mai tîrziu și atunci pușini scriitori te capătă mai mult: îl recetești apoi viața întreagă, la diferite prilejuri, și-l dai seamă cît e de mare și ce e mai prețios într-o operă pe lîngă care adesea ai trecut indiferent. Analizîndu-se cum s'a format personalitatea lui M., se trece în revistă: origina lui (burghez, crescut bine dar lipsit de afecție maternă), studiile (instruit, cursuri primare și liceale, ecclii de filozofie (?), de drept), ocupațiile (plimbări prin Paris, observă umea, vocație pentru teatru), călătoriile prin provincie, cu trupa sa — „L'illustre théâtre”, profesiunea lui de actor, care în mare măsură i-a dărmădit trăsăturile caracterului său moral, mediul în care s'a format actori, viață grea, umilințe, necazuri, dureri lungi) — acesta mai ales a conturat și mai mult alcătuirea sufletească. „Un an trăit în străinătate înce că zece trăiști în țară” scriea Kogălniceanu tatălui său, arătându-i ce experiență în toate a cîștigat în Apus, unde venise din Moldova patriară și frîntă de ocupații străine. Cei vre-o zece ani trăiști de M. în proiecte l-au dat și lui experiență bogată, l-au învățat ce e viața și i-au descoperit faine pe care într-un trai mai comod nu le-ar fi cunoscut decât foarte u greu. M. e format deci de educația sa și de mediul în care s'a dezvoltat. E un om de pe la 1660, cînd absolutismul e în floare, cînd nobilii nu mai înseamnă mult în țară, cînd biserică își pierde și ea ceva din puterea ei, cînd în schimb se ridică burghezia. M. e un burghez prin naștere. Il interesează familia, n'are totuși ideal moral înalt; va rîde de efectele oamenilor. Are bun simț foarte desvoltat, e un temperament eneros, activ peste măsură, energetic, intelligent, spirit liber. Ca înșisare e serios, tăcut („le contemplateur”), figură de suferind; și

* A se vedea celelalte trei lecțuni despre Molière, în «Anuarul» Nr. 3, sedințe Nr. 19, 19 și 23.

plăcea să se incunjeze de fast, de lux, iubea viața strălucitoare; lecturile sale de predilecție erau, pe lîngă comicii latini cetișii în tinerete, Rabelais („Fais ce que tu voudras”) și Montaigne („Le souverain précepte c'est de se conformer à la nature“). Dela acesta din urmă a luat în mare parte *naturalismul* său. M. nu e celebru astăzi nici prin stil, nici prin intrigă scenelor sale, nici prin nouătatea invenției. În această privință piesele sale nu prezintă prea mare interes. M. împrumută subiecte de pretutindeni, știind însă să dea elementelor împrumutate valoare mult mai mare decât aveau în cadrul operei de unde fusese desprinse. Ce face atunci farmecul comediiilor lui M.? E „un nu știu cum și-un nu știu ce“. Găsești scene luate aidoma dintr'un scriitor puțin cunoscut. Acolo scenele acestea rămîneau palide și fără viață. M. animă totul și aceleasi scene în opera sa capătă viață și plac. De aceleași culori se servesc toți pictorii. Unii fac opere nemuritoare, alții nu reușesc decât să așeze nemăestrît aceleasi culori pe pînze care nu vorbesc sufletului. M. e mare prin adîncirea caracterelor, prin cantitatea de viață evocată, prin filozofia sa. *Filozofia* lui M. se reduce la acest respect nemărginit pentru natură, pentru adevăr. Toți cei ce urmează legile naturăi sunt simpatiile sale, iar victimele sale sunt cei ce caută a ești din natură, cei ce vor să o falsifice, să o îndreppte: prețioșii, ipocrișii, medicii, pedanții, etc. M. se ridică deci în contra oricărei exagerări, din orice parte ar veni ea, în contra oricărei constrictiuni. Religia fiind și ea o constricție, va lupta și în contra ei, considerînd-o că se opune instinctelor omenești, dar mai ales va lupta în contra ipocriziei, pe care o combată sub toate formele (de maniere, a spiritului, a dragostei, a generozităței, a religiei). M. anunță întrucîntă spiritul veacului al 18-lea, pe Voltaire și pe enciclopediști, fără a fi propriu zis un ateu. Autorul „Avarului“ pare mai degrabă complet indiferent în materie religioasă. Opera lui M. te face să gîndești mai mult decât oricare alta. E plină de idei despre căsătorie, drepturile și datoriile copiilor, defectele burghezilor și ale nobililor, despre literatură, arta teatrală, educația și instrucția tinerilor, etc. În legătură cu această din urmă chestiune, ideile lui M. sufără o modificare în cursul carierei sale. La începutul activităței era întrucîntă „feminist“, cum am zice azi. În „L'école des femmes“ și în „L'école des maris“, cerea educație liberă pentru fete, respect pentru personalitatea lor, instrucție solidă. La sfîrșitul activităței, în „Les femmes savantes“, exprimă idei de multe ori contrare. (Un aspect asemănător putem observa în opera lui Alecsandri al nostru, autor a două cîntîcele comice, în care se ironizează deopotrivă două atitudini opuse: „Sandu Napoilea, ultra-retrogradul“ și „Clevelici, ultra-demagogul“). M. considerînd că pedantismul e o crîmă contra naturăi, combate femeile pedante și pe acele prețioase, fără cîte din toate cîte puțin („Je consens qu'une femme ait des clartés de tout“) și să fie înzestrată cu bun simț. Vorbitorul analizează mai departe *attitudinea morală* a lui M., cîștind imputările ce s'au adus marelui scriitor în această privință (din partea lui Fénelon, Rousseau, Lamartine). Căsătoria e unicul scop către care lînde acțiunea pieselor sale. Comediile cele mai însemnante: „Tartuffe“, „Femeile învățate“, etc. sunt „adevărate menaje“. Cine vorbește altă despre familie nu poate avea o con-

cepție imorală. Autorul arată cel mult că ravagiile pasiunilor aduc perturbații în legăturile dintre membrii unei familii.—M. a arătat în diferite rînduri că, după el, scopul comediei e să îndrepte moravurile. El zugrăvește mai mult defecte decât viții și mai mult rezultatele decât cauzele viților. E adevărat că din totalitatea pieselor sale nu se desprinde o lecție de prea înaltă moralitate. M. crede că ridicoul e inherent firei omenești și că el se amestecă chiar în virtute. (Alceste din „Mizantropul“) În fața ridicoului, M. nu simte minie, ci curiozitate. Nu e indignare, ci protestarea spontană a rațiunii contra prostiei, a vanităței, a viciului. De aceea și se pare, uneori, că e indiferent și în această privință. Lecția care s'ar desprinde din comediiile sale ar fi să ne ferim de oameni și de defecte ca acelea pe care le prezintă el sub aspecte ridicolă sau odioase. Să sint ridicoli sau odioși acei care se îndepărtează de natură. Fiecare om are drept la cît mai multă fericire. Să o căutăm în natură, care singură ne-o arată. Opera lui M. e morală ca experiența, ca viața de toate zilele, în care poziții și aspecte nobile și de acele care-și repugnă.

Se studiază apoi *personalitatea artistică* a scriitorului. M. a creat comedie de observație, punând bazele comediei de moravuri și de caracter. A zugrăvit și oamenii timpului său, însă și tipuri general omenești. După cum Gr. Alexandrescu a spus că „fabulele mele n'au personalitate, nu se ating de nimeni“... tot astfel M. afirmă că „scopul meu e de a zugrăvi moravuri, fără a mă atinge de persoane“. Se analizează țesătura comediiilor lui M.: un caracter central și de jur împrejur un tablou de moravuri. Caracterele sunt extrem de vii și omenești, generale fără a fi abstracte și mai totdeauna exagerate. Din mai multe trăsături, M. a reliefat pe cele mai puternice, intensificîndu-le. N'a copiat natura ci, ca orice adevărat artist, a interpretat-o. În natură, s'a spus cu drept cuvînt, nu sunt „caractere“—nu înfîlnăști un Tartuffe, un Harpagon. În viață nu există decât „începuturi“. A duce aceste începuturi la sfîrșit înseamnă să adaugi naturei, să o depășești. Așa a făcut M. construind aceste caractere din diverse trăsături culese de pretul indeni, caractere care sunt totuși mai adevărate decât însăși viața, pentru că reprezentă sinteză artistică. Uzind de aceste mijloace, M. a cultivat toate genurile de comedii și a analizat toate tipurile comice, cu multă obiectivitate. Personajile acestea sunt cam lipsite de poezie, sunt cam rigide. Fetele sale nu sunt prea grațioase, ci mai ales practice și burgheze. Poezia naturei este inexistentă în opera lui M. (ca, în mare măsură, și în opera lui Caragiale al nostru). Dar artă, poezie nu sunt numai în astfel de preocupări. Clasicii se ocupau de suflete și scopul lui M. era de a scoate din personajii și situații elementul comicului. Se analizează *comicul* lui M., comic care nu e propriu zis spirit; e ceva — s'a spus — ce nu-și găsește echivalent decât în sublimul tragediilor lui Corneille. Acest comic e cîteodată bufon, din cauză că unele piese, prin observația adîncă a realităței cuprinsă în ele, lîndeau, dacă autorul n'ar fi apelat la astfel de mijloace, să devie tragedii. Impresia reprezentării acestor comedii este însă totdeauna veselă. Unii critici au observat că anumite personajii ale lui Molière sunt comice prin caracterul lor de inadaptabilitate și prin sfornuirea naivă de a se adânta în o falsă imagine a realității. Alte perso-

najii sau situații sunt comice prin contrast: prețiozitatea în contrast cu societatea burgheză, etc. Se analizează, ilustrîndu-se cu unele citări, comicul de situație, de vorbe, de gesturi, de repetiție, de contrast, de caracter din capodoperile lui M. În continuare se vorbește de evoluția acestui comic de-a lungul veacurilor, de felul cum astăzi e interpretat acest scriitor. Se arată apoi că M. n'a respectat regulile impuse de critici. Scopul său era să placă publicului. Se studiază arta dialogului lui M., dîndu-se mai multe exemple în sprijinul afirmațiilor și ajungîndu-se la încheierea că M. „a tradus prin aceste dialoguri adevărată fizionomie vorbilă a sentimentelor“. Dialogul în versuri e și mai minunat, căci e parcă și mai plin de naturalește decât cel în proză. Te miră că astăzi vibrantă naturalește poate încăpea în haina versului, care parcă nici nu există. (Apropiere cu poezia lui Coșbuc, la care de asemenea înfîlnim expresiile populare cele mai firești, îmbrăcate în haina versului, încît te întrebă, celindu-le, dacă nu cumva e drept ceea ce a spus Alecsandri, că „Românul e născut poet“ și dacă nu cumva *așa vorbesc toți oamenii dela țară*). — Stilul e variat și, deși e plin de neglijențe, e adevarat condițiilor fiecărui personaj. Discutîndu-se în urmă construcția acestor comedii, se insistă asupra desnodămintelor, arătîndu-se și motivele defectelor lor.

Incheindu-se, se atrage atenția ascultătorilor asupra lecției de simplicitate, de sinceritate și de bun simj, care se desprinde din studiul personalităței acestui scriitor. Se scoate în evidență valoarea educativă a teatrului lui M., care e un conducător experimentat pe căi drepte și sigure și un reconfortator eficace al sufletelor. Pentru tineri, lectura acestei opere — care înseamnă înainte de toate *măsură și adevăr* — este în special instructivă.

Durata ședinței: două ceasuri (și o pauză de un sfert de oră, la mijlocul expunerei.)

25 mart 1923

Eleva Paraipan Maria din cl. VII vorbește despre *Personalitatea lui Gh. Coșbuc*. Arătîndu-se locul și data nașterei, se schițează activitatea lui Coșbuc ca poet și se trece apoi la analiza sufletului, așa cum el se desprinde din opera poetului. Mai întâi *dragostea de natură* este accea care caracterizează sufletul său și acest sentiment este mai adinc și mai puternic redat decât la ceilalți poeți ai noștri. Coșbuc e trăit în mijlocul acestei naturi, care prin frumusețea ei i-a strecurat în suflet dragostea de viață. Lui Coșbuc îi erau dragi feciorii și fetele său, și dragostea lor o zugrăvește în „Idile“. În aceste poezii, C. nu-și exprimă direct nici un sentiment al său propriu, ci e un contemplator senin care ne înfățișează — într'un mod simplu și gingaș — toată gama lubirei sărănești pe care, observator și psicolog fin, ne-o redă sub toate manastala său. Tatica sa este:

sășișările frumoase ale vieței țărănești, ci luînd parte și la durerile acelei vieți, el se ridică în contra apăsării Ungurului stăpînitor și, ca un adevarat profet, el prevede ruperea lanțului de robie. C. ca orice țaran își lubea pământul și ca poet el exprimă cu accente puternice dreptul țărănumui asupra pământului pe care ciocoi îl răpesc. Poetul simte și ne redă adevărul înțeles al „doinei“, care însoțește pe țaran de-a-lungul vieței. Sufletul său sensibil se entuziasmează la auzul vitejilor neamului și el cintă trecutul, dar nu mai puțin și prezentul, spre deosebire de Eminescu, și ne arată nu numai gloria războiului, cum face Alecsandri, ci și durerile pe care acesta le aduce. Dacă la sentimentele arătate se mai alătură și ideile, ca și concepția lui C. despre viață, sufletul său se va desprinde și mai lămurit. „Filozofia“ lui C. este simplă; e acea a țărănumui. El nu se întreabă ce rost are omul pe pământ, ci—din contra—ne spune: „Nu cerceta aceste legi, căci eşti nebun când le n-țelegi“. Viața trebuie să o primim aşa cum ni s'a dat și omul trebuie să lupte mereu pentru binele aproapelui. C. recomandă acțiunea, nu neactivitatea, ca Eminescu. C. nu e lipsit nici de talentul epic și aceasta se vede din felul cum a reușit să zugrăvească viața și obiceiurile patriarhale ale Românilor. Faptul acesta a determinat pe Gherea să-l numească „poetul țărănimii“. Talentul poetului se mai poate constata și din cetirea poezilor sale cu un caracter exotic. Dacă studiem personalitatea sa, după ce scriitorul a venit în mediul orașanesc, el nu mai apare senin și vesel ca odinoară, ci trist, muncit de dorul după trecut, descurajat. În aceste poezii C. nu mai este altă de original, ci este influențat de poezia eminesciană. Așa dar, ca să caracterizăm pe C., ne raportăm la poezia originală a sa și atunci el ne apare, prin echilibrul său sufletesc, prin sănătatea și seninătatea sufletului său ca și prin obiectivismul artistic, ca un adevărat clasic. La întărirea acestei idei se mai alătură și cultul formei pe care l-a avut poetul și aceasta se vede studiind personalitatea sa artistică. Gustul pentru clasicism se vădește prin traducerile pe care le-a făcut din operele autorilor clasici. C., prin poezia sa optimistă, aduce premenirea atmosferei îmbăcesite cu pesimism, în care se găsea literatura noastră, aduce în scrierile nostru contemporan lui un aer de primăvară.

In autocritică, se motivează scăderile pe care disertația le-ar prezenta, prin faptul că e cea dintâi lucrare a vorbitoarei, care spune că va fi recunosătoare pentru toate observațiile juste ce i se vor face.—Eleva Barber Rașela din cl. VI găsește că nu s'a explicat îndeajuns pentru că C. a fost puțin apreciat la început și nu s'a arătat suficient felul cum sunt exprimate sentimentele, în poezia analizată. C. este obiectiv și sentimentele sale sunt arătate prin manifestările lor exterioare, prin imagini concrete, reale, auditiv și vizuale. Nu s'a studiat de loc personalitatea din a doua epocă a vieții poetului, epoca influențelor streine. Poetul apare acum ca o nouă personalitate, care însă nu șterge caracterul celei vechi. Tonul și dicțiunea cît se poate de corecte și comunicative au făcut ca disertația să fie ascultată cu multă atenție.—Elevul Iacovachi I. din cl. VI crede că așa cum vorbitoarea a tratat subiectul,

apoi că atunci cînd s'a vorbit de obiectivitatea lui C., să se fi amintit și de Vlahuță, care de asemenea vorbește în poezile sale puțin despre dînsul. Nu s'a vorbit de curentul din care facea parte C., curentul naționalist, al căruia reprezentant și continuator este după Alecsandri, care e intemeitorul. Disertația are printre alte merite, acel al expunerei sigure și mulțumitoare. — Elevul Klein Marcel din cl. VII arată și dînsul că după felul cum subiectul a fost tratat, i s'ar fi potrivit mai bine titlul de „Poezia lui Coșbuc“. Dacă sufletul unui poet se oglindește în opera lui, dacă „le style c'est l'homme même“, e drept că personalitatea unui scriitor trebuie căutată în opera lui, dar numai acolo de unde se pot desprinde elementele necesare pentru tratarea subiectului și nu să analizăm părți care pentru moment nu ne-ar interesa, mai ales cum a făcut vorbitoarea, analizând poezii în care se resimte influența altor inspirații, poezii despre care singură a afirmat că ar putea fi subscrise mai degrabă de Eminescu, adică aceleia în care nu găsim pe adevărul C.—Trecerea dela o chestiune la alta a fost făcută pe nesimțite, iar tonul a fost curgător, amestecat cu o oarecare nuanță de duioșie, acolo unde se cerea, făcind ca unele greșeli să nu fie observate.—Elevul Bacher S. din cl. VII observă că vorbitoarea ar fi trebuit să arate în introducere însemnatatea care o prezintă pentru noi C., cel dintâi poet care a reușit să se desfacă de influența poeziei eminesciene și primul scriitor ardelean care ne-a dat opere de valoare. În ce privește tratarea, s'a putut constata prea multă fidelizeitate față de textul studiului lui Dobrogeanu-Gherea, „Poetul țărănimii“. Nu s'a insistat destul asupra sensibilității lui C. și nu s'a pomenit de loc de acel regret al autorului „Baladelor și Idilelor“ că nu mai poate retrăi viața petrecută la țară, în timpul copilariei sale. Ca un produs al acestui regret, unele poezii ale lui C. sint învăluite de o ușoară tristeță și duioșie. Contrar afirmației unor alii colegi, elevul B. crede că s'a vorbit în disertația rostită despre personalitatea și nu despre opera „poetului țărănimii“, deși s'a putut constata o mică deviație dela subiect. Vorbitoarea merită laude pentru felul cum și-a alcătuit lucrarea, pentru dicțiunea clară și pentru munca depusă.—Elevul Ștefănescu P. din cl. VII arată că o parte din planul disertației a părut cam confuz. Poezia „Moartea lui Fulger“ ce conține o concepție filozofică s'a analizat odată cu „Nunta Zamfirei“. C. a fost numit „poetul țărănimii“, pentru că a luat scene din viața țărănilor. El însă nu ne apare tot timpul ca poet al țărănimii. În a doua parte a activităței sale nu mai vedem oglindindu-se viața dela țară în poezile ce le scrie; de astă dată el ne dă tablouri din viața dela oraș. Ca poet al țărănimii, C. își contopește sufletul său cu acel al țărănilor și adoptă, fără nici o modificare, concepția religioasă a poporului: „crede și nu cercete“ („Moartea lui Fulger“). C. a avut, în tot timpul activităței sale, o concepție optimistă despre viață, așa încât nu pare intemeiată părerea lui Oherea, care spune că poezia „Ideal“ are un fond pesimist.—Elevul Revolci S. din cl. VII arată că într-o lucrare ca cea de față, adică într-o în care se tratează despre personalitatea unui scriitor, se cere între altele să se reliefize mai ales caracterul aceluia poet, prin ce se deosebește el de alții. A face critică nu înseamnă să răță numai care sunt părțile rele ale unei lucrări (așa cum se

grăbesc cei mai mulși să facă), nici să se caute merite, acolo unde nu se găsesc, ci se cer și păreri de ale noastre și mai ales se cere să se spună unele lucruri care ar prezenta oafecare interes în legătură cu lucrarea rostită. Nu însemnează prin urmare că tot ce spunem fiecare trebuie să fie arătat în lucrare; oricât de îndemnătic ar fi cineva, n-ar putea să spună tot ce se poate în legătură cu un subiect oarecare. Astfel, în privința limbii în care vorbesc personajile din „Balade și idile”, s'a spus de unii că ar fi falsă, că țărani și țăranci din opera lui C. vorbesc o limbă care-i mult diferită de cea reală, adică e prea poetică. În adevăr, limba din versurile lui C. este de așa natură încât nu-ți vine să crede că țărani noștri ar putea să se exprime în felul acesta. Dar tocmai în aceasta constă meritul și superioritatea lui C.: a face ca eroii săi să vorbească o limbă naturală și totodată cît se poate de poetică. De altfel scopul poetului nu era ca să descrie viața reală, așa cum se prezintă ea, ci s'o poetizeze. La imputarea că lucrarea rostită a fost mai mult o analiză a operei lui C. decât un studiu al personalității scriitorului, elevul R. amintește că în studiul personalității intră și stilul și analiza elementelor exterioare. Scurta caracterizare a operei era așa dar cît se poate de nimerită. După cum la temele date pentru ore de curs, prima condiție e ca ele să fie scrise într-o formă clară, ușor de înțeles, tot astfel și aici, ca să-ji dai seama dacă lucrarea e bună sau rea, trebuie să o auzi în întregime și să distingi bine fiecare frază. Lucrarea de astăzi a fost astfel rostită încât fiecare a ascultat-o pe de-a-neregul. Dicțiunea vorbitoarei a fost ireproșabilă. În privința planului, trebuie să se ţină seama că în una din ultimele ședințe în care se vorbise tot de personalitatea unui scriitor, se dăduse de către vorbitor și planul după care ar putea fi tratate subiectele în felul celui expus. Si ceea ce este îmbucurător e faptul că lucrarea prezentată azi a fost întocmită în mare parte după planul indicat atunci. Astfel scurta privire asupra vieții autorului, sentimentele sale, ca cel al naturei, dragostea și zugrăvirea vieții țărănești, dragostea de pămînt ca și de trecut și de prezent, patriotismul, concepția autorului despre dragoste, despre viață și despre moarte, atitudinea lui față de viața dela țară ca și față de cea dela oraș și temperamentul lui au fost în așa chip expuse încât vorbitoarea merită toate laudele. — Elevul *Rădvan I.* din cl. VIII spune că ar fi trebuit să se amintească în introducere de pleiada scriitorilor clasici din care făcea parte C. După falsul pesimism criticat de Vlahuță în manifestul literar „Unde ne sănătorii”, desigur că cele dintâi poezii pline de optimism, de-dor de viață și de un avînt liric înălțător sănătoșă ale „poetului țărănești”. Poeziile lui au adus aproape o deplină prefacere în literatură noastră dela sfîrșitul secolului trecut. Trebuia remarcat acest lucru, căci C. a înălțurat aproape tot ce a fost pînă la el, îndreptînd sufletul scriitorului către viață idilică dela țară; poezia lui fiind oglinda vieții țărănești noștri de dincolo. În opera poetică a lui C. se găsește un fond ideologic restrîns și un oarecare număr de poezii de portret, din care reiese gingășia sufletească a poetului și simplitatea sa. Atunci cînd s'a vorbit despre „Nunta Zamfirei”, trebuia să se amintească de nunta din poemul „Călin” al lui Eminescu; făcînd comparația, s'ar fi putut stabili o deosebire fundamentală. În „Nunta Zamfirei” e zugrăvită o nună țără-

nească, pe cînd în cea din „Călin” ne e zugrăvit alt mediu.— În prima parte a activităței sale poetice, C. e un clasic prin excelență. Nimic fals nu se vede în exprimarea sentimentelor față de natură, de pildă. El o personifică adesea în chipul cel mai artistic. Poezia „Brîul Cosinzeniei” poate dovedi acest lucru. Autorul însă ducînd și o viață orășenească, poezia sa a început să se mai înstrâneze de viață dela țară. În această a doua parte a activităței sale poetice, opera sa în versuri e lipsită de spontaneitate și de acea naivitate sinceră, veselă ori duioasă. Acum încearcă și poezii cu temă romantică, ex. „Corbul”. Acestea însă nu sănătășă de reușite, poetul avînd un temperament clasic prin excelență. Personalitatea artistică n'a fost deajuns de evidențiată. Trebuie mai multe exemple din care vorbitoarea să fi scos în evidență imaginile atîț de vii și plastice pe care poetul le alege, vocabularul, mijloacele simple de care s'a servit, versificația atîț de felură, ritmul și rimele nouă.— Personalitatea în general a fost fericit tratată, mulțumită unui stil colorat și simplu, în care au fost prezентate ideile și mulțumită unei dicțiuni clare și curgătoare. Pentru aceste calități se aduc laude vorbitoarei. — Elevul *Diagonu I.* din cl. VIII spune că trebuie să se arate de ce C. a fost un clasic: între altele, pentru că cetatea mult pe clasicii germani, latini și greci. Trebuie să se facă o scurtă paralelă între activitatea lui V. Alecsandri și C., care este un continuator al celui dintâi, în ceea ce privește pastelul. Si pastelurile lui C. se disting prin sobrietate, ca și acele ale lui Alecsandri. Dar nu numai atîț. C. cîntă faptele vitejști în „Cîntece de vitejje”, ca și Alecsandri în „Ostașii noștri”. E de observat că în cîntecele patriotice ale lui C. găsim un idealism național pronunțat. Trebuie să se spună că Gh. C. este adevăratul autor de idile la noi, în felul lui Teocrit; și Cirlova și Bolintineanu scriau idile, dar ale lui C. sănătășă vădit superioare. Se insistă asupra obiectivității lui C. Concepțile sale despre viață sănătășă sunt în gura personajilor; nu găsim pasajii din care să putem constata concepții pur personale ale scriitorului. Trebuie să se releve că poetul C. nu reușește în poezia de concepție, în care se arată cu mult inferior lui Eminescu.

Răspunzînd, eleva *Paraipan* recunoaște că a scăpat din vedere să arate curențul din care C. făcea parte. Celor ce au spus că ar fi fost fidelă criticelor lui Dobrogeanu-Gherea, li se răspunde că deși a cedit acele critice, totuși a căutat pe cît a putut să privească opera dintr-un punct de vedere cît mai personal. Personalitatea lui C. în al doilea aspect al activităței sale nu s'a arătat prea pe larg, căci s'a ţinut seama, pentru evidențierea personalității poetului, de superioritatea covîrșitoare a poeziei din prima epocă. Observației că nu s'a vorbit în introducere de însemnatatea lui C. în literatura noastră, vorbitoarea răspunde că aceasta a făcut-o, dar în încheere, și nu crede că a fost nepotrivit acest loc. S'au făcut, în cursul disertației, comparații între C. și Eminescu, deoarece aceștia sănătășă doi reprezentanți de seamă ai poeziei românești.

D-l profesor *I. M. Rașcu*, arătă că nu e înțemeiată păerea, exprimată de unii elevi, cum că vorbitoarea ar fi studiat opera lui C. și nu personalitatea, cu atîț mai mult cu cît nu s'a indicat ce a fost de prisos sau ce a lipsit lucrării, ca să nu îndreptășească titlul ei. S'a spus că lucrarea ar fi putut să se intituleze „opera lui C.”, dar nu s'a

arătat pentru ce nu putea să se intituleze „personalitatea“ lui. Concluzia la care ajungem este că trebuie să ne fie indiferentă, în asemenea priilejuri, dacă o lucrare poate corespunde, întâmplător, și altui titlu; totul e să se poată constata că poate corespunde titlului care l-a avut. Și acest lucru s'a putut constata astăzi, de majoritatea celor prezenți. D-l profesor spune că disertația rostită azi a fost mulțumitoare; s'au atins aproape toate chestiunile ce meritau o dezvoltare și vorbitoarea a pus suflet în prezentarea materialului studiat și măsură în autocritică și în răspunsul ce l-a dat celor care au formulat observații. Scoate apoi în evidență cîteva din acele caracteristice ale personalităției lui C., asupra cărora i se pare oportun să insiste. După ce accentuaază asupra clasicismului poeziei lui C., caracterizându-l în cîteva vorbe, arată că poetul studiat azi a cultivat în special două genuri: balada și idila. Caracterizează baladele și găsește că unele producții de acest gen ale poetului nostru, pe lîngă atmosfera baladelor germane, pe care autorul le are uneori drept model, aduc în alcătuirea lor și ceva din atmosfera baladelor franceze, ca ale lui Hugo de ex. sau mai ales ale lui Coppée din „Les récits et les élégies“. „Regina ostrogoșilor“ are ceva din factura poemelor epice ale acestei colecții. În baladele lui C. găsim coloare locală, stil curgător, povestire suggestivă, sobrietate. E un fel de poezie cum nu se mai scrie azi: poezie cu „subiect“, aşa cum se concepea în secolul trecut mai ales. Dacă s'ar fi putut spune și despre Români (ca și despre Francezi) că n'au „la tête épique“, C. — pe lîngă Alecsandri din unele legende ale sale — ar părea că desmîntă această asemenea. — Avînd în vedere viața din copilărie a poetului, viața desfășurată în cadrul naturii rustice și senine, nu se poate ca acest înzestrat cîntăreț al frumuseștilor patriarcale să nu fi cultivat și idila în care ne apare ca un urmaș direct, deși mult evoluat, al lui Alecsandri. C. idealizează mai puțin viața de fară decît înaintașul său. Dar alege spre a fi cîntată o lume aşa de senină și de luminoasă încît nu mai are nevoie de multă idealizare din partea poetului. Natura zugrăvită de el va fi mai ales aceea a peisajilor liniștite, văratice și însorite, deși pe alocuri pline de exuberantă mișcare.

Concepția de viață a poetului, aşa zisă sa „filozofie“, e simplistă:

De ce să 'ntrebi viața ce-i?

Așa se 'ntreabă cei mișei.

spune un personaj de baladă, poetul uitind în acest caz că „mișeii“ aceștia care s'au întrebat ce-i viața au purtat numele cele mai distinse în dezvoltarea cugelărei omenești.

*Mă 'ndoesc dar nu mă frîng
chinurile morței.*

*Si de n'are scop viața
Fă să aibă clipă scop*

sunt ecouri din această atitudine clară și simplă, care nu fac din poetul

dîncuri“ pare că ar păsi pe urmele lui Eminescu), dar nici măcar un poet de concepție. Din poezia sa se desprinde un optimism sănătos, optimismul poporului vesel ori resemnat. Nu sunt în literatura noastră multe strigăte de iubire tumultuoasă de vieă, ca acele din „Vara“:

*Aș vrea să plîng de fericit
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit.*

sau din „Vestitorii primăvărei“:

*Aș vrea la suflet să vă strîng,
Să rîd de fericit, să plîng.*

C. e și un poet patriot, autorul unei colecții cu înfățișare didactică. Și aici C. poate fi socotit ca urmaș direct al lui Alecsandri. Sentimente patriotice, uneori naive și prea puțin artistic exprimate, că par cîteodată scrise pentru uzul școalelor primare „de ambele sexe“, fac din cea mai mare parte a acestei activități a lui C. ceva factice, sforător și convențional; în orice caz, cu toate unele inspirații fericite, aceasta e partea cea mai caducă din opera sa. E interesant să semnalăm că într-o poezie ca „Spadă și corăbii“, C. pare un poet inspirat care a cîntat, palpitînd de emoție, idealul nostru național. — Naturalește în graiul poporului, natură ce nu e de loc stinșherită de forma măestrătă a versului, este de asemenea trecută în revistă, ca și rimele rare și ingenioase.

D-l profesor încheie, atrăgînd atenția asupra impresiei unitare prin excelență care îi-o lasă cetirea întregei opere poetice a lui C. E un caz aproape unic la noi: toți poeșii noștri sunt inegali, iar pe mulți i-a distrus volumul ce l-au tipărit și au pierit ca și paserea pe limba ei. Se dau exemple de cîțiva poeșii care impresionase prin poezii disparate. Cînd și le-au adunat în volum, impresia primă s'a risipit și poeșii respectivi au încetat de a mai fi considerați ca „maestri“. C. cîștigă enorm la cetirea în volum. Impresia ce-ți lasă lectura tuturor cărților sale de versuri e plină, armonioasă, egală. Si prin acest caracter poetul nostru e un clasic.

D-ra profesoară M. Rarîncescu adaugă, cu privire la dragostea de natură a lui C., părerea că deși vorbitoarea a tratat bine această latură, trebuia mai bogat exemplificată, deoarece e trăsătura caracteristică a poetului. Descrieri variate, pline de viață și mișcare, ca în versurile:

*S'aude pe coasă cum sună
Ciocanul; pe margini de rîu
Poporul de paseri se-adună.
E cîntec pe luncă, pe creste
Flăcăi ce cosesc și neveste
Prin lanuri de grîu.
....iar cîntul doinește prin grîne,
Doinete tovarășul meu ...*

iar în altele, natură liniștită, plină de farmecul și tăcerea serei, ca în

Prin vișini vîntul...

... în curind se-alină

Iar roșul mac închide floarea..

Din ochi clipește 'ncet cicoarea

Si-adoarme-apoi și ea.

C. în poeziile sale, prinde aspectele nesfîrșite și variate ale naturii pe care o pătrunde pînă în ritmul ei tainic, căci el

Ascultă cum își freamătă cîntul

Pădurea, părul și vîntul,

ca să poată să cuprindă și să însuflețească întreaga fire:

E cerul al meu și pămîntul

Si cînt, ca și ele, și eu...

Pentru C. toate elementele din natură au un suflăt care vibrează în ritmul poeziei sale plină de personificări. Așa, vîntul e un copil slabnic cu plete blonde, seara — o fată frumoasă, plină de tristețe, iar rîul Prahova — o fecioară sălbătică. Cu această pătrundere și dragoste de natură, C. plăsmuiește cadrul din care se desprind siluetele gingește ale fetelor, ori flăcăii sprintenii și dormicii de viață. Ca și Grigorescu, care din cîteva linii ne dă atitudinea măreață a ciobanului răzemat în bîță, pe creasta muntelui, C., în cîteva versuri, ne înfățișează pe flăcăul vesel și senin ce se duce la muncă:

Venea pe deal voios cîntînd

Flăcăul..

Pe-un umăr coasa legăndănd,

Venea fără de nici un gînd

Flăcăul.

Influențat de poezia populară, C. prinde în versurile sale trăsături caracteristice poporului său. Uneori chiar în redarea unei poezii străine, ca „Popasul Tiganilor”, după Geibel, găsește expresiuni asemănătoare celor din poezia populară. În redarea tabloului cu care începe:

In noapte, sub poale de codru 'nverzit,

E freamăt de glasuri, e tainic șoplit.

Ard galbene flăcări și'n zarea de foc

Vezi chipuri sinistre grămadă 'ntr'un loc...

deși corespunzător originalului, prin expresiile întrebuintate amintește începutul unui cîntec haiducesc:

Sub poale de codru verde

O zare de foc se vede.

Deși această poezie este o traducere, totuși prin cîteva note personală C. menține că doar mai multă natură tabloului căci prin versul

tabloul se potrivește mai bine cu desfășurarea vieții pe care poetul o contemplă și o prezintă cîtitorului.

Trecînd apoi la baladele lui C., D-ra profesoară observă că trebuie arătat mai bine talentul de povestitor al poetului, care cu o deosebită naturalețe ne istorisește întimplări fioroase ori fapte vitejești. Deși nu se preocupă de starea psicolitică a eroilor, ne lasă totuși să întrevădem slăurile lor sufletești, prin cîteva versuri. Minunat exemplu în această privință e starea de neliniște a fetei din „Dragoste învăřibilă”. La sfîrșit D-ra R. arată că materialul a fost prezentat de vorbitoare într-o formă atrăgătoare și plăcută. Aprecierile bune ce s-au făcut au arătat calitățile lucrărei și cu deosebire dragostea cu care și-a lucrat subiectul a ajutat-o să învingă greutatea de a se fi prezentat pentru prima oară la Societatea noastră cu o disertație, arătând astfel că nu totdeauna începuturile sunt grele. Din lucrarea eleviei P., cît și din discuția ce a urmat, s-au încheiat toate trăsăturile personalităței poetului C. care, prin optimismul său și prin dragostea de viață și de muncă, determină un curenț sănătos în literatura noastră. Tot atât de reprezentativ pentru poezia română, ca și Eminescu, deși nu tot atât de profund, C. a fost așezat cu drept cuvînt printre poeții noștri clasici.

Eleva Gheorghiu Camelia din cl. VI cetește poezia „Roata morei” de Gh. Coșbuc.

Durata ședinței: două ceasuri.

22 april 1923

Elevul Răduvan Ioan din cl. VIII rostește un elogiu lui D. Onciu, cu prilejul morției sale. Deși cam fîrziu, deoarece șîrul ședințelor Societăței a fost întrerupt de vacanță, totuși vorbitorul spune că nu trebuie uitat acest bărbat de seamă, a cărui moarte înseamnă o pierdere importantă pentru învățămînt și pentru istoriografia românească. Se schițează pe scurt biografia istoricului, bucovinean de origină, precum și activitatea sa neobosită ca profesor la Facultatea de Litere din București, ca director al Arhivelor statului, ca membru în diferite comisiuni în legătură cu școala. Datorită acestei activități neobosite, precum și studiilor istorice originale, Onciu a fost ales membru al Academiei, iar în 1919, președintele ei. După ce se arată dragostea de știință a istoricului Onciu și însemnatatea studiului istoriei naționale, se arată contribuția lui în ceea ce privește istoria națională, rezumindu-se ideile cuprinse în cele două conferențe rostită la Ateneu, despre „Originile principatelor Tărei românești și Moldovei”. Onciu rămîne istoricul cel mai științific și mai convingător al începuturilor principatelor române. Din aceste studii, O. ne amare ca un savant de merit, un cercetător adînc al vremurilor.

pozitivă și cu acea claritate metodică ce fac însușirile eventuale ale omului de știință. D. O. a început din viață în vîrstă de 65 de ani. A fost înmormântat în covoalul familiei, la Cernăuți, pînă unde a fost însorit de membrii Academiei, de profesorii universitari și de unii din foștii săi elevi. Opera sa este precisă și solidă, iar autorul ei a fost un om de muncă și de idealism.

Elevul *Diacou Ioan* din cl. VIII recenzează cîteva din volumele de versuri apărute în ultimul timp la noi. Începînd cu a) „Miresme de stepă“ de I. Budugan, se arată că versurile din acest volum sunt interesante prin faptul că ele ne dovedesc că autorul lor și-a însorit în chip ericic evoluția limbii și culturii românești, precum și procedeele poetice ale poetilor noștri de valoare. Lecturile i-au schimbat sufletul, rafinându-l și îmbibîndu-l de concepțiiile moderne, cu tendințe spre misticism. Volumul mai e viabil și prin faptul că în ciclul „In stepă“, „Icoane vechi“ și „Cîntece păstorești“, găsim poezii descriptive și lirice de valoare („Noaptea în stepă“, „La minăstire“). În poezile de felul acesta, elementul descriptiv și cel liric sunt atât de bine contopite, încât atmosfera lor e înținsă și simpatică.

b) In volumul „Versuri“ de Camil Petrescu, ne interesează sinceritatea cu care ne descrie poetul viața de tranșee din timpul războiului. Războiul, prin monotonia lui macabru, prin mizeriile lui, a atins puternic sufletul autorului, i-a influențat sensibilitatea și l-a făcut să evoce neîntîlnitul, moartea. Din această cauză, spre deosebire de ceilalți poeți ai noștri care au cîntat războiul cu grozăvile lui (D-nii Ovid Densusianu, Nichifor Crainic), în versurile D-lui C. Petrescu nu găsim căldura întreținătoarei idealului. Luptele și retragerea dela Olt pînă la Siret sunt zugrăuite nu pentru preamărire idealului ce ele erau să înfăptuiască, ci pentru descrierea amănunțită a vieței din timpul războiului. De aceea vom răsi în acest volum mai mult descrierea vieței de campanie, decît descrierile de lupte propriu zise, care cer avînt, viziune epică largă. În aceste poezii e descris și sufletul soldatului în timpul războiului, suflet îndobioșit de suferințe și răbdare, fără aspirații ideale, din cauza instințului de conservare, în luptă cu fantoma morției, alinătoarea suferințelor. Poezia de război a D-lui C. P. a adevărată și simplă. În ea se oglindesc sensibilitatea (uneori bolnăvicioasă), duritatea, precipitațiunea nervoasă și sinceritatea poetului, care prin felul cum a zugrăvit viața războiului, dovedește că a trăit-o intens.

c) „Inscripții“ de N. Davidescu cuprinde și poezii din cele publicate în primul volum: „La fîntîna Casteliei“. După ce vorbitorul face o împărțire a acestor poeme (eroice: „Dedicăție“, schițe de interior, cu zugrăviri de lucruri văzute: „Sfîrșit de toamnă“, „Umbra camerelor“ și poezii în care poetul caută să poetizeze unele concepții despre lume), arată că D-l N. Davidescu reușește în poezile în care ne exprimă sentimente de frântinare intimă sufletească, de durere discretă. („Celei din urmă“). De asemenea reușește să zugrăvească lucruri văzute, prințîndu-le o nota caracteristică („Umbra camerelor“). Nu reușește în poezii ca „Demonea poemata“, „Titanii“, fiindcă D-sa nu e un cîntăreț al sentimentelor autonome, al problemelor răsolitoare de suflet. Aceste bucăți sunt însă

poezii asupra dinamismului forțelor titanice, ca o consecință directă a starea deprințantă a sufletului său, care e destul de multiform și nuanțat.

d) Trecînd la volumul „Aur sterp“ de Al. Al. Philippide, vorbitorul caută să analizeze temele lirice din aceste poezii. Se arată că elementele extrase analitic de poet nu sunt sintetizate în jurul unei idei care să fie axa principală, ci în jurul unor sentimente: sentimentul de neliniște, provocat de dorința de a cunoaște enigma lumii, sentimentul unei înțimilișări sufletești și acela al decrepitudinei lucrurilor contemplate de poet. Se cîtesc fragmente din mai multe poezii, pentru susținerea celor spuse. Pastelurile D-lui Ph. sunt plastice și pline de muzicalitate. Dibăcia corespondențelor și simțul formelor armonice conturate le caracterizează.

e) „Povestea omului“ de Demostene Botez e o continuare a volumului anterior: „Floarea pămîntului“. În acesta poetul e stăpînit de melancolia omului de azi, melancolie așa de adecvată peisajilor de toamnă („Putrezim“). În cel de al doilea volum aceeași melancolie, caracteristică temperamentului poetului, stăpînește pretutindeni — ea e aici mai bine redată, exteriorizarea e mai puternică, mai adîncă — într'un cuvînt, atitudinea sufletească a autorului e mai precis conturată. Ideia care obsedează pe poet e acea a morței ce planează peste tot volumul („Bufonul morței“, „Viitorul care ne surîde“). D-l D. B. a redat pentru înîția oară în literatura noastră în mod stăruitor gîndul morței, fără să accentueze prea mult asupra elementului macabru, ca Baudelaire de ex.

Eleva *Paraipan Maria* din cl. VII cetește poezile: „Iarna“ „Pastel pueril“ și „Dumineci“ de Demostene Botez.

Durata ședinței: două ceasuri.

29 april 1923

Elevul Gurău Teodor din cl. VII vorbește despre Proza lui Delavrancea. Prin proza lui Delavrancea, vorbitorul spune că va înțelege proza epică, anume, romanul și nuvela. Schițează viața autorului. Delavrancea s'a născut în București la 1858, a fost în mai multe rînduri ministru și a fost și membru al Academiei. Moare în anul 1918, în Moldova. Activitatea literară a lui Delavrancea ilustrează trei genuri: cel liric și epic, prin basme și nuvele, cel dramatic, prin triologia sa: „Apus de soare“, „Vîforul“ și „Luceafărul“ și prin comediiile „Hagi Tudose“ și „Irinel“, și genul retoric, ilustrat prin discursuri fiz. literare, fiz. politice.

Se analizează romanul „Paraziții“. În acest scurt roman social, autorul a căutat să ne zugrăvească acea clasă socială ce trăește pe spinarea altora, înselind pe cei naivi, fie la cărți, fie pe alte cai josnice. Eroul acestui roman, Iorgu Casimir, nu este un parazit propriu zis, ci numai face frecarea dintre aceștia și oamenii ce trăesc dintr'o muncă cinstită.

grăvește pe toți, decât într'un singur capitol și nici atunci nu ni-i arată toată acțiunea lor. Cetitorul nu-i poate aprecia după faptele lor, aşa cum apreciază pe eroul Iorgu Cosmin sau pe Saşa Malerian, unul din personajile principale, ci-i cunoaștem după descrierea unuia din ei, și anumit. Acțiunea romanului e concentrată; se desfășoară în mod rapid, însă nu lasă să se întrevadă sfîrșitul, care e de mare efect. Sfârșitul susținut al eroului este bine redat, fapt care dovedește puterea de analiză psicologică a autorului. Această calitate a autorului se vede și mai bine ca oriunde în nuvelele sale psicoligice „Liniște” și „Trudurul”. Eroii acestor nuvele sunt niște oameni anormali. Născuți cu o sensibilitate neobișnuită, ei trec prin viață revoltați, fie contra științei (rubadurul), fie contra omenirei (eroul din „Liniște”) și durerile ce nu ușă pe nimeni lovesc tocmai pe aceștia mai crud decât pe alții. În sfîrșitul lor atât de sensibil acestele lovituri ale soartei au răsunet adânc. Rubadurul devine un somnambul și într'un acces cade dintr'un pom înalt și moare, iar eroul din cealaltă nuvelă, „Liniște”, devine nepășător, într-un tot ce-l înconjoară. Sensibilitatea dela început se transformă într-o inexplicabilă nepășare. Nuvelele au darul de a fi în concordanță cu ceteriorul dela început la sfîrșit, prin interesul ce-l deșteaptă pe publicul. Personajile care se iubesc în aceste nuvele sunt astfel de asemănătoare unul altuia, în ceea ce privește caracterul, încât par aceeași persoană în două corpuși deosebite. Dar figura cea mai curioasă și mai caracteristică din toată opera lui D. este sgîrcitul Hagi Tudose. În sfîrșitul acestuia a dispărut orice sentiment omenesc și în locul lor a venit avaria. Pare mai sgîrcit decât Harpagon al lui Molière sau decât tălă Eugenie Grandet a lui Balzac, fiind că aceștia tot se căsătorise și au o familie, pe cind acesta n'avea decât bani. Hagi-Tudose e tipul prezentativ al sgîrcitului din literatura românească. D. pare a fi avut în scop să ne facă un portret al sgîrceniei, pe care a concretizat-o în acest sgîrcit hidos, căci în el se văd toate trăsăturile ce pot să le aibă un avar. Tot în acest scop a dramatizat autorul această nuvelă pentru a ne arăta că de respingător și de ridicol este un asemenea om. D. este un observator ce a trecut prin viață notând tot ce vedea. Astfel ea și studențeasca ne-a arătat-o în „Bursierul” sau în „Parazișii”, iar „lancu Moroi” ne face un fabiou al vieției mizerabile pe care o duce și biet funcționar, din cauza capriciilor soției sale, o femeie mult mai bătrână decât el. Tot o societate de paraziți este și aceasta arătată în „lancu Moroi”, o societate în care fiecare individ caută se se ridice îmbind pe aproapele său prin orice mijloace. În alte nuvele de monștri, cum sunt „D-l Vucea” sau „Înainte de alegeri”, D. se arată cu totul altul decât în restul operei sale. Aici e ironic și ironia nu este lăsată cu acea a lui Caragiale. Chiar și tipurile din aceste nuvele se aseamănă cu unele din opera maestrului Caragiale. D-l Vucea e la fel ca și pedagogul de școală nouă: un om care părtinește pe cel bogății, iar și cel săraci îl pune să-i facă diferite servicii. Dar tonul ironic și sădnic începează la D. cind începe să vorbească despre poporul simplu și sărac și să arăte că nu este deloc să se spălă în lăzile lor și să prezintă în colori simpatice.

îi lovesc. Astfel ne e prezentată Sultâna, sinceră și căzind victimă sinuciderii sale. Alături de ea și în contrast cu dinsă este un fost căprar ce o necinstește, și acesta este produsul societății bucureșteni. Tot cu admirare și respect scrie D. despre obiceiurile patriarhale dela țară în „Odinoară”. O puternică evocare a timpurilor de restrînte din viața Românilor ne dă D. în „Răsmirișa”. Realitatea în această schiță este redată în colori prea crudi și moartea eroului, prin acea sinucidere cruntă, face pe cetitor să se cufremure. Realismul lui D. este și mai evidențiat în „Zobie” și în „Milogul”. Portretele eroilor acestor nuvele și moartea unuia din ei sunt arătate în colorile cele mai respingătoare. Dar D. este mai mult un romantic decât un realist. Mai în toate nuvelele sale se vede această atitudine a autorului. Sentința, eroul nuvelei cu același nume este un romantic ce nu vede în viață decât cîntec și iubire. Fantașia din cealaltă nuvelă exotică a sa este iarăși un romantic ce trăește cu amintirea iubirii din tinerețe. D. însă cultivă și basmul, specia de povestire în care imaginația își are mai mult locul. Aici însă el nu reușește cum a reușit Creangă de pildă, căci basmele lui D. sunt prea puțin înrudite în subiect cu cele populare și stilul n'are simplicitatea celui popular, sau al celuilalt lui Creangă. Basmul care se deosebește de celelalte ale lui D. este „Palatul de cleștar”. Subiectul acestui basm este cu totul nou și prin aceasta mai cu seamă este interesant. Imaginea autorului însă se urcă în sfere și mai înalte, pînă în lumea viselor, căușind să le dea o oarecare explicație. În „Între vis și viață” vedem această atitudine a lui D. și de aici ne apare că un visător și chiar ca un cugetător, cum îl găsim adesea ori. — Limba întrebuiță de D. în nuvelele sale este o limbă curat românească, arhaică pe unele locuri, curgătoare și plăcută. — Expresiile populare îi sunt bine cunoscute acestui scriitor. Din acest punct de vedere îl putem asemăna cu Creangă și-l mai putem asemăna cu acesta prin faptul că amîndoi au scris basme și că amîndoi au întrebuițat provincialisme: D. muntenisme, Creangă moldovenisme. Sunt mult mai scuzabile provincialismele lui Creangă decât cele ale lui D. Primul nu cunoștea limba literară, care pe atunci nici nu era bine formată, pe cind D., mult mai cult decât primul, o cunoștea bine, căci era îndeajuns fixată pe atunci. Expresiile neliterare își găsesc o scuză oarecare. D. începînd să scrie pe cind realismul era în floare, oricât de romantic era, a fost influențat și de realiști. A căutat de multe ori să ne redea realitatea așa cum e și a păcatuit astfel contra limbei. Stilul lui D. este propriu, pur, clar și foarte bine adecvat fondului. Se poate observa în descrierile liniștile de natură, devine precipitat și nervos cind povestește lucruri ce arăta enervare. Imaginile sale sunt ingenios alese și foarte plastice. Tot așa de plastice sunt și comparațiile, asemănătoare cu cele din limbajul popular. D. compara lucrurile mai puțin obișnuite cu cele ce ne vin mai ușor în minte, așa că ajută la o mai completă înțelegere. Nuvelele lui D. prezintă ca formă următoareă înfășurare: cele care nu încep „ex-abrupto”, ca „Bunica” și „Liniște”, încep printr-o descriere de natură, cum sunt: „Sultâna”, „Milogul”, „Zobie” sau „Răsmirișa”. E un procedeu asemănător cu al D-lui Sadoveanu. Ca și acesta Delavrancea evocă trecutul cu mult talent, cum e în „Odinoară” sau

liniște și de mulțumire generală. El face acest lucru cu scopul de arăta trecutul cu mult superior prezentului și în acest punct pare a fi influențat de Eminescu. Portretele lui D. sănt zugrăvite în pușine cuante, dar elementele ce le compun sănt bine alese, aşa că ele ne par bune. Astfel e portretul bunicăi din nuvela cu același nume, al Sașei Marian sau al ficei sale Gelina. Din zugrăvirea personajilor, D. ne apare ca un romantic. Trubadurul e prototipul romanticilor, fie prin imaginația sa și prin iubirea necondiționată a trecutului, fie prin înfățișare. Tot romantică e și soția Doctorului din „Liniște“ și cei doi italieni: Sentino și bătrânu Fanta. D. iubește necondiționat trecutul și găsește că e demn de admirat fie prin simplicitate („Odinoară“), fie prin viteză haiducilor („Şuer“). E deci un romantic și realismul a lăsat urme slabe asupra sa. Ca romantic, era natural să iubească natura și el o găsește nesemnat de frumoasă. „Arta nu e făcuță decât pentru cei ce văd pe lărt“ spune el în „Memoriile Trubadurului“. Totuși ca umanitarist găsește că natura e „marea canalie“, căci în ea se petrec atîtea crime care le tăinuiesc. Sentimentul erotic este iarăși cîntat de acest romantic. Personajile ce iubesc, după D., iubesc sincer și pînă în ultimul moment din vieței. Acest sentiment are asupra lor serioase urmări, schimbîndu-le neori fundamental caracterul, cum e cazul doctorului din „Liniște“. Față de cei ce duc o viață falsă, căutînd să se arate altfel decât sănt, D. e arăta ironic. Si ironia sa e îmbinată cu humorul și pare influențat direct de Caragiale din acest punct de vedere. Se analizează cu acest rîlej nuvela „Înainte de alegeri“, căutîndu-se să se scoată în evidență ironia. Humorul e provocat de comicul de cuvinte și de cel de situații. Se arată, în proza sa, ca un observator ce notează, trecînd prin viață, tot ce e vrednic de notat. In opera sa ne descrie viața de student („Bursierul“), de funcționar („Iancu Moroi“), a tîrgoveștilor și a tăranișor. — A trecut prin viață, revoltat contra ei și a civilizației, deși el însuși a fost un factor al civilizației. Ajunge la concluzia că cel tare și el brutal trec înaintea celor drepti. Civilizația distrug frumoasele obiceiuri patriarhale dela țără. D. este deci un conservator și această atitudine a sa se vede mai din toate nuvelele sale, dar mai ales din „Odinoară“. Vesel și ironic uneori, D. ne apare de obicei serios, cugeitor. Viața pentru el trebuie învinsă. Nu e nici tristă, nici veselă, ci aşa cum e: veselă pentru cei ce o înving sau pentru cei ignoranți, pe care îi preocupă decât ziua de mîne, ea e tristă, foarte tristă pentru cei învinși și pentru cei pe care-i preocupă probleme grele. D. nu e nici esimist, nici optimist. Opera sa e ca o punte de trecere între cea lui Eminescu, din care se desprinde dezolarea, și cea a lui Ieșandri și Bolintineanu, din care se desprinde speranța. E mai mult un melancolic, un sceptic ce privește cu neîncredere viața. Ducea iarăși e unul din caracterele prozei lui D., caracter puternic vizibil în „Două lacrimi“ sau „Sorcovă“. D. e unul din cei mai originali critori ai noștri. E influențat mai mult de Eminescu și romanticismul său tot cel eminescian, — și de Caragiale. Influenele scriitorilor străini își aproape neobservabile, afară de cea a lui Molière sau Balzac, în modulă în Hnat Tudose.

In autocritică, vorbitorul arată că pentru lucrarea sa s'a servit mai ales de discursul de recepție la Academie, al D-lui Ovid Densusianu. — Elevul *Reivici S.* din cl. VII începe prin a arăta că deși lucrarea cuprinde lucruri interesante și frumoase, totuși felul expunerei a făcut ca valoarea ei să piardă. Dicțiunea a lăsat de dorit, dar și cu privire la unele cheстиuni de fond, vorbitorul — fie că n'a precizat totul, fie că a susținut cîteodată păreri greșite — n'a reușit să ne dea o idee clară despre opera lui D. Astfel în privința romanului „Paraziții“, nu studentul Cosmin trebuie considerat ca eroul acestei nuvele desvoltate, ci se pare că un altul ar fi eroul, și anume „paraziții“ înșiși. Deci eroul „Paraziților“ este un personaj colectiv și aceasta nu numai pentru faptul că chiar romanul e intitulat „Paraziții“, ci și pentru alt motiv. Dacă în seamă de intenția autorului, atunci ușor putem constata că D. a vrut să ne zugrăvească numai ce este și ce poate face o societate, ai cărei membri trăesc cu foții din exploatarea altora, unde jocul de cărți, minciuna și înșelătoria sănt pe primul plan. Dar a vrut mai cu seamă să ne arate primejdia ce prezintă o asemenea societate pentru sufletele tinere, muncitoare și fără experiență. Si atunci a ales ca victimă a acestor paraziți pe studentul Cosmin, tînărul dornic de muncă, dar sărac. Aruncat de către acești paraziți în mijlocul unei familii cinstite, el o distrug pentru a deveni la rîndu-i „parazit“. Ceea ce însă îl deosebește de ceilalți e faptul că are țaria de a ești din această mocîrlă, pentru a pleca „oriunde“, dar numai „parazit“ să nu rămînă. Si ca doavă că D. a vrut să ne zugrăvească numai această societate de „paraziți“, reușind chiar, este și faptul că în nuvela „Iancu Moroi“ el face același lucru — zugrăvește o societate destrăbată, ai cărei membri trăesc din exploatarea altora. In privința celorlalte nuvele este de observat faptul că pentru cele mai multe din ele autorul a întrebuit acceași procedură: titlul nuvelei va aminti mai întotdeauna eroul de care e vorba; descrierea, care sănse locul introducerii, îi urmează o caracterizare a personajului sau un fapt oarecare, pentru că apoi nuvela să se sfîrsească prin moartea tragică a eroilor. — Atunci cînd s'a căutat să se schițeze viața autorului, s'a omis a se arăta temperamentul lui D. El care a zugrăvit în așa chip viața și societatea demoralizată nu a avut oare și el de suferit de pe urma ei? A avut sau nu D. o viață sbuciumată? Dacă s'ar fi lămurit aceste cheștiuni, atunci s'ar fi putut lămuri dacă D. a fost pesimist sau optimist, romantic sau realist. De altfel în cursul lucrării s'a afirmat odată că autorul e realist, pentru a se susține la sfîrșit că e romantic prin excedență. Nu se poate spune că D. a fost sub influența romanticilor francezi, dar nu se poate spune nici că a fost influențat de pesimismul eminescian. Planul lucrării e în general bine întocmit, deși în partea de la sfîrșit s'au cam amestecat între ele diferite elemente ale cuprinsului. Totuși autorul lucrării merită laude pentru calitățile arătate. — Eleva *Orlogeu Alice* din cl. VIII spune, între altele, că disertația a fost ceteșă ocaz de început început multe părți din ea n'au putut fi bine auzite. Fără acest defect, lucrarea — care are calități de netăgăduit — ar fi fost și mai mult apreciată. — Elevul *Diaconu I.* din cl. VIII arăta, la început, că trebuia să ne insiste mai mult asupra romanticismului lui D. Sufletul său era

un subiectiv, ca și D. Acesta din urmă, din cauza subiectivismului său, nu poate zugrăvi precis tipuri care au structura sufletească deosebită de la suflul său. (Saşa Malerian). Din contra, Cosmin, un tip romantic, e bine conturat. Nu e de părere autorului lucrării, că realism găsim numai în „Zobie” și în „Milogul” și că D. e un romantic în-nuvelele sale. Realism găsim mai în toate schișele lui D., care nu e numai romantic, ci și un realist. În „Trubadurul”, „Paraziții”, „Iancu Moroi” găsim influențe din frații Goncourt („Soeur Philomène”), Zola, Maupassant și Balzac. („Eugénie Grandet”). Elevul Diaconu completează apoi asemănarea făcută între D., Eminescu și Caragiale. D. a descris vremurile de pe la 1400, dar a descris tipuri care se asemănă cu cele ale lui Eminescu (Cosmin-Dionis). Romantismul lui D. e un romanticism „à la Eminescu”. La urmă se arată înrudirea ironiei lui D. cu cea a lui Caragiale. D., ca și Caragiale, descrie lumea dela mahala, cea cultă și cea dela țară. Ironia lui însă se exercită mai ales asupra celei dela mahala; cînd e vorba să descrie pe țaran, nu mai e ironic. (schișele din volumul „Între vis și viață”, „Sultânica”, etc.) Și Caragiale tot așa a procedat. Să ne gîndim la „O scrisoare pierdută”, „De-ale Carnavalului”, și apoi la „Năpasta”.

Răspunzînd criticelor formulate, elevul Gurău susține că a căutat să vorbească mai încet, fiind convins că în felul acesta atrage atenția auditorului; nu a spus că D. n'a avut intenția de a descrie pe paraziți. A arătat-numai că n'a reușit pe deplin să ne redea pe acești paraziți, deși aceasta îi era intenția. Adevaratul erou, aşa precum se prezintă romanul, stăruiește a crede că este Iorgu Cosmin și nu paraziții. Temperamentul autorului s'a arătat la nevoie, cînd s'a vorbit de personalitatea artistică a autorului și nu găsește că era necesar să fi făcăt aceasta la început. Romantismul lui D. este cel eminescian și nu altul, după cum s'a susținut. S'a arătat, în cursul disertației, care sunt punctele de asemănare între acești scriitori, în ceea ce privește romantismul. Combate părereea că D. ar fi, după mai toate nuvelele, realist și susține că e un romanic prin excelență, afară de felul cum se arată în cele cîteva schișe semnificate. În ceea ce privește influențele străine, e ușor să găsești, cît lumea, asemănări de formă mai ales. N'ar fi fost greu să se înșire un număr și mai mare de scriitori străini, după care să se afirme că un autor român e influențat de ei, fără să se dovedescă.

Pentru lămurirea cestiunieei dacă D. este un romantic sau un realist, D-ra profesoară *M. Rarîncescu* spune că, din analiza operelor acestuia, se poate vedea cum elementele romantice alternează cu cele realiste și cum le predomină. Chiar în operele ce ne prezintă, prin zugrăvirea amănunțită a moravurilor, mai mult procedeele realiste, găsim o sumă de elemente romantice, care fac din concepția eroului Cosmin o plăsmuire romantică. După ce ni-l prezintă pe acest erou în scene minuțios redate, ca intrarea sa în casa profesorului Malerian, ori în tovărășia jucătorilor de cărți, ni-l arată ca o fire romantică, stăpînit în momentele de renușcare de o legendă medievală, ori îndrăgostit de o fată blondă, palidă și blîndă, ce contrastează cu sora ei brună, vioaie și rece. Aceste elemente romantice sunt însă mult mai puternice în celelalte opere, chiar în afară de cîteva excepții — „Milogul“, „Zobie“ — D. ne dă un șir

exempe tipice în această privință. Uneori, în prezentarea creațiunilor sale, D. întrebuiștează procedee realiste, care fac din descrierile de moravuri ori din zugrăvirea eroilor, pagini de adevărata viață frățită. Originea a cetei descrierea casei lui Hagi-Tudose nu poate să și mai scoată din minte amănuntele săraciei și mizeriei care fac din interiorul odăiei ceva văzut, real. În aceste mijloace realiste nu trebuie să vedem influența unui anume scriitor francez, ci mai curînd înriurirea contemporană a curentului în floare pe vremea aceea în Franță. Intocmai ca Flaubert, care deși inițiatorul și reprezentantul de frunte al curentului realist, nu se putea libera de romanticismul adolescenței sale, tot așa D., *eminamente romantic*, nu se putea să nu fie influențat de curentul realist în reprezentările sale. — Trecînd apoi la felul cum a fost tratață lucrarea, D-ră R. observă că nu s'a vorbit nimic de dialogurile astăzi de naturale în opera lui D. O sumă de exemple s-ar putea găsi; dar chiar din ceea ce a cetei vorbitorul din „Inainte de alegeri“ se putea remarcă felul caracteristic și natural al celor ce vorbesc.

Din analiza întregiei opere trebuie să se scoată, pe lîngă satira socială, toate sentimentele ce se desprind, ca: dragoste de natură, de viața dela țără, seninătatea și mai ales duioșia în legătură cu simțurile și viața celor simpli. D. nu ne prezintă în opera sa numai lumea visurilor, ci și amintirile senine din cadrul cărora se desprind clasicele figuri: bunicul și bunica. Vorbitorul a caracterizat portretul celei din urmă, dar ar fi fost bine să fi relevat armonia tabloului din „Bunicul“, unde liniștea și „ploaia de mirezme“ a salcimului înflorit încadrează senina față a bătrânilui cu părul alb, ce-și păstrează numai „ochii blinzi și mîngîetori de odinoară“. În privința provincialismelor întrebuiște și a părerei că reușește mai bine Creangă în redarea acestei limbi, trebuie să se ţină seamă că ceea ce era natural la scriitorul moldovean, rămas în afară de orice influență și contact, nu putea fi pentru D., influențat de cultura și mediul de viață ce-i luase locmai ce este caracteristic în proza sfătosului povestitor moldovean. — Lucrarea a prezentat calilăși vădite. Vorbitorul a expus întă-un chip unitar întreaga proză a lui D., fără să obosească prin povestiri lungi ori caracterizări prea amănunțite. A trecut cu ușurință dela o operă la alta și a păstrat o ordine bine susținută în expunerea ce a fost urmărită cu interes.

D-ra profesoară R. încheie cu evocarea figurei marelui scriitor, aşa cum răsare în mintea celor ce l-au cunoscut și arată pe scurt că temperamentul și calitățile de orator întregesc, prin entuziasmul puternic și căldura comunicativă, personalitatea lui Barbu Delavrancea.

D-l Președinte scoate și D-sa în evidență cetirea defectoasă a lucrării, din cauza tonului prea coborât și nevariat al vorbitorului. Unele pasagii abia se auziau din apropiere; aşa se explică pentru ce s-au pus în sedința cetitorului lucruri pe care acesta poate nu le-a afirmat. Astă vă trebuie să fie „morală fabulei”, care să-i servească drept experiență pe viitor. Cetirea nuanțată și vie era cu aștă mai necesară, cind se rezumau subiectele nuvelelor, care nu pot fi bine amintite și viu evocate decât prin asemenea mijloace. Planul în general a fost satisfăcător. Poate că era de nevoie să se acorde aceiași însemnatate, în economia lucrării, nuvelei „Liniste”, ca și celorlalte creații cunoscute ale prozatorului și

de asemenei n'ar fi fost rău să se fi conturat și mai limpede criteriul după care s'a condus vorbitorul, cînd a analizat nuvelele și schiile lui D., stabilindu-se oarecare subdiviziuni, după lumea evocată sau după procedeele autorului. Constatîndu-se că lucrarea rostită a prezentat material interesant, expus cu măsură și pricepere, se completează analiza făcută, cu unele observații asupra formei și a fondului operei studiate. Autorul disertației motivează într'un loc întrebuijarea de provincialismemuntenești în opera lui D., prin preocuparea acestuia de a reda realitatea în cea mai precisă a ei înfățișare. Dar provincialismemuntenești nu se găsesc la D. numai în reproducerea graiului unor personajii, ci și în propriile descrieri și expunerile autorului. Nu numai din naturalete D. procedează astfel, cît mai ales din deprindere și capriciul—preafrecvent la mulți scriitori—de a impune și altora felul lor de a vorbi. Astfel găsim în nuvelele lui D.: deșt, ăla, dăparte, fitece, dăschide, etc. chiar în bucăți unde nu e nevoie de a se crea o coloare locală muntească—termeni fără sorți de izbîndă în limba literară. Chiar Ștefan cel mare din „Apus de soare“ nu e totdeauna prea moldovean în graiul său. Se stabilește aici o scurtă comparație din acest punct de vedere cu autorul „Făclie de Paște“, Caragiale. Aceasta, cînd a fost vorba să povestească un subiect a cărui acțiune se petrece în Moldova de Nord, deși muntean, a știut să facă nu numai personajile sale să vorbească moldovenește, dar în însăși expunerea autorului găsim cuvinte dialectale moldovenești, introduse acolo cu scopul de a reda cît mai suggestiv atmosfera lumiei evocate. Varietatea mijloacelor artistice ale lui Caragiale era așa dar mai nuanțată și mai îscoditoare. Continuîndu-se cu scoaterea în evidență a altor elemente de formă din opera lui D., se citează cîteva cacofonii ce se găsesc în unele nuvele, acorduri greșite (caracteristică a vorbirei populare muntești, în special) și cu toate aceste defecte se arată că D. e un stilist incomparabil, e poate scriitorul român care prezintă stilul cel mai personal, ale cărui procedee nu pot fi ușor definite, catalogate și disecate — cu atît mai puțin imitate. E un stil nervos în descrieri, abrupt în con vorbiri și dialoguri, ciudat, totuși adecvat condițiilor celui căruia îi aparține și de o naturalete uneori fotografică. Eroii săi nu vorbesc impecabilă limbă a eroilor atîtor piese de teatru și romane românești și nici frazele lor n'au șlefuirea definitivă a frazelor acestora. E un fel de a vorbi întrerupt și variat, după personajii, după subiecte, după atmosferă. Se fac cîteva citate pentru a se sprijini observațiile de mai sus. Imagini ingenioase dau pe alocuri acestui stil strălucire de pieptre prețioase. Descrierile de natură, relativ puține în opera lui D., (dacă ne gîndim la proza lui Vlahușă și la cea a D-lui Sadoveanu mai ales) sunt sobre și evocative. Nu s'a pomenit în expunerea de azi cea mai caracteristică pagină descriptivă din toate ale lui D., descrierea iernei din „Sultânica“: „E începutul lui decembrie. A dat Dumnezeu zăpadă nemilă“ etc.

Trecîndu-se la chestiuni de fond, se arată că nu s'au scos destul în evidență elementele numeroase de satiră socială din opera lui D. Ca și Vlahușă (în „Din doana vieței“, „Dan“, etc.), ca și atîții alii scriitori ai

logul“, „Iancu Moroi“ și în multe alte producții similare, e un revoltat. Mai toate expunerile sale sunt făcute parcă să te îndigneze, să te hotărască la o acțiune de îndrepătare, de premenire. Autorul deci apare sub aceste infățișări și în opera pur beletristică, nu numai în cea oratorică. Firește că mijloacele nu sunt de un tendenționism subliniat și șinta urmărită de autor nu e scoasă la fiecare clipă în relief, totuși revoluție șînește dintre rînduri, din vorbe, din descrieri. Se arată apoi varietatea mediilor sociale zugrăvite de D.: mahala, clasa cultă, burghezimea, poporul dela țară, și cu acest prilej se insistă asupra spiritului de observație enorm, covîrșitor de care e înzestrat autorul. (Anticipînd, vorbitorul arată aici că spiritul de observație nu e un apanagiu numai al temperamentelor realiste, — un romantic încă îl poate avea într'o mare măsură. Gautier, care nu era un realist, susținea că e un om „pentru care lumea exterioară există“. Si pentru mulți din romanșici există această lume exterioară.) — Se scoate în evidență simbolul psicolitic profund, adîncirea situațiilor și a sufletelor în nuvela „Bursierul“ și mai ales în „Irinel“, o capodoperă a nuvelei românești. Se vorbește în cele ce urmează despre concepția ce se desprinde din opera în proză a lui D.: e o iubire exuberantă de viață (nuvelele cu subiect trist nu pot infirma această constatare), e dor de libertate și de dreptate între oameni. După această caracterizare a poveștilor în care descoperim, din partea autorului, fantazie largă și colorată și atitudine reliefată față de orice personaj din acțiune, se trece la chestia temperamentului scriitorului, asupra căruia (după cele deja discutate) se insistă mai puțin. Accentuînd asupra romanticismului lui D., se arată că în opera acestuia găsim persoane extreme, situații exagerate, — toate elemente care ajîșă puternic imaginația. Or, exagerarea e un procedeu romantic. Deci chiar prin procedeele sale care par realiste, D. e un romantic, căci exagerînd, deformeză realitatea și aceasta din cauza imaginației sale puternice. Despre Zola, cunoscut de toți ca naturalist, s'a susținut de asemenei că ar fi romantic, ale cărui procedee numai l-ar aprobia de școală pe care o înțemeiase. Eroii din „Liniște“, „Trubadurul“ sunt prototipuri romantice, asupra căror planează din belșug misterul înlanțuitor și puternic. D-l Minulescu, un pur romantic, în proza sa beletristică ne amintește pe D., autor al nuvelelor mai sus citate. Misterul și acolo este unul din principalele elemente ale fondului. Încheindu-se, se vorbește de originalitatea operei în proză a lui D. și de însemnatatea ei în evoluția literaturii românești.

Durata ședinței: două ceasuri.

moldovenesc după opera lui Creangă. Un individ este expresia curențului social din care face parte. Lucrul acesta se întâmplă însă nu numai cu un individ, ci și cu o clasă de indivizi reprezentați printr'un curenț literar. La rîndul său curențul literar scoate la iveală temperamentele individuale care-l pot reprezenta mai bine și care reprezintă deci și curențul social, atât în starea lui exterioră, cât și în starea psihică. și pentru ca o operă să fie expresia mediului în care s'a format trebuie ca ea să fie puternică și să fie bine privită de acest mediu. — Opera lui Creangă împlinește amîndouă aceste condiții și putem deci desprinde din ea starea psihică a Moldovenilor. În acest scop și pentru a avea un exemplu viu de felul de viață al țărănilor, se povestește viața lui Creangă, după amintirile acestuia. Personajile din „Amintiri“ ca și din schițe sunt cu adevărat moldovenești. Ele sunt reale, găsindu-le pe toate în plină mișcare, în mijlocul societăței. Cu chipul acesta se pot desprinde toate trăsăturile sufletești caracteristice Moldoveanului. Cercetând anume personajile din „Amintiri“ și schițe, vedem la unele din ele sgîrcenie (Mătușa Mărioara, Moș Vasile). E o trăsătură care se înfîlnește aici prin excepție. Ceea ce ne izbește însă la toate personajile, chiar și la cele din basme, este verva plină de farmec, pornită dintr-o veselie nepășătoare. Găsim totuși la unele personajii, mai rar, o stare de sobrietate accentuată. Exemple avem pe moș Ioan Roată și pe moș Luca harabagiu. Aceștia nu vorbesc decât atunci când sunt întrebați sau când nu mai pot răbdă; atunci însă se arată ca niște caractere revoltate. Sobrietatea nu pare înăscută în firea Moldoveanului. Ea e produsă de asuprurile și nedreptățile pe care țărănelul le întîmpină în viață. Se mai arată apoi mîndria Moldoveanului și iubirea dusă pînă la paroxism a locurilor în care a trăit, iubire izvorită mai ales din firea sa statornică. În „Dănilă Prepeleac“ vedem nechibzuință și nespontaneitate în gîndire, cam exagerate, dar cu oarecare abstracțiune caracteristică țărănelui. Vorbindu-se de felul liber de a se exprima al Moldovenilor (Moș Ion Roată) și placerea de a persifla (Părintele Isaiia Duhu) se arată că acestea sunt datorite creșterei aproape libere ce fiind țărănilor primesc dela mamele lor. Sensimentul de iubire a naturei îl găsim destul de desvoltat la țărani: Moș Nichifor Coțcarul se entuziasmează în fața frumuseștilor pădurei, fără a eșa vre-odată din naturalul lui obișnuit. Trecîndu-se la basme se arată că țărănilor nu le sunt pe plac decît povestile cu acțiune complicată, acele care se adresează imaginației sau inteligenței. Gradul de imaginație depinde de cultura cuiva. Chiar imaginația la țărani e mai desvoltată decît inteligența. Cu cît cineva se cultivă mai mult, cu atît inteligența î se desvoltă în dauna imaginației. Țărani avînd pușină cultură, au imaginație predominantă. Inteligența însă, atât cît o au, o găsim robustă, sănătoasă, prin faptul că e formată în mod intuitiv. Concepția religioasă a poporului e asemănătoare cu acea a vechilor Greci. Țărani români sunt monoteiști numai de formă; în fond sunt politeiști. Sf. Petru, Sf. Ilie sunt alii Dumnezei, care se deosebesc de adevăratul Dumnezeu, întocmai cum Zeus la vechii Greci se deosebia de ceilalți zei. Dumnezeu, aşa cum e întotdeauna deonor, are și defecte și e cîteodată aproape om. Aceasta ne

concepe nici înființul. Observînd acum că țărani își rîd de lucrurile cele mai venerate, se poate spune că le lipsesc, în concepția lor religioasă, măreția și seriosul. În concepția despre viață, țărani sunt simpli, adică primitivi. Pentru ei viața e dată ca s'o trăim. Pentru aceea idealul lor e grotesc și constă în a bea și a minca. Filosofia aceasta epicureană, prin sănătatea ce o exală, e superioară celei a lui Kant: „fericirea constă în a nu fi“.

Recapitulîndu-se cele spuse, se insistă asupra vervei Moldoveanului și asupra faptului că munca sobră și brută î-a format acestuia un caracter viguros și un temperament moderat. Observîndu-se că țărani sunt conduși în viață de o lume de credințe, tradiții, superstiții și obiceiuri simple, se poate spune că din acestea a eșit un suflet simplu, însă numai în manifestările exterioare. Țărănilor le spunem simpli, deoarece aşa ne-am obișnuit să spunem unei stări de primitivism sufletește. De fapt însă țărănelul e complex sufletește, tocmai prin simplitatea lui. Complexitatea sau simplitatea psihică depinde de conștiință, care la rîndul ei depinde de cultură. Țărani din cauza pușinei culturi, avînd o conștiință slabă, vor avea un suflet complicat. Așa că ei sunt simpli prin felul cum își manifestă în exterior diferențele stări psihice și complicați în fondul acestor stări psihice. Țărani au un caracter viguros și un temperament moderat,—acestea sunt trăsăturile cele mai principale ale sufletului lor.

Durata ședinței: un ceas și un sfert.

18 mai 1923

Se discută disertația rostită în ședință trecută, a elevului Ștefănescu P., din cl. VII, despre „Sufletul moldovenesc după opera lui Creangă“.

In autocritică, elevul Ștefănescu recunoaște dicțiunea necorectă. Nu va căuta să-și ușureze situația spunînd că aceasta este prima disertație pe care o fîne la Societate, deoarece lucrul acesta nu î s'ar părea demn și apoi chiar faptul că arată cineva că e modest înseamnă uneori lipsă de modestie. — Elevul Ianconescu L. din cl. VI e de părere că au fost îngrămădite prea multe date și amânunțe atunci cînd s'a povestit viața lui Creangă. Crede că nu era necesară analiza aşa de desvoltată a operei autorului moldovean. Așa cum a fost făcută, ea trebuia așezată la sfîrșitul disertației, ca o concluzie a studiului asupra sufletului moldovenesc după această operă. — Elevul Constantinescu Pimen din cl. VI combate unele păreri ale colegului său Ianconescu. Dacă vorbitorul nu ar fi studiat opera lui Creangă, aşa cum a studiat-o, n'ar mai fi făcut disertația cu titlul dat. Nu e drept că ar fi îngrămădit inutil date biografice, căci vorbitorul ne-a expus succint viața autorului, numai după „Amintirile din copilărie“. În discursul elevului Ștefănescu

atât de caracteristic și specific moldovenesc, asupra provincialismelor. Mediul în care s'a desvoltat acest unic scriitor în felul său nu va mai produce un alt doilea. Vorbitorul a amintit în cuprinsul lucrării că opera lui Cr. nu place poporului. Această părere nu este tocmai exactă. În orice caz, ea place mai mult Moldovenilor decât Muntenilor, de aceea ar fi trebuit să se stabilească și deosebirile dintre spiritul moldovean și cel muntean. Conciizinea dusă la extrem a făcut cam aridă lucrarea; la aceasta se mai adaogă și dicțiunea defectoasă. Vorbitorul nu este la întâia sa lucrare; cea dintâi a fost superioară acesteia. — Elevul *Rădvan I.*, din cl. VIII spune că din cauza expunerei lucrării, expunere care a lăsat de dorit (acest lucru fiind recunoscut și de vorbitor în autocritică), multe părți din lucrare n'au fost auzite, așa că mulți din cei ce au fost de față la cefirea ei, nu și-au putut face o idee precisă despre calitățile sau neajunsurile disertației. Relevă faptul că s'a vorbit în introducere despre teoria lui Taine, influența mediului asupra temperamentalui unui scriitor și apoi despre biografia lui Cr. așa cum reiese din „Amintiri”, fără însă să se accentueze întrucât mediul a influențat opera scriitorului. Se știe că la început Cr. a scris diferite articole din care reiese un alt Cr. decât cel de mai tîrziu. Trebuia să se explică de ce Cr. a ajuns la același grad de popularitate, ca și Alecsandri și Eminescu de pildă. Dacă se accentua asupra culturii lui Cr. se vedea că acesta a rămas la vatră cu ideile și sărăciile poporului său, de aceea și sufletul țărănuilui moldovean se oglindește foarte bine în opera sa și de aceea Cr., de îndată ce opera sa a devinut cunoscută, se bucură de o mare popularitate, ca și Alecsandri și Eminescu, deși ca poet e inferior acestora. Tot materialul operei sale e luat din mijlocul țărănilor săi, material pe care Cr. numai l-a prelucrat cu ajutorul spiritului său de observație, care i-a îlesnit pătrunderea în viața intimă a Moldoveanului. Chiar „Amintiri din copilarie” nu e o operă subiectivă, după cum ar arăta titlul, ci mai mult o zugrăvire realistă a consătenilor săi, căci pe lîngă sufletul scriitorului, facem cunoștință cu bunicul, cu mama, cu tatăl său și cu alții, adevărate tipuri de Moldoveni. — Sufletul unui om reiese și din graiul său, e de observat că stilul lui Cr. se schimbă după personajii și după situații. Naturale să găsim preluările, provincialismele fiind totdeauna la locul lor. Ca o completare, s-ar fi putut pomeni de I. Ghica, ale cărui „Scrisori” au fost asemănătoare de D-l P. V. Haneș cu „Amintirile” lui Cr. și Ghica și Cr., prin unele procedee apropiate, sănătate admirabilă povestitorii ce știu să ne cucerească. — Lucrarea, după cum a fost prezentată, pare necompletă, prin faptul că nu s'a studiat mai pe larg sufletul Moldoveanului; sfîrșitul să a făcut prea brusc, fără o sinteză a celor spuse, care ar fi fost mult necesară pentru o asemenea lucrare. Vorbitorul a dat dovezi de o gîndire limpede, concentrată și de reflecții personale, reușite, care fac meritul lucrării și deci și ale autorului ei.

Răspunzînd observațiilor camarazilor săi, elevul *Ștefănescu* spune că a caracterizat numai înțâia opera lui Cr., cît a trebuit ca din ea să scoată înțășarea sufletului moldovenesc. Așezarea caracterizării la început ori la sfîrșit depinde de felul de a trata subiectul. S'a pus caracterizarea la început, deoarece din ea trebuia să se scoată trăsăturile sufletului moldovenesc. Despre obiectivitatea lui Cr. s'a vorbit. S'a părut unora sfîr-

șitul prea brusc. Aceasta din cauză, poate, că nu s'a recomandat membrilor cefirea operei lui Cr. Recomandația nu era necesară, deoarece dacă auditorii găsesc că opera lui Cr. e interesantă, desigur că o vor ceta, de nu, sfatul vorbitorului e în zadar. De altfel s'a făcut în încheiere și o sintetizare a celor spuse în cursul lucrării. La celelalte observații nu poate răspunde, ele nefiind decât analiza operei lui Cr.; meritul constă în a spune cît mai multe idei în cît mai puține vorbe.

D-ra profesoară *M. Rarîncescu* spune că, din cauza teoriilor expuse și a termenilor tehnici întrebuienți, lucrarea a avut un caracter prea dogmatic. Cînd e vorba de sufletul moldovenesc într-o operă plină de sănătate și primitivism ca acea a lui Cr., trebuie să recurgem mai mult la înțelegerea noastră sufletească, căci altfel, contrastul între citatele din operă și teoriile filosofice străine, ne izbește în chip neplăcut. În ceea ce privește tratarea subiectului, trebuiau mai accentuate unele trăsături în legătură cu opera cercetată. Așa de ex. regionalismul Moldoveanului nu este caracterizat numai de disprețul general al locuitorilor dela munte, față de cei dela șes, ci mai ales de felul cum Cr. expune în „Amintirile” sale importanța locurilor în care s'a născut. Pentru aceasta ne arată împrejurimile, locurile istorice, însemnatatea mînăstirilor, ce fac din satul său natal un loc vestit și demn de cunoscut. O altă trăsătură caracteristică țărănilor moldoveni e că sunt mai sfătosi decât Muntenii, poate și datorită faptului că sunt prin natura lor în care trăesc, mai puțin copleșiti de munca dela cîmp și deci cu mai mult răgaz pentru sfat. O icoană vie de Moldovean sfătios, isteț și furat de farmecul vorbei e moș Nichifor Coțcarul. Harabagiu de meserie, ca mulți țărani din acele locuri, moș Nichifor își face slujba cu drag. Urcînd încet dealul lîngă caii săi, el își deapăna mereu, fiecăruia călător pe rînd, șirul povestirilor vechi, pline de amintiri fioroase sau vesele. Acest tip așa de caracteristic în regiunile muntoase ale tîrgurilor moldovenești, depărtate de calea ferată, se întîlnește și azi, iar meseria harabagiului a rămas pînă în zilele noastre o ocupație plăcută pentru mulți țărani moldoveni.

Lucrarea, deși a fost cam greu de tratat, căci a scoate trăsăturile sufletului unui popor dintr-o operă e un lucru ce prezintă destule greutăți, totuși vorbitorul a reușit să scoată destul de bine aceste trăsături și prin sfîrșările făcute a izbutit să ducă la bun sfîrșit sarcina luată.

D-l Președinte găsește de data aceasta, în părerile exprimate de unii elevi, idei cu totul în afară de subiectul ce se discută. Nu interesa, pentru această împrejurare, să se analizeze valoarea operei lui Cr. și nici prea multe și desvoltate asemănări între Cr. și alți scriitori. Constată totodată că mare parte din aceste idei au fost expuse într-un mod puțin clar, fapt care a făcut să se depășească timpul consacrat acestor discuții. „Ceea ce gîndești clar expui în mod limpede” a spus Boileau, de aceea se recomandă membrilor să caute mai întâi a se lămuri bine asupra lucrurilor pe care vor să le exprime. Nu aproba, de asemenea, tonul pronunțat de polemică din autocritică și răspunsul la observațiile făcute. Față de părerile eventual greșite ale unor camarazi dintr-o clasă inferioară, trebuie să avem, în asemenea prilejuri, atitudine înțelegătoare și generoasă.

Se trece la fondul lucrării: s'a pomenit de „filosofia“ populară ce se desprinde din opera lui Cr.: „Vieața ne e/dată ca s'o trăim“. Această concepție putea fi apropiată de acea pe care bătrînul mag din „Moartea lui Fulger“ a lui Coșbuc o exprimă mamei îndurerate: „o fi vieața chin răbdat, dar una știu: că ni s'a dat ca s'o trăim“. Cu acest prilej s'ar, fi arătat generalitatea concepției populare asupra vieții.

Autorul disertației a vorbit în expunerea sa mai mult de „țărani“ decât de „Moldoveni“. Trebuia să ne spue în ce măsură Moldovenii pot fi considerați ca tipul reprezentativ al Românilor și întrucât caracteristicile lor sufletești sunt și ale țărănuilui de pretutindeni, în general.

O latură însemnată a sufletului moldovenesc, *humorul*, n'a fost îndeajuns scăzut în relief, deși e poate cea mai caracteristică și mai bogată reprezentată din toate. Vorbitorul ar fi putut găsi nenumărate exemple pentru ilustrarea ei în opera lui Cr. Ironia aceasta, darul de a scoate în evidență, din lumea înconjurătoare, partea ei ridiculă sau numai veselă, sunt trăsături de căpetenie ale majorităței scriitorilor noștri clasici (Heliade, Alexandrescu, Alecsandri, Russo, Negruzz, Kogălniceanu, Odobescu etc.) tipuri reprezentative ale sufletului românesc, datorit în special acestei trăsături, cum s'a susținut de un istoric literar al nostru. Ea se găsește pretutindeni împreștiată în opera lui Cr., deoarece această operă oglindește sufletul moldovenesc în clasica lui înfățișare.

S'a susținut cum că țărănuil iubește adînc natura. Afirmația poate fi discutată. Desigur că nici contrarul ei nu s-ar putea susține în mod absolut. Ar fi să se cadă în aceeași greșală în care au căzut cei ce au făgăduit existența acestui sentiment scriitorilor francezi din al XVII-a veac, numai pentru că grădinile lor erau altfel desenate decât cele ale noastre, de azi, și pentru că în operele acestui veac nu se prea găseau descrieri de peisaje. Fără îndoială însă că și acești oameni înțelegeau și iubeau natura într-o măsură oarecare, dar o iubeau și o înțelegeau altfel decât noi. Tot așa și țărănuil nostru, astăzi, o înțelege altfel. Țărănuil nu se va entuziasma de frumusețile naturale cel înconjură, pentru că e adînc obișnuit cu ele. Expansiile orășeanului în fața naturei își par deplasate. Descrierile de natură în Cr. sunt foarte sobre și rare și atunci cînd le înținim, după cum a observat un critic de-al nostru, ele sunt un rezultat al depărtării scriitorului de locul în care s'a născut. E o nostalgia firească la oricine, în anumite clipe ale vieții, nu un sentiment permanent și adînc. Și de altfel autorul disertației, pentru a-și susține afirmația, citează pe Cr. și pe moș Nichifor Coțcarul, din graiul căruia desprinde cîteva fraze pentru a arăta că e îndrăgostit de natură. Deși aceste fraze n'ar spune prea mult, totuși nu trebuie să uităm că atât Cr. cât și moș Nichifor Coțcarul sunt exemplare de elită, suflete de adevărați poeți (și moș Nichifor Coțcarul, la urma urmei, nu e decât tot Cr.). Oricît s'ar spune că „Românul e născut poet“, acesta nu poate fi un adevăr și înțisific. Majoritatea oamenilor dela țară e departe de înțelegerea și sentimentele unui Cr. față de natură.

D-I Președinte crede că s'ar fi putut pomeni și de realismul lui Cr., autor de povestiri, fără să se depășească de loc cadrul limitat al subiectului. Căci cineva se putea întreba, cînd titlul disertației, cum s'ar studia sufletul omenesc după niste băsme, în care nu e vorba decât de ha-

lauri, împărați, domnișe și cai năsdrăvani. Explicarea felului cum Cr. concepe povestea ar fi motivat în totul titlul, arătîndu-se că pentru povestitorul moldovean, povestea e un pretext de a zugrăvi tot realitatea dela țară, într'un cadru fantastic și cu unele personajii convenționale. În fond aceste personajii, după cum au mai arătat și alții, sunt țărani adevărați și preocupările lor sunt preocupările vieții de toate zilele ale săteanului, natural întrucîtva exagerate.

Și prin această explicație s'ar fi ajuns la analiza de tot sumară a unor procedee de ale scriitorului, atunci cînd zugrăvește sufletul moldovenesc. Era vorba de sufletul moldovenesc, aşa cum reiese din opera lui Cr. E firesc să ne întrebăm cum reiese acest suflet? Din ce procedee artistice se desprinde el mai viu? Din dialoguri, din narări, din descrierile autorului, din con vorbiri? „Stilul e în suși omul“, deci sufletul omului întări de toate. S'ar fi căutat, aşa dar, sufletul moldovenesc și în felul de a se exprima al țărănuilui, deci al lui Cr. Dintr'un fel de a-ji tălmăci gîndul, se trădează adesea o lature a sufletului. N'ar fi putut servi aceste preocupări ca un scurt capitol final, anterior sintetizării, al lucrării ce analizăm?

În lucrări de felul acesta, ca să evităm unele repetări, am putea analiza sufletul după atitudini și concepții (de ex. humorul, natura, credința etc.) și nu după speciile operei.

Disertația a avut calitatea de a prezenta într-o sinteză succintă idei generale îndeajuns de asimilate.. Subiectul e destul de greu pentru gradul de cultură a unui elev. Vorbitorul a păîruncis cu dibacie în fesetura temei date și, deși nu a avut cărși de consultat pentru lucrarea sa, nu s'a lăsat covîrșit de subiect, tratat cu pricepere și silință.

Elevul Reivici Samuel din cl. VII recenzează lucrările „Propilee artistice“ și „Andrei Braniște“ de Marin Simionescu-Rîmnicianu. Discutîndu-se chestiunea crizei prin care trece critica din zilele noastre se arată care ar fi cauzele acestei „agonii“, insistîndu-se asupra lipsei personalităților competente, fapt de care se ocupă și D-l Simionescu-Rîmnicianu. Era natural să se fi ocupat cu această chestiune, D-sa care studiind artele și filosofia în Germania, și călătorind prin Danemarca, Franța și Italia, a putut să cunoască îndeajuns locuri, oameni și opere pentru a ști ce se cere unui adevărat critic. Părările expuse în reviste ca „Semănătorul“, „Noua revistă română“ și „Luceafărul“, ca și lucrările „Andrei Braniște“ și „Propilee artistice“ dovedesc și sensibilitate și o cultură puțin comună. Tot așa de puțin banale sunt și părările conținute în articolele de critică artistică din volumul „Propilee artistice“, unde autorul arată ce este și cum trebuie înțeleasă arta, cum se pot studia operele de artă și mai ales cum, din studierea personalităței unui artist și a operei acestuia, te ridici pînă la istoria culturiei omenești. Piedicile ce le-are înținîni cercetătorul în cale sunt înălăturate prin soluțiile ce le dă diferitelor chestiuni, ca aceea a „Moralei în artă“, în care articol autorul arătînd ce e artă, cum s'a născut, cum a evoluat și cum a fost înțeleasă în diferite timpuri și de către diferiți artiști, arătă care este scopul artei, dacă aceasta poate avea vre-unul, ajungînd la concluzia că singurul scop al unei opere este arta și că lucrarea „admirabil artistică și talentul unui artist în ceea ce este artă“.

Dare de seamă despre ședințele Societăței

terea cuvântului, dacă bineînțeles ea „nu jignește simțul moral mai mult decât impresionează în bine“. Bazat pe aceste considerații, autorul dovedește cu ușurință imposibilitatea introducerei „Poporanismului în artă“, mai ales acum cînd acesta e pe punctul de a lua o mult mai mare desvoltare, prin multiplicarea muncei de către mașină, după cum arată autorul în articolul „Ceva despre artă industrială“. Pînă la realizarea acestui progres însă, autorul arată în „Muzeele și artă“ rolul ce acșteaz muzeelor joacă în răspîndirea culturii și a încurajării artelor, mai ales a literaturii. Incurajarea acesteia din urmă, pretinde autorul în „Statul și literatura“, revine numai statului. — După ce se face caracterizarea acestor articole teoretice din „Propilee artistice“, elevul Reivici trece la analiza „Dărilor de seamă“. Fără a insista prea mult asupra conștințutului, vorbitorul arată procedeele întrebunîțate de autor, în darea de seamă a volumului de nuvele „In urma plugului“ de C. Sandu-Aldea, procedee care pot servi tuturor celor ce vor să facă vre-o dare de seamă asupra unui volum de proză sau chiar asupra unui volum de poezii, folosindu-se de astădată de analiza „Caleidoscopul lui A. Mirea“. Si la fel darea de seamă făcută de autor asupra volumelor de critică ale D-lui Lovinescu, „Pași pe năsip“, poate fi iarăși folosită ca exemplu de analiză literară. Expunînd astfel întări concepțiiile autorului asupra artei în general și apoi felul de a face critică al D-sale, vorbitorul arată folosul adus de D-l Sim-Rimniceanu criticei noastre, după care trece la analiza episodului dramatic „Andrei Braniște“, ce se pare că ar cuprinde două momente. Întări Andrei Braniște e arătat ca un pianist virtuos, trăind liniștit în mijlocul familiei sale și proslăvind pe decedatul său prieten Dragomir, pentru că mai apoi, cînd soția sa Anca i-a povestit că l-a iubit în tinerețe pe Dragomir, Andrei, pentru această simplă spovedanie, să-și nenorocească întreaga familie și să se sinucidă și el la sfîrșit. Se vede deci că astăzi caracterul eroului, cît și al fiicei sale Marghita de astfel, nu prea par verosimile, în tot cazul săt mai puțin reale decât cel al lui Cosma, prietenul vesel și spiritual al lui Andrei. Trecerea dintre cele două momente nu săt destul de bine motivate. De astăzi monotonia dialogurilor pare a fi cauza pentru care piesa nu prea a avut succes la reprezentare. D-l S.-R., dacă n'a reușit în artă dramatică, rămîne totuși un critic artistic de frunte.

Durata ședinței: un ceas și patruzeci și cinci de minute.

Ședința Nr. 20

20 mai 1923

D-ra profesoară Mariana Rarîncescu vorbește despre Théodore de Banville, cu prilejul centenarului nașterei acestui scriitor. După ce se arată folosul acestor comemorări, ce vin să cerceteze din nou operele celor dispăruiți, se arată că sub lumina timpului ce consacră lucrările de valoare, se hofărăsc adevăratoarea.

Ședința Nr. 20

menite să rămînă „mai fără decât arama“. Unele din aceste comemorări sunt prilejuri de reculegere sufletească în jurul unor opere cu mai puțină vîlvă, ce strîng în jurul lor pe aceia ce slăvesc, ca și poetul Th. de Banville, cultul frumosului. Căci în felul amatorilor de flori rare și prețioase, Banville cultivă în grădina sufletului său florile de stil pline de grație suavă, linii și forme armonioase. — În primăvara anului 1823 se născu în orașul Moulins și în legătură cu copilaria petrecută aici, Banville ne dă în poezile sale un sir de tablouri și amintiri duioase. Afărmă astfel că, plecat de timpuriu la Paris pentru studii, are adesea nostalgia orașului natal, cu grădinile însorite în care alergase copil. Casa părintească, orașelul cu împrejurimile, toate amintirile scumpe sunt cîntate pe rînd în versuri armonioase și friste, ca acelea din poezia: „Adesea văd noaptea, cu ochii închiși, bătrînul meu Moulins“. Toate aceste amintiri îi aduc în suflet icoana mamei sale, căreia îi închină la vîrstă de 19 ani primul său volum de versuri, „Les Cariatides“ — 1842. Intr'adevăr, cum singur spune, ca o promisiune este acest volum din care „curg odată cu versurile sale toate speranțele tinereței, ca roua crinilor întredeschis“. De o inspirație antică, în poezile acestui volum, B. cîntă frumusețile plastice ale artei grecești. Cariatidele, statui de marmoră ce susțin planoul templului grec, simbolizează grația și armonia artei. Din poezia cu același nume se desprinde atitudinea sveltă și grațioasă a linilor armonice, ce au încheiat într'o formă perfectă frumosul plastic. Cu o vizionă senină poetul cîntă frumusețile artei clasice ce au fost inviate de Renaștere, pentru a da din nou viață naturei și sufletului omenesc. „Renașterea veni și străluci pespe noi. Totul înflori în fundul sufletului omenesc“. Un sir întreg de zeițe sunt cîntate în versurile lui B. și cu deosebire frumusețea zeiței Venus inspiră pe poetul ce iubește viața în toate manifestările ei. „Sachons lire ! Sachons adorer !“ Din cetirea acestui prim volum — deși influențat în parte de unii poeți contemporani ca V. Hugo — totuși putem desprinde trăsături caracteristice pentru opera lirică a poetului: inclinarea puternică pentru tot ce e formă perfectă și dragoste de viață sub orice manifestare a frumosului. De aceea el sfătuiește pe poetul ce vrea să cînte „armonia cerească a lirei“, să pătrundă natura, să se amestece cu viața ei, pentru ca să simtă în vîrful stîncilor „adierile singurățăilor și să asculte muza în murmurul isvoărelor“. În urmă n'are nici o importanță dacă sufletul poetului e ca hoaspa strugurilor storsă, totul e să fi putut face ca „în sunetul divin al cîntecului, să curgă șivoiul strălucitor al vinului“. Toți văd, la apariția acestui volum, un poet de talent în finărul B., care peste puțini ani dă un nou volum: „Les stalactites“ — 1846. Si în aceste poezii vedem aceleași calități și aceeași adorare pentru artă clasăcă, incit temele de inspirație din primul volum săt duse mai departe, redate cu mai multă stăpînire, cu o sinceritate mai liberă de anume modele și într'o formă mai îscusită. Înălțarea sufletească spre tot ce e frumos, spre tot ce e poezie rămîne și în aceste versuri preocuparea dominantă a poetului, care vede în inflorescența bizară și strălucitoare a stalactitelor lacrimi înghețate și podoabe ale „poeziei, inger al rafinării“. În versuri nline de muzică R-

apoteoză de lumină și colori învălue lumea reală în visurile lui B. și numai în fața statuilor antice se reculege, devine mai concentrat. El sfârșește pe sculptor să-și aleagă o marmură curată pentru a-și cristaliza concepția momentului inspirat și tot același material perfect trebuie să-l aibă și poetul în forma versurilor sale. De aici se vede tot cultul pentru muzica și plasticitatea versurilor, pe care B. l-a expus pe larg în „Tra-tat asupra poeziei franceze“.

Concepția sa despre poezie este că ea trebuie „să fie nobilă, intensă, minunată și perfectă în formă, căci se adresează la ce este mai nobil în noi: sufletului, care poate fi în contact direct cu D-zeu. Poezia e în același timp muzică, sculptură, pictură, elocință; ea trebuie să formeze urechea, să încînte spiritul, să reprezinte sunetul și să imite coloile, să facă lucrurile vizibile și să sfîrsească în noi emoțiile care-i plac“. Vedem că lumea exterioară există și pentru B., ca și pentru Gautier, căci în sirul volumelor sale de poezie, o atmosferă sugestivă ne dezvăluie realitatea lucrurilor, a căror intensitate de viață o simțim. Iar forma și-o perfecționează B. prin exercițiul variat al metrului în felul lui Ronsard și al poeziilor Pleiadei, printre un sir de ode și sonete ce apar în volumele „Odelettes“, „Le Sang et la Coupe“, „Améthystes“ și „Rimes dorées“. Dar ceea ce-l consacră poet original e apariția volumului „Odes funambulesques“, în care găsim un amestec de poezie lirică și bufonă. A-lături de avântul și setea poetului de ideal simțim risul ironic, sarcastic al celui ce suferă în secolul realităței și scopului practic, de lovitura adusă artei și frumosului. B. în aceste ode compară pe poet cu un saltimbanc ce e silit să-și coase, peste sdrențele sale, fluturi sclipitori. În acest secol e mai bine să rîzi, să sari pe frângăie, dar oricum să fii totdeauna „de-asupra frunților mulțimei“. În aceste ode, motivele cele mai înalte de artă sunt exprimate prin simboluri bizare, iar forma prin apropiere și armonii neașteptate, cîștigă din ce în ce mai multă ușurință, spontaneitate și siguranță. Cu o ironie puternică atacă pe contemporanii ce nu mai apreciază poezia, ci sub influența mișcării realiste se complice în admirarea „senină a prostiei omenești“. Sub masca veseliei ce o întrezărim în refrene care sună: „Golește-ți paharul și îmbrășișează-ți iubita“ descooperim durerea sfîrșitoare a clownului din poezia „Le saut du tremplin“. Clownul care-și pune în primejdie viața prin sărituri îndrăznețe și, ușurat de orice greutate a materiei, se înalță în sfere din ce în ce mai eteriale, este asemenei poetului care în avântul-i nesfîrșit spre ideal, se înalță tot mai sus, tot mai departe, pînă sparge cu inima străpunsă de dragoste bolta cerului și se conopește cu stelele. Așa se setează azur și ideal și îmbăta pe mulți românci și contemporani care încă încăinătă ode și scrisori elogioase. În sufletul său generos, B. cîntă și durerea desmoștenișilor de soartă, căci în volumul „Les Exilés“ — 1867, el deplinează soarta acestora. Înaintea tuturor, exilați au fost vechii zei, căci gonișii din templele lor de marmură și de aur, ei rătăcesc îmbătrișii. Cu ei au luat însă și viața întregiei naturi ce, rămasă fără spiritele ce o însuflețeau, e moartă. Sentimentul de tristețe ce se întinde în urma credinței sfârmite în secolul XIX se întâlnesc cu sentimentul de durere al tuturor alesilor desprejuiți de mulțime. Pictori, sculptori, scriitori,

fuză să-și atingă fericirea, pentru că nu vrea să-și părăsească tovarășii îndurerăși („L'âme de Célio“). Totdeauna generos și curat la suflet, poetul, ca și lebăda din poezia „Les torts du cygne“, moare lovit de dușmanii neîndurători, dar înainte de a se stingă, prin cîntecul său sfîrșitor, își chiamă îngerii din cer, tovarășii săi. Aceasta este soarta poetului, ce-și capătă abia după moarte lauri gloriei. Acest volum cuprinde, sub simbolurile mitologice cele mai felurite, exprimarea sentimentelor triste ale poetului. Alegorile cam lungi uneori ar obosi dacă nu ar fi ritmate într-o muzică absorbantă. Această perfecție a poemelui care ajunge B., îl face să scrie uneori poezii întregi de dragul rimelor, ce se întrec în baladele, sonetele, trioletele și rondelele scrise în felul vechilor poeți: Villon, Ronsard și Charles d'Orléans. În mînuirea ritmului și a rimei ajunge prin apropiere bizare să sugereze elementele comice ale fondului. B. încearcă să potrivească moravurilor contemporane o limbă versificată comic și reușește, prin alăturarea unor rime neașteptate, ca în poezia „Sărăcia lui Rothschild“, să ne sugereze ironia sa. Refrenul, repetiția și toate mijloacele versificației sunt folosite de B. pentru exprimarea cît mai variată și mai anevoiasă a concepțiilor sale.

Adept convins al formulei „artă pentru artă“, B. a știut să scoată din rima versurilor sale o gamă infinită de sonorități suggestive. El singur spune în balada ce să-o încchină lui însuși, că nu se pricepe decât în mînuirea formei:

Je ne m'entends qu'à la métrique....
Je suis un poète lyrique.

B., parnasian prin cultul formei și clasic prin inspirația sa, a lăsat în afara de opera poetică și multe schițe, povestiri și comedii în versuri. Din toate acestea se desprind aceleași calități lirice ce fac să descooperim în orice pagină ori scenă pe poetul B. De aceea comediiile sale nu s-au putut menține pe scenă, afară de o improvizație usoară „Sărutarea“ și o comedie în proză „Gringoire“. Se povestesc pe scurt subiectele acestora și se scoad în lumină, prin cîlindrea cîtorva fragmente, calitățile lirice ale acestor opere. Din toate se arată că dragostea și avântul poetului spre ideal rămîn caracterele dominante ale operelor sale, pline de duioșie și optimism. Aceste calități îi au împodobit sufletul pînă la cei din urmă ani ai vieții sale, cînd retras din zgromotul Parisului ducea o viață liniștită în mijlocul naturei ce-l fermecase astăzi de mult. În toată opera lui B. nu trebuie să vedem, ca mulți critici, numai o muzică sonoră, lipsită de idei, ci o încercare izbutită de a armoniza arta și plasticitatea antică, cu sufletul modern, o fuzionare a clasicișmului și a concepțiilor moderne într-o formă perfectă. Si pentru crearea unei lumi exterioare într-o grație și lumină ideală, într-o exuberanță de viață generoasă și spirituală, B. își are locul lui caracteristic în evoluția poeziei franceze ce-i datorește un cîntec armonios al multiplelor „aspete strălucitoare din univers“.

Eleva Grigoriu Ecaterina din cl. VII desvoltă o recenzie despre volumul de versuri „Pe Araeș în sus“ de I. Dillat Vorhitoareasă, eminen-

mai modernă continuarea poeziei tradiționale a lui V. Alecsandri, Gh. Coșbuc, continuată de Iosif, Goga și alții. Din punctul de vedere al sentimentului și subiectului poeziilor se arată că acestea s'ar împărți în două grupe: în prima parte găsim o înșirare de clipe sufletești, încadrante de natura dela țară, în ciclurile „Florica” și „Amintiri”, iar în a doua parte, în ciclul „Bătrînii”, găsim înfășișate mai multe figuri reprezentative din evoluția literaturii noastre. De natură mai intimă, în prima parte, poeziile descriu frumusețile satului natal în mijlocul căror se ridică evocațoare imaginea bunicei care i-a întovărășit zilele cele mai frumoase din copilărie ale poetului, după cum se vede în poeziile „Cibunicului”, poetul își amintește de bunicul său Ion Brătianu, venerându-l.

Trecind la a doua parte a volumului, la ciclul „Bătrînii”, ni se înfățișează întâi pe Mitropolitul Dosofteiu și Ghenadie Cozianul, ca fiind reprezentanții literaturii bisericesti. Mai tîrziu, independentă de zidurile mînăstirilor, literatura noastră numără printre poezi și scriitori pe Enăchiță Văcărescu, Dinicu Golescu, Anton Pann, apoi cei trei cîntărești ai Tîrgoviștei: Heliade Rădulescu, Cîrlova și Alexandrescu. Mai sunt înfățișați de asemenea Donici, A. Mureșanu, poetul și îndrumătorul Romînilor din Ardeal, D. Bolintineanu și V. Alecsandri. După evocarea acestui șir de scriitori, autorul cîntă pe Grigorescu, nemuritorul nostru pictor. Din toate poeziile se desprinde dragoste pentru natura din care D.-I. Pillat, cu o seninătate sufletească întocmai ca și lui V. Alecsandri, prinde în mod firesc toate aspectele ei și sinceritate emotivă cînd evocă figuri disperute, timpul copilăriei, locul și împrejurările unde a petrecut zile frumoase în mijlocul vieții rustice și pitorești. Toate acestea sunt redate cu o notă duioasă și naturală, întregindu-se astfel descrierea unui fiu frumos al țării, Tinutul Argeșului. Din dragoste pentru trecut, poetul a scris și ciclul „Bătrînii”, unde operele, portretele și trăsăturile caracteristice sfecăruia ne dău imaginea celor descriși. Toate acestea sunt desfășurate într-o formă aleasă, cu descrieri plastice și rime bine găsite, contribuind la un efect artistic deplin și dinăud poeziilor o înaltă valoare.

Eleva Slăvescu Adriana din cl. VI recitează poezia „Seara la Miorcani” și eleva Ioan Maria-Sofia, din aceeași clasă, cetește poezia „Heliade, Cîrlova și Alexandrescu”, ambele de I. Pillat.

Durata ședinței: un ceas și cincizeci de minute.

Ședința Nr. 21

27 mai 1923

Elevul Diaconu Ioan din cl. VIII desvoltă o disertație intitulată „cum zugrăvește Caragiale în comediiile sale unele aspecte ale societății românești contemporane. Societatea omenească este un ordin care se naște, trăește și moare. Ea se găsește nefă-

tinuă transformare. Fiind formată din mai multe clase sociale, ea trece în anumite epoci printre perioadă eroică în formarea ei și din această luptă ieșe învingătoare o clasă socială care și începe existența. După cîțiva timp însă ideile acestei clase se învechesc, altele mai nouă ies la suprafață. Normele de conducere ne mai potrivindu-se cu cerințele timpului, existența unei astfel de clase e imposibilă. Din sinul acestei clase se ridică personalități care-i critică aspectele. Acum începe rolul scriitorului care poate să facă acest lucru direct prin articole de critică și indirect prin ajutorul pieselor de teatru. O astfel de stare de lucruri a fost la noi în 1848. În preajma acestui an tinerii din țările române se duceau la Paris la învățătură și acolo fac cunoștință cu ideile proclamate de revoluția franceză dela 1789, cu rationalismul lui J. J. Rousseau din „Contractul social”. Venind cu aceste idei nouă în țară, unde domnia ciocoismul peste iobagie, se naște conflictul dintre acești tineri „pantalonari” și privilegiați. Din luptă ce are loc, ciocoismul este învins și iobagia care domina de atîtea secole este desființată și înlocuită printr-o întocmire liberală-burgheză. Tinerii aceștia au favorizat o transformare a societății noastre sub influența culturii apusene. Dar instituțiile și cultura apuseană au dat la noi roade asemănătoare dar nu identice, fiindcă țările române în 1848 nu erau pregătite pentru această transformare, ca Franța în 1789, de ideile encyclopédiste. În Apus, instituțiile liberalo-burgheze au fost obținute de însăși burghezimea, prin lupte în contra clasei feudale. La noi ele au fost introduse de fiii celor din clasele privilegiate și burghezimea noastră se dezvoltă mai tîrziu, ca un rezultat al introducerii instituțiilor europene. Diferența aceasta de împrejurări a produs niște anomalii în straturile noastre sociale, mai întâi în cele culte, mai apoi în cele de jos. Nesiind pregătită societatea noastră să primească în bine aceste transformări, cultura apuseană a fost falsificată din cauza neînțelegerei ei. Neasimilarea să aprodus întâi în pătura boerilor, care puteau veni în directă atingere cu Apusul. Femeile au fost acelea care au primit cele dintâi impulsiuni. Cucoana Chiriță, Gaia Rosmarinovici sunt în elementul lor. Neasimilarea aceasta a culturii apusene e zugrăvită în piesele lui Negruzzi și Alecsandri mai ales. Mai tîrziu scriitorii dela „Junimea” observă că întreg crezul generației entuziaște dela 1848 nu dă rezultate bune și atunci pornesc lupta împotriva acestora care credeau că societatea se poate reforma prin introducerea civilizației cu topelanul. Maiorăescu începe campania în contra latinistilor, iar Eminescu și Caragiale pe cale literară zugrăvesc și satirizează starea penibilă de lucruri, fiindcă dela boerimea cultă, civilizația apuseană are răsunet la mahalale unde e rău înțeleasă. Acum scrie Caragiale cele patru comedii ale sale în care biciuește anomalii, neajunsurile isvorite din introducerea culturii apusene și în care zugrăvește societatea caracterizată prin asemenea stare de lucruri.

Vorbitorul face apoi o scură paralelă între Alecsandri și Caragiale, arătînd că primul a scris piese teatrale „à thèse”, pe cînd cel de al doilea — obiective prin excelență. Apoi pe timpul lui C. se petreceau altfel lucrurile de cum se petreceau pe timpul lui Alecsandri. Acum pătura boerilor era civilizată și în lumea mahalalelor se petreceau

Se arată apoi felul cum se prezintă societatea românească după comediiile lui C. Cultura apuseană înainte de a trece la mahala, creaază pătura conducătoare, care va face politică și care va conduce instituțiile liberalo-burgheze. Înăuntrul liberalismului e susținut și împărtășiat de conducătorii intelectuali care nu sunt eșii dela mahala, nu sunt burghezi, dar care exercită în rău misiunea lor. Aceștia au ideile lor politice, dar nu sunt capabili de a le aplica aşa cum trebuie. Unii dintre ei sunt chiar inculți, susțin să se modifice constituția, însă să nu se schimbe nimic; nici unul nu exercită misiunea lui cu pricepere; toți fac politică pentru interesele lor particulare, nu pentru binele obștesc. Interesul de partid, goana după o situație rentabilă, ambiția de politică fac pe acești oameni să calomnieze, să comită abuzuri, chiar sub adăpostul legilor. Ideile lor în privința realizării lucrurilor politice nu sunt mai civilizate. Ei fac o politică al cărei rost nu-l înțeleg. Ei admit formele nouă, dar nu le pricep. Burghezimea care se ridică acum se coalizează în pătura conducătoare și această coaliție se oglindește în comedia „O scrisoare pierdută”, în care sunt zugrăvite toate categoriile sociale ce înfruțează formele nouă. Si la mahala se face politică. Conu Leonida susține să fie republică fiindcă nu se vor mai plăti dările, ba încă fiecare va mai primi și o pensie. În opera lui C. mai găsim fixată o grupă de oameni ai societății noastre din secolul trecut, care se ocupă cu politică. E grupa „poetilor” de talia lui Rică Venturianu, care cunosc nufnai cîteva fraze franțuzești și care fac pe demagogii. La mahala cultura apuseană se infiltraază dela pătura conducătoare, prin instituțiile liberalo-burgheze. Prin urmare prin politică, prin propaganda principiilor liberale în presă și în mare parte și prin literatura proastă. Această infiltrare de civilizație se exercită mai întâi asupra limbajului mahalalelor și e interesant de studiat felul cum își însușesc oamenii dela mahala limbajul cel nou neasimilat. Femeile influențate de literatura proastă își impusese mai întâi acest limba. Dar nu numai limba, ci și sufletul e schimbat. Femeile acestea ambițioase, după rețeta din Apus, nu se mai ocupă de căsnicie, ci se avință în aventuri amoroase, în politică și nu mai privesc căsătoria ca o legătură sfintă. Bărbații influențați și ei de cultura apuseană se ocupă cu politică și nici ei nu se mai intereseză de căsnicie. Acum se ridică burghezimea care îmbogățindu-se din ce în ce are o atitudine ostilă față de funcționarism. În acești oameni se agită pasiunile și patimile, goana după cîștig și aventuri.

La urmă vorbitorul, făcînd sinteza celor spuse, arată că în comedia lui C. nu găsim oglinda exactă a societății românești. Mahala nu e zugrăvită fidel, pe cind viața politică nu s'a desfășurat tocmai aşa. El a exagerat zugrăvirea, din cauza urei în contra atitudinei liberalo-democratice și apoi satiricul are libertatea de a exagera ceea ce descrie. Tipurile însă create de C. sunt vii și pentru zugrăvirea societății din care fac parte, maestrul pune în gura lor fraze caracteristice și întreburi înțeleză comicul de cuvinte și de situații. Comediile lui C. vor trăi prin fondul general omenesc ce cuprind în ele.

descriș societatea care e o colectivitate. Crede că a studiat indivizi atât cît a trebuit. Neapărat, se putea face un studiu mai minuțios, pentru că personajile lui C. sunt așa de complex zugrăvite, au caracteră așa de nuanțate încît despre fiecare s-ar putea face un studiu. — Elevul *Labis Al.* din cl. VII crede că vorbitorul ar fi trebuit să facă o paralelă între Alecsandri și C. pentru a se vedea felul cum zugrăvesc aceștia moravurile sociale din timpul lor. Se putea vorbi în treacăt și despre originalitatea lui C. în descrierea și lansarea de tipuri. Vorbitorul ar fi trebuit să se ocupe și de moralitatea sau imoralitatea personajilor lui C. Termină, discutînd viabilitatea pieselor marelui comic. — Elevul *Ștefănescu P.* din cl. VII își arată îndoiala asupra afirmației că la noi instituțiile liberalo-burgheze ar fi creat o clasă burgheză. În Muntenia există o clasă burgheză încă înainte de introducerea culturei apusene. Despre această clasă vorbește Ghica în „Scrisorile” sale. Chiar în Moldova există o clasă burgheză înainte de 1840, numai că această clasă nu era românească. Așa că instituțiile liberalo-burgheze nu au făcut altceva decât au romanizat în parte clasa burgheză. Vorbind despre obiectivitatea lui C., găsește că autorul disertației se contrazice spunînd că scriitorul a fost obiectiv și a urât totodată personajile sale, exagerîndu-le. Noțiunile de a fi obiectiv și a urât nu se pot împăca. Termină arătînd că cea mai mare parte din ideile lucrării sunt luate din carte D-lui Ibrăileanu: „Spiritul critic în cultura românească”.

Răspunzînd criticelor aduse, elevul *Diaconu* spune că nu-i era indicat de subiect să studieze amănuntul moralitatea pieselor lui C. Unde să simță nevoie de acest lucru a insistat cît a trebuit. Nu se simțea nevoie să se facă o paralelă între C. și Alecsandri și să se arate ce datorește cel dintâi, celui de al doilea. — Burghezia care a fost influențată de Fanarioșii nu era o burghezie cultă, conștientă, cu tendințe moderne, de aceea nici nu putem avea pretenția că înainte de 1848 a existat la noi o burghezie în adevăratul înțeles al cuvîntului. În ceea ce privește viabilitatea comediiilor lui C., stim că o operă de artă trăește cu cît are un fond mai general omenesc. Comediile lui C. au această calitate. În ele sunt zugrăvite patimi și defecte eterne. Nu interesează dacă în unele personajii se satirizează anumiți contemporani. Oare în piesele lui Aristofan, „Norii”, „Broaștele” nu sunt zugrăviți contemporanii? — Vorbitorul recunoaște că s'a servit de studiul D-lui Ibrăileanu. De altfel acesta a fost singurul studiu de care s'a putut pe alocuri servi. A crezut că nu mai trebuie în special amintit lucrul acesta cîtă vreme, în cursul disertației, poenea de cîteva idei ale autorului acelui studiu, indicînd sursa. — Pieseile lui C. sunt obiective prin excelență. S'a zugrăvit societatea puțin cam exagerat nu numai din cauza urei în contra liberalismului, ci și din cauză că satiricul poate exagera aceea ce descrie, pentru a scoate și mai mult în evidență comicul.

D-l *Președinte* spune că, prin excepție, va face cunoscut membrii un amanunt din gospodăria internă a Societății, arătînd că elevului *Diaconu* îi venea rîndul mai tîrziu să-și desvolte disertația, dar din principiul necesității imediate: i s'a pronunțat să-și expună lucrarea astăzi

tație școlărească ce se desvoltă în ședințele Societăței, D-l Președinte constată progresul vădit față de anul trecut, astăzi în ceea ce privește alcătuirea lucrărilor, cît și discuțiile prilejite de ele. Și acest subiect a fost un subiect greu pentru a fi tratat de un școlar. Când subiectul se întâmplă să fie ușor, nu trebuie să se considere acest fapt ca o lipsă de merit pentru vorbitor; trebuie însă de ținut în seamă obstacolele pe care le întâlnește un școlar care are de tratat un subiect dificil. Meritul în acest caz devine cu atât mai pronunțat, cu cît vorbitorul a putut răsturna cu mai multă abilitate piedicile întâlnite. E de notat că pentru această disertație au lipsit lucrările de care să se poată servi cel ce a încercat tratarea ei. N'a avut la îndemnă decât studiul D-lui Ibrăileanu, din „Spiritu critic în cultura românească“. După cum i s-a atras atenția, trebuia ca vorbitorul să declare dela început, sau măcar în autocritică, faptul că s'a servit și a utilizat în destul de largă măsură unele idei din acel studiu. Unui școlar nu i se poate pretinde să fie în totul original. Poți consulta un autor, îl poți utiliza chiar fidel, cu două condiții: a) să faci tuturor cunoscut acest lucru și b) să asimilezi ideile pe care le reproduci. Elevul D. a pomenit, e drept, în două rînduri titlul articoului utilizat, dar numai în legătură cu două anumite idei atunci expuse. Disertația n'ar fi pierdut nimic din interes, dacă se arăta același lucru pentru alcătuirea generală a ei. Și fiindcă s'a utilizat acest critic era bine să se scoată în evidență și părerea îndreptățită a acestuia, anume că autorul „Scrisoarei pierdute“ nu satirizează din societatea contemporană pe retrograzi, ci numai pe cei prea liberali, din care cauză a și fost acuzat că face politică în teatrul său. Alecsandri, în schimb, a satirizat în teatrul său și pe unii și pe alții, scoțind în evidență ridicoul din ambele tabere. S'a făcut o prea lungă introducere pentru a zugrăvi societatea românească de pe la 1848, societatea a cărei zugrăvire a alimentat teatrul lui Alecsandri. Ar fi fost interesant să se fi făcut o foarte scurtă paralelă între prefața scrisă de Alecsandri pentru operele lui C. Negruzzi și societatea sugrăvită de C. Această prefață ne-ar fi pus la dispoziție metodele după care să zugrăvim și societatea, așa cum se desprinde din comediile lui C. (massa anonimă, conducătorii, etc). După această zugrăvire generală și pregătită, s'ar fi desprins tipurile care în comediile lui C. aparțin tuturor claselor sociale. În realitate s'au studiat numai tipurile. E adevarat că o societate e alcătuită din indivizi și că zugrăvirea lor înseamnă, la urma urmei, zugrăvirea societăței, dar o societate e alcătuită din tipuri, dar e și o alcătuire de tendințe ce planează în aer, de moravuri generale, de principii. Molière, în comediile sale, a zugrăvit foarte multe tipuri ridicol, dar alături de ele ne-a prezentat și personajii simpatice. Nu tot așa C., care ne oferă în comediile sale mai numai personajii respingătoare, ridicol, odioase. S'a discutat din această cauză răutatea lui C., părere poate intemeiată dacă ne amintim cum J. J. Rousseau răspunde învinuirilor ce i se adresau, prin romanul „La nouvelle Héloïse“ în care autorul arată că toate personajile create de el sunt ideale, sunt suflete alese și nobile — prin aceasta încercind să dovedească faptul că numai un scriitor al căruia suflet nu e intinat de nici un sentiment

sonagiile lui C. Nu e o icoană mai fidelă a unei societăți decât limba vorbită de cei ce o alcătuiesc. Sînt epoci întregi de istorie caracterizate mai ales prin limba ce se vorbia atunci: domnia lui Henric IV, în Franță, epoca prețioaselor, etc. De aceea se spune despre cutare sau cutare persoană: „vorbește ca în salon, ca la țară, ca la mahala“. Așa dar nu numai ochii pot fi oglinda sufletului, ci și felul în care cineva se exprimă. Vorbirea eroilor lui C. zugrăvește mai bine ca orice alt element societatea căreia aparțineau.

D-l Președinte încheie, discutînd viabilitatea comediiilor lui C. Crede că odată ce aceste comedii trăesc astăzi, cînd moravurile zugrăvite în ele au dispărut în mare parte, e o dovadă că vor trăi. Și încă o dovadă, e că trăesc și ne interesează vechi lucrări dramatice și epice, în care se oglindesc trăsături de ale societăților de mult dispărute. Pasiuni general omenești, reproduce cu talentul unor masivi evocatori de viață, ori cînd vor interesa posteritatea.

Durata ședinței: un ceas și patruzeci de minute.

D-l Profesor I. M. Rașcu vorbește despre *Un poet al colorilor*: Théophile Gautier, cu prilejul împliniriei, în 1922, a unei jumătăți de veac dela moartea scriitorului. Se evocă la început seara reprezentării dramei „Hernani“ a lui Hugo, în anul 1830, cînd Gautier s'a hotărît să se consacre definitiv literelor, după ce studiase o bucată de vreme pictura în atelierul lui Rioult. Se descrie înfășarea fizică a lui Gautier, așa cum era pe acea vreme, și se expune și portretul poetului (*). Gautier urăște banalul în orice manifestare a lui. Cetește cu asiduitate poeziile Pleiadei. Componă versuri apreciate de Sainte-Beuve, care-l prezintă lui V. Hugo. Are 19 ani cînd începe a fi cunoscut și datorită versurilor ce le scrie, dar și felului său original de a se purta (jiletcă roșie, păr lung căzîndu-i pe umere, atitudine studiată cu scopul de a epăta pe burghezi). Născut la Tarbes în 1811, vine de mic la Paris, unde trăește muncind și cultivînd arta. N'a făcut studii regulate. Cu mai mulți prieteni alcătuiește un cenuclu literar ce urmărește cultivarea artei dezinteresate. Pentru a-și cîştiga existența, ca și Eminescu al nostru, a trebuit să muncească enorm în redacții de ziare. Opera lui întreagă, adunată din revistele și foile timpului, formează un total de vre-o 300 de volume din care numai trei sunt consacrate poeziei; restul e alcătuit din critică literară, artistică, teatrală, scrisori, călătorii. G. își dă seama cu desnădejde că dacă n'ar fi fost silit să muncească pentru a-și agonisi pînea, ar fi fost poate „unul din cele patru nume mari ale secolului“. Ruinat sufletește de dezastrul Franței, moare în anul 1872.

Se arată că deoarece ședințe de toamnă nu au existat în acest an la Societatea noastră, nu trebuie să se lăsa să treacă acest an școlar, să se vorbească de opera unui îndrăgostit al Artei, operă a cărei studiere înseamnă oricând prilej de amintire pioasă, de reculegere și de înobilare a sufletului.

Pentru înțelegerea mai deplină a acestei opere se analizează mai întâi concepția artistică a poetului, concepție ce se desprinde din totalitatea scriierilor sale. Asupra artei, G. a avut idei „precise și fecunde”. Arta pentru dinsul și sfîntă. Ideile și sentimentele ce nu contribue la emoția pur estetică trebuie eliminate din opera de artă, prin excelență spirituală și eternă. G. separă aria de viață, de morală și, uneori, chiar de gîndire. Chestiunile politice, sociale, metafizice n'au rost a fi desbatute în opere artistice, care trebuie să redea numai sentimente și imagini. Arta nu servește absolut la nimic; ea nu are altă misiune decât să fie frumoasă. Ea este eternă: „Tout passe; l'art robuste seul a l'éternité”.

Se citează apoi *bibliografia* operelor poetice ale lui G., ce reprezintă patruzeci și doi de ani de muncă. La 1830, „Premières poésies”, cu versuri ușoare, descriptive; inspirații în felul „Pastelurilor” lui Alessandro (care, probabil, a împrumutat dela poetul francez titlul colecției sale). În 1832, o poemă „Albertus”, de un romanticism exagerat. Între 1833 - 1838 „Poésies diverses” — nostalgie de lări necunoscute, peisagii exotice, cadre familiare. În 1838 o altă poemă „La comédie de la mort”, după care părăsește romanticismul. În 1845 „Espana”, reminiscențe într-o călătorie în Spania: descrieri după natură și după tablouri. Colori variate și vii. În 1852, ultima colecție, „Emaux et camées”, versuri sculptate, sentimente potolite, contururi de temple clasice — poezia unui suflet echilibrat.

Sentimentul melancoliei predomină în multe din poeziile lui G., mai ales în acele din linirete, cînd romanticismul era în floare și cînd cunoscuta „boală a veacului” făcea răvagii. Cimitirele sunt oaze în pustiul vremii; omenirea ostentă trebuie să se odihnească în aceste grădini („La caravane”). Toate trec; același verme roade și pe cel mare ca neantul le înghețe. Lumea nu-i decât „umbra unui vis”. Ce e frumos dispinut de o „tristețe îngrozitoare”. Concluzia la care ajunge este Nirvana: „ne plus penser, ne plus aimer, ne plus hair”. Să-și înădușe toate doilele ce i se nasc în suflet, să se izoleze de el însuși, să fie ca un mort întins sub lăra mormântului. Vrea ca sufletul să nu-i tresără pentru un mic omenesc. Însă n'a reușit să-și pue totdeauna în practică acest nihilism intelectual”. Dacă e tristă cauza lucrurilor, efectul lor e de multe ori atrăgător. Filozofia sa e să iei lumea aşa cum e; să te mîngîi dmînd aparențele. După expresia unui critic, poezia lui G. „e o poezie ultărei în farmecul aparenței”. Din cele arătate se vede că poetul e lipsit de sensibilitate, cum s'a susținut. Cu fizic solid, G. ar fi putut poetul sănătăței, dacă sufletul i-ar fi vibrat mai puțin la durerile lumei. Poetul tresaltă de emoții adinci cînd contemplă o statuă într-o atitudine sănădăjduiă, cînd aude vechea melodie a „Carnavalului de Venetia”, și învîrte cheia unei muzicii ce aparținuse unui copil care a murit. De ase-

meni aşa zisa lipsă de idei de care a fost învinovătit G. nu e ceva real, ci — după cum a susținut un critic, Gabriel Brunet, — este un rezultat al esteticei poetului. G. nu vrea să se chinuască mereu, sondind în zadar neantul vieței. El va admira aparențele — efecte frumoase ale unei cauze triste. După cum numai o fericire de suprafață e cu puțință, tot aşa el concepe o artă de suprafață. În mod voluntar, aşa dar, artistul se va feri de a pătrunde în realitatea profundă, căci aceste scufundări îl amărau adînc. Melancolia lui l-a dus adese la *idea morfei*, pe care a disecat-o de multe ori, pentru a renunța apoi la orice speculație de acest fel. E ideia cea mai secundă din opera sa, e „singura emoție a acestui imposibil” cum spune Faguet. E în adevăr un sentiment energetic, profund, redat adesea în chip realist. În fața craniului unei frumoase fecioare, poetul face reflecții de o cruditate și de un realism accentuat. Pune în contrast eternitatea morfei, cu aparențele incintătoare ale vieței, zugrăvește scene macabre și degușă ideea morfei, cu o diabolică plăcere. Dela Villon această idee pare a nu fi fost mai suggestiv redată de vre-un poet.

Însă această atitudine nu e continuă la G. El va reveni mai tîrziu la sentimente potolite, la amintiri, la regrete vagi după vremuri dispărute, cînd se găsea alături de ființă iubită. Căci G. a cîntat și *dragoste*, deși superficial și întîmplător. Este prejos în exprimare și cochetează cu imaginile, vădit căutate. Cîntă iubite exotice nereale și nu va reuși să ne înfioare cu puterea sentimentelor erotice. El singur recunoaște acest lucru, cînd spune că sentimentul erotic la el n'a fost un sentiment al dragostei moderne. „A fost o isbuinire fără căldură și o sonoritate fără vibrații”. Nu admiră la femei decât frumusețea lor exterioară. Sufletul, inteligența lor nu-l interesează. El admiră femeia în general și în „Le poème de la femme” închină înmuri frumuseței ei plastice. Iubirea pentru G. este un regenerator al vieței, dar nu numai iubirea de femei, ci originea iubirii: „aime une nue, aime une femme, mais aime — c'est l'essentiel”.

După cum sentimentul erotic va fi la G. un sentiment al frumuseței fizice feminine, tot astfel *sentimentul naturei* va fi un sentiment de venerație a contururilor, va fi sentimentul general al frumuseței plastice. Arta sa descriptivă va fi înrudită cu sculptura și mai ales cu pictura. Cu ajutorul coloarei, poezia aceasta va da naștere sentimentelor. Ea va învăța pe poeți să caute lumea și în altă parte decât în sufletele lor, căci „lumea exterioară există”. Neîmprumutînd nimic dela Chateaubriand, maestrul descriptiv al tuturor pe acea vreme, G. notează nuanțe de colori, de tonuri, jocuri de umbră și lumină. Posedă în cel mai înalt grad arta descrierii. Numai că natura va fi văzută de el, vechiul pictor, prin prisma unui tablou de pictură. Poetul a declarat că preferă marmora — cărnei și tabloul — unui peisaj. Trăind între cărți și tablouri, ajunge să i se pară natura neadăvărată, orice tablou natural îi va aminti maniera unui pictor. Prin cuvinte vrea să redea sensațiile ce îl-are redă tabloul. — Sînt celebre descrierile tablourilor lui Albert Dürer sau ale pictorului spaniol Zurbaran. Poetul, în această fază a dezvoltării talentului său, nu e un creator. E mai mult un interpret al operelor gata create — deși nu totdeauna. Adesea reușește să ne redea priveliști reale destul de colorat, iar uneori chiar sublimul naturei. Zugrăvirile aceslea din ce în ce

glaciale. Așa săt mai cu seamă acelea din colecția „Emaux et camées“. Poezia naturii din acest volum e poezia colorilor de care privile poetului se îmbată. În capodopera sa „Symphonie en blanc majeur“ poetul notează toate nuanțele tonului alb, scriind optspăzece strofe de o muzicalitate unică.

La sfîrșit se studiază *arta* poetului, care fiind o artă de suprafață, își va contopi aspectele cu acele ale cuprinsului și ale tuturor elementelor interioare. Se arată însemnatatea formei pentru o operă de artă. Se analizează unele procedee artistice ale poetului, care cauță în orice priej infâșările concrete. Ideilor le va da astfel de infâșări, de aceea va utiliza simbolul. Se analizează conținutul cîtorva poezii de acest fel. Se atrage atenția asupra unor imagini ingenioase și pentru perfecția ei formală se citează poezia „La tulipe“. Se analizează limba utilizată de artist în creațiile sale, ritmurile poeziei sale, formele strofelor — arătinute că G. a fost un maestru al terșinei — rimele originale și capricioase și apoi se rezumează tot ce s'a spus pînă atunci, adăugindu-se un scurt paragraf, consacrat scriitorilor influențați de G.: Baudelaire, Banville, Goncourt, Fromentin la Francezi și scriitorilor noștri care au cunoscut și pe alocuri au imitat pe acest „magicien ès lettres françaises“: Bolintineanu în „Mihnea și Baba“ (ecouri din „Albertus“), Alecsandri¹⁾, Russo care, în surghiunul său dela Mînăstirea Soveja (în 1846), „etea pe acest poet²⁾ și Eminescu, în versuri disparate³⁾). Vorbitorul termină spu-

1)

*Qu'il gèle !...
Que la bise d'hiver se fatigue à gémir.
Qu'importe ? N'ai-je pas un feu clair dans mon âtre,
Sur mes genoux un chat qui se joue et folâtre,
Un livre pour veiller, un fauteuil pour dormir ?*

Aceste versuri ale lui Gautier pot fi apropiate de unele rînduri din „Serile la Mircești“, ex :

*In sobă arde focul, tovarăș mîngîios...
Afară plouă, ninge, afară-i vijelie
Si crivățul aleargă pe cîmpul înegrit,
Iar eu retras în pace...
Pe jîlțu-mi lîngă masă...
Si saltă cățelușu-mi de pe genunchii mei...*

sau cu altele din „La gura sobei“ (ambele din „Pasteluri“)

*Așezat la gura sobei noaptea pe cînd viscolește
Privesc focul, scump tovarăș, care vesel pilpiște.. etc.*

dar mai cu seamă ele amintesc poezia „Vine iarna“ din colecția „Altele“ a lui Alecsandri. De sigur că Gautier nu-i era necunoscut lui Alecsandri. Faima jîletei roșii a poetului trebuie să fi fost în floare cînd Bardul dela Mircești pornește la studii în străinătate, la 1834.

2) Vezi Al. Russo—Scrieri. Soveja, pag. 74, Ediția Minerva 1910.
3) Gautier spune într-o poezie a sa:

*le même ver rouge
Le corps du citoyen utile et positif
Et le corps du rêveur et du poète oisif.
Entre la fleur qui s'ouvre et le cerveau qui pense,
Entre néant et rien quelle est la différence ?*

A se compara, cu aceste versuri, părți din „Satira I“ de Eminescu și unele rînduri ale poeziei „Din prag“ de Vlahuță.

nînd următoarele : „Încheind, nu uit că G. e cel din urmă poet de care ne ocupăm în ședințele Societăței noastre, în această perioadă de patru ani, cînd mai ales poeziilor s'a dat însemnatate deosebită, pentru valoarea educativă a frumuseților ce au sătuit să exprime. Si fiindcă G. e ultimul poet despre care vorbim, dintr'un sir lung de cîntăreții care au apărut rînd pe rînd în mijlocul nostru ca niște bolizi, pentru a dispărea apoi lăsînd însă în unele suflete dîre de lumină — îmi amintesc acum de toți cei ce l-au precedat, de toți acei barzi români și străini, care prăfuiști de uitare sau strălucind sub darurile inspirației vii, mereu actuală, s-au ivit în mijlocul nostru, intonându-ne sfioase și parfumate imnuri. Ca și în „Bătrînii“ lui I. Pillat, văd arăsfîndu-se din ceață vremei pe Alecsandri, Eminescu, D. Dăscălescu, Gr. Alexandrescu (pe care, nu-i aşa ?, avem impresia că l-am cunoscut personal), Asachi, Văcărești, Conachi, Heliade, Nicoleanu, Tr. Demetrescu, Macedonski, Cerna, Iosif, D. Zamfirescu, Ovidiu, Densusianu, Voiculescu, Tutoveanu, Buzdugan, Dem. Botez, Bacovia, Philippide, Pillat și cîțu alții, iar dintre cei străini, pe A. Chénier, Lamartine, J. Moréas, Verlaine, Baudelaire, R. de Montesquiou, Banville, etc. Pe toți i-am primit între noi. Cîntăreții aceștia care „au scris o limbă ca un fagure de miere“ ne-au îmbătat auzul cu armonia versurilor lor. Ore întregi, melodii de limpezimea cristalului au picurat pe sufletele noastre. La ce serveau aceste versuri ? „La nimic — vorba lui Th. Gautier : — să fie frumoase. Nu e de ajuns ? Ca florile, ca miresmele, ca paserile“. — De-am putea să ne înălțăm îndestul sufletele, ca să atingem piscurile de albeață marmoreeană ale inspirațiilor immaculate ! Dacă muzica aceasta, pătrunzînd în inimi, n'ar lăsa acolo numai simple

In altă poezie : *Le monde est fait ainsi : loi suprême et funeste !
Comme l'ombre d'un songe au bout de peu d'instants.*

In Eminescu : *... prin această lume să trecem ne e scris
Ca visul unei umbre și umbra unui vis.*

sau : *Naitre c'est seulement commencer à mourir.*

In Eminescu : *Căci toți se nasc spre a mori.*

In altă poemă : *Je veux dans le néant renouveler mon être,
M'isoler de moi-même et ne plus me connaîtire
Et comme en un linceul, sans y laisser un pli,
Rester enveloppé dans mon manteau d'oubli.*

De comparat rîndul al doilea de mai sus cu acest vers din „Despărțire“ :

Să nu mă știi pe mine, cum nu m'oi ști nici eu.

Imagina din ultimele versuri pare a fi urmărită intrucîtiva pe Eminescu în următoarele rînduri din scrisoarea lui Ieronim către Cezara : „Adesea cînd mă urc pe o piatră înaltă, îmi pare că în creții mantalei aruncate peste umăr, am încremenit și am devenit o statuă de bronz, pe lîngă o lume ce stie că acest bronz nu are nici o similitudine comună cu ea“ („Cezara“). Ca dovadă că Gautier nu-i era necunoscut lui Eminescu este că țesătura nuvelei „Sărmanul Dionis“ prezintă oarecare asemănări cu povestirea „Avatar“ a celui dintâi [povestire publicată și în română, în „Biblioteca pentru toți“]. Dar nu numai atât. La sfîrșitul nuvelei „Sărmanul Dionis“, Eminescu citează niște rînduri despre care spune că sunt dintr-o „epistolă“ a lui Th. Gautier. Cu toate investigațiile ce fac de multă vreme, n'am reușit să afu din ce anume scrișpare a poetului sănătățile citate. Astă dovedește însă că Eminescu cetea cu asiduitate pe autorul lui „Avatar“, dacă se servește de rînduri puțin populare de ale acestui scriitor.

sonorități sterpe! Ah, dacă glasul acestor nobili cîntăreji, ca și sămînța din parbole, n'ar găsi numai pămînt neproductiv! Dacă melodia versurilor ascultate ar cădea în suflete, cum cade roua pe frâgezimea petalelor de floare! Atunci am fi siguri că ispitele obișnuite, că atitudinile ce repugnă, că ideile primejdioase nu ar mai prinde rădăcini în lumea tinerețului nostru. Fiecare și-ar preciza o cale în viață, pe care ar păși sigur și solemn. Cînd glasul poeților pătrunde în țesătura adîncă a sufletului cuiva, acel suflet capătă echilibru pe care nu îl dău lecturile teoreticele tratate; sufletul acela se confurează armonios și limpede și sgura atitudinilor prozaice nu-l mai poate atinge. Măcar pentru unii membri care au urmărit ședințele noastre, nu e cu puțină ca triul de mai mulți ani în societatea acestor cîntăreji să nu le fi adăogit fondului lor sufletesc elemente de premenire și de perfecționare. De-ar ști numai să și le păstreze neîntinute și de ar ști să asculte sfaturile de iubire a frumosului ce se desprinde din opera tuturor poeților analizați, așa după cum poezii francezi aleși au știut să asculte sfaturile pe care li le dădea O., arăsindu-le rolul idealului, rostul închinării vieței artei superioare și dezinteresate și misiunea mîngietoare a Poeziei".*)

Durata ședinței: un ceas și cincizeci și cinci de minute.

Sedinta Nr. 23

10 iunie 1923

D-ra profesoară Mariana Rarincescu vorbește despre *Concepția religioasă a lui Ernest Renan și evoluția ei, în legătură cu viața și opera scriitorului francez, cu prilejul centenarului nașterii marelui*

*) Se citează, cu acest prilej, următoarele versuri ale lui G., versuri pe care le reproducem mai jos pentru luminoasele idei ce cuprind, pentru avîntul și pentru forma or lapidări:

*Sur l'autel idéal entretenez la flamme,
Guidez le peuple au bien par le chemin du beau,
Par l'admiration et l'amour de la femme.
Comme un vase d'albâtre où l'on cache un flambeau,
Mettez l'idée au fond de la forme sculptée,
Et d'une lampe ardente éclairez le tombeau.
Que votre douce voix, de Dieu même écoutée,
Au milieu du combat jetant des mots de paix,
Fasse tomber les flots de la foule irrité.
Que votre poésie, aux vers calmes et frais,
Soit pour les coeurs souffrants comme ces cours d'eau vive
Où vont boire les cerfs dans l'ombre des forêts.
Faites de la musique avec la voix plaintive
De la création et de l'humanité,
De l'homme dans la ville et du flot sur la rive.
Puis, comme un beau symbole, un grand peintre vanté
Vous représentera dans une immense toile,
Sur un char triomphal, par un peuple escorté:
Et vous aurez au front la couronne et l'étoile!*

gînditor. La început se arată că prilejul unui nou centenar aduce între noi figura unui eugetător ce a avut asupra spiritului filozofic din sec. XIX o mare influență. Deși s'ar părea că opera istorică și cea critică ale lui Renan, prin caracterele lor științifice ar ieși din cadrul literaturiei, totuși prin multe laturi și mai ales prin formă ea rămîne în sfera operelor literare. Se vorbește de spiritul complex al scriitorului ce a fost istoric și filozof, critic și filolog și se arată că ar fi cu neputință să se îmbrățișeze toate laturile acestui spirit, considerat de critici ca o enigmă. Cea mai caracteristică însă și care îi atinge direct viața și opera sa este evoluția religioasă și concepția la care ajunge în reconstituirea religiei creștine.

Se povestește pe larg viața lui Renan, care urmărită după „Amintirile din copilărie și din tinerețe” și completate cu scrisorile intime adresate mamei și surorei sale, poate fi reconstituită punct cu punct. Așa, începînd cu anii petrecuți în orașul Tréguier, în care se născuse la 1823, se pot urmări toate impresiile și evenimentele ce i-au determinat viața și opera sa. Născut în Bretanía, pe malul mărei, Renan moștenise dela tatăl său temperamentul rasei celtice: concentrat, visător și doritor de cercetări nouă, iar dela mama sa — născută în sudul Franței — un spirit vioi și plin de ironie. Aceste dispoziții, învăluite de atmosfera liniștită și religioasă a orașului Tréguier, ieșit dintr-o mînăstire, îi determină o înclinare puternică spre viața religioasă. Studiile sale din colegiul eclesiastic vin să-l hotărască în alegerea carierei sale de preot, pe care o găsește cea mai frumoasă și în armonie cu idealul său de înălțare continuă. După o educație serioasă și plină de rîvnă pentru studii, R. pleacă la Paris pentru a intra în seminarul „St. Nicolas de Chardonnet”. Aici, departe de tot ce iubise în orașul său natal, R. e cuprins de nostalgia Bretaniei și își găsește refugiu în studiul științelor și al literaturiei. Dragoștea surorei sale Henriette priveghează la dezvoltarea fratelui său și cînd e nevoie să-l părăsească, tînărul seminarist simte un mare gol în jurul său. Adîncit din ce în ce mai mult în studii, vederile încep să i se schimbe și o revoluție intelectuală se produce în spiritul lui R., după trei ani de cercetare. Totuși credința rămîne neatinsă în fundul sufletului său și-i călăuzește pașii în noul seminar din Issy, unde intră în 1841 pentru studii clericale. Aici continuă aceeași viață de lectură și de meditație. Îl interesa cercetarea științelor pozitive și studiul scriitorilor din secolul XVII. Cu pasiune, în frumosul parc al seminarului, R. cetește pe Descartes, Pascal, Malebranche, Leibnitz și Locke. Dorința sa de a cerceta toate domeniile speculațiunilor filozofice se afirmă din ce în ce mai puternic și tinde să-i libereze spiritul de orice doctrină i-ar închide orizontul gîndirei sale. Această epocă e hotărîtoare pentru formarea spiritului său, căci toate studiile făcute, pe lîngă că-i risipesc o mulțime de prejudecăți, îi strecoară în suflet îndoeli vagi, ce se înăresc pe măsură ce aprofundeaază pe Cousin, Jouffroy și Kant. Criza sufletească începe odată cu aceste îndoeli și devine puternică atunci cînd unul din profesorii săi, după o discuție înversunetă, îi spune: „Nu ești creștin”. Speriat de această constatare, R. intră într-o luptă sufletească chinuiloare ce-l face să înțirzie de a primi cel dinăuntru rang eclesiastic, „la tonsure”.

decât un vis, cariera preoțească nu e mai puțin divină", R. primește acel rang, și intră în seminarul „St. Sulpice" unde trebuia să facă cele din urmă studii teologice. Începe să învețe limba ebraică și odată cu interpretarea istorică a Bibliei i se desvăluie unele inexacități ce-l fac să-și piardă definitiv credința. Nu-i rămîne decât o mîngiere: studiul istoriei și al filologiei și profesorul său Le Hire care, după cum ne spune singur, „i-a fixat viața", îl conduce mai departe pe calea științei. Hotărîrea e luată și în septembrie 1845 părăsește seminarul St. Sulpice pentru lotdeaua. Intră ca funcționar în colegiul „Stanislas", unde și prepară bacalaureatul, licența și mai tîrziu, în 1847, își trece și teza de doctorat. Își recucerește astfel libertatea. Motivele care l-au determinat să lase cariera preoțească, spune R., au fost numai de „natură istorică și filologică, iar nu de natură metafizică și morală", deși în sufletul său îndeobște pătrunseră odată cu studiul științelor pozitive. Părerile ce le avea chiar din seminarul dela Issy, că „o schimbare fără sfîrșit e legea universului" și că în secolele în care a trăit omul n'a fost niciodată revelație și minune Dumnezească, arată împede că R. își pierduse credința chiar înainte de a-și fi afirmat acest lucru și că cele două opere „Viitorul științei" și „Viața lui Iisus" se plămădeau de atunci în sufletul său. Ideea fundamentală a operei sale despre „Viitorul științei" scrisă în sub influență prietenului său Berthelot, care-l punea în curaj și cu escoperirile cele mai nouă, se regăsește în notele din tinerețe, când punea că totul se explică prin legi și ceea ce nu înțelegem în viitor e va lămuri tot prin concursul descoperirilor științifice. În această operă, conform concepției sale, vrea să dea o nouă religie omenirei: religia științei, singura care poate explica toate legile naturei. După scrierea acestei opere, R. călătorește în Italia și sub influența naturei și a arborilor, o nouă transformare se produce în sufletul său, care de data asta îi dă puterea să-l libereze de atmosfera copleșitoare a doctrinelor și științelor învățate. O seninătate coboară în sufletul său și reîntors în Franță, îl o sumă de articole critice și literare, publicate în diferite reviste, să se întrevadă latura sa artistică și poetică. De aici începe epoca de maturitate. Stabilit la Paris cu soția și sora sa, R. duce între anii 1850 - 1863 o viață de muncă rodnică în care timp publică opere ca „Originea limbajului" și „Istoria generală a limbilor semitice" împreună cu multe articole de critică, morală și istorie religioasă. Materialul acumulat într-afînă ani de studii se coordonează și sub prisma spiritului său, R. dă la lumină cea mai însemnată operă a sa: „Istoria originilor creștinismului". Deși își pierduse credința, R. rămîne totușă viața preoțească de a o regăsi pe cale științifică și în această operă la care el încearcă douăzeci de ani, vrea să reconstituiască din punct de vedere oricăruia și răspîndirea religiei creștine. Pentru acest lucru începe opera „Viața lui Iisus", întemeietorul bisericei creștine. Se folosește o misiune în Fenicia, pentru a străbate împreună cu sora sa toate orașele pe unde a trăit Iisus și de a reconstitui la fața locului întreaga viață a Mîntuitorului. R. se folosește de toate izvoarele ce le are la dispozitie, de Biblie și chiar de unele legende, pentru a scrie întreaga viață, dela nașterea lui Iisus pînă la răstignirea și moartea sa. Idealul R. este de a reclădi, cu mijloacele date de știință, istoria religiei

creștine. E convins că părăsind biserică a rămas credincios lui Iisus, care după concepția sa e idealistul „ce a visat mai mult pentru binele omenirei, acela care neînînd seamă de legăturile de singe și-a recunoscut în sufletul său partea divină ce aparține lui D-zeu". Pentru a se preciza mai bine concepția lui R., se povestește pe scurt cuprinsul acestei opere și cu ajutorul citatorilor se arată că el înlătură ideia divinităței lui Iisus, respinge minunile și revelațiile, iar împărăția cerurilor o consideră ca existentă în sufletul omenirei, ce倾de să se înalte către Dumnezeire. Pentru R., Fiul lui D-zeu este Fiul Omului care a concentrat tot ce era mai bun și mai înălțător în firea omenească și prin aceasta atinge divinitatea.

Această concepție a produs o mare perturbare în 1863, cînd apare „Viața lui Iisus" și în urmă, printre un sir de alte șase opere, R. continuă „Istoria originilor creștinismului", prin zugrăvirea răspîndirei și persecuțiilor suferite de noua religie, pînă în momentul cînd puterea și autoritatea bisericei creștine sunt pe deplin asigurate. Scopul urmărit de R. era de a prezenta cu priceperea și cultura sa științifică o istorie a formării și stabilirei creștinismului ca religie universală. Pentru înțelegerea cît mai deplină a originei creștinismului, era nevoie și de o istorie a poporului lui Israel și R. o scrie și pe aceasta în 5 volume, expunînd evoluția credinței religioase din timpul patriarhilor pînă la Iisus. După cum vedem R. se ocupă de o reconstituire a întregei religii creștine formată din Vechiul și Noul Testament. În felul acesta, opera prezintă o unitate stabilită și parcă viața lui R. i-a fost hărăzită să ducă pînă la capăt această lucrare uriașă. Din cauza lipsei de documente în istoria poporului lui Israel, R. lasă multă libertate fantaziei și legendelor încît această operă prezintă mai mult calitățile artistice ale autorului decât preciziunea istorică. Impunarea de a prezenta mai mult calități literare i-a fost adusă lui R. și cu privire la „Istoria originilor creștinismului", de aceea se caracterizează personalitatea artistică a acestui scriitor ca fiind mijlocul prin care el ne concretizează concepția sa religioasă.

După ce ne vorbește de calitățile de povestitor, așa cum se desprind din „Amintiri din copilărie și tinerețe", se arată că trăsăturilor sale: căldura, sinceritatea și duioșia, se alătură cultul închinat rațiunii atotputernice („Rugăciunea pe Acropole"). Prin citate se arată totușă măestria formei ce îmbracă ideile lui R. într-o atmosferă senină și armonică. Urmăreindu-se calitățile de scriitor din celelalte opere, se arată că nimeni n'a știut mai bine ca acest artist să îmbrace în figuri poetice ideile cele mai abstrakte și că, prin asociații neașteptate, a dat cuvintelor atîta putere că spiritul său ne pătrunde și ne învăluie. Aceasta a făcut ca opera sa ce prezintă laturi aride să fie mult celiță și discuță. Se vorbește de portretele ce se desprind din întreaga operă cu o putere care trăiese în mintea noastră, cum e de ex. figura lui Neron și se arată apoi totușă simplitatea și fragezimea descrierilor de natură. Cu ajutorul citatorilor se arată puterea de evocare a lui R., care trezește, sub minuirea magică a formei sale, orașe antice ca Antiochia, Atena și Alexandria. Întreaga atmosferă religioasă și arhaică reușește să dea prin descrierile și caracterizările sale. Se vorbește de stilul colorat și simplu, linsit de enigmo, cîndate ori de figură îndrăzneață în felul romanisticelor

se precizează cu exemple calitățile caracteristice formei sale. Datorită acesteia operele lui R. vor face parte din literatură și cercetările sale istorice și filozofice vor fi accesibile cehilor. Se dă în această privință, ca exemplu, articolul „Asupra poeziei raselor celtice”, care a rămas clasic în felul cum sănt redate cunoștințele și părerile autorului. În oată opera sa, R. lasă să se întrezărească cerul senin al idealului său *lui*, cercetarea adevărului și realizarea frumosului. Dacă prin scările sale prin care a încercat să-și exemplifice această doctrină a sa nu a ieșit în întregime, opera sa rămâne totuși ca o puternică întrupare a romântărilor unui suflet atras mereu în lumea ideală a cugetării omenești. Intreaga viață a fost un preot al idealului și frumusețea artistică a operelor sale rămâne să-i ducă mai departe lumea aspirațiunilor și a cugetărilor.

Durata ședinței: un ceas și treizeci și cinci de minute.

Şedința Nr. 24

17 iunie 1923

D-l profesor I. M. Rașcu vorbește despre Viața și opera lui Pascal, cu prilejul tricentenarului nașterei acestui scriitor. — „În ședințele noastre, care acum se apropie de sfîrșit, am avut deseori prilejul, mulți în cei care ne-am perindat la această masă, să vorbim despre munca sănătoasă și confortătoare, despre activitatea de fiecare clipă, despre perseverare și sforșari pentru a atinge scopuri luminoase. Dar pe lîngă aceste preocupări am avut, uneori, și altele. Pe lîngă muncă, am vorbit despre inerția fatală, pe lîngă acțiune am analizat și solemnitatea gesturilor impasibile, pe lîngă activitate, am întreziat în jur de noi și eterna viață, pe lîngă viață am evocat adesea și moartea. Vi s-au recitat poeziile în care se vorbea despre „Viitorul care ne suride” sau despre domnișii în legătură cu cele din urmă clipe ale existenței, vi s'a analizat și felul cum se oglindește sentimentul morției în poezia Contesei de Oailles, a lui Th. Gautier sau a altor cîntărești, iar de curînd, în jurul omintului lui D. Zamfirescu, ne-am simțit cu toții învăluiri în taine înțepăcate și am surprins, de-asupra noastră, pentru cîteva clipe, filofuirea șipilor negre. Si s'ar întreba cineva, care înșimplitoare ne-ar urmări activitatea, dacă e potrivit să se vorbească despre asemenea lucruri înainte sau acum, încrezători, se îndreaptă spre luminisurile vieții și dacă potrivit să picurăm plumb pe ariile ce se agită libere, alăturate de cheile soarelui. Răspunsul nîl vor da cîteva priveliști din traiul omeniști, priveliști către care vă voi conduce, într-o scurtă plimbare, înainte să pătrunde în țesătura subiectului. — O plajă de mare. Pe nisipul ferestrelor se joacă, neștiutori de norii grijiilor, o ceată de copii. Au zidit musculele castelele, se tăvălesc veseli pe asternutul moale și jilav și nu altă dorință decât să-și satisfacă gustul de a nelrecoa. de a rîde de

Şedința Nr. 24

93

a trăi. Nu cred că greșește cineva mai în vîrstă decât ei, dacă — lăsându-le placerea jocului — le atrage toatuși atenția că în apropierea lor e marea care gême și înghite, marea ale cărei valuri albastre și atrăgătoare pot fi primejdioase cînd te acopăr cu putere, tîrindu-te spre „palate de mărgăran” de unde nu mai e reîntoarcere. — O pajiște înflorită. Alii copii, tot atât de sburdalnici și de neștiutori, se joacă de-a prinsul. Aleargă parcă sărbătoarea lor veselă săgețează aerul. Au uitat de tot ce-i înconjură, nu gîndesc decât la felul cum să pue mîna mai degrabă pe tovarășul de joc. Dacă ar fi după ei, ar rămîne multă vreme pe acea pajiște, alergind și mai tîrziu sub lumina lunei și ar continua, poate, bucurosi și a doua zi. Vine însă un conducător de-al lor, ce le amintește că pe lîngă joaca, pe care o pot reîncepe altădată, mai au și unele îndatoriri, fără îndeplinirea căror această joacă nu ar fi aşa de plăcută. E ora cînd trebuie să se ducă acasă, să-și revadă lecțiile. E ora cînd înoptează. — Dar dacă aceste spirite supraveghetoare n-ar avea grija de a aminti asemenea lucruri, viața însăși s'ar însărcina să ne dea lecții de felul acesta, lecții dureroase uneori, dar mereu firești și de aceea pururi binevenite. — Un copil, dus de mînă de mama să, străbate o stradă populată. Dîntr-un capăt al ei apare un convoi de înmormîntare. Copilul nu știe ce e asta. Vede cai îndoliali, carete întunecate, trăsuri ce se mișcă alene și batiste cu chenare negre și figuri plinse. Întreabă și cere explicații. Mama îl le dă: „E un mort”. Si apoi alte întrebări și alte răspunsuri. Copilul pătrunde uimît și cu ochii dilatați în marea taină. Si-mi amintesc cu acest prilej ce flori singulare și ameștilor m'au străbătut cînd am venit și eu în contact, în cei dintâi ani ai copilariei, cu asemenea împrejurări întunecate. Eram în clasa I-a primă și eșiam dela școală, întovărășit de mai mulți camarazi, într'o după amiază de toamnă cu nori groși pluțitori. Pe una din acele străzi tăcute, cu severe clădiri ce par cavori părăsite, străzi pe care, la noi, doar în bătrînul Iași le mai înținești, zărim la o poartă îlăudă draperii greoae de doliu. Cu inima strînsă ne apropiem curioși, cu acea curiozitate ce caracterizează copiii doritori veșnic de lucruri nouă, mai ales cînd ele sănt hidioase, macabre și respingătoare. — Un sergent trupes, postat la ușă, nu vrea să ne îndeplinească dorința noastră... „diabolică” de a vedea cel dintâi mort. Si ne spune, cu un aer protector, să ne căutăm de treabă; să ne dumesc liniștiți acasă, să învățăm, să muncim, „ca să ajungeți și voi aşa cum a ajuns boerul ista dinăuntru”. Probabil a vrut să înțeleagă „așa cum a fost boerul înainte de a fi aşa cum este”, căci dacă era vorba să ajungem aşa cum era atunci, nu mai trebuia desigur nici învățătură, nici strădania pe care ne-o recomanda, părintește, păzitorul ordinei publice. Îndată însă cum Cerberul s'a îndepărta, vă închipuiști că n'am stat mult la gînduri și am pătruns cu toții în cetășor, prin gangul cu miroș de tămîie, în odaia mortului. Reîrăesc aevea acele clipe. „Galben ca făclia de galbenă ceară”, dormea între luminișuri o veche cunoștință. Era un bătrîn pe care de zeci de ori îl zărisem în cerdacul lui, avînd tichie pe cap și ochelari pe după urechi, plimbîndu-se tacticos și numărind scindurile. Un bătrîn desprins parcă din galeria de „bătrîni” ai lui Gîrleanu. Cu ochii mari, pentru a înmagazina în ei toate misterele ce dansau în

toal rîsetelor camarazilor, de cîteori treceam pe lîngă cerdacul pus-
u și pe lîngă poarta altă dată îndoliată, simjiam că-mi pătrund în inimă
moșii nelămurite și-mi dădeam vag seama că în viață mai e și altceva
căci smee, arșice, minge și creioane colorate. Scena de atunci, cînd
neam uimit privirile asupra trupului moșneagului neînsuflețit, îmi amintis-
te un tablou văzut, nu în minte în ce muzeu din străinătate, tablou
care m'a impresionat adînc. Era intitulat „Primul mort“. O grupă de trei-
atru oameni, cu figurile însăpîmîntate, cu gesturi de groază și de fereală
ranie, privesc, întins între dînșii la pămînt, teapân și scutit de griji,
e cel dintâi mort. Erau primii oameni care, după marele păcat, fusese
condamnați să devie muritori. Si acum, în fața tainei care n'o bănuise,
ăteau muși și apăsași de stînca destinului. De atunci totul în jur de
oi ne vorbește de Ea, de fantoma necrușătoare și nimicitoare de vieți,
e clipa agoniilor de infern, de această „supremă rușine“ cum a numit-o
un scriitor al nostru. În „Bel-Ami“ al lui Maupassant, poetul Norbert de
Larenne, cu chipul inspirat și cu gestul avîntat spre stele, vorbește lui
Luroy despre aceiași taină: „Mă simt murind în tot ceea ce fac. Fie-
care pas mă apropie de ea, fiecare mișcare. A respiră, a dormi, a bea, e
înținca, a lucra, a visa, tot ceea ce facem înseamnă a muri. A trăi este a muri.
A acopere pămîntul și umple spațiul. O descoperă pretutindeni. Mă
lăsătoare zdrobite sub roșii, frunzele care cad, părul alb din barba unui
viețien îmi sfîșie inima și îmi strigă: «Ia-o». Ea îmi zădărniceste
tot ce fac, tot ce văd, tot ce minînc și ce beau, tot ce iubesc, lumina
înui, răsăriturile de soare, marea întinsă, rîurile argintii și aerul serilor
e vară astăzi de blind cînd îl respiți“. Ar fi ipocrizie, deci, și lașitate să
colim tema aceasta, conduși de neîntemeiate și puerile motive. Numai
înțele necuvînătoare și cei „plecați și supuși pînțecelui“, cum îi
umea Salustiu, nu se interesează de asemenea aspecte ale soartei
oastre. Trebuie să avem oricînd conștiința situației în care ne găsim
să nu ne înșelăm cu vorbe. Fără îndoială că spunînd acestea nu vreau
să infiltrez nimănui dorință de părăsire a bucuriilor lumei și de viață
umaidecît austera. Fiecare e chemat să-și trăiască viață pentru care
e simte creat. Am făcut această introducere lungă că să arăt că și azi,
mai mult ca în alte prilejuri, vom vorbi de moarte, dar din ea vom scoate
elemente de reconfortare sufletească. „Decît o viață moartă, mai bine
moarte vie“ a spus Heliade, vorbind de Schiller. Despre o asemenea
moarte vie, despre asemenea moarte prelungă care a însemnat o exi-
ență de martir și de sfînt, ne vom ocupa azi, studiind viața și opera,
care se contopesc într-o întunecată și tragică armonie, ale lui Blaise
Pascal“.

Se povestește, în cele ce urmează, viața acestui scriitor. S'a născut la Clermont-Ferrand, în Auvergne, la 1623. Pierde pe mama sa la
înălțări. La 8 ani vine cu întreaga familie la Paris. Tatăl său, om cult, îi
e singur o educație și instrucție îngrijite. Pascal are și o soră, Jacqueline,
foarte precoce: un fel de Iulia Hasdeu a noastră. Dar nici micul
lăsat nu surprinde mai puțin pe ai săi prin precocitatea geniului său.
La 12 ani se suntează că descompune, fără ajutorul cărților și al cunoștințelor

milia întreagă a lui Pascal locuește apoi nouă ani la Rouen, după care re-
vine la Paris. În acest timp tatăl Blaise face experiențe despre vid,
inventează mașina aritmetică, enunță ideia omnibusului, face experiențe
asupra greutăței aerului, etc. Doi medici, care pătrund în familie pentru
a îngriji pe bătrînul Pascal, suferind în urma unui accident, inițiază pe
tatăl în tainele jansenismului. Cărțile lor convertesc pe Pascal, care la
înălțătorul lui își convertește și tatăl și sora. Jacqueline își exprimă dorința
arătătoare de a se retrage la Port-Royal. Tatăl ei se opune, silind-o să
rămîne în casa părintească unde totuși ea duce viață cea mai austera.
Bătrînul murind, Jacqueline intră pentru totdeauna în rîndul călugărișilor,
cu simplitate, cu credință și cu măreție; ceea ce face din ea o figură a-
semănătoare cu cele pe care le întîlnim în tragediile lui Corneille sau
în ale lui Racine. Pascal obosit peselă măsură de studii, constitu-
te slabă din fire, e cuprins de boala care nu-l va mai crăta. Delă 18
ani n'a cunoscut o singură zi fără suferință. Mai întâi o paralizie care
l-a silit o bucătă de vreme să umble în cîrje. Apoi dureri de cap ni-
micitoare, insomnie, neputință de a mai înghiți decît lichide calde, în
mici cantități, neurastenie. Doctorii sfătuindu-l să se recreeze, și fiindcă
rămăsese singur — o soră a sa, afară de Jacqueline, se măritase — se a-
runcă în viață de lume a Parisului. Trei ani irosește în acest trai pen-
tru care, de altfel, nu avea chemare. Fără să cadă, după cum s'a insi-
nuat, în mocirla patimilor, a căutat totuși să guste din tot ceea ce via-
ță și oferea. A frecventat saloanele și pretulindeni figura sa gravă, de
suferind, atrăgea atenția. Se pune, în această vreme, pe socoteala lui P.,
și un roman de dragoste. Ceea ce îndreptățește pe istoricii literari să
presupue așa ceva e tratatul „Discours sur les passions de l'amour“, a-
tribuit autorului „Provincialelor“. Sînt acolo cuvinte pasionate, elocvente
despre puterea iubirei. Nu se știe cine a fost ființa care prilejise această
scriere. Se pare că era o nobilă căreia niciodată P. nu i-a mărturisit
sentimentele sale, pe care a știut să le tacă, ucizîndu-le în propriul său
șuflă. Iar ea, cînd „Discursul“ lui P., s'o fi întrebăt, ca și femeea de
care ne vorbește Arvers în Sonetul său: „Quelle est donc cette femme?“.
Sătul de viață orașelor, deziluzionat de oameni, vine obosit și învins
de lupta cu traiul prozaic de toate zilele, și ca Stefan cel mare la Ceta-
tea Neamțului, bate la ușa mînăstirei Port-Royal, acolo unde sora sa îl
îndemna de mult să vie. Vizitele sale vor fi din ce în ce mai dese pînă
cînd, într-o zi, are loc accidentul (tagăduit de unii) de pe punctea dela
Neuilly. Caii trăsurrei în care se găsea P. se sperie, se prăbușesc în
Sena, însă hamurile rupîndu-se, trăsura rămîne pe marginea prăpastiei.
Urmează apoi, la 23 noiembrie 1654, noaptea de extaz. P., cînd evan-
ghelia Sf. Ioan, are vizuni. Timp de cîteva ceasuri audie glasuri, și che-
mări îi răsună în auz. Cu mîna înfrigurată, notează pe o hîrlie cuvinte
fără sir, totuși profunde și semnificative: „Feu ..Certitude... Paix... Joie,
joie, joie, pleurs de joie... Renonciation totale et douce“. Cuvintele a-
cestea, și altele, au fost copiate pe un pergament ce s'a găsit la moartea
scriitorului, cusut în căpătuleala hainei sale. Criza aceasta morală a format
definitiv ne P. Drumul său acum î se deschide luminos înainte. În ianuar

rea de un spin, ce se zicea păstrat din coroana Mîntuitului) îl întărește și mai mult într-o nezdruncinabilă credință.

Ce legături erau între Port-Royal și doctrina jansenistă și în ce constă această doctrină? Janseniștii căutau să împace cele două teorii mai însemnate pe atunci asupra condiției omului în univers. Stoicii proclamașe atotputernicia răjiunei, care deosebește pe om de animale și-l atinge binele pe care îl cunoaștem cu ajutorul răjiunei. Stoicii nu așteaptă nimic dela viață și nu cred într-o altă Pyrrhonienii desconsiderau omul, o creațură mizerabilă. Facultățile lui sunt înșelătoare. Inteligența lui nu e sigur. Scopul omului: să caute confortul și liniștea în toate. Janseniștii recunosc și măreția și nenorocirea omului. Religia creștină îi va arăta calea fericirei, prin dogma grației. Omul își poate răscumpăra greșala strămoșească ce-l apăsa, recăpătându-și ceva din vechea măreție pierdută, prin grația divină, nu prin propriile lui mijloace, căci voința lui înseamnă puțin lucru. Grația e privilegiul celor puși, nu al tuturor celor ce vor să o primească, așa cum spuneau iezuiții. Ca grația să se coboare asupra ta, trebuie să fii ales de Dumnezeu, trebuie să fii predestinat, căci lumea se împarte în aleși și nealeși. Aceștia vor găsi pe veci. Neștiind care îi este soarta, omul trebuie să se poarte pururea bine, ca să nu piardă posibilitatea de a primi, eventual, grație. Janseniștii propovăduesc o viață de sacrificii, de curăție sufletească și se ridică în contra moralei prea indulgente a iezuiților. Toate aceste învățături se găsesc în cartea episcopului de Ypres, Jansenius (1585–1638), intitulată „Augustinus“ (1640) – deoarece cuprinde în esență învățăturile Sf. Augustin. Numelui acestui episcop se datorează acela de „janseniști“ care s-a dat adeptilor acestuia și ai prietenului său, abatele de St. Cyran. La Port-Royal des Champs, la S. V. de Versailles, era un schit de călugăriște, fondat în sec. XIII. În 1599 călugărișa Jacqueline Arnauld (Mère Angélique) modifică felul de viață a schitului și la 1625 stabilește călugăriștele – care erau prea numeroase – într-o mănăstire din Paris. Abatele de St. Cyran introduce învățăturile janseniste aici. Mai mulți laici și călugări, adepti ai acestei doctrine, se stabilesc la Port-Royal des Champs. Aceștia sunt „Les Messieurs de P. R.“ sau „Les Solitaires“. Deschid aici școli („Les petites Ecoles“) unde învață între alții și Racine. Se studia aici mai cu seamă greaca, latina, logica, gramatica. „La logique Solitarilor. Învățați ca Lancelot, Nicole, Lemaitre fac faima acestui sezon, unde mai tîrziu, în alt corp al clădirei, vine și o parte din călugăriștele mănăstirei dela Paris. Sufletul acestei organizații era Le Grand Arnauld (1612–1694), frate cu Mère Angélique. Cu toții duc o viață monastică, de sfinti – închinată rugăciuniei, studiului și cultivării pămîntului. Descrie regiunea (o vale sălbatică, măștinoasă, iaz, păduri) și se ocupă viața de mănăstire, între aceste dealuri domoale, slujbele religioase, corurile, meditațiile prelungite seara tîrziu, în pridvoare răcoroase. Se descriu persecuțiile numeroase care au nimicit organizația. 1704 Solitarii sunt alungați din mănăstirea care e dărâmătă, din ordinul

lui Ludovic XIV, la 1710, iar osemintele Solitarilor, desgrogate și aruncate. De pe urma lor au rămas însă frumoase învățăminte: obiceiul de a scrie scriptura, tonul serios în literatură, directive nouă și sănătoase în pedagogie, etc.

Cartea lui Jansenius fiind condamnată de Papă și de Sorbona, care găsesc în ea cinci propoziții eretice, janseniștii protestează, iar după excluderea lui Arnauld dintre teologi, ei se agitană și se gîndesc să răspundă în public învinuirilor iezuite. P. e însărcinat cu acest răspuns. Scrie atunci *Les lettres provinciales* – 18 scrisori, în timp de 14 luni. Le intitulează astfel, pentru că le dă ca adresate „a un provincial de ses amis“ și le semnează cu un pseudonim: Louis de Montalte. În ele studiază, într-o formă atrăgătoare, cu scînteietoare dialoguri, chesia grației, morala iezuiților și diferite alte chesiuni teologice. Se expune – scrisoare cu scrisoare – un rezumat succint al conținutului acestei scrimeri. Se scoate, în evidență verva neobosită a autorului, atunci cînd atacă pe teologii Sorbonei, cunoștințele lui yaste și pătrunderea lui, discutînd chesiunea grației divine. Prin unele citate se arată felul cum P. scoate la lumină nedreptatea condamnării lui Arnauld și păcatele iezuiților, cărora le atribue o morală oportună și ipocrîtă. Se scoate mai ales în evidență, din această scriere, ceea ce mai ales azi ne interesează în ea: arta scrisului. E un fel de piesă de teatru, vie și atrăgătoare în multe locuri (dialogul dintre autor și un părinte iezuit). Aceste pagini au fost alăturate de comediiile lui Molière, al cărui înaintaș chiar a fost considerat P. din acest punct de vedere. Se arată că procedeele lui P. sunt dramatice în „Provinciale“: exagerăză, insistă mai ales asupra punctului slab al adversarului, scoțind în evidență ridicoulul. Tonul, de cele mai de multe ori ironic, devine revoltat cînd vorbește de arma cea mai utilizată de adversarii săi, calomnia. Găsim în această carte un stil extrem de natural și o mare doză de spirit de observație. Prin această lucrare – un model de pamphlet – P. creaază limba polemică. Se povestește succesul extraordinar ce l-a avut apariția acestor scrisori (1657), despre care Voltaire a spus că alcătuiesc „cea dintâi carte de geniu, în proză“. Prin ea P. introduce preocupări teologice în literatură, după cum Descartes a introdus pe cele filozofice.

Lucrarea însă nu e propriu zis terminată. Succesul ei nu-i place lui P., care și amintește că are altă menire. Boala făcînd mari progrese, renunță din ce în ce la tot ce l-ar lega de lume și de bunurile ei. „Starea naturală a creștinului este boala“, spune el, și în această stare de suflet scrie „Prière pour demander à Dieu le bon usage des maladies“, un imn întru preamărirea suferinței care te apropie de D-zeu. Tot mai aproape cu sufletul de tot ce e divin și supraomenesc, scrie „Le Mystère de Jésus“, un fel de poemă, o meditație asupra morței Mîntuitului, astă de pasională, astă de vibrantă, că pare scrisă în versurile cele mai muzicale. „J'ai pensé à toi dans mon agonie“ e unul din aceste versuri pline de clocloitoare suferință și de resemnare curată. În împul acesta încep marile persecuții în contra janseniștilor. Neliniște, turburare între pioșii Solitari. Iezuiții le prezintă un formular prin care se condamnă cele cinci propoziții, cerîndu-le să-l îscălașoacă. În

încercări, ca și Mère Angélique. P. mai izolat în cîrdență sa continuă cu viața cea mai austera. Iși mortifică trupul printr-o centură de fer cu șepi, doarme pe patul gol. „Trebue să nu iubești decât pe D-zeu și să nu te urăști decât pe tine”. Nimică de boală, e transportat în locuință suorei sale (D-na Périer), unde moare în cea mai desăvîrșită pietate creștinăască, „săns jeter un cri”, la vîrstă de 39 ani (1662), vîrstă la care a murit și Eminescu al nostru. La autopsie s-au găsit pe părtelele interior al craniului două mici adîncituri, ca niște urme de degete, pline cu sînge închegat și intrat în putrefacție, care începuse să gangrenizeze creerul.

Din acest creer a fișnit o operă divină, de o supremă frumusețe: *Les Pensées*. — P. voise să scrie încă de mult o apologie a creștinismului, dar boala nu-i îngădui să-și atingă acest scop. De aceea a aruncat pe hîrtiușe găsite în simplător, rînduri fără legătură prea vizibilă între ele, toate scrise necîteț (adesea scrisa culcat), în timpul marilor chinuri fizice. Adunate cu pietate, aceste hîrtiușe au fost lipite pe foi mari și după ele s-a lipărit volumul cu titlul de mai sus. Ediția veritabilă însă e dată abia în secolul XIX. „Gîndirile” conțin materialul care trebuia lucrat. În ele autorul își pune problema vieței omenești, a neantului lucrurilor, a soartei omului dincolo de moarte. Trebuie să credem fără a raționa. „Dieu sensible au coeur non à la raison”. Religia e o chestie de inimă. P. filozofează fără să aibă aerul că face acest lucru, fără a prezenta un sistem filozofic. Studiindu-i opera, studiez evoluția unui suflet format și cizelat de suferință. Lucrarea nu are un plan; încercările de a descoperi unul au dat greș, ca și încercările de a reconstituî brațele Venerei din Millo. Adresindu-se indiferenților în materie religioasă, P. vrea să arate nenoșirea omului care n'are pe D-zeu în inimă și fericirea celui care l-a jăsit. Se caută totuși a se urmări o oarecare aşezare logică a materialului și se scot în evidență ideile conducețoare: omul e orb, în ceea ce privește soarta lui. E primul semn al nefericirei care îl apasă. Cu cît însă omul vrea să uite, în distracții, condiția sa în lume, cu atît răul crește. Se arată slăbiciunile omului, mizeriile și josnicile ființei sale. Rațiunea omenească nu e atotputernică. Adevărurile sunt subrede și relative („Vérité u deçà des Pyrénées, erreur au delà”). Mintea singură nu poate rezolvi, însă nu e aşa de nenorocit, deoarece își dă seama de nefericirea lui. Nenorocirile sale sunt acele ale unui „rege depoședat”. Omul este „un oșeu pensant”. Într-însul e un contrast însășitator între mizerie și măreție. Deoarece filozofia nu poate explica enigma, omul să asculte lăsatul lui D-zeu. Creștinismul vede și explică în totul conflictul dintre bine și rău care se petrece în noi. Rațiunea luptei între rău și bine trebuie căutată în dogma căderei. Păcatul originar îl putem anihila prin ișire. Cine crede devine măreț și curat. Credința e totul. Speculațiile ființei sunt sterile. P. se ocupă apoi de miracole. — În carteaceasta găsim logică, sensibilitate, emoție, și strigătele de durere ale unui suferind. Arțea e o întreagă poemă și maximele ce cuprinde, dar mai ales imaginiile din ea o apropiere de sufletul nostru modern, care găsește în paralele ei vorbe de îmbălsămată alinare. Se citează numeroase maxime în această carte, ca și imagini îndrăznețe și ingenioase.

expresii lăsat

acestor spații infinite mă însășitator etc. Se analizează pe scurt stilul acestor „Gîndiri”, plin de simplicitate, elocvență, lirism, ironie, preciziune.

Vorbitorul încheie: „Deși găsim și în „Gîndiri” exagerări, deși autorul propagă prin ele de multe ori un creștinism aproape imposibil, totuși poezia acestei cărți este cea mai înlăuntruare și mai mîngîie-toare totodată, este poezia suferinței. Printre tillurile romanelor mai nouă franceze, am întîlnit unul foarte semnificativ și cu un mare, cu un ne-bănuitor fond de adevăr: „Il y a une volupté dans la douleur”. Este o voluptate în durere, voluptate pe care numai cei deprinși cu suferința acută și stăruitoare o pot resimți. Este o voluptate singulară în deziluzii, în pasiunea mistuitoare și mai ales în renunțarea „liniștită și deplină“. Un cunoscut, cu mai mulți ani de zile în urmă, mi-a arătat icoana vie a acestei atitudini. Silit de cerințele crunte ale unei boli ce l-a răpus, renunțase la tot ceea ce ne-am deprins a numi „bunurile vieței“. Nu-i rămăseseră decât placerea studiului. A trebuit să renunțe și la aceasta. Meditațiile îndelungi, pe fotoliuri de suferință, îi oboseau cugetul. Voia să doarmă, să uite de tot. Insomnia îi îndepărta ultimul refugiu. O umbră, fără preocupări, fără nici una din consolațiile ființelor viețuitoare, simțea lotuși voluptatea de a-și asculta anemicile-i simțuri că vibrează și i s-ar fi părut o lașitate să întrerupă de bunăvoie această vibrare „dureros de dulce“. În „Pensées“ surprindem strigătul acesta de tragică bucurie a unui muribund; ea este evanghelia sufletelor îndurerate. Prin ea învățăm să ne reîntoarcem înima către isvoarele curate ale credinței, suprema mîntuire. Nu o credință stearpă, mecanică, plină de formalism și de mărunțiuri, ci înălțarea domoală către lumi de curăție sufletească și de extaz. În carteau P. găsim — ca și în liniștea catedralelor — puncte de contact cu infinitul și „lăcarea veșnică“ a acestui infinit nu ne mai însășită, cînd auzim în preajma noastră glasul sfătuitorului sublim. Fără îndoială că trebuie sufletul într-un anumit fel cizelat ca să poți gusta accentele mărețe ale acestei cărți. Nu trebuie să o deschidem cum am deschide un roman oarecare, ca să ne distrăm o clipă-două în orice împrejurare a vieței și cu gînduri străine învălmășindu-ni-se în minte. Pentru asemenea celitori, carteaceasta își va ascunde frumusețile și dacă atunci cei care ar foileata-o ar exprima nedumerire, li s-ar puțea răspunde, parafrazind rîndurile dintr-o măiestră povestire: „în zădar căutați aceste frumuseți, dacă ele nu există în voi“. Lui P. i-a fost dat să trăiască el „durerea pe care lumea n'o mai simte“ și de aceea la tricentenarul său, acest neîntrecut poet trăește de viață pe care opera i-o tăinuiește și de viață pe care sufletele noastre i-o împrumuță. Omul acesta „a cărui inteligență s'a înălțat spre inimă“ din noaptea de extaz care l-a creat, e viu în noi prin toate înfățișările personalităței sale variate. În manuale de istorie literară se arată aspectele acestei personalități. Se vorbește în ele că în P. găsim un credincios, un bolnav, un geometru, un ascet și un apostol. În noi trăește credinciosul P. cu misticile lui extaze, îndrăgoșitul de D-zeu, cel care și întuise nădejdea vieței în religia curată. Trăește în noi bolnavul P., cel care din suferință și-a creat o nouă religie; cel care în agonie să a gîndit la noi oamenii și la creatorul nostru.

Logica sa sigură ne urmărește și ne deconvertează. Atâtă pasiune și totuși atâtă echilibru al gîndirei, chiar în aspectele ei de exagerare și mai ales atâtă finețe! Trăește în noi *ascetul* P., cel care a găsit voluptăți necunoscute de muritori în mortificarea trupului și în elevația inimiei. Cel care n'a fost „fatal legat de o mînă de pămînt“. Sfîntul care a reinviat felul de viață al părinților deșertului. Trăește în noi *apostolul* P., cel care din darul său a vrut să împărtășească și altora, căci aproapele său îl era frate și pentru el și-a jefuit existența. E al nostru în toată însășarea operei lui care nu mai e literatură, e o „bucată din inima lui ruptă“. Problemele care le discută sunt cele care ne obsedează, soluțiile sale sunt cele la care ne conduce gîndirea modernă. Viața lui e cel mai complex simbol al luptei pentru un ideal așa de înalt încît, vorba lui Eminescu, „se înalță tot mai sus, ca să nu-l poți ajunge“. Subiectul acesta pentru a-și elibera sufletul din cătușe strîmte, chinul de a te înălța spre culmi pe care oamenii comuni nu le zăresc și nici nu le bănuiesc în nici o operă n'au fost mai dureros evocate decât în susținele melodioase ale acestui muribund. Ce lecție minunată de educare și susținutul în existență acestui veșnic suferind! Ce reconfortător e să admirăm uneori din tumulturile și din proza vieței asemenea exemple de resemnare hotărâtă și supraomenească! Să înveți din opera aceasta că viața mai poate fi privită și sub alte însășiri decât cele care înseamnă satisfacerea simțurilor, saluție. Să știi măcar — urmându-ji de altfel calea pe care crezi că ești chemat să pășești — că se pot considera slăcerile traiului ca niște scule expuse în vitrine și să ai pururi pentru cele cuvîntul înțeleptului Socrate: „ce de lucruri de care n'am nevoie“! În juru-și să clocotească vulcanul patimilor, să exale miasme mocîrlă săracelor și nimic din ecoul sau din otrava lor să nu te alingă. Să reușești să liniști și deplin la tot ce știi și arunca în inimă ghimpile neliniștei. Să știi să te fericirea de a nu mai dori nimic. Să ai compătimire pentru cei labi, pentru victimele pasiunilor comune, pentru cei ce nu-și pot înținde poronile și nu cunosc cea mai înaltă virtute pămîntească: renunțarea. Să ai satisfacția că prin criza morală pe care o străbașă — criză debăuită de cei care te încunjoară — știi să mărești cantitatea de bine în omeneire, prin contribuția cinsită a sufletului tău. Să ai mulțumirea și pe cînd se înlanțue în tine uragane de prefacere morală, pe cînd rîi tragediei sufletești pretufindeni, poți totuși trece senin prin viață, să te trezești alarmă sufletelor veștede. Să să găsești, în sfîrșit, că rice clipă a trecătoarei tale existențe poate fi cizelată, aurită de astăzii miraculoase însușiri pe care îi le oferă grația și studiul.

Asemenea elemente de prefacere a ființei noastre interne se pot exprima din opera lui P., operă care în acest caz poate însemna pen-
u sufletele înțelegătoare ploae de stele“.

Durata ședinței: două ceasuri.

D-l Președinte, vestind moartea prozatorului *N. N. Beldiceanu*, rostește cîteva cuvînte ca să caracterizeze contribuția literară a acestuia. Flu al poetului N. Beldiceanu — o fire originală și un urmaș modest al lui Alecsandri, prin unele pasteluri ale sale, — N. N. Beldiceanu a scris cîteva volume de nuvele și schițe, în care tratează subiecte umile, fără orizonturi largi, și zugrăvește un mediu cu preocupări mărunte și sărace. Încercînd să meargă cu pietate pe urmele D-lui Sadoveanu, evocînd — cu mult mai pușine mijloace — o parte din lumea evocată de acesta, folosind, cu mult mai pușină artă, aceleași procedee, B. a fost totuși un cultivator serios și convins al scrisului.

D-ra profesoară M. Rarinceanu anunță moartea profesorului universitar *C. Demetrescu-Iași*. Vorbește de toată activitatea acestui lumanător al tineretului, care timp de o jumătate de secol a fost profesor și care a căutat, în legătură cu noile teorii pedagogice, să dea o nouă îndrumare învățămîntului nostru. Se arată contribuția adusă de priceperea și cultura acestui profesor la întocmirea regulamentelor școlare și mai ales talentul cu care și-a susținut în parlament convingerile sale în legătură cu reforma învățămîntului din 1898. — Ca profesor de Pedagogie la Universitatea din București, C. Demetrescu-Iași, printre aleasă cultură și cu o inteligență sclipitoare, a știut să facă din prelegerile sale cele mai plăcute și folositoare ore de curs. Se vorbește de talentul său de a predă o știință teoretică așa cum e Pedagogia, pe care o exemplifică în așa fel că minșile tinere urmăreau, prin schemele grafice ori exemplele vii, toate abstracțiunile. O expunere clară, concisă, plină de imagini poetice și exemple din viață încunjurătoare, făcea ca prelegerile odată auzite să adîncească pentru totdeauna în mintea celor ce ascultau figura simpatică a profesorului ce te învăluia într-o atmosferă simplă și superioară. — Străduința de a da, prin seminarii de aplicație, o îndrumare practică studiilor teoretice, îi caracterizează foală opera sa didactică și „laul pedagogic“ pe care dorea să-l insuflă fiecărui din elevii săi îl posedă într-o desăvîrșită măsură încît în mintea celor ce l-au cunoscut el era exemplul cel mai viu al convingerilor sale.

Trecînd la un alt profesor, dispărut cu cîteva luni mai înainte, D-ra R. vorbește de sufletul de poet al profesorului *Hildebrand Frollo*, care în orele de curs știa să însuflăjească textele vechilor autori latini. Înțețat cu o cultură clasică din cele mai alese, H. Frollo și-a manifestat preocupările sale literare într'un volum de poezii și printre o sumă de traduceri în versuri din poezii latini și italieni. Intreaga activitate și-o concentrase însă în jurul carierei sale de profesor, pe care o îmbrățișase cu toată dragoste. — Se vorbește de ultima să lucrare neterminată: o traducere din Analele lui Tacit, și se arată că viața sa simplă și închiinată unei munci frumoase a fost întreruptă de o boală ce l-a răpit prea de vreme. Pierderea unui suflet înțelegător al frumuseștilor clasice e cu atât mai simțită astăzi, cu cît H. Frollo trebuia să conducă și să aprindă încă în multe suflete tinere dragostea pentru cultura și poezia nonorului latin.

La urmă D-ra R. vorbește despre un scriitor străin, morți de curind: *Pierre Loti*.¹⁾ Amintește pe scurt cîteva date din viața lui Julien Viaud, cunoscut ca scriitor sub pseudonimul P. Loti — și arată care au fost imprejurările ce i-au deșteptat în suflet dorința de călătorii și fări deținute ce-l hotărăște pentru cariera de marină. Din viața sa pribegieă nu isvorit operele sale exotice: „Aziyadé”, „Le roman d'un spahi”, „M-me Chrysanthème” și altele. În toate găsim, pe lîngă note și impresii de călătorii, amintiri și mărturisiri intime ce ne fac cunoscute viața și locurile pe unde a trăit autorul. — Operele în care își desăvîrșește talentul să de povestitor sînt „Mon frère Yves” și „Pêcheur d'Islande”. Cu o viziune și viziune neîntrecută, face să trăiască în aceste romane cu o atragătoare simplă, toată Bretania cu obiceiurile și locurilor ei, cu prieliștile și întîmplările triste. Aceiași atmosferă duioasă și apăsătoare se desprinde și din romanul „Matelot” în care simțim aceiași soartă îtreagă ce copleșește pe toți eroii lui Pierre Loti. În romanul așa de cunoscut, „Les Desenchantées” ne descrie viața umilă și nenorocită a emeilor turce. — Închee cu caracterizarea pe scurt a întregii opere ce se desfășoară într'un cadru exotic. Caracter simple și duioase răsărită într-o povestire de dragoste cu sfîrșit trist, ce învăluie într-o atmosferă melancolică frumoasele descrierile de natură. În romanele sale, P. Loti înceide viața reală a amintirilor sale și o trăiește pe aceea a viurilor pline de poezie cu care și întregește viziunile depărtărilor sale de călătorii.

Bibliotecarul Societăței, elevul *Gurău Teodor*, din cl. VII, expune modul de funcționare a bibliotecei, indicînd volumele cumpărate și doate, numărul cetitorilor pe clase, etc.²⁾

Secretarul Societăței, elevul *Răduan Ioan* din cl. VIII, în darea sa de seamă, face un tablou de profesorii și membrii care au desvoltat direcții, care au cunoscut recenzii, dări de seamă, poezii alese, care au făcut comunicări, observații asupra lucrărilor, care au recitat versuri, în cursul lui încheiat.³⁾

D-I Președintele arată că ședința ultimă fiind o ședință festivă, a crezut că nu trebuie ocupată cu dări de seamă în legătură cu gospodăria Societăței: ele s-au făcut acum, afară de cea a Casierului, deoarece societățile nu sunt închiate, activitatea Societăței fiind în curs. Aceste societăți se vor arăta — după încheierea activității — comitetului Societăței care vor fi publicate, ca de obicei, și în Anuar³⁾). Vorbește, în scurt, despre cursul lucrărilor în acest an; găsește unele elemente de progres, deși supra tinerimei, prețuită în timpul din urmă, n'a suflat vînturi tocmai prielnice. În șapte luni s'a jînuit 26 de ședințe, bine alimentate de date lucrări. Din comitet citează în special numele casierului Teodor, care și în acest an a fost susținut Societăței, prin munca ce l-a costat uneori, fapt care nu a putut să facă să nu se vedea continua lui învoînță. Ceilalți membri, dacă uneori au dat mai puțin decât puteau, eori au dat mult și aceasta a adus echilibru de care mersul So-

cietăției avea nevoie. În cele ce urmează D-I Președintele arătând felul cum s'a organizat serbarea de duminecă 24 iunie, comunică o serie de măsuri în vederea reușitei ei și schizează deasemenea cuprinsul viitorului „Anuar”.

Eleva *Brătescu Ortansa* din clasa VII face o dare de seamă despre romanul „Maria Chapdelaine” de Louis Hémon, roman cu subiect din viața canadiană. Asupra autorului se cunosc puține date; născut în 1880 la Breslau, studiază dreptul și un curs de limbi orientale. Începe de timpuriu să scrie și în 1906 și 1908 are chiar două nuvele premiate. Hémon este însă o fire îndrăgostită de liniște și singurătate, de aceea îl atrage Canada, unde se simte foarte mulțumit și unde scrie și romanul său. Moare înțără tăiat de tren.

Din tot cuprinsul romanului se desprinde cunoașterea adâncă, din partea autorului, a vieții și a obiceiurilor canadiene.

Maria, fiica bătrâinului Samuel Chapdelaine, iubea pe François Paradis, un prieten din copilărie, care moare însă înzapezit în pădurile străvechi ale Canadei. Odată cu această veste se spulberă și singurul vis al Mariei. Cel ce-i adusește vestea îngrozitoare fusese Eutrope Gognon, înțără ce înține mult la Maria. Într-o seară, aceasta cunoște pe un înțără, Lorenzo Surprenant, care stătea în oraș și care cu povestirile lui, minună pe Maria. Nu peste mult ascultă Maria propunerea lui Lorenzo de a-i fi să fie și peste cîțiva vremi, cu sfioase cuvinte, îi ceru și Eutrope mîna.

Cîndurile o chinuiau acum pe Maria, care nu știa ce trebuie să aleagă. Ea alesese pe François, nu î-a fost dat însă să-l aibă. Acum o atrageau desigur mult mai mult strădele largi și inundate de lumină și toată viața de oraș pe care ar avea-o de lăsat la Lorenzo. Voci din cer însă nu o lăsă să ia un drum greșit și o sfătuiră cu multă tărie să ducă viața la fel cu cea dusă de mama ei, viață închinată numai familiei și pămîntului pe care îl iubise cu patimă. De aceea, sfios, răspunse și ea lui Eutrope că primește cererea sa.

Analizînd persoanele din romanul lui Hémon, vom vedea caractere, tipuri și fiecare va avea cîteva din trăsăturile Canadienilor; Maria este religioasă și foarte răbdătoare, tatăl și mama să, foarte iubitori de pămîntul lor și oameni ce păstrează cu sfîrșenie tradiția.

In ce privește forma, romanul este presărat cu numeroase provincialismele ce ne arată că Hémon era un bun cunoscător al dialectului canadian, apoi găsim numeroase descrieri măestrii introduse și care aduc mereu o notă nouă.

Subiectul, ales dintr-un domeniu puțin cunoscut cetitorilor, mărește mult interesul romanului.

Toate aceste calități au făcut ca romanul să fie așa de bine primit și din 1915 pînă acum să apară în 650 de ediții.

Durata ședinței: un ceas și jumătate.

1) Vezi partea a treia a acestui „Anuar”: *Situația generală a Societăței*.

2) Idem.

3) Idem.

Sedintă Nr. 26

24 iunie 1923

Ședința aceasta a însemnat pentru Societatea „Gr. Alexandrescu“ a mai măreafă și mai neuitată serbare din timpul întregii ei activități. Încununa în acea zi o muncă de un sfert de veac. Erau de față foști membri din prima ca și din multe serii trecute, foști președinți ai Societății, prieteni ai ei, eleve și elevi. Pentru această serbătoare, D-l G. Aleanian, avocat în București, fost membru al acestei alcătuiri școlărești și lual membru de onoare al ei, a donat o placă de marmoră, punind se sculpteze pe ea inscripția comemorativă ce i s-a trimes de către Societatea „Gr. Alexandrescu“. Placa s-a așezat pe păretele din dreapta sălei de intrare a Liceului și a fost inaugurată în această zi. La ora jum., după un „Te-um“ oficiat de Părintele I. Bontea, toși iștenii au trecut în sala de solemnități a liceului unde s-au făcut cuvântările ocazionale, în ordinea următoare: Domnii I. Rașcu, președinte Societăței, G. Mihail, avocat și fost membru al Societăței cel dintâi an de acela care a ei, Mihail Răcescu, profesor universitar și fost membru al Societăței, V. Hanescu, profesor la curești, fost președinte al ei, C. Popescu-Gruia, profesor la școală și membru de bară al Societăței, Făcăoarău, președinte Cercului studenților entuziaști multe din spusele vorbitorilor. A fost o ședință de înălțare a sufletului, căci toți cei de față alcătuiau parcă o familie, ale cărei preocupări erau îndreptate în aceleași direcții: cizelarea sufletului primelor, prin cultivarea Frumosului, a Binei și a Adevarului.

In seara aceleiași zile, la Teatrul Comunal din localitate, D-l profesor Densusianu a desvoltat, în folosul Societății noastre care-l invitase, conferință: „Între literatură și viață“. — Un public numeros a urmărit doar expunere, pe care D-l Densusianu a binevoit — la cererea noastră — să ne-o trimeată într'un amănuntit rezumat, pentru a fi publicată în „Anuar“.

SOCIETATEA LITERARĂ DR. ALEXANDRESCU A ELEVILOR DE CURS SUPERIOR DIN LICEUL UNIREA, DUPA IMPLINIREA UNU SFERT DE VEAC DE MUNCA, LUMINA SI AVANTIERE. PROFESOR ADUCE TUTUZOR CELOR CARE AU CONTRIBUIT LA PROPAGAREA INCREDINȚAREA CA FAOLĂ APRINSĂ ÎN 1858 ÎN LĂZĂTATĂ MAJORĂ PE PUTEA NICĂ FENIȚĂ ATENȚIE PURTĂTOR MEREDINTE PRIN SIRUL ANILOR
FOCSANI, IUNIE 1923

Sedintă Nr. 26

105

Cuvântarea D-lui profesor I. M. Rașcu, președintele Societății literare „Gr. Alexandrescu“.

De ani de zile șinem ochii fixați pe această clipă luminoasă pe care o trăim astăzi. Popasurile mai lungi sau mai scurte din viață își dau nu numai prilejuri de reculegere, ci și putință de a-și controla forțele de care dispui, de a-și da seama de rezpectuinea mersului tău de pînă atunci și brațele încarcate cu florile culese în treacăt de-a-lungul drumurilor aride își arată mai viu rezultatele silințelor tale. După repetate și scurte popasuri, iată-ne astăzi ajunși la o răscrucă largă. Cînd ai pornit pe căi întinse și spinoase, știi că la prilejuri ca cel de azi, soiind în locuri spre care de mult te îndreptai, ar putea să te aștepte cunoșcuți, să te întîmpine cu urări duioase de bun sosit, să-ți iasă înainte zîmbindu-ți. Îi prevedeam de mult. Ca și călătorii care, în goana veriginoasă a trenului, au de departe viziunea peroanelor de gări întesate de lume și noi presupuneam — nu mulțime de însi adunați întimplător — dar presupuneam unele suflete înțeleagătoare care să ne aștepte, întreținându-ne privirile vesele de întîlniri dorite și ne pătrundeam cu anticipație de înțelesul vorbelor calde pe care le vom auzi rostindu-se.

Și ce fericiti suntem astăzi, cînd găsim vibrînd în jurul nostru acest aer de serbătoare aleasă! Societatea noastră, cunoscînd ani de-a-rîndul aproape numai „zile lucrătoare“, se simte, în persoana membrilor și a conducerilor ei, adînc mișcată, cînd se vede astăzi încadrată de fast și cînd se vede chemată să contempleze o activitate, pe care ea a înfiripat-o zi cu zi, cu sforșari uneori grele, dar totdeauna cu dragoste de muncă și cu nădejde de mai bine. Răspîntia aceasta largă, în care ne întîlnim și cei sosiți mai de mult, veniți într-un împreunare noastră și cei acum ajunși la lîntă urmărită, este prilej de recunoaștere și de bucurie.

Prezența în mijlocul nostru a unor distinși invitați, ce s-au grăbit să răspundă binevoitorii chemării noastre, desăvîrșește atmosfera de serbătoare a acestei ședințe.

Dar ceea ce îmbălsămează pentru noi aerul festiv al zilei de azi, ceea ce în clipe de pronunțat opitimism nu am îndrăznit să-l prevedem, este faptul că un renomit învățat al nostru, D-l profesor universitar Ovid Densusianu, a binevoit să primească o desvoltă o conferință, în aceeași zi care încunună activitatea de un sfert de veac a Societății. Regretăm că împrejurările l-au oprit să asiste și la această ședință, dar nu putem să nu spunem cu acest prilej că Societatea „Gr. Alexandrescu“, mai ales în desfășurarea din urmă a activităței ei, îi datorește enorm.

Conducătorii acestei Societăți au învățat la școala D-sale: la școala activităței neconținute, la școala străduințelor nobile, a atitudinilor hotărîre, a trudei dezinteresate, a științei și a Artei senine, a perseverenței și a datoriei. Se mîndresc dacă au reușit să împrumute cît de puțin din aurul acestor strălucite însușiri și ar fi pe deplin răsplătiți știind că au putut sădi, măcar în puține din sufletele ce le educă, ceva din tezaurul pe care au fost fericiti să-l admire — ca pe niște înalte piscuri însorite și greu accesibile — în școala la care pioși au urmat.

Tot ce s'a putut face mai bun la această Societate, în ultimii ei de activitate, se daorește în mare măsură distinsului profesor care ne orează dându-ne concursul. Directivele sale, de însemnatatea cărora am pătruns cu toții, au fost aici cu credință aplicate — dragostea de literatură noastră și de cea franceză, dela D-sa am învățat să ne-o sădim și adînc în suflet; cultul poeșilor și al idealismului ce împărătie opera lor tot din acest isvor au pornit și ne-au arătat în viață aspecte ușă și înțelesuri luminoase.

Pentru toate aceste daruri alese, pe care D-l profesor Densusianu le-a oferit din belșug, pentru sacrificiul vremei sale prețioase, pentruitorul moral și material pe care ni-l dă și pentru faptul că D-stră, toți și sintele de față, aș răspuns chemării noastre, interesindu-vă de activitatea desfășurată de noi aici, ce pot însemna slabele noastre mulțumiri toate vorbele ce-am încercat să le spunem? E o recunoaștere care ar ea nevoie de alt mijloc de manifestare decât graiul adesea încolor. E lilelul ce palpită și care prin aceasta ar vrea să exprime totul.

Seara e obiceiul să recapitulezi ce ai făcut în cursul zilei. Deoarece înnoastră de muncă a fost lungă, sănătem nevoi și să ne ducem cu priile deocamdată mai aproape, în anul care se încheie. În cele 26 ședințe ale lui, s'a continuat planul de activitate schițat în anii de pă razboi; s'a urmărit actualitatea, anunțindu-se evenimentele mai importante din lumea literară, moartea scriitorilor români și străini și caracterizându-se pe scurt operele nou apărute. Stabilindu-se legături între scriitorilor streini, franceze în special, și românești, s'au scos evidență înrudiri instructive și geneze de scrieri. Anul acesta, în prima disertații, s'a urmărit să se dea în alt ciclu — ca acel despre era lui Gr. Alexandrescu din anul trecut — aspectul scrierilor clasice noștri, așa încât „Anuarul” al patrulea, cel jubilar — pe care nădăjim, cu toate enormele greutăți materiale, să-l putem tipări — să prede, alături de celelalte trei apărute pînă acum, un repertoriu al literaturii românești și franceze, destul de variat.

S'au comemorat date însemnante din istoria literaturii și scriitorii ceniți ca: Daudet, Gautier, Banville, Renan, Pascal. S'a continuat studiul producerilor literare ale unor scriitori puțnini și cultivându-se în special era poeșilor, nu am uitat un mare cîntăreț al neamului care se înnește într'o grădină înverzită, la marginea Focșanilor. La mormîntul Duiliu Zamfirescu, în ziua de 6 iunie, membrii Societăței au făcut un pelerinaj, în care s'a evocat opera celui dispărut.

Ducindu-ne mai departe în urmă privirile, la începutul activității de pă razboi a Societăței, care în această vreme a primit numele de „Gr. Alexandrescu”, la perioada acestor patru ani de muncă, împărtășită în care, mai bine de 100 de ședințe, am lucrat după puterile noastre, oferindu-ne în acțiune și în stăruință, — sănătatea și dator să semnalizez parțială de contribuție pe care colega mea, D-ra profesoară Rarină, a adus-o. În special în acest din urmă an D-sa n'a sănătatea ce întră în odihnă, muncind pentru Societatea a cărei secție de elevi o consemnată, expunind lucrări în ședințe, cînd încercările membrilor, dându-i, indemnuri și fiind totdeauna pildă, prin activitatea D-sale, tuturor

acelor care ne-au apreciat munca. Li mulțumesc pentru această colaborare dictată de cea mai înaltă dragoste de școală, pentru această prețioasă contribuție, care de multe ori a făcut cu puțină mersul mai departe al Societăței, slinjerit poate fără acest „aport” dezinteresat și frudnic și desigur că membrii Societăței își vor aminti întotdeauna de rîvnă pe care D-sa a sănătatea să depue, în anul jubilar al Societăței și în cei premergători lui, ca să le încununeze mintea cu florile cunoștințelor bogate.

Privirile acuma îmbrățișează un orizont mai larg și ajung la cel dintâi an de activitate a alcătuirei noastre școlărești, în 1898, cînd o seamă de dascăli ai liceului „Unirea”, în frunte cu D-l Prof. C. Moisil, — a cărui lipsă astăzi o regretăm sincer — s'au gîndit să înjghebeze această societate literară, care în mulți ani a dat roade utile și care — afară de unele pauze în activitatea ei, (cea mai îndelungă fiind acea din timpul răshoiului), — a ajuns astăzi la o vîrstă frumoasă, necunoscută, după cît știm, de nici o altă alcătuire similară școlărească.

Scriptele — împărățiate în mare parte de urgia răshoiului — vorbesc puțin de trecutul ei, dar din rîndurile trunchiate rămase se pot deschide, ca de pe pietre de altare, atîta dragoste de școală a profesorilor care au condus-o, atîta dorință sinceră de a fi folositorii elevilor și din partea foștilor membri atîta tinerețe de suflet, atîta entuziasm fertil și mai ales atîta grijă de a crește valoarea talantului dat lor în păstrare încît adesea mă pierd în această lume „de visări dulci și senine” și nu puțin îndemn mi-a dat la muncă emoția strecură în suflet de foile-tarea hîrtiilor galbene ce ascund o lume, pe care unii din cei de față au avut fericirea să o trăiască. Si mă simt și eu fericit că am avut norocul să prezidez această alcătuire școlărească în al 25-a an de viață a ei. Căci e o fericire să poți însări anii în minte, ca boabele de metanii, și să pipăi cu gîndul în cadrul fiecarui an rezultate armonice conturate. Aceste rezultate sunt mai concret exteriorizate în placa inaugurată astăzi, sunt simbolizate de marmura sculptată, pe care înțelegerea largă și dragostea pentru un trecut scump ale unui suflet ales au dăruit-o Societăței noastre. Mă mulțumim mișcării fostului conducător al Cercului studențesc putnean, D-lui avocat Alexian, membru de onoare al Societăței noastre. D-sale îi revin inițiativa, rîvna și activitatea în vederea înfăptuirei acestei idei. Si D-sa, prin darul ce ni l-a sănătatea, a adăugit zilei de azi o nouă haină de serbătoare, nu mai puțin strălucită și colorată decât celelalte.

Li mulțumim, pentru că ne-a dat prilejul să sfîrșim ziua de lucru începută, liniștit și solemn. Li mulțumim, pentru că ne-a dat puțină ca, după o îndelungată zi de muncă plină de rîvnă, după o zi cu cerul adesea acoperit de nori, după o zi cu ploi rodnice și cîteodată și cu sporadice zîmbete de soare, să ne găsim acum, pe înserate, cu sufletul împăcat și vrăjit parcă de farmecul cel-strecoară în fiecare cută a lui activitatea dătătoare de viață. Sănătatea ca acele ființe deprinse cu sforșari grele și lotuși înviorătoare, care — în cadre de podgorii odobeștene — după o zi de trudă și de alergături, se reunesc în pridvoare largi sau în bătrîne cerdacuri de patriarhale zidiri, și acolo, „sub paza stelelor” și a strelților ocrotitoare, privind înscrierea cei învățări ca o apă și ascultind glasurile domoale ale crîngurilor și ale rodnicelor întinderi, povestesc

voci scăzute impresii de peste zi. În ei pătrunde răcoarea serei și se înflorăți de lâna simplă a vieței, ce le apasă pe umeri, căci *atunci* pot surprinde mai lesne — în acele clipe, cînd munca desfășurată fiecare vibrează înădușit în ei, ca sgomotul surd al mărei în scoicile ore.

Îi mulțumim, pentru că — dîndu-ne ocazia să ascultăm asemenea mulțumiri ne-a oferit clipe de serbătoare a înimei și a gîndului.

Donatorul de azi — a cărui faptă ne opresc de a o mai aprecia, pentru nu-i răni și mai mult modestia — și-a adus aminte de vremea „cînd în Academii” și a arătat, prin gestul său, că nu toată lumea poate considera școlile ca niște „galere albe” în care și-a iștovit finerele. Rîndurile ce le primesc dela unii din foștii mei școlari, cetesc reținut viu pentru vremurile senine cînd se găseau pe băncile acestea, nu alîi de reci pentru ei; dela unii din foștii membri ai Societăței măscrisori în care cetesc numai amintiri plăcute în legătură cu toți lor activitate aici; — am auzit adesea membri mai vechi vorbind aceeași emoție despre munca închisă între părejii alcătuirei școlăi sărbătorită astăzi.

A fost desigur *ceva* care a corespuns cerințelor unor suflete tinere; și necesități ce trebuiau împlinite și cîtă mulțumire trebuie să aibă însă cel care a dat prilej acestor elevi să poarte, cu ei pretutindeni suflete icoana unor vremi de reculegere senină, cînd „lumea cea dulă pentru ei avea ființă”. Placa de azi arată, mai mult ca orice vorbe, goslea de trecutul acestei Societăți, din partea celor care au poposit, mai mult, dragostea de destinele ei, de urmași. — „Grijă aceasta a-și legă viața de un lucru care va rămînea, spune Vlahușă, la care vor uita urmașii cu drag, această duioasă întindere de brațe a celui care se duce spre cei ce o să vie este semnul unei simțiri alese și unei bunătăți largi, înălățioare”. Este aceeași goană a țorțelor despre ce să vorbit de atîtea ori — făclă ce frece din mînă în mînă, fără să se îngă, sau o mireazmă de grădini înflorite, ce ne alinge duios ființele trecînd alîii și pierzîndu-se undeva în viitor. — E o revenire pașnică la matcă: zbuciumul vieței ne amintim că într'un colț de provincie, departe, băncile scrijilate pe care ne-am sprijinit odată coatele — și imaginea triste după dînsele alte serii de imagini, care toate apar scăldate soare.

O bucată de marmoră, în fond, nu spune nimic. Dar o bucată de marmură așezată cu un anumit gînd, într'un anumit loc, cu anumite cuvinte tulite de suflet, poate fi mai elocventă decît un glas omenesc. Ea conținează — ca o lentină, razele soarelui — aspirațiile, silințele unei generări, idealurile ei. Școala aceasta de idealism, ale cărei cursuri seriile de viață le-au urmat ani de zile, dorul de mai bine, neglijarea laturei practice, imediate a oricărei preocupări, sunt simbolizate de placă de marmură, fixată în amintirea silințelor comune ale multor elevi, timp de un an de veac. Ea reprezintă avînt, incredere și tinerețe; ea reprezintă credință, dar simbolizează mai ales, prin masivitatea și făria ei, conștiință și perseverare. Trebuie să ne educăm sufletul ca să știm să ascultăm glasul pietrelor. După cum lespezile din biserici bătrîne, cele de morminte și chiar cele de pe caldarîmul drumurilor au graiul lor,

tot astfel lespezile comemorative, aceste troițe sculptate și fixate la răspîntii largi, ca acele la care azi am ajuns, său să vorbească celui care le ascultă cu înțelegere. Din literile lor vor picura pe creștetele celor ce vor trece pioși pe sub ele ploae de amintiri și de indemnuri.

Veniți din cînd în cînd să priviți această placă, voi școlari adunați aici, dar mai cu seamă voi, cei ce veți părăsi în curînd băncile școalei. Veți simți în viață uneori nevoia de a lua contact cu trecutul acesta cristalizat în marmură. Ca și cei care vin pioși, în mîni cu flori proaspete, lîngă piatra columbariilor — lespezi de marmoră fixate în zidurile ce încunjură crematoriile, lespezi ce arată un nume, în față căruia astîrnă, credincioasă, o candelă — veniți și voi să aprindeți aici din cînd în cînd candela credințelor renăscute, a dorului de muncă, a dragostei de ideal. E nevoie desigur, cîteodată, de o refacere sufletească și de indemnuri reconfortante pentru sufletele care uneori pot șovăi. Privind în reculegere piatra, veți retrăi clipele de azi și cele trecute. Veți evoca în minte șirul lung de ședințe modeste și monotone poate uneori, discuțiile în care ați pus tot avîntul și cunoștințele voastre, figurile camarazilor, cărțile pe care le-ați folosit, băncile pe care ați stat. Si vă veți da seamă că nu poate fi parte mai rodnică și mai luminoasă în viață voastră decît aceea încchinată muncei sănătoase. Vă veți aminti de cele învățate — vă veți aminti că „neacivilitatea înseamnă moarte”, că odihna prelungă înseamnă vegetare, vă veți aminti poate vorbele, citate aici nu de mult, pe care jansenistul Arnauld le spunea camaradului său Nicole, cînd acesta, după o luptă încordată cu adversarii, mărturisea șovălnic că e obosit și că ar vrea să se odihnească: „Vei avea eternitatea întreagă pentru a te odihni”. Venind aici, veți întrezări mai limpede care trebuie să vă fie drumul mai departe; vă veți da seama că în jurul vostru nasc zilnic alîteia necesități ce reclamă lumina cunoștințelor voastre; vă veți da seama că este încă enorm de muncit; sănătatea terenuri nedeselenite. Vă veți aminti vorbele — și astăzi de actualitate — ale lui Michelet, citate de I. Ghica: „Fericîți sănăți voi, finierilor Români; în fața voastră totul e de făcut — fiecare din voi se poate distinge și chiar ilustra prin fapte mărele”. Vă veți aminti de expansiile de idealism ce le-ați cules de pe piece pagină a operelor poetice studiate aici — de strigătul clocoșitor de dorință al lui Th. de Banville:

Plus haut! Plus loin! De l'air! Du bleu!
Des ailes, des ailes, des ailes!

Vă veți aminti că văți deprins să apreciați nu numai realitatea faptelor, ci și visul — prea disprețuit uneori de oamenii practici; că ați găsit în cărțile celeste aici indemnuri pentru pătrunderea și în lumea fanfraziei și că de aceea operele poeșilor, ale marilor visători, v'au atrăs mereu prin magia lor, deoarece ele punea surdină pe struna vieței ce răsună adesea prea strident. Vă veți aminti vorbele pe care D-1 Ovid Denysianu le spune într'o carte a sa, analizată într'una din ședințele noastre: „Cîteva versuri în care cineva lasă să vorbească visurile lui cele mai frumoase sunt o sugestie pentru întrezărirea unei lumi superioare, sunt o binefacere, un glas de lumină coborât în negurile, în pustiurile atîtor

pe care ni-i dat să le trăim.... Vișul e ca nebuloasele ce se prefac stele. Din ele răsar lumini în drumurile noastre, el dă putere, străluș faptelor — fără el viața ar fi lipsită de cea mai frumoasă podoabă". Atunci veți rememora clipele din trecut, cînd unele versuri frumoase au în sufletele voastre mai puternic decît goarnele ce trezesc energii urmî și înseamnă chemare la luptă. Si vă veți da seama atunci că le aceste binefaceri, toate aceste miraculoase balsamuri pentru suflet din isvorul curat al Artei și al Științei, pe care ne-am deprins să cultivăm aici. Vă veți da seama că nu sînt plăceri mai mari în viață îi acelea ce vin din sforșările zilnice și iscoditoare de a cerceta, de unoaște. Veți recita în gînd versurile pe care D-l Ov. Densusianu le e, într'o poemă a sa, despre aceste binefăcătoare preocupări:

*Să cucerești o parte din ce-ascunde
Nemărginită fară unde sătăpînește,
Ca un tiran al vremilor, Necunoscutul,
Să vezi cum fiecare ceas își limpezește
Înluncimile ce sufletul acoper,
Ce serbătoare poate fi mai sfîntă,
Ce cîntece de slavă pot flacări să aprindă
Mai nalte, mai uriașe
In inima trudită ?*

Și atunci, recunoscători, cu gîndurile îngenunchiate în fața tabliei înțioare a tuturor sentimentelor ce vă vor înfiora, veți rosti cuvintele lui ăși poet:

*Voi care mi-ați adus în suflet Pacea,
Voi care m'ați făcut să nu știu ce-i urîtuł,
Voi dela care am primit puterea
Să 'nafă castelul meu lîngă ruine,
Cuvinte-ale Științei și-ale Artei
Fîji binecuvîntate — ca și psalmii
Ce mîngâiau pribegii prin pustiuri.*

Iată că indemnuri poate rosti o placă de marmoră.

Dar dacă, înîmplător, vînturi rele — cum au bătui nu de mult asuprimerimei noastre — vor continua să mai susle pe înținderile ce veți bate, dacă vă vor ispiti glasuri străine de cele ascultate pînă azi, dacă crede că drumul vostru e altul decît cel arătat aici, nu mai veniți îndată să revedeți această placă. Prezența ei va fi pentru voi o mustă — literale inscripției ei, suliți de foc ce vă vor sfredeli durerosurile. Lăsați-o mai bine prăfuită și uitală — aveți grija să n'o zăriți în treacăt, căci vederea ei, pentru cei care vor mai păstra în fundul ei lor ceva din lumina de altădată, va fi chinuitoare și fără milă. Mai să faceți ca vechii Greci, din perioada de decadență a ţărei lor, sări oratori cereau ca tribuna de unde vorbeau și care se găsea pe

un promontoriu, să fie coborîtă, să nu se mai vadă de acolo marea înținsă, marea amintișoare a vechilor victorii navale, marea care-i privea ca o împlacabilă muștrare, pentru nepuțință și pentru păcatele lor.

Incheind, încredințez D-lui Director al Liceului darul frumos ce l-am primit azi și îl rugăm să facă a se păstra pentru viitorime simbolul unei munci modeste și stăruitoare.

Acestea am avut de spus elevilor mei, la capătul activităței de douăzeci și cinci de ani a unei alcătuiri școlărești, la sfîrșitul activităței mele și a lor de patru ani, în ziua în care îmi iau rămas bun dela membrii acestei Societăți. Am dorit să le conduc pașii pînă la această largă răspîntie; dacă așî continua — deoarece îmi place totdeauna să duc lucrurile la un sfîrșit — simt că ar trebui să continui încă douăzeci și cinci de ani. Si — nu-i aşa? — ar fi prea mult pentru o viață de om adeseori scurta, cînd în cale îi se ivesc drumuri tot atât de folositoare, pe care de asemenea te simți chemat să păsești. Nu plec spunînd ca Nicole că așî vrea să mă odihnesc. Dela călăuzele mele sufletești am învățat de mult că numai veșnicia își este rezervată pentru odihnă. Căile pe care voi păsi cer muncă și mai încordată decît aceasta. Dar pe orice drumuri mă voi găsi, nu voi ulta niciodată Societatea pe care am condus-o patru ani și căreia i-am închinat toată puterea mea de muncă și toată dragostea mea.

Cuovîntarea D-lui avocat G. Miciora.

Chemat de D-vs., să spun un cuvînt privitor la începuturile acestei Societăți, mă văd acum douăzeci și cinci de ani, prins de profesor cu lecția nepregătită. Închid ochii și purtă de aducerii aminte, iată-mă școlarul din cl. V de liceu. Într-o zi profesorul nostru de Limba română — D-l Moisil — ne împărtășește o dorință a sa: să înființăm o Societate literară a elevilor din cursul superior al acestui liceu. Fără îndoială, a fost faptul cel mai de seamă din viața noastră de școlari. În afară de migăleala lecțiilor de fiecare zi, aveam acum grija de a pregăti ceva pentru Societatea noastră literară; o nouă dorință ne stăpînea, dorință de-a ajunge un literat, un povestitor ascultat, un poet frumos inspirat, un critic de preț. Si dacă de bună seamă nu am ajuns nimic din aceea ce visam atunci, totuși Societatea ce am înșăptuit a fost pentru noi un indemn spre îndeletniciri alese, a fost un indemn să întrebuințăm timpul liber mai cu folos decît cu sburdălnicile și strengăriile firești vîrstei noastre; și a mai fost încă și un mijloc de înălțare sufletească, de așintire a minței spre frumos. Si acum mai înțeleg că Societatea noastră a fost pentru noi școală în care ne-am pătruns de respectul datorit profesorilor, școală îndatoririlor de conșcolari.

Stau la această tribună și parcă îmi trec pe dinainte dascălii mei de odinioară: dascălul de filozofie, de matematici, de istorie, de științe și am și acum în suflet dorința de a-i asculta și de a-i înțelege. Școala pe de o parte, Societatea literară pe de alta, au pregătit generația mea,

ridicat-o sufletește și am mulțumirea să spun că nici unul din noi nu dat greș.

Sunt fericit să iau parte la jubileul de douăzeci și cinci ani dela înființarea acestei Societăți și dacă ea a putut să trăiască astăzi, să aibă o bibliotecă frumoasă și să izbutească să scoată un Anuar așa de atrăgător, toată lauda și toată cinstea se cuvine conducătorilor ei.

Vouă școlari, membri ai Societăței, mă adresez. — Nu uitați mine, și veți părăsi școala, că aici ați găsit indemnul spre muncă și ideal. Voi școala și Societatea voastră și peste alii douăzeci și cinci de ani și sunți și voi, ca și mine acum, aceiași emoție și veți fi copleșiți de duioșia amintirilor legate de școală și de Societate. — Păstrați tot respectul pentru profesori, căci al lor este meritul pregătirii pentru viață istorică de mine.

Urez Societăței prosperitatea ce se cuvine unei așa de frumoase istorii de cultură.

Cuvântarea D-lui profesor Mihail Rarincescu.

Domnișoarelor și Domnilor membri ai Societăței literare

„Gr. Alexandrescu“.

Luând parte la ședința de azi a Societăței Dy., gîndul meu se înaplă, fără voia mea, înapoi cu cincisprezece ani, la vremea cînd, școala și Dy., pe aceleași bănci și membru al aceleași Societăți literare, dinam tot prisosul de timp de care dispuneam bunului mers al ei.

Desfășurarea acestei ședințe face să se perinde înaintea ochilor toată seria de ședințe la care am participat și conlucrat, la început calitate de simplu membru al ei, mai tîrziu în calitate de vice-președinte al comitetului de direcție, la munca desfășurată de noi și mai ales entuziasmul cu care lucram, atât la ridicarea căt mai sus a nivelului școlar al ședințelor căt și la propășirea Societăței din punct de vedere material.

Participind la această ședință, revăd înaintea ochilor mei sala de înțe în care ne întruneam, o sală obișnuită de clasă, cu tribuna rovinată și cu înfrîngul ei arsenal de instrumente muzicale; revăd sala mică a bibliotecii, cu rafturile ei pline de cărți, în care, asemenea celor albine, depuneam tot prisosul economiilor noastre; revăd întră simpatică a fostului nostru președinte, gata să susțină și să reațe orice inițiativă, oricît de îndrăzneață a noastră, dar mai ales recunosc acea atmosferă de strînsă colegialitate, de cald entuziasm și, pe de altă parte, de căt mai înaltă și mai variată intelectualitate.

Căci, Domnișoarelor și Domnilor elevi, înaintașii Dy. de acum cincisprezece ani nu erau prea numeroși. Ei erau chiar mult mai puțini numărători decît sănăti Dy. Cu toate acestea, disertațiunile lor literare sau școlare, încercările lor de creație proprie, producționile lor artistice și mai ales discuțiunile contradictorii, ce se improvizau totdeauna, au toate domeniile de gîndire, relevînd în fiecare ședință calități

nebănuite din acelea ce formează podoaba de calități a rasei noastre.

Nu voi uita niciodată ședințe memorabile, consacrate exclusiv cînd unui poet național, cînd unei chestiuni sociale, cînd unei chestiuni de ordin istoric, și cînd concentrarea și cumpăñirea, indispensabile oricărui studiu serios, se înfrățau armonios cu entuziasmul tinereței, creind acea atmosferă de înaltă și adevarată satisfacție sufletească, pe care e destul să o fi trăit o singură clipă pentru a nu o mai putea uita viață întreagă.

Nu voi putea uita de asemenea ședință memorabilă pentru noi, care am luat parte la ea, ședința dela 24 ianuar 1909, cînd Societatea noastră literară a serbătorit cu un fast deosebit împlinirea a o jumătate de veac dela data înfăptuirei unirei Principatelor române. — Parcă aud și acum cuvintele profetice, ce mi-au rămas înțipărite în minte, cu care fostul meu coleg și prieten, Alexandru Constantinescu, azi închetat din viață, își încheia, în mijlocul aplauzelor unanim și al entuziasmului general, cuvântarea sa ocazională, spusind: „Să avem răbdare. Încrezători în forțele noastre și cu ochii îndreptați către sora noastră mare și nobilă, Franța, să așeptăm în liniște momentul cel mare care nu va putea să nu vină.“

Nu voi putea uita în fine niciodată o altă ședință ce-a rămas memorabilă, consacrată unei alte comemorări mai puțin însemnată, fiindcă nu mai era o comemorare a neamului, o comemorare însă tot așa de scumpă pentru noi, pentru că era a noastră, a Societăței noastre. — Mă gîndesc la ședința din mai sau iunie 1909, prin care comitetul Societăței literare a serbătorit în mod deosebit împlinirea a zece ani dela data înființării sale.

Cît entuziasm și atunci și cîte speranțe s'au mai exprimat și cu acea ocazie!

De atunci au trecut cincisprezece ani.

Destul de puțin pentru a mi se părea că a fost eri, dar destul de mult pentru ca Societatea să fi avut tot timpul necesar pentru a realiza progrese însemnate.

Imprejurarea că locuiesc în alt oraș, ocupăriile grele și numeroase ce-mi iau tot timpul, m'au împiedicat să păstrez cu Societatea literară, de care după cum v'am arătat mă leagă amintirea celor mai frumoase clipe ale vieții mele de școlar, contactul apropiat pe care aș fi vrut să-l păstrez chiar după ce am absolvit liceul.

Am urmărit însă continuu această activitate.

Am urmărit-o mai de aproape atîț timp că mi-am făcut studiile universitare în țară. — Am urmărit-o și de departe, pe cînd studiam în străinătate, cînd continuam să primesc regulat publicațiile ei periodice. — Dar mai ales am urmărit această activitate în ultimii trei ani cînd, grație Anuarului publicat de D-stră, am putut avea oglinda fidelă a muncei D-stră din ce în ce mai prosperă.

Și vă mărturisesc că rezultatele constatate prin această continuă urmărire a activităței D-stră și mai cu seamă cele obținute sub privilegia regală, în același timp energetică și discretă, a președintelui D-stră de azi, au întrecut cu mult toate speranțele puse de noi, înaintașii D-stră, acum cincisprezece ani, în viitorul acestei organizații școlarești.

Constatând aceste rezultate și în numele unei generații care după cum vă spuneam și-a dat, din toată inima, pot afirma chiar cu entuziasm,

tot tributul ei de muncă pentru prosperarea acestei Societăți, am deosebită plăcere și satisfacție de a exprima atât D-stră cît și președintelui D-stră toată recunoștința noastră, pentru modul în care ați știut să fructificați și să adăogiți modestul patrimoniu ce vi s-a încredințat de către cei ce v'au precedat, recunoștință întovărășită de cea mai deplină încredere, că opera începută de înaintașii D-stră și continuată de D-stră va fi urmărilă mai departe, în aşa chip încât Societatea noastră, căci este a noastră a tuturor, să poată înregistra, cu ocaziunea aniversărilor ei viitoare, rezultate din ce în ce mai frumoase.

Cuvântarea D-lui profesor V. V. Haneș.

Amințirile mele nu sunt prea vechi. Ele privesc timpul de acum săpte ani, cînd am avut îmbucurătorul prilej să conduc, la Societatea literară ce se serbătorescă astăzi, munca școlarilor meu de cursul superior. Principiile ce m'au călăuzit le-am arătat în revista „Propășirea“, ce continua activitatea unei reviste mai vechi, a aceleiași Societăți. Am înțeles atunci, cum cred și astăzi, că paralel cu munca reglementară a școalei oficiale, activitatea liberă desfășurată în orele dinafară de clasă e menită să desvolte spiritul de inițiativă și să înlesnească sufletelor să-și exprime originalitatea, în toată plinătatea lor. Pornind dela o adîncă convingere că în sufletul școlărimei noastre se găsesc nesfîrșite isvoare de energie, am putut lucra cu tragere de inimă, fără să-mi fie lipsite clipele de satisfacții sufletești, pe care foarte rare ori le găsești în alte mediuri sociale.

Se cuvîne însă să recunosc că tot ce s'a pulut înfăptui în anii 1914—1916 în acest oraș, ca activitate extrașcolară, n'ar fi putut dăinui, dacă ar fi lipsit atmosfera sufletească creației în jurul școalei, de evenimentele de cultură, care erau înșîși profesorii acestui liceu.

Unii cu munca activă, alții cu experiență și inima lor caldă, am putut laolaltă asigura numeroase inițiative, care, manifestându-se, au dat oadă netăgăduite.

Din atmosfera acestui liceu a pornit ideia *Cursurilor de universitate liberă*, făcute de oameni de specialitate; de aici, *Ateneul Popular*, care întrunit într'un singur gînd elita intelectuală a orașului; de aici s'a alimentat cu puteri de viață *Biblioteca Publică*, cu atrăgătoarele și neruperibile sale conferențe. Profesorii, printr'un contact mai intim cu neretul generos al orașului, au făcut Societăți artistice, ca *Lira Putnei*, și realizat o frumoasă activitate intelectuală, prin festivalurile din Sala Cetățului Comunal, au dat la iveau publicații periodice, ca ziarul *Năunea*, luptând pentru o bună orientare a opiniei publice în preajma războiului, au sprijinit toate inițiativile nobile, participînd, într-un sens sau altul, la ele.

Munca stăruitoare, de 25 de ani, desfășurată în jurul Societăței literare a elevilor, întrece însă, prin persistență și roadele ei, orice altă manifestare culturală a acestui oraș. De aceea venim astăzi cu toții, să închinăm în fața acestui trecut pios și să îmbărbătăm pe aceia, care în menirea să ducă mai departe opera ei de propășire și de avînt.

După un pătrar de veac, norocul a făcut ca Societatea să aibă în fruntea ei nu numai un continuator al bunelor tradiții — adevarata chezașie a unei bune îndrumări viitoare — ci și un creator, în persoana D-lui profesor Rașcu. Suflet integră, fire de artist, înzestrat cu o putere sufletească superioară, închinându-și întreaga muncă meseriei, căreia s'a dedicat, profesorul Rașcu a adus cea mai largă parte de contribuție la dezvoltarea acestei Societăți. Munca sa neînfrîntă trebuie sprijinită fără rezerve, ca fiind singura ce duce la dezvoltarea integrală a sufletului școlarilor noștri, potrivit cu noua misiune ce le va fi încredințată.

Nu se poate întări că munca și contribuția actualului îndrumător au găsit un punct de reazem și în faptul că predecesorii săi au predicated aceleasi credințe literare, ca fiind produsul aceleiași școli literare, crescute în același spirit și luptând pentru același ideal. Profesorii de limba română, ce-au precedat la catedră pe D-l Rașcu, au fost ieșî din școală recunoscută a marelui profesor, savantul-poet Ovid Densusianu, a cărui luptă de aproape douăzeci de ani în domeniul romanistic și al poeziei, dă o nouă îndrumare, un nou aspect spiritului nostru intelectual.

Inchinându-ne cu pietate față de înaintașii noștri, din truda căror ne-am inspirat adesea în munca noastră, biziindu-ne pe puterea de viață ce slăpînește sufletele tinerelor vîrstare — rupile în cea mai largă parte din pătuța de jos a poporului, — să îndrepătam pașii către un viitor mai frumos, pe care să lindem a-l aurii cu razele geniului creator al neamului nostru.

Cuvântarea D-lui profesor C. Popescu-Gruia.

Onorată Adunare,

Ziua pe care o serbătoriți azi elevi, părinți și profesori nu este numai aniversarea unui pătrar de veac de existență a Societății literare „Gr. Alexandrescu“ din Focșani. Dacă ar fi fost numai atât, nu veneam noi, oaspeții D-stră-din diferite unghiiuri ale țărei, să asistăm la o serbare obișnuită, ascultînd sau făcînd discursuri de preamarire pentru membrii și conducerătorii de comitete.

Activitatea aceasta, începută acum 25 ani și continuată pînă acum, chiar cînd actualmente este condusă de un profesor de elită, cum e președintele acestei Societăți, ne-ar fi lăsat reci, dacă în vremurile noastre n'ar fi fost simbol de chemare și lumina unui drum, spre care orice cărturar, fie el mare ori mic, dacă este patriot, trebuie să îndrumzeze generațiile tinere.

In adevăr, în împrejurările actuale, cînd viitoarea unui curent ne-norocit ne înrăstește într'un materialism fără scrupul și fără limită, azi cînd povara traiului ne ucide în germene gîndul celor mai frumoase inițiative, sănsem îspiti și să călcăm în picioare, însingerînd, idealurile care au făcut tăria și faima peste veacuri a acelor popoare, care le-au zămislit și le-au luat ca semne de ajuns la capetele unor căi, pe care se merge numai cu sacriști.

Energia morală ca și energia fizică urmează în mod natural linia cea mai ușoară pantă și de cea mai mică rezistență. Dacă un curent electric, al cărui debit curge pe un singur drum, ar fi nevoie ca la un moment dat să se separe pe două fire deosebite și de grosime diferite, se va constata că va fi mai mare intensitatea electrică pe firul din mijloc, a cărui rezistență este mai mică. Își toluși, numai în firele subțiri poate obține incandescența ca să izvorască lumină.

Acum se pare că și energia poporului nostru își caută drumul de la mai ușoară rezistență și lozinca pe care o urmează nu numai că este străină de avinturi mari și generoase, dar și ucigașoare pentru un popor tânăr care n'a conturat, încă, toate însușirile lui etnice, din care facă izvor de lumină pentru el și pentru alții. Această lozincă spre de se îndreaptă, ca fiind mai ușoară și mai comodă, pare a fi: „Bani îar bani”; ca și cînd s'ar sfîrși mîne lumea și nu ne mai rămîne nici preocupare înaltă și nici o datorie curată și sfîntă, pe care s'o lăsăm patrimoniu de mărit generațiilor care ne urmează.

Scopul acesta care se pare că vrea să ne stăpînească spiritele ca simbol de credință al vremei, nu e decît un simptom puternic de cadență, care ne umilește și ne desonorează dacă, în erarhia ideală, pe el îl punem cel dintâi.

Din acest scop nici nu putem face singurele icoane la care să ne chinăm și nici nu putem ciopli pietrele fundamentale pe care să se alcătue fănică România Nouă. Acei care cu sfîrșitarea trupului lor au ezat-o în hotarele ei firești ne amintesc la fiecare pas că pe umerii ștri și în seama noastră au lăsat, în timp de pace, sarcina nobilă de o înălțări prin cultură, ca să o facem factor de civilizație și leagăn ideilor umanitare.

Și acum se înțelege dela sine dece am venit aici ca oaspeți ai stră. Pentru că nu e vorba de o Societate care să împărtă dividende, e vorba de una culturală de care țara e înșefată, cum înșefat este rbul de apa limpede a isvorului de munte.

Noi am înțeles că panta pe care se îndrumează inconștient marea, robitoarea majoritate a populației românești este greșită. Cărțurari și mici trebuie să facem din activitatea noastră un apostolat și din teatră un anvon de predică, dela care lumina sufletului să intunece sclavia aurului care pune pe avinturile mari incuetoarele grele ale morției. Orthagena n'a murit din lipsă de aur, ci din lipsă de suflete, iar aurul omel era cochilia din care dispăruse viața și virtutea legionarului și care a sfârșit-o în picioare caii șefilor barbari, ca pe un putregai de prej. Ne aducem aminte ce era societatea romană la sfîrșitul Isteniei sale. De o parte plebea, care cersea pînă și distracții; iar de către conducătorii, cei cu aur mult și cu inimi putrede, fără înțeles și viață în ospețe nesfîrșite și de o imagine bolnavicioasă. Nu au florile exotice, mîncările alese, slavele frumoase, nerușinarea desigură. Așa de mare era desgustul că acel personaj istoric numit Ironius și supranumit „Arbiter elegantiarum”, la unul din aceste ospețe a făiat arterele, să sfîrșească mai iute viața desgustătoare, pe care apăsa de moarte sajul plăcerilor materiale.

Atunci, în această prăbușire morală s'a auzit glasul profetic pe ma-

lurile lacului Genezaret: „Fericîți cei săraci că aceia vor moșteni pămîntul”.

Într-adevăr scopul vieței nu e nici în strălucirea vestimentelor, nici în ospețe, în fanfaronada și fama ușoară a bogăției, nici în mijloacele de locomoție pe care le întrebunțezi. Ci stă în cît bine am săvîrșit prin fapte și în cîtă lumină am revărsat din sufletul nostru în care am concentrat raze de lumină.

Comorile pămîntului sunt praf în pragul morței, pe cîtă vreme comorile de spirit sunt singura și adevărată lîntă a vieței. Ele se împreună în concert armonic cu razele, cu frumusețea noptilor de vară și cu sclăpirea fulgerului care brăzdează întunericul, ca să ne dea măcar siguranță unui pas în besna care ne încunjă de prelulindeni.

Unicul scop al vieței, profitabil neamului și omenirei, e să lucrăm la înobilarea și perfecționarea sufletului, cum lucrează artistul înfrigerat de un ideal la statuia sa, care răsare de sub degetele lui inspirate, plină de armonie și de frumusețe.

Cu asemenea suflete, un neam va lumina peste veacuri, că toate forțele cîte stau somnolente în ființa lui etnică, odată aduse la maturitate și înfăptuire, vor fi fășia de lumină spre care se vor întoarce și alții ca spre un punct de orientare, ca să-și clădească năzuințele lor de existență.

Și cînd văd tinerii din această Societate, eu care cunosc cadrul de muncă și zelul lor, sub îndrumarea sănătoasă a conducătorilor lor, nu putem face altceva, în această zi de serbătoare și de curată amintire pentru ei în viitor, decît să vin aci împreună cu D-stră și în mijlocul lor să ne întărim nădejdea alinătoare de dureri, care ne dă dovdă că în generația de după noi vor fi mai mulți doritori de bine, de frumos și de adevăr.

Ei vor pune pe fruntea României noastre, alături de coroana de glorie de pe cîmpul de luptă, perlele culturale, culese din adîncul sufletului românesc așa de frumos înzestrat, ca și pămîntul pe care Dumnezeu îl-a ales ca leagăn neclălit de aşezare.

Cuvîntarea D-lui student I. Făcăoară.

Onorat Auditor,

Să-mi îngăduiți, vă rog, să spun numai cîteva cuvinte în numele studenților din Putna.

Sunt o mare bucurie să iau parte la această serbătoare, în locașul unde am primit lumina.

In numele acelora care au fost membrii Societăței mai eri, rog pe D-nii profesori, care au fost conducătorii Societăței literare în cursul acestor 25 de ani de existență, să primească salutul nostru împreună cu admirarea și recunoștința noastră.

Încă de pe cînd eram în clasa I nu lipseam dela aceste ședințe și nu voi putea uita cu cîtă bucurie și nerăbdare așteptam sfîrșitul săptămînei, cînd Societatea își ținea întrunirea.

Pe atunci ca și acum, numai cei din cursul superior puteau fi mem-

ori ai Societăței. De aceea mă strecoram neobservat și timpul de o oră sau două mi se părea prea scurt, mai ales cînd în sală era multă dispozitie pricinuită de entuziasmul vre-uui elev din clasa V sau a VI-a. Uneori entuziasmul întrecea măsura, dar e de preferat prea mult entuziasm decît de loc.

Subiectele variate și interesante, discuțiile care ne făceau să ne simțim mai mari, să credem mai mult în noi, lecturi sau recitări de bucurii originale, producțuni muzicale, formează la un loc acele aducerile deosebite care rămîn cele mai frumoase din viața mea de școlar.

De bună seamă că au simțit la fel și ceilalți care au trăit asemenea clipe.

Nu este în căderea mea și nici nu ne-ar îngădui timpul să ne ocupăm cu nimic de însemnatatea mare a Societăței literare în trecut ca și în viitor.

Totuși nu pot să nu pomenesc că, în actuala organizare a învățămîntului secundar, Societatea literară are menirea să înlăture multe din lipsurile programei analitice. Prin acest mijloc profesorul poate aduce în discuție și alte chestiuni care frâmîntă spiritul de curiozitate al elevilor.

Dar însemnatatea Societăței literare constă în altceva.

Societatea poate avea o influență covîrșitoare de ordin educativ-noral asupra sufletului elevilor.

Materia de școală se uilă, cunoștințe se pot căpăta și în cursul vieții, dar atitudinea de mai înțîrziu în viață, caracterul, la această vîrstă tragedă de școlar se cristalizează. În preajma acestor ani este nevoie de cel mai mare ajutor pentru tinerile vîrstare.

La ședințele Societăței este locul unde se poate vorbi și altfel decât numai dela profesor la elev. Un sfat dat de o inimă iubitoare de tineret poate imprima școlarului o direcție prin care va deveni mai înțîrziu în stilul de nădejde al neamului.

Bogăția unui popor, numărul locuitorilor, întinderea granițelor săi, ară indoielă, factori însemnați. Nivelul cultural, de asemenea. Dar cel mai însemnat factor care asigură trăinicia unui popor este altul, pe care îl stim și îl admitem cu toții teoretic, dar căruia nu toată lumea îl dă încredere cu certitudine.

Acel factor este *sufletul*. Tărâia sufletească, tărâia voinței, aduc fără greș înțotdeauna tărâia materială a unui popor.

Oricât de multe talente și genii, oricât de mulți savanți ar avea un popor, cu toate acestea poate merge la ruină, la dispariție.

Dar un popor virtuos, un popor cu destule caractere e peste puțină să piară.

Istoria ne dă destule exemple.

D-l Profesor Popescu pomenea adineatori de cele două mari popoare ale lumiei vechi, Greciei și Romaniei.

Intr'adevăr nu poate fi un exemplu mai isbitoare în istorie decât aceste două popoare.

Incepîtul declinului lor coincidea tocmai cu maximum de dezvoltare a artei, a literaturii, a filozofiei, a culturii în genere.

Tocmai în cea mai strălucitoare epocă de civilizație a lor, germeni de dezagregare submina edificiul social: *moleșala în obiceiuri, cosmopolitismul în politică*.

Ruina sufletului acestor popoare, cu tot geniul lor, a dus la decaderea lor.

Să luăm aminte.

Mentalitatea, ideologia sănătoasă ale unui popor sănătoșint semnele sănătăței trupești a individului sau a națiunii.

Această sănătate se oglindește în convingerile educatorilor ca și în gîndurile și faptele generației tinere.

Curente de idei bolnăvicioase pornite dela intelectuali cu prestigiul, din nenorocire pornite uneori chiar dela scriitori de mare talent, își pot face loc și pot otrăvi sufletul tinereții.

Un mare scriitor român afirma mai acum cîteva săptămîni în Ardeal că „mărireia unui popor stîngherește dezvoltarea literaturii“. Dar nu suntem numai noi otrăviți de asemenea dulcegării decadente.

Un popor dizolvat în indivizi egoiști, lipsit de un tineret eroic, cu o voînță tenace, paralizat de cosmopolitism, este pe marginea prăpăstiei pe orice treaptă de civilizație s'ar afla, cu o cultură oricît de înaltă, sau tocmai pentru aceea.

Nu așteaptă decît un pretext spre a se prăbuși. Deci:

Nu prin Cultură la Națiune, ci prin Națiune la Cultură.

Chezășia dăinuirei și propăsirei unui popor este solidaritatea cetățenilor, coheziunea socială. Această coheziune socială este produsul sentimentului de patriotism, produsul dragostei adînci de neam.

Patriotismul nu stă nici în gazete, nu constă nici în vorbe de răspînții, nu constă nici în mulțimea cunoștințelor. — Patriotism înseamnă suflet și se întărește prin muncă și exemplul faptei.

Această muncă așa depus-o D-stră, Domnule Președinte al Societăței literare, ca și înaintașii Domniei-Voastre. Jertfa a fost înțeleasă. Exemplul va da roade.

De aceea membrii Societăței de eri și studenții de azi vă păstrează cea mai caldă recunoștință.

Iar pentru școlari, pentru D-stră iubișii noștri camarazi, pentru cei aleși dintre D-stră, fac o urare.

Să aveți puterea de a urma spusele îndrumătorilor D-stră și, cu credință fermă în forțele D-stră, să năzujiți neconcenții spre *tărâia sufletească* de care vorbeam adineauri, întru binele neamului nostru.

Și terminînd spusele mele, amintesc cuvintele unui om mare între cei mai mari oameni ai lumiei, cuvintele lui Goethe :

„Ceea ce știu eu poate săli oricine, dar inima mea o am numai eu.“

Cuvîntarea D-lui profesor M. Mavrodiin.

Onorat Auditor,

In urma invitației D-lui Profesor Rașcu, mă sunt obligat să spună cîteva cuvinte în această ședință festivă, în calitate de fost elev al liceului „Unirea“ și de vicepreședinte al acestei Societăți.

Sînt prea mișcat însă, — amintindu-mi de camarazii de școală și de înăduitorii noștri profesori — ca să pot spune multe. Mă mulțumesc doar

să amintesc cîteva înșimplări însemnătate din viața acestei Societăți și a acestui liceu, înșimplări asupra căror s'a accentuat mai puțin de către antevorbitorii mei.

In anul 1912 - 1913 a apărut în Focșani, sub conducerea unui comitet de redacție, o revistă școlărească, în titlulă „Revista Noastră“. In 1912 - 14 a continuat să apară sub acelaș titlu, în 1914 - 15 însă, sub președinția d-lui V. Haneș, revista și-a schimbat numele în „Propășirea“.

Cei ce-și vor mai fi aducind aminte de articolele din aceste reviste și încă de îngrădit au fost scrise. Si acest lucru are însemnatate nu numai pentru istoria activităței culturale dela liceul „Unirea“, unde se găsește o tradiție trainică în această privință, dar chiar pentru istoria activităței școlărești din întreaga țară. Am spus cuvîntul „școlăresc“, pentru că mai toate articolele erau semnate de către elevi.

S'a spus de nenumărate ori că scopul școalei nu este îngrămadirea de cunoștințe în mintea copilului, ci formarea sufletului cu ajutorul cunoștințelor. S'a vorbit mereu de această instrucție educativă. Cu toate acestea, cu metodele actuale — sau mai bine zis cu rutina actuală — se ajunge cele mai adeseori a se forma spiritul receptiv în loc de suflete active. Se pare că în școală suntem întîrziati în unele privințe. Metoda scolastică-medievală, care își închide mintea și își usucă sufletul, are și astăzi adepsi.

De aceea, să-mi îngăduie foștii mei profesori să-mi amintesc cu multă placere de fapte și oameni care, fără a ne fi neglijat mintea, ne-au îmbojăbit sufletele. Si oameni ca profesorul Leonescu și fapte ca excursiunile organizate de dînsul nu se pot uita niciodată.

Si acum, încheind această mică cuvîntare, îmi amintesc cum, acum opt ani, în același loc unde mă găsesc astăzi, îmi luăm rămas bun de la profesorii mei și le promiteam să-mi aduc totdeauna aminte de școală care mă adăpostise opt ani și să contribui cu ceea ce va sta în putință în progresul ei. De atunci, am încercat în nenumărate ori să mă ţin de cuvînt; mulți dintre focșăneni și îmi încheind aceasta.

Dar, fiindcă ceea ce am făcut pentru școală, și pentru școala orașului acesta în special, nu este decît ceea ce fiecare Român iubitor de școală trebuie să facă, îmi reînoesc promisiunea.

Ca ultim cuvînt, mă adresez Profesorului Rașcu și-l rog să primească în mine omagiu de recunoștință al unei serii de elevi de altădată, entuziasmată și plina de învățămîntul activitate ce a întreprins la liceul „Unirea“.

Cuvîntarea elevului I. Diaconu, din cl. VIII.

Intr'una din ședințele acestei Societăți, D-l Președinte ne povestea înșimplarea călătorului care auzise cuciul de multă vreme cîntând prin dure, dar care nu-l văzuse niciodată. Si într'o bună zi îl apucă nosigur de a vedea pasărea care îl desfăta de atîția ani prin cîntecul său; porni atunci minții de această dorință, prin desigurările singură, pe cărările lăinice ale căror urme de abia se mai cunoșteau. Si

cîntecul pasărei minunate se auzea tot mai aproape, dar îi era peste putință să o zăreasă. După mult timp de rătăciri, călătorul nostru nu putu să vadă pasărea miraculoasă, dar cel puțin apucase să cunoască pădurea; și aceasta a fost singura mîngîtere a alergării sale chinuitoare.

Si noi elevii care ne aflăm astăzi adunați în această sală și loți aceia care ne-au precedat am fost și sănătate atrași de cîntecul cucului care vine de departe, din pădurea verde, din pădurea vieței. Si dorul de a ajunge măiastra pasăre care scoate sunetele acestea dumnezești, idealul care toarnă elixirul mîngîilor în sufletele noastre, ne surîde de atîța timp.

Si de atîța timp am pornit în căutarea lui. Mulți dintre noi au căzut în goana aceasta, n'au ajuns acest ideal, dar cel puțin în călătoria lor au reușit să cunoască viața în tot ce are mai frumos și mai bun. Acesta e idealul adevărat.

Si trebuie să mărturisim că în școală am căpătat primele impulsiuni către ținta spre care tindem, către „Meca“ de care ne vorbește poetul. De aceea cu adîncă pietate ne descoperim capul în fața altarului unde am primit lumina.

Astăzi ne găsim adunați într'unul din aceste locuri sfinte, ne găsim adunați pentru a ne îndepărta puțin de preocupările zilnice irecătoare și a ne aduce aminte de clipele care ne sunt așă de scumpe. Astăzi ne găsim adunați pentru a serbători împlinirea a 25 de ani dela înființarea Societăței literare „Gr. Alexandrescu“. Si ce bucurie mare pentru noi aceștia mai tineri, care am fost în stare ca prin sforșările noastre să putem duce la capăt munca începută de înaintașii noștri! Ce bucurie curată pentru noi, care avem fericita ocazie să cunoaștem pe aceia care au tras prima brazdă și care astăzi au avut dragostea să vină ca să vadă aceea ce au putut face slabele noastre puteri; ce bucurie aleasă, fiindcă ați venit să ne aduceți odată cu amintirile din trecut și placa aceasta care simbolizează 25 de ani de muncă, 25 de ani de existență a unei Societăți școlărești. Placa aceasta va spune și altora că în afara orelor de clasă, am muncit și pe alt teren pentru luminarea minței, iar nouă, de căte ori pașii ne vor purta pe aici, privirile ne vor cădea în acest loc și atunci ne vom aduce aminte că în această clădire trăește ceva din sufletul nostru, din elanul amintirilor noastre, din munca depusă în cursul astor ani.

De aceea mulțumim cercului șudențesc puținean în frunte cu D-l Alexian, care s'a interesat în tot timpul de Societatea noastră și ne-a ajutat.

Căci după război Societatea a trebuit să îndure multe piedici, deoarece n'avea fonduri și biblioteca era desorganizată. Dar am mers înainte fără să ne oprim în cursul drumului, la capătul căruia zăream loc de odihnă.

Si în drumul acesta anevoios am găsit sintini răcoritoare, copaci sub care să ne adăpostim de chinul zilei; am găsit binevoitori care să ne arate drumul mai departe și să ne încurajeze la muncă. Si unul căruia îi datorăm mult este D-l profesor universitar Ovid Densusianu, care ne-a dat un concurs neprețios prin sprîșinul D-sale. Il cunoaștem din operele D-sale literare din studiu.

te le consultăm de atâtea ori, îl cunoaștem și îl prețuim fiindcă, în locul preoccupărilor D-sale atât de multiple, a găsit timp să ne dea, căleori a fost nevoie, sprijin și îndrumări. Și aceasta e o mare cinste într-o Societate școlărească. De aceea noi școlarii îi exprimăm recunoștința noastră izvorită din inimi avide de lumină.

Și în drumul acesta anevoios de care vorbeam am fost călăuziți părăboi de conducători dibaci: de D-ra profesoară Mariana Rarănicu și de D-l profesor Ioan M. Rașcu, președintele Societăței în cursul acestor patru ani. D-sa ne-a cercetat lucrările pe care le-am făut la Societate, ne-a dat sfaturi cum trebuie să muncim, ne-a încurajat și ne-a lemnat la muncă. Pentru toate acestea vă vom fi pururi recunoscători, le Președinte. Noi elevii, care părăsim anul acesta băncile liceului, înevoie să ne aruncăm privirile pline de avînt spre trecutul copilăriei noastre școlărești și să ne amintim de atâtea lucruri frumoase.

Mi-aduc aminte cînd am fost adus într-o după amiază de vară la titlul „Redeșteptarea“ unde am făcut prima clasă de liceu. Am intrat îndin în clasă. Eram încunjurat de elevi, mă simțeam stință de această atmosferă și în mintea mea de copil mă gîndeam cît de rău am făcut să plecat de acasă. Prima oră a fost aceea de Limba română, care am urmat cu un profesor ce mi-a dat cele dintâi îndrumări. Să-mi fie permis să fac o cinste spunând că acel profesor e D-l V. Haneș. După ce i-am întrebat cum mă cheamă, mi-a spus să mă port frumos și să munca, să învăț. „Să muncesc“ erau cuvinte al căror înțeles nu era clar într-o mine. Dar mai tîrziu și începutul cu încetul mi-am dat seama ce semnează a munci. Tuturor colegilor și colegerilor mele li s'a întîmplat elasă lucru.

Și dacă datorăm și altor părinți sufletești din cîstigul acesta atât prețios, apoi o bună parte vîo datorăm D-stră, D-le Președinte, care de patru ani ne spunești să muncim stăruitor și cu socoteală. Datorită D-străzii se văd roadele atât de îmbucurătoare, căci la orice ocazie n'ajă scăpată vedere să ne îndemnați la muncă neîntreruptă. Și cu cîtă plăcere amintim de sfaturile ce ne-ajă dat!

Ne spuneați că viața nu e nici urîtă, nici frumoasă nicăieri; e așa în sufletul nostru, bogat sau deșert, ne-o poate crea.

Și viața nu poate fi frumoasă decît dacă e întrebuiantă în muncă înțincă. „Sănătatea, banii și dragoste ne procură plăceri și ne asigură bucurie, ne spuneați cîștînd pe scriitorul francez Sacha Guitry, dar cele mai mari bucurii tot munca ni le dă. Omul care mînîncă nu e totdeauna frumos, omul care plînge e adesea urît, omul care moare este de obînătătoare, dar omul care muncește nu e niciodată ridicol. Fie că ascuțește, fie că scrie un vals, fie că seceră la cîmp sau că văcsește stele ori că zugrăvește un zid, mișcările sale sunt naturale și nu e gar niciodată“.

De patru ani D-stră ne vorbiști de muncă; astăzi într-o serbare atât solemnă este timpul să spunem și noi cum am înțeles munca aceasta care ne-ajă propovăduit-o cu atită dragoste, munca sfîntă care face să pulseze în suflet ritmul sănătos al vieții și să înțelegi mai bine fericirea de a trăi. Ne cități un pasaj din „Strigoii“ lui Ibsen, în care Osdal spune mamei sale despre Paris, „cetatea cu sclipiri ideale“: „O,

dragă mamă, bucuria de a trăi voi n'o cunoaștești în țara astă. Bucuria de a trăi și apoi bucuria de a munci, în fond sănătatea același lucru. Dar și bucuria aceasta vi-i deopotrivă de necunoscută. Aici privim munca drept un blestem dela Dumnezeu, o pedeapsă pentru păcatele noastre și viața ca pe un lucru mizerabil, de care nu putem niciodată să scăpăm prea devreme. Da, o vale a plîngerei. Și e adevărat că ne străduim din răspunderi să o facem să fie o vale a plîngerei. Dar acolo (acolo e Parisul) acolo nu se știe nimic din toate acestea. Acolo te simți vesel și plin de fericire numai pentru că trăești. Ah! bucuria de a trăi, pretutindeni și totdeauna!“

Da, bucuria de a trăi și bucuria de a munci sănătatea în fond aceleiasi lucruri; bucuria de a trăi pretutindeni și totdeauna. Cuvinte sublime care nu pot să te lase rece ori cît ai considera viață o utopie. Personal o spun că acest pasaj m'a fermecat; l-am cîtit de atâtea ori și ce aghiazmă răcoritoare pentru suflet am găsit într'insul!

Și cînd spun aceasta sănătatea și interpretul camarazilor și camaradelor mele. Cu toții ne-am pătruns de acest adevăr, D-le Președinte. Și ce dovedă să vă aducem despre aceasta decît faptul că astă iarnă, pe gerurile acelea teribile, cînd nu erau lemnă și cînd școala se închise din cauza aceasta, veniam cu cîteva bucăți de lemnă în geantă ca să încălzim sala de ședințe și ascultam prelegerile ce se țineau. Ce interesa că era frig! În noi era dorința de a cunoaște cît mai multe, de a munci. Amintiri scumpe, amintiri dragi, D-le Președinte, din viață noastră de școlar.

Acuma cînd părăsim liceul, cînd alte orizonturi ni se deschid, cînd griji mai mari vor lua locul emoțiilor de pînă acumă, dați-ne voie să vă aducem ca omagiu rodul muncei care a răsărit la adăpostul îngrijirilor D-stră. Și cînd veți fi departe poate de noi, cînd veți împărți în alte părți aceea ce ne-ajă împărțit și nouă din comoara sufletului D-stră ales, ne vom gîndi, vrăjii de poezia trecutului, la clipele în care ne spuneați că munca ne va face fericiti.

Și D-stră, D-ra Profesoară, vă exprimăm aceeași recunoștință pentru osteneala depusă și îndrumările ce ne-ajă dat împreună cu D-l Președinte. Ați condus de fapt activitatea colegelor mele, iar nouă elevilor ne-ajă dat tot sprijinul D-stră prețios și cunoștințe folosite.

Iar vouă, colegi și colege, nu pot să vă urez decît îndemn la munca ce să a început acum 25 de ani. Mergeți înainte, tot mai înainte pe cărarea bătută de înaintașii voștri și veți descoperi la capătul ei palate de cristal ca'n povești, priveliști fermecătoare, poeni pline cu miresme îmbătătoare, unde veți auzi păsările care scot cîntece dumnezeești, veți descoperi viață care palpită, viață sub aspectul ei cel mai măreț, veți descoperi farmecul în toată strălucirea lui. Și pentru aceasta munciți, munciți stăruitor; nu lăsați să se scurgă nici o clipă în veșnicie, înainte de a o fi întrebuiat la descoperirea fericirei în viață.

Cuvîntarea D-lui avocat G. Alexian.

Am ascultat imnul de slavă pe care poetul Rașcu l-a cîntat la ser-
orirea împlinirei unui pătrar de veac de muncă rodnică a Societăței
„Alexandrescu” și am avut impresia că mă găsesc la o serbătorire
de căducere, cu mii de vîacuri în urmă: Pe altarul unui zeu oficiază Pontifex
dimus. O făcere de mormînt domină firea. Toți ochii slau ajintișii spre
el, cufundați într-o adîncă și tainică înțelegere. S'a terminat slujba...
care credincios, făcul, cucernic, se pleacă înaintea zeului, depune jertfa
sărulă piatra sfînsă și pleacă în făcere....

Ca oricare credincios am venit să depun pe altarul de azi floarea unoștinței mele, însotită de o rugămintă: Să păstrați — cei cari sîn-însărcinați cu aceasta — nestinsă candela de veghe, pentru că atunci d, copleșiți de grijile și amarurile vieței, vom rătăci singheri prin lume, ne putem îndrepăta, la lumina razelor ei roșii, din nou spre Iimanul celit, unde ne-am petrecut cei mai frumoși ani și de unde să pulem și izvoare nouă de viață.

Cuvîntarea D-lui Director Al. Georgiadi.

Domnilor, iubiti scolari si prieteni.

Adunați aici cu foșii, pentru a serbători douăzeci și cinci ani de existență a Societăței literare a elevilor de curs superior din acest Liceu, mă simt fericit că mi se oferă mie cinstea de a slăvi — în numele Liceului „Unirea” din Focșani — inițiativa, statornicia și rezultatele fericite ale celor spornice, desfășurate în această Societate, în cursul unui întreg secol de veac.

Ceea ce, la început, se părea că e numai un avînt al tinereței, azi îovedește că a fost o încercare fericită, o hotărîre bătrînească ce mas stalornică, a dat roade bune, și de aceea nu poate fi cîntată î cu vorbe de laudă și de cinstire.

Cu aceste constatări și în asemenea sentimente, în numele acestei
de, primesc cu mândrie această tablă comemorativă, — care s'a pus
ocul de onoare, ca să slujească de pildă și de amintire de veci a-
ra care vor veni în urma noastră; iar în numele tuturor profesorilor
dei școli, vă exprim și de astă dată dragostea noastră și vă încre-
z că suntem atinși nu numai de perseverența voastră din timpul a-
ui sfert de veac trecut, dar și de legătura care s'a strâns din ce în
mai mult, în acest interval, între voi și noi, și care ne unește
ru totdeauna — pe țărîmul cultural — gîndurile și visurile noastre
, pentru binele școalei și al țărei noastre.

11

Alte manifestări ale Societăței

十一

Intre literatură și viață

Conferenta D-lui Ovid Densusianu *)

Cînd urmărim atitudinile și cuvintele celor mai mulți vedem că ele rămîn departe de realitate și aspirațiile pe care trebuie să le avem, sănătatea nepotrivire, un contrast, și aceasta arată desorientare sufletească, ne-pregătire pentru afirmări superioare. De asemenea nepotrivirii suferă mereu și literatura — mai cu seamă la noi, pentru că ea este în general prea streină de suflete, le atinge numai superficial ori este o podoabă însăși lătoare de circumstanță, ca pietre artificiale ale inteligenței.

Nu e, de sigur, prea săracă mișcarea noastră literară, nu se poate spune că nu a trecut peste unele dibuiri și lînceziri — am cădea în mania ponegririlor și am fi niște uricioși pedanți dacă am judeca-o altfel. De cîteva decenii dorul de cîșt l-am văzut în creștere — și dacă azi s'a mai eclipsat, copleșit de pasiuni urîte, de năvala mulțumirilor abrutizătoare, să nădăjduim că îndrepătarea nu va întîrziă prea mult. Scriitorii nu ne lipsesc, și în multe, variate direcții. Dar o literatură nu e tot ce se scrie și se cetește. Acum cîteva zile îmi aruncam ochii peste *Buletinul Societății scriitorilor români* — ce sir lung de nume... O literatură bine înțemeială, cu o tradiție impunătoare, o literatură adevărat bogală își numără valorile mai mult în trecut decît în actualitate. Mulți scriitori în cimitire și mai pușini trăind în vremea noastră — nu în eră și judecînd după impresii de moment, — aceasta arătă de fapt bogăția unei literaturi. La noi nu e încă aşa, pentru că după începuturi întîrziante va trebui să mai treacă vreme pînă să însemnăm că mai multe nume consacrate de vreme.

Să nu fiu totuși râu înțeles, să nu mi se atrubue intenția de a preamări frecțul în dauna prezentului. Pe adevărății scriitori de azi i-am re-

oscul totdeauna, cum nu am avut disprețul actualității literare. Dimpotrivă, am stâruit totdeauna să arăt că actualitatea trebuie să stie mereu curiozitatea noastră, să ne preocupe cu pasiune, să găsească sufletul nostru pregătit pentru înțelegerea ei. În jurul acestei m-am gîndit și de data aceasta să asociiez literatura de viață, să încercă cîteva cuvinte despre legătura dintre ele, pentru că numai astfel ura noastră poate fi mai bine orientată și în judecătile literare produce mai multă lumină.

Literatura nu trebuie să fie numai un ecou al actualităței, ci și o cipare asupra viitorului. Cuprinzînd în ea realități ale unui moment continuînd în același timp, ca înfrî'o amintire, ceea ce au lăsat prin urmă lor alșii — amintire plină de îndemnuri înălătătoare — ea trebuie să încerce să privire spre depărtări, o vizionă în care se pot regăsi sufletele loare de perspective nouă. Dela ea aştepțăm vestiri ale unui nou lîsim, treceri tot mai departe în drumul aspirațiilor.

Literatura nu ne-o putem iarăși reprezenta dacă excludem din ea înțelegerea. Se uită de multe ori aceasta, au uitat-o mai ales realiștii și cîteva opera lor are atîțea părți caduce. A te opri la înregistrările apărute, la redareameticuloasă a unor aspecte ale vieției, nu înseamnă alîza o operă literară, a fi adevărat scriitor. Literatura e spiritualizarea lîntăției, pentru că alîfel ea s'ar confunda cu alte preocupări. Dacă învîm ca una din cele mai înalte expresiuni ale sufletului și nedescrisă de poezie — nici nu poate fi altfel — cu altît mai mult putem să lămureștem samă de înțelesul ei, pentru că sufletul nu primește numai imagini, nu se mărginește să reproducă mecanic și elementar ceea ce-l este, ci transformă mereu ce ajunge pînă la el, amplifică transmîterile umeia reală și în aceasta imaginea își are însemnatatea ei. Nerecînd-o în rolul hotărîtor pe care îl are, rămînem la o concepție încînătă despre însușirile noastre sufletești, cum diminuăm în același literatură.

Că o continuă anticipare trebuie să privim și viața. Mulți se simt trăind numai din imediat, uitînd să privească în urmă — pentru că pare că nu au nici o datorie față de trecutul lor sau cel străbătut — dar mai ales rămînînd impasibili la ce poate fi mîne, neavînd zîlătatea de a pătrunde tainele viitorului, cît de pușin și chiar dacă să încercare ar duce la iluzionări. O viață superioară nu poate fi numai a momentului; fiecare clipă trebuie să pară o pregătire a viului și cine are intuiții vii, perspicacitate, poate smulge zilelor de mîne din misterul lor.

O viață care nu vrea să fie prea săracă trebuie de asemenea să cunoască înfloriri ale gîndurilor, farmecul pe care îl dău avînturile imaginării. Sî încercă să în literatură imaginea trebue să aibă sănătatea, moale ei. Romanticii nu au cunoscut-o pe aceasta, pentru că lor le era excesivul, extravagantul, tot ce aduce imaginării desordonată, vînătoare. Nu vreau să fac un rechizitor al romantismului și nu sunt dintre care îl condamnă în bloc, nerecunoscîndu-i temeiuri pe care le încercă unele însușiri din care au decurs înrîurări bune — lotusi o con-

statare în legătură cu el cred că poate fi amintită. Romantismul, după ce a fost una din contagiunile spirituale cele mai răspîndite, continuă încă să desorientizeze unele suflete și să falsifice înțelegerea literaturii. Pentru că el a coincidat — acum o sută de ani — cu îndrumarea celor mulți spre cultură, cu participarea maselor la viața intelectuală, acestea au rămas adînc influențate de el și continuă pînă azi unele inclinări afirmate de el: publicul mare simte încă și judecă de multe ori în spiritul romantic. De aceea îi mai sunt simpatice utopii pe care le-au fluturat româncii, falsificări ale sensibilităței, retorismul care nu e decît un compliment adus banalităței și literatura exclamativă, suspinătoare ori de impromptu-uri.

Altă literatură afară de aceasta — și alături de ea cea realistă — nu găsește aprobări, nu deșteaptă curiozitatea mai multora. Prea pușin cunoșcută ori denigrată e mai ales literatura ultimelor decenii. Acea literatură numită simbolistă — ca un titlu de glorie sau, după unii, numai ca un calificativ de dispreț — și pe care pușini o prețuiesc încă, pentru că în jurul ei mai cîrtesc neprincipii ori planează inertie spirituală așa de obișnuită la noi. Vorbind însă aici, la Focșani, de această literatură, am bucuria să nu mă găsesc printre necunoscători ai ei. Tinerimea din Focșani literatură nouă nu-i este streină, mulțumită stăruinței entuziaste și luminate pe care a pus-o D-l Rașcu în cercul acelei Societăți care își serbează azi douăzeci și cinci de ani de existență și care poate fi o mîndrie intelectuală a celor de aici.

Literatură de bogată imagine — și nu bolnavă ca a româncilor —, simbolismul e o mare cucerire idealistă, o impunătoare afirmare a spiritualităței moderne.

Misticismul străbate toată literatura simbolistă, și cînd zicem misticism înțelegem: concentrare sufletească, pătrundere mai adîncă a vieției, străbatere dincolo de aparențe, poetizare intensă a realităței, extaz în care ființa noastră se simte mărită, trăind dincolo de fărâmuri și lămurindu-și neînțelesuri. Mysticismul ne face să privim realitatea ca un sir de chemări, de sugestii, de îndemnuri spre contemplație, ca o mulțime de nuanțe și de taine. Am putea adăuga că misticismul, ducîndu-ne spre reculegere, spre vis, are darul să ne facă mai buni. Nu poate fi bun cine nu stă de vorbă cît mai des cu sufletul său. Cei care fug de gîndurile lor își simt lor însiși dușmani și mîne vor fi dușmanii altora, înrăuțați de fiecare clipă, făptașii tuturor neomeniilor.

Misticismul, atmosfera de vis pe care o vedem la simbolisti, nu a făcut totuși ca ei să rămînă departe de realitate, să se înstreineze de viață — mai mult: de viață de azi. În poezia simbolistă găsim redată toată lumea contemporană, cu varietatea ei de aspecte, cu febrilitatea de gînduri, cu tumultul de pasiuni care o agită: sbuciumul orașelor, munca aprigă ori pentru înaintarea culturii ori numai pentru cîștigarea pînrei, viață din uzine, mașinismul, progresele științei, aspirațiile celor cu sufletul ales ori luptele îndîrjîșilor pentru cuceriri materiale, etc. și-au găsit pentru întăria oră exprimarea în poezie grație spiritului inovator al simboliștilor. O varietate de subiecte pe care nu o înțîlnim la alii poate să se curios că nu li se recunoaște totdeauna această superio-

ritate, că nu se pune destul în evidență această notă care deosebește dintr-o dată literatura nouă. Publicând de curînd, în *Le Figaro*, un fragment din studiul asupra literaturii franceze dela Ronsard pînă azi, care trebuie să apară în *Histoire de la nation française*, D-l Strowski spune că literatura dela începutul secolului al XX-lea a avut ca temă analiza pasiunilor, cu deosebire a iubirei. Caracterizare prea redusă și aplicabilă mai mult romanelor ori pieselor de teatru — în orice caz nu poeziei. Au cîntat și simbolisti pasiunile, au cîntat iubirea — nu însă cu luxul de cuvinte, fastul de gesturi și amănuntele anecdotice obișnuite romanicilor — dar inspirația lor a mers mai departe, a cuprins mai mult și aceasta îi înalță deasupra altora.

Tot așa lipsa la ei de subiectivism exagerat și antipatic, de acel egocentrism care întunecă de alătrea ori literatura romanicilor. Simbolistii și-au impus să fie discreși, să nu prefacă literatura în continue confesiuni, ca de jurnal intim. Romaniții fineau să vorbească mereu de ei, să ia atitudini impresionante și să afișeze ce li se părea că e o superioritate a lor față de alții — era multă megalomanie în tot ce scriau și de aceea apar așa de învechiți, așa de supărători și mai ales cînd cunoaștem și viața lor, cu alătura teatralism, alătura căutări de efecte. Nu mai e modern să vorbești mereu de lîne și să te crezi un privilegiat, o excepcione lîngă alții mărunti de tot, grăbindu-se sau primind porunci să li se închine ca la o minune. Vanitatea romanică și-a trăit vremea. Simbolistii au înțeles aceasta și de aceea s-au opriți în operele lor dela afișarea unei superiorități fizice și provocătoare. Superioritatea e un dar, e generozitate și atitudine discretă, demnă, nu egoism, vanitate, poză.

Prin concepțiile dela care a plecat și realizările lui, simbolismul se înfățișează astfel nu numai ca o revoluție estetică, dar și ca o atitudine morală mai în acord cu inclinările de azi, cu sufletul contemporan. Atât ce spuneam în urmă, cît și laturea lui mistică pun în lumină superioritatea simbolismului, ni-l arată ca mai omenesc — mai moderat, omenesc, am putea zice.

Dacă simbolismul ar fi fost în totul înțeles mai de mult înrăurirea lui ar fi înlăturat multe rătăciri în care mai persistă unii cînd e vorba de literatură, cum, de altă parte, ar fi dat orientări de viață, ar fi fixat atitudini mai în acord cu spiritul modern. Acțiunea lui poate să se manifeste însă cu mai multă hotărîre de acum înainte, pentru că e numai cînd legendă ce repetă unii că el ar fi murit. Îl vedem și astăzi continuându-și înrăurirea, mai direct sau indirect. Chiar acele titulaturi nouă, de „cubism“, „dadaism“, „expresionism“, derivă de fapt din mișcarea simbolistă — dar sunt numai o parodie a ei și ceva grotesc. Cubiștii, dadaiștii au furat un giuvaer ca să-l pună la nicovală. De simbolism sînt influențați și aceia care vreau să pară dușmanii lui și cauță să-l denunțe ca o pervertere a literaturii. Așa zișii neoclasici, de pildă, cînd îi ceteam vedem bine că și-au însușit cîte ceva dela simbolisti, fără să-și dea samă, poale, sau fără să o recunoască.

In jurul neoclasicismului se face azi oarecare vîlvă. El e privil de unii ca literatura viitorului. Se furăsează însă și aici păreri care nu-și pot găsi sprijin. Dacă prin neoclasicism se înțelege o revenire la clasicismul de altădată — și astfel e înțeles de obicei — atunci, fără ezitare, trebuie

condamnat ca o încercare zadarnică. Reluări de formule perimale nu-și mai au rostul, nu se mai potrivesc cu spiritul de azi. Un clasicism nou poate fi admis, dar numai în sensul unei limpeziri a tendințelor moderne, unei armonizări a concepțiilor izvorîte din vizionarea vieții contemporane. Și un asemenea clasicism putem spune că a fost pregătit de literatura simbolistă, a fost chiar realizat de unii și ar rămînea să fie accentuat, dus mai departe.

Aceasta în acord cu aspirațiuni de azi care pot fi deslușite de cine urmărește evoluțiile sufletești și are intuiția prefacerilor care trebuie să vie. Asistăm la frâmîntări în căutarea unui drum bine limpezit, vedem cum sufletele sănătoase sunt doritoare de bune orientări, de liniște, de armonie, după alătura perturbării, alătura risipirii. O ordine nouă, o vizionă însemnată e fintă celor care și dau samă de realitatea întunecată, chinuitoare, de astăzi. Trăim încă sub obsesiuni tragice, se vede pretulindeni o neliniște, o apăsare, dar gîndurile merg spre reculegeri, căută lumișuri, vreau o viață reînnoită, de împrinătare. La „Salonul“ dela Paris din anul acesta s-au remarcat două sculpturi: *Les fantômes*, de Landowski, și *La jeunesse et l'amour* de Heuvelmans — aceasta cam artificială, de un clasicism prea convențional. Ele simbolizează parcă starea sufletească de azi: de o parte, umbre, obsesiuni, care ne urmăresc, de alta, priveliști însemnante pe care le aştepțăm în jurul nostru, ca o odihnă, o încîntare a gîndurilor. Și e semnificativ că în tecnică vedem azi artiști care caută simplificări, linii evocative fără bruscări, fără urmării de efecte bizare, fără exagerări supărătoare.

Sîntem în preajma unor sfatnirici care ne dăm bine seamă că nu trebuie să înțîrzie prea mult. Și cine are încredere în virtualitatea ale sufletului nostru, în desfășurări nouă de energie, în afirmări continue ale sfîrșinței de a merge pe calea înaintașilor, poate întrezări o epocă mare și cultură pe care să o trăim — și poate mai curînd decît ne închipuim. Această epocă va trebui să fie o prefacere integrală a manifestațiilor noastre, pentru că, trebuie să o spunem, numai unilateral au evoluat sufletele în vremurile mai nouă; au rămas încă în ele colțuri întunecoase, păragini, și de aceea viață modernă, cu toate progresele ei, arată alătura inegalități, alătura incoerență. O epocă într'adevăr mare presupune o armonizare a vieții în toate direcțiunile, o îndrumare a ei în acord cu concepții bine definite, sintetizate din multe experiențe, călăuzite de o vizionă unitară și radiind pretulindeni puterea lor. Într'o asemenea epocă literatura, arta, știința trebuie să meargă alături în aspirațiunile lor, să nu se opreasă, una sau alta, numai la aproxiماții sau să rămînă la idolatrii înțîrziante; și paralel cu ele viața întreagă, cu multiplicitatea ei de aspecte, cu manifestațiunile colective ori individuale, dela fapte și gesturi pînă la cuvinte, trebuie să arate și ea o conștiință înnoită și să fie dovedă unei superiorizări a ființei noastre.

Forță nouă civilizațoare, spiritul vremei pe care îl aştepțăm nu ni-l putem închipui decît ca o accentuare a energiei moderne, o înfrumusețare a vieții în toate direcțiile, o vizionă de armonie și seninătate, mergînd alături cu un înalt ideal moral.

Pentru acest viitor care vrea să fie o realitate literatură nouă putem spune că a fost ca o pregătire. Înțăi, prin ideoul ei estetic, prin cultul

ntru artă, prin urmărirea pasionată a frumosului; ea ne-a adus încă o-lă aminte că suntem datori să înfrumusețăm mereu viața, că după cum și peisajele în natură tot așa trebuie să le vedem în noi însine, să aibă hîvalentele lor în sufletul nostru — și pentru aceasta fiecare poate fi datorul lor. Prin latura ei morală, așa cum a putut reieși întrucîntă din am relevat, literatură nouă trebuie de asemenea să-i recunoaștem semnătatea pentru prefaceri pe care le dorim.

In felul acestia valoarea ei nu mai poate fi tagăduită, decât doar de înțelegători. Și față de alte literaturi, de mulți recunoscute, nu se poate spune că rămîne în urmă sau că ar fi în marginea vieței, o excrescență oficială fără nici o legătură cu sufletul de azi. Dimpotrivă, străbaterea ne arătă ce înalte concepții o călăuzesc și ce îndemnuri superioare înțelegerei a vieței se desprind din ea. Ea e adeverărată literatură — și nu uită niciodată că

literatura nu poate fi reverie stearpă, exaltare bolnăvicioasă, un șlef frivol sau o distracție,

cum viața nu poate fi apatie, mersul melcului ori salturi la întâmpinare, desordonate, și mulțumirea pe care o dau nimicuri, împărtășiri din care este prea trecător ori ne înjosește.

Amândouă trebuie să fie plutiri în înălțimi sub binecuvîntările seninului.

2

Poezii de Rabindranath Tagore

F E M E E A

eaală de mîna divină,
Femei,
par omul își dătă sublimă ta formă
altă minune ca' tine nici nu-i,
toate podoabele tale sunt smulse
Din inima lui.

văl din fantastice fire fesut
prinde pe creștet poetul
Și vor
neluri purlate de vis și extaze
- și dea nemurirea în noi ipostaze
pînzele lor.

Si marea
Ti-aruncă din sinul ei perle
Si Mina
Te'mbie cu vine de aur,
Grădina
Cu sfinte miresme de flori;
Să facă din tine vrăjitoră minune
Te'embracă'n podoabele lor.

Dorințele noastre ca stropii de rouă
Răsfrîng tinerețea ta, pururea nouă,
Si toate spre tine cărări și-au
deschis,
De-apururi Femei,
De-apurarea Vis.

PĂMÎNTUL

Pămîntule și tu ești un sărac,
Deși ești mama noastră-a tuturor;
Că n'ai isvor
De bogăție, neseacă
Decât răbdarea și tristețea ta.
Zadarnic e de te-ai încumeta
Să crezi că ai în mîni atîta hrana
Cît trebuie să dai ființelor plăpînde;
Că prea e foamea o tirană
Si'n lume prea sunt multe guri
Flăminde.

Din darul tău de bucurii curate
Au cîte cresc în inima de-argilă?
Din cîte jucării împarți pe lume
Copiilor, — că noi suntem copii —
Ce mîni au fost vre-dată 'ndestulat
Si n'au știut cît este de fragilă
Ispita, cu al cărei joc ne'mbi?

Dar uite, dac'ai și mai sărac
Si-ai împlini și mai puțin nădejdii
Ce ard de însetata lor-pornire,
Tot n'ași putea să mă despart de tine,
Că tu ne dai și din durerea ta
Un zîmbet în privire.
Deși și-e zîmbetul al suferinței rod,
Si dragosteă—părerea unui vis,
Aci se'ndreaptă inimile noastre
Cu toată-a lor putere
Pe care tu le-ai dat-o la isvod.

In sinul tău s'aude șipotind

Izvorul de viață nentrerupt;
Ne-ai dat un strop
Si însetați l-am supit.
Dar nu poți să ne faci
Nemuritori;
De-aceea te frăminji neadormit
Si stai de pază sfîntului izvor.

Înfișind a inimilor strună,
Punind mister în vîrfuri de penel,
Din greu adînc de vremi ai năzuit
Ca să ridici pe goluri de genună
Un cer al tău...
Si-abia dacă mijescă
Ca vagul unui vis nelămurit;
Iar schelele pe care tu te-avînși
Să pui o piatră nouă frumuseței,
De ceața lacrimilor tale,
Ude,
Le regăsești în pragul dimineței!

De-accea'n inima ta mulă
Să porfi avînt din cîntul ce mi-ai
smuls;
Iubirea mea și-o dau arterei tale
Ca ritmul ei să-l simfă la fine'n puls
Si vreau să te slăvesc prin muncă
O zi
Cu sporulforseice vibrează'n mînă...
Si aplecat pe arsul tău obraz,
Cu buzele'nseterminate de iubire,
Să pot să mai sărut tristețea ta
In fiecare boabă de fărină.

BALADA NEBUNULUI

Umbla pe drumuri un nebun,
Slăbit de grija și nevoi
Truditu-i trup părea
O umbră;
Din părul lui ieșit de soare
Sburau șuvițele vîlvoi.
Cu aura strînsă și mai tristă

Decât o ușă de'ncihișoare
Pe-al sufletului nenoroc,
Cu ochi ca niște licurici,
El s'apleca din loc în loc
Si căuta, ca toși nebunii,
Să afle
Piatra'ntelepciunei.

^{*)} Vezi conferența D-lui prof. C. Popescu-Gruia, despre „Lirica lui Rabindranath Tagore” la pag. 40 a acestui Anuar.

Ajuns la margini de ocean
Din urlet nencelat de valuri,
In gîndul lui slăruitor
Un rost a prins să se închege :
Că valurile - ascund comori
Să'n frâmintarea lor spre maluri
In hohot rîd de-acela care
N'a înțeles enigma lor.

Oriunde-ar fi,
Un singur drum
S'amplinit cu viața lui ;
Si care alta din nădejdi
Să-i mai zîmbească lui de-acum ?
Cînd mii de brațe sbuciumate
Oceanu'ntinde către cer
Si cînd trec stele miriade
Pe-acleleașă căi
Si nu le-abate
Nimic din drumul lor,
Au nu-i
Nebună goana spre mister ?
Ca ele un sărmân nebun,
Cu păr vîlvoi, ieșit de soare,
Căta cu mîni cercetătoare
Si dibuia, ca toți nebunii,
Să afle
Piatra'ntelepciunei.

Dar într'o zi
Un băetan
A stat în fața lui de-odată :
"Ce brîu frumos de aur ai !
Ce cîngătoare minunată !"

LUMINĂ

Lumină ! O, unde e lumina ?
Așă putea s'o aprind din jarul arzător
al dorințelor ?

Uite lampa, dar vai nu e
nici o tremurare de lumină.

Asta și-e destinul, sărmână inimă.
Cu mult mai bine și-ar fi să mori !

Mizeria și bate la ușă
și și aduce porunca ei :

Stăpînul tău vechiază

Nebunul se privi
Si vai !
Înmărmurit a stat pe loc
Si-a plîns smulgîndu-se de plete,
Că orb trecu peste noroc !
Cavea nebunul obicei
De cînd umbra pe drum
Răslef,
De cîngătoarea lui de zale
S'atingă pietre fără pref.
Si,a dat se vede și de aceea
Ce-avea
Isvoadele minunei,
Dar n'a luat seamă —
Ca nebunii —
Că era piatra'ntelepciunei
Si-a aruncat-o și pe ea !

Era'ntr'amurg ;
Spre asfințit
Un fulger lung
Incremenea
Pe poala cerului
Tivit.
A stat nebunul aiurit
Si întorcîndu-se 'napoi,
Cu lacrimi pe obraji prelinse,
Cu pasul lui, de ani, greoi,
Cu brațe de putere stinse,
Cum sta prin nori de praf plecat,
Cătînd comoara-i asvîrlită,
Părea Nebunul, de departe,
Un arbor
Desrădăcinat.

și te chiamă la'ntîlnire
pe aripa nopței 'ntunecate.

Norii alîrnă pe cer
si plouă și plouă
Si nu știu ce tremură 'n mine
Nici nu-mi cunosc gîndul !

O străfulgerare sparge 'ntunericul
din fața ochilor mei

Si inima pipăe cărarea
pe care mă chiamă
slomirile nopței.
Lumină — unde ești lumină,
Să te-aprind la jarul dorințelor ?
Dar tună,
Vîntul s'aruncă urlînd în gol —

Noaptea e neagră ca steiul de piatră.
O, nu-mi lăsa clipele
supuse de 'ntuneric
Si-aprindem, Doamne, lampa
iubirei
Cu Iubirea Ta.

MOARTEA

Cînd vitele se'ntorc de prin cîmpii
Si'nchide ochii floarea pe tulipă,
Se pare moartea mea că și tu vîi
Si-mi spui slomniri ciudate în
surdină.
Imi stai alături și te-ascunzi pe după
Viclean cuvînt, şoplit cu'nsinuare,
Vorbești de nuntă și-mi întinzi o
cupă
In care-ai pus otrăvi ameșitoare
Să nici nu simt îspititor cînd trece
Pe fruntea mea cu vorbe'nșelătoare
A buzei tale sărutare rece.

La nuntă-mi spui că n'om avea alai ?
Că n'ai să porfi cunună de mireasă ?
Si nimenea cu steaguri n'o să iasă
Naintea noastră ?
Nu fi-e teamă, vai,

O moartea mea, o moarte, că'n
văpăi
Vei arde 'ntunecatul văl al nopței
Cu jarul care-l porfi în ochii tăi ?

Cînd noaptea mă frâmîntă cu
nesomn
Apropie-te cum în șoaptă tu zici
Si din vibrări de scoici fă svon
de muzici ;
Pe umeri pune-mi mantie de domn,
Aștepte-mă trăsura ta la scară
Cu caii nechezînd, nerăbdători,
Ca înfrâji de-apururi să ne poarte..

Ia-fi vălu-apoi și uită-te la mine
Cu ochi de jar care mi-au dat fiori,
O moartea mea, o moarte...

Traduceri libere de C. Gruia

3

CÎTEVA COMPOZIȚII SCOLĂREȘTI

Cartea de față luînd proporții la care nu ne așteptăm, suntem obligați să reducem materialul destinat paginilor următoare. S'au ales cîteva compoziții de ale membrilor Societăței, lucrate în acest an, la cursul de Limba română. Să nu ni se spue că oferă pe alocuri sfîngăci, naivități, elemente dibuitoare ; știm prea bine acest lucru și ne place a crede că și cei ce semnează acele rînduri o știu. Dar nimeni n'a avut gîndul să ofere aceste pagini ca ceva cizelat și înrudit cu desăvîrsirea. Elevii au încercat și „încercările“ acestea ne-am gîndit să le încurajăm, ca să înlesnim, pe cît am avut prilejul, posibilități de comodă desfășurare și de slăruire spre mai bine.

După temele de mai jos dăm și cîteva din subiectele de compoziții pe care elevale Școalei secundare de fete gr. II și elevii liceului „Unirea“ — paralel cu preocupările Societăței „Gr. Alexandrescu“ — le-au desvoltat la cursul de Limba română.

UN RAPSOD CÎNTĂ PLECAREA GRECILOR SPRE TROIA

Cîntă-vă-voi astăzi spre slava mulțimeei o fapă măreașă 'ntre cele mărețe; cîntă-vă-voi astăzi vestita plecare-a oștirei a chee spre Troia cea dîrăză, căci multă necinste și-o cară cumplită adusu-le-a Paris prin mîrșava-i fapă de toți cunoscută.

Atunci Agamemnon, cel iute'n minie, pe regii Eladei chemă să răsbune pătata lor cinstă, să iee 'ndărăt pe frumoasa Elena. Și-atunci hotărît-au ca loc de 'nfilnire cetatea Aulis, ca una ce-i port și la mare.

Cu mult sorocitelor vremuri 'nainte, veneau luptătorii cei dormici de hară; și vornici veneau din văile toate-ale vechei Elade; veneau în corăbii bogate și regii și prinții cu-oștirile lor. Pe la case lăsau și părinții bătrâni și copiii cei fragezi, copile iubite cu lacrimi în ochii frumoși. Căci joc nu-i răsboiul cînd dîrz e dușmanul, și-avea și-ajutoare cetatea lui Priam și ziduri din piatra cea tare din munte cărată și-o apără al lui Priam fecior, năstrușnicul Hector. Lăcrămînd rugau cei de-acasă pe voiniți să mai steie; dar aceștia 'ndîrjîși plecară la lupte.

In cetatea Aulis era mare zarvă, căci intra Agamemnon cu Menelau păgubașul, stăpînul vitejilor Sparji. Lor le eșiră 'nainte, cu mare alai, frunzașii armatelor grece. In temple ducîndu-i ei mult se 'nchinăra slăvind pe măreții lor Zei. In parte la ficece-altar pregătită grămadă de jertfe, mioare și albe și negre sau tauri fintăși, cinstind ei pe Zeii cei buni sau protivnici nădejdilor lor. Dar deși vestitoarea din Delphi mii fapte de bine le spuse, slăvitu-Agamemnon era întristat de jertfirea cea fără pereche a scumpei lui sfice. El mult suferea de cînd pe Ifigenia perduse spre-a căpăta la corăbii vînt bun. Cînd jertfele toate s'au fost isprăvit, cu toți veseleau, bînd vinul cel tară sau parle luînd la sfintele jocuri ce-acolo se dau.

Ziua plecării sosise și-oștirea, din zori pregătită de drum, se grăbea ca să plece. Corăbiile vesel pe mare pluteau, vrînd parcă s'arate cum care de care catarge mai nalte și pînze mai albe frumoase le au din prisos.

Helios mîndru din valuri răsare, cînd marea în lupte a'nvins-o și caru-i măestru cu raze de foc o haină de purpură 'ntinde pe-albastrul vestiment al lui Coelus.

Natura-i măreașă și 'ndeamnă la lupte. Vrăjmașă e gîndului laș. Ea face pe-oștași ca să-nfrunte primejdia și deșteaptă'n ei doi de fapte mărețe.

Cu soldați și merinde 'ncărcat e oricare din vase și grupuri să lingă vre-o navă mai mare, ca puui la cloșcă. Și'n navă 'se află vre-un rege ce peste popoare domnește.

Se dă de plecare poruncă.

Mai mult de o mie de năvi începură să plece pe valuri mînate de vînt, pe cînd marea 'ndura greutatea fără cîrteală. Ba uneori încă vroia să se joace cu-aceste nimicuri. Și albele pînze ca fluturi pe cer se zăriau.

In frunte pornită era corabia lui Agamemnon, urmată fiind de-o sută corăbii cu-oștași din Micena, Siciona, Corint. Lui ii urmă, cu șaizeci corăbii și-armie din Sparta, nerăbdător Menelaos, ce vrea să-si răsbune cumplită-i rușine. După ei se'nșirau Nestor Neleianul, bătrînul, cu nouăzeci de corăbii și-armate din Pilos și-Arena, uriașul Tidid Diomede cu

Tetamonianul. Cu multe și mîndre corăbii veneau în sir lung Peleianul Achile cu-ai săi Mirmidoni; şiretul Ulise, al Itacilor rege; Idomeneus ce peste Cretanii din insuli domnește. Ei și cu alii, mai mulți decît frunza în codru, voioși se duceau la bătaie.

Pe rînd fiecare din vase pierea depărtîndu-se'n zări, ca și cum ar fi fost înghiște de-un mare balaur, căruia cerul și marea-i făcea o gură grozavă ca și a lui Chronos.

Așa au pornit ei spre Troia și învinge-vor cred, că dreptatea-i cu ei și zeilor strîmb nu le place. Și multe, necazuri se-aude căndură și mulți au pierit în bătaie; dar pînă și-Athena 'njeleaptă-i păzește și Pythia, profeteasa din Delphi, asemenea spus-a că vor birui.

Inserarea lăsase pe țarm deaşa-i pînză de visuri. Marea-și cîntă pus-tiul ei cîntec în taina ce peste Aulis căzu; iar vîntul abia adia prin frunzele mici de măslin. Dar lîngă-un lămîi se-arătară de-odată două ființe frumoase ca două zeiște. Fetele lor luminate păreau de-o rază ciudată. Minele-și strîneră și în spre Troia, cetatea lui Priam, privirile pline de ură 'ndreptară. Boiul lor mîndru le-arăta a fi Juno și-Athena... dar ele periră.

Și'n urmă cu'ncetul pe toate, cu fermecătoarea putere a razelor blînde, domnește Artemis în vraja-i nespusă.

Și'n funduri de mari se vede-al oceanelor domn. In palatu-i măret, Neptun, cel cu barba umplută de scoici și mărgean, stă gata de somn.

In aerul umed de boarea sărată a mărei, din valuri Naiade șoptesc; iar Caliope înalță cîntarea 'ngînată a nopței. In aer fug unde sonore; pămîntul și marea învăluie tainic... Aleargă spre-Olimp și-adoarme pe zeii cei veșnici...

Și plină pe cer își urmează măiastra Artemis cărarea.

Teodor D. Cristache
Ct. V.R. Liceul „Unirea“

COMPARAȚIE ÎNTRU CARACTERUL ANTIGONEI SI AL ELECTREI

După ce ai isprăvit de cétit o tragedie a lui Sofocle, rămîi mult timp cu inima strînsă și cu gîndul mereu la personagiile lui cinstite, drepte și iubitoare, care au de luptat atît în potrivă piedicilor ce le înțilnesc în viață, cît și împotriva fatalităței ce vrea să stăpînească orice și se întinde chinuitor de puternică și de rea. Pentru ca să meargă înainte, au nevoie de o voinjă neînfrîntă. Pilde de o astfel de voinjă avem la personagiile lui Sofocle, Antigona și Electra.

Antigona, fire pasională și hotărîtă, pună mai presus de orice voinjă zeilor și dragostea pentru fratele său care, răsvrătit contra regelui, moare într'o luptă. Condamnat să rămînă neîngropat, drept pedeapsă, Antigona nu vrea să nesocotească legile străvechi și hotărâște să aducă fratelui său cinstea cuvenită morșilor. Pentru ca să ducă la bun sfîrșit hotărîrea lui, are însă de luptat cu o voinjă tot atît de tare ca și a ei, aceea a lui Creon. Antigona însă, dreaptă și înzestrată cu o energie bărbătească, persistă în hotărîrea ei, luptă contra lui Creon și primește

mîndrie pedeapsa cu moartea, gîndindu-se numai că a făcut totul ca multumescă pe zei.

„Sînt veselă că pot muri de-o crimă sfîntă“.

Mîndria ei se revoltă atunci cînd îi spune Creon că făgăduind fapta va ierta; aceasta nu se potrivește cu firea ei dreaptă; preferă moartea, îci numai în lumea cealaltă va avea mulțumirea ce i-a lipsit pe pămînt:

„Murind eu, dragă celui drag, zac lîngă el.

„Acolo veșnic voi trăi“.

Aceeași voință puternică, aceeași statornicie și mîndrie întîlnim și Electra. Răsbunătoarea cauzei drepte a tatălui său, omorât prin vicleșug Clitemnestra și Egist, Electra suferă mult cînd vede că răsbunarea aproape imposibilă. Oreste, pe care-l aştepta ca pe un mîntuit, mușe. Are clipe de descurajare, de desnădejde, orice speranță i s'a ripit, nu-i rămîne decît plîns, durere mereu:

„Deci fără 'ncetare voiu gême,

„Etern'va fi bocetul meu.“

In clipe de acestea atît de dureroase, moartea ar veni ca o aliare, i-ar curma vieața care pentru ea e atît de rea:

„...căci un bine-i moartea mea

„Si vieața-mi chin, mi-e scîrbă și-o disprejuesc“.

Astfel de strigăte nu întîlnim la Antigona. Încrezătoare în puterile, se bucură de vieața ce o socotește o serie de prilejuri în care să-și desfășoare voință și puterea ei nemărginită. Cînd înșimpiñă o piedică drumul spre bine, Antigona nu se plînge, ci spune:

„Cît timp mă simt puternică nu stau pe loc.“

Dacă ne gîndim însă la condițiile în care au trăit fiecare din cetele două personajii, îndreptășim purtarea Electrei. Antigona era liberă la curtea lui Creon, stăpîna pe acțiunile ei, de aceea îi este mai ușor să săvîrșească înmormîntarea. Electra însă era supravegheată; fiecare gest, fiecare vorbă ale ei erau spionate și apoi spuse mamei sale lui Egist. Incunjurată numai de dușmani, Electrei nu-i era cu putință răsbunarea, decît venind din partea lui Oreste. Totuși în urma unor clipe de desnădejde, clipe în care numai durerea e stăpîna sufletului său, viața i se trezește și mai puternică, și mai hotărîtă:

„Deci singură, cu mîna mea, voi săvîrșî

„Ce'n cap mi-am pus;

„Nu-mi las eu gîndul ne 'mplinit.“

Oreste însă nu murise. Vine și săvîrșesc împreună răsbunarea atît de mult dorită. Aceasta a fost răsplata anilor de suferință și de lacrimi Electrei; ea a trăit, a văzut cu ochii împlinirea visului ei, pe cînd Antigona nu a avut această bucurie. Totuși și ea a fost victorioasă. Moartea ei frumoasă a adus lumină în jurul cauzei drepte pentru care luptat, făcînd pe Creon să se căiască adînc de nedreptatea săvîrșită.

Analizînd caracterul Antigonei și Electrei, pătrunzînd în sufletele lor frumoase, înțelegem mai bine vieața, vom să trăim, să avem și noi viațul să desfășurăm aceeași voință și energie ca și ele. Sufletele lor îtrebuie ne îndeaună să le imităm, căci vom fi fericiți: mulțumirea onștiinței, drumul drept în viață sunt cele mai mari fericiri.

IMPRESII DIN VREMEA CÎND ȘCOALA A FOST ÎNCHISĂ

12.II.1923. — A trecut și a doua zi de cînd stau lipit de patul acesta urîios, unde zac învelit în plapomă pînă la gît și-s sguduit de friguri. Lucrurile toate au luat sub influență febrei dimensiuni colosale. Ape verzi și roșii îmi joacă pe dinaintea ochilor și mă simt singur, singur. Toată ziua nu fac altceva decît să ascult huruitul pisicilor prin pod și uneori chițățitul vre-unui șoarece prea îndrăsneț. Alte sgomote nu pătrund pînă la mine: sănt parcă izolat de restul lumei. Din cînd în cînd vine mama la patul meu și-mi schimbă compresele reci de pe frunte. Atît.

Astă-noapte am avut un vis ciudat. Mi se părea că mă aflu într-o cîmpie de gheăță. Nu știu cine mă aruncase acolo. În jurul meu nu vedeam decît scăpirile unui oraș iluzorii pierdut la orizont, un pîrîiaș înghetat și încolo o albeașă nesfîrșită. Un liliac descrise prin aer o cale sinuoasă. În urma lui rămase o dungă luminoasă care se mișca întocmai ca un șarpe. Se rotia prin aer, mă înfășura, iar se depărta, pînă ce în sfîrșit se fărimă într-o mulțime de părți care căzură la pămînt ca niște stele. Mai scăpiră jos de cîteva ori și totul se înfundă apoi într'un întuneric greoi. Se înoptase de tot și de-aici, de colo, de pretutindeni porniau vaete de buftișe. Si atunci în mintea mea bolnavă fulgeră o idee: „Dacă ar veni lupii?“ Si iată că de jur împrejur perechi de ochi fosforescenți priviau la mine cu poftă. Lupii — și cercul lor se strîngea tot mai mult în jurul meu.

Dar în clipa aceea de groază, cînd nu mai nădăjduiam să scap, văzui cum lupii începîră să fugă, urlînd trist. În fața mea ședea o apariție luminoasă. Doi ochi limpezi mă priviau blînd. „Dar arzi, ai friguri“ îmi zise ea, punîndu-mi mîna rece pe frunte. Mă trezii și privii în jurul meu. Lîngă mine, mama îmi schimbă compresele de pe frunte.

15.II.1923. — Azi m'am dat jos din pat și simt un dor nespus de viață. Afară natura e moartă. De pe o salcie pletoasă, crescută în fața ferestrei mele, o frunză întîrziată pe creangă plutește în jos în virajuri mari. Dacă ar fi căzut o stea așîi fi știut ce să intîmplă. Dar dacă a căzut o frunză?

Un coleg intră vîjelios pe ușă:

— „Salutare, măi, cum te mai lauzi? sănătos, voinic?“ și fără să aștepte răspunsul, continuă:

— „Am auzit că s'aduc lemne la licéu. Așa mi-a spus intendentul. Tu ai să vii la școală de luni? Nu?... Ai auzit că s'a deschis patinajul? E „pă cînste.“ M'am întîlnit cu Ionel și mi s'a părut supărăt. Bun băiat e ăsta, dar prea e trist mereu. Spunea c'o să vie după masă pe la tine. Apoi eu mă duc, că-i tîrziu și m'âșteaptă tata“.

— „Mai stai?... încercă eu să adaog. Dar el plecă desigur mult mai repede de cum venise. „Mare năsdrăvan, mă gîndesc eu, să vie el tocmai dela Ocol, numai pentru un minut și să nu-mi dea răgaz să spun măcar două vorbe!“...

18.II.1923. — Iată-mă și la patinaj. În jurul meu văd numai chipuri care mă privesc cu milă. Să mă fi schimbat oare numai în cîteva zile de suferință?

Perechi, perechi, patinatorii alunecă pe luciul gheței. Mă uit cu îndă la ei, căci mie îmi tremură picioarele și nu mai am echilibru în șări. Cîșiva cunoșcuți mă țau cu ei la „morișcă“. Simt cum din ce în îmi recapăt puterile... Mine începe școala!

Decebal Montanu
Cl. VI R. Liceul „Unirea“.

PRIVELIȘTEA UNEI PĂDURI IN EXPLOATARE

Sosită iarăși prin locurile pe care m'am obișnuit să le văd în fiecare an, primul gînd mi-a fost să alerg în pădure, să pornesc pe cărăle strîmte, întortochiate și să pătrund în întunericul codrului, să respirărișcunul bradului, să ascult iarăși susurul lin al izvorului.

Încep, pe o potecă ce sue la deal și se deschide apoi într'o poiană, am pornit-o spre Magozia. Era atîta frumusețe că mintea parcă stătea în loc alurită. Tot drumul numai brazi, numai flori. De odată o muzică neîncășată, un murmur de apă și dădu peste un isvor. Obosită, poposii sănătări răcoresc cu apa lîmpede cum e cristalul. Printre ramurile brazilor, ușin mai rari aici, se zărea luna ce-și trimetea razele ei ca o binecuvântare spre liniștea pădurei. Iar vîntul, care adia pușin, aducea pe ariile lui sunetele clopotelor ce chemau la vecernie pe maicele dela mîndăstire. Deasupra mea, prin văzduh, se auziau cîntări îngerești. Era atîta pace pretutindeni încît sufletul era parcă mai ușor, parcă pluteam și eu în aer și liniștea aceasta divină pătrunseă atîta în sufletul meu încît nu simșeam nici frica singurăției.

De odată copacii parcă începă să se miște; din fiecare scoarță spărea cîte o zină îmbrăcată în haine de zefir și cu cununi de crini pe cap, fiecare floare prinse vîeață, din fiecare fir de iarbă ieșea cîte o ființă. Începu împrejurul meu o mișcare neobișnuită. Lume multă, zină, dar nici un sgomot. Toate pluteau prin văzduh. Se luară de mîni și înținseră o horă, iar Pan le cîntă stînd pe creanga unui copac. Ele dansau cele mai armonioase jocuri. Aici strîngeau hora, aici o întindeau, cînd o înpingeau spre dreapta, cînd spre stînga. Priveam uimită și mă credeam o eroină din cine știe ce basm.

Intr'un tîrziu, obosite se strînseră toate în jurul crăiesei lor și începură a istorisi. Deși toate tinere și minunate de frumoase, tîtuși spuneau lucruri atît de vechi, că rămăsesem uimită.

Una din ele a povestit cum acum o sută treizeci și șapte de ani, maica Olimpiada și-a ales pentru a zidi mănăstirea, locul unde moș Tudose Crudu înfîpsese căja oilor în noaptea în care au venit să asculte cîntecele îngerești ce se auzeau în văzduh, de-asupra unui tapșan verde pe care se află și azi biserică cea veche a Sfîntului Ion din Văratec.

Alta a prins a istorisi povestii din trecutul tărei noastre. Spunea că odată, de mult, foarte de mult, cînd hoardele Tătarilor tărei moldovenesti, ca s'o prade, bieșii Ro-

mîni cu ce aveau pe ei se ascundeau în munți. Si ea a văzut mulți pribegi de aceștia și-și amintea cum îi ajutase, cum le arătase calea pe care trebula să meargă. Zîna tăcu. Tăcură cu toatele.

Aurora începu a presăra florile dimineței pe pămînt. Din ce în ce lumina creștea, soarele își răsfringea razele lui pe vîrful braziilor, iar zefirul dimineței trebuia să pună cîntecul metalic prin frunzele pădurei. Si aşa mă trezii din lumea de basm pe care am trăit-o cîteva clipe.

N'ăș putea spune dacă am visat sau am trăit aevea. De odată un sgomot de căruțe, de voci, mă făcură să mă desmeticesc și mai bine din visul meu. Ce voiau acești oameni, unde se duceau cu topoarele și ferăstrăele lor? Nu cumva vroiau să-mi tae pe frumoasele mele zină? Am vrut să fug de frica de a vedea distrugîndu-se astă vîeață, dar n'ăm putut. Din liniștea aceea sfîntă se ridică de-odată sgomotul ritmat al toporului și scîrșitul dureros al ferăstrăului. Unul cîte unul, brazi pe care i-au cîntat poeții căzură la pămînt. Unul cîte unul fură puși în căruțe și porniți la vale. Nimenei nu știa că duc cu ei o ființă, o vîeață de zeci de ani, distrusă numai prin cîteva loviturî nemiloase de topor. Auzeam parcă geamătul profund al unei ființe în agonie.

Fiecare brad ducea cu el cîte o poveste din timpurile vechi. După fiecare plîngeau mii de gîndăcei ce-și aveau culcușurile în scoarța lui. Vîntul trecea furios prin aerul liber, nu mai înținnea în cale bradul căruia să-i destăinuască bucuriile și supărările lui.

Plînsete și jale peste tot!

Soarele pătrunse în voe pînă în inima codrului; brazi, care pînă acum îl împiedecau, stăteau trîntiți jos unul peste altul. Cîteva veverișe speriate fugiră în întunericul pădurei. Mi se păru că și izvorul se oprise din cursul lui, dar nu, el alerga repede la vale, pentru a povesti tuturor viețuitoarelor, tristețea ce se întinse peste pădure. Si el va duce pînă departe, la mare, plînsetul zinelor mele.

In depărtare, se auzea un buciu și parcă ar fi știut și ciobanul jalea ce cuprinseă toată pădurea, căci cîntă așa de duios, așa de trist!

Fiecare notă părea ruptă dintr'o inimă îndurerată și fiecare sunet făcea să vibreze sufletul meu plin de tristețe. Simșeam o durere nespusă de mare. Era durerea după ființă ce viețuia în fiecare copac, durerea din cauza răutăței oamenilor și a disprețului lor față de natură. În timpul acesta toporul își continua opera lui de distrugere. Trîntise tot ce era mai mare în jur, doar cîșiva brazi mici ce nu-și îndepliniseă încă menirea, mai viețuau. Oare ce gîndea ei? Înțelegeau toată tristețea și durerea ce vor domni de acum înainte? Desigur că nu. Erau prea mici pentru a putea pricepe că vîeață are un sfîrșit. Ei vor uita curînd pe părinții, bunicii și strămoșii lor, vor uita jocurile zinelor din nopțile cu lună și se vor înălța mereu spre soare, spre lumină și spre fericire. Iar atunci cînd vor atinge idealul urmărit în decursul a zeci de ani, toporul își va infișa cu putere lama ascuțită în tulipina lor puternică, doborîndu-la pămînt, lăsîndu-le numai amintirea că au zărit soarele.

Un brad căzu lîngă mine, o voce stînsă se auzi din năuntru: „Tu care ai putut înțelege vîeață ce se ascunde sub scoarța groasă a fiecarui arbore, spune tuturora să nu mai distrugă podoabele naturei, să o lase să-și desvălu singură frumuseștile ei, căci poate va veni timpul

toși vor alerga să-și găsească mulțumirea la umbra unui brad, astănd muzica izvorului, căușind să înțeleagă firele tainice ce trăesc în și atunci noi ființele acestea necunoscute de nimeni, fricoase, ne arăta futurora și vom spune lucruri ce nu le cunosc încă oamenii". Un lung suspin și totul se stinse.

Simțeam o tristețe din ce în ce mai mare. Cum puteau fi oamenii și atât de indiferenți?

Așă fi vrut să spun la toși tot ce am văzut și am înțeles în noaptea a binecuvîntăță.

Și atunci, ca un ecou al durerei din suflet, mi-au venit în minte urile lui Ronsard :

*Ecoute, bûcheron, arrête un peu le bras,
Ce ne sont pas des bois que tu jettes à bas,
Ne vois-tu pas le sang lequel dégoutte à force
Des nymphes qui vivaient dessous la dure écorce ?*

Slăvescu A. Adriana

Clasa VI. Șc. secundară de fete, gr. II.

INFLUENȚA BASMELOR POPULARE IN POEZIILE LUI VASILE ALECSANDRI

Datorită imaginăției sale dezvoltate, poporul român și-a înfrumusețat basmele cu tot felul de ființe fantastice. Felul cum le descrie și poalele minunate pe care le țese în jurul acestor ființe supranaturale basmelor românești un farmec care stăpînește puternic sufletul astătorului.

Sufletul de poet al lui Alecsandri și imaginea sa au fost înrîurite de raiul acestor basme și de aceea a scris multe poezii, influențat de lumea lor.

In odaia sa, el stă în timpul iernei la gura sobei privind focul vesel :

*Si prin flacăra albastră-a vreascurilor de aluni
Văd trecind în zbor fantastice a poveștilor minuni.*

Astfel în „Noaptea albă”, cînd gerul împietrește totul și numai luna ură veghiază luminînd, poetul ni-l înfățișează, în sania sa trăsă de epure șchiop, pe Statu-Palmă-Barbă-Cot. Piticul acesta este îndrăgit de fecioara frumoasă, „Primăvara”, ascunsă de frigul iernei în trunchiul unui fag. El o roagă să vie cu el, care o iubește și la auzul acestor vorbe înțreaga luncă hohotește de ris :

*Si vrăjitorul jag întinde
Un braț lung cuprins de ger,
Pe uncheș de barbă-l prinde
Si-l ridică pe sub cer,*

In poezia „Vîntul de Miază-zî“, Alecsandri urmează firul povestiei : vîntul cald, feciorelor drag Primăverei, o scăpă pe aceasta din încisoarea iernei și amîndoi fericiți se înduioșează și dau drumul piticului spînzurat. Acest „Barbă-Cot“, spune poetul, în poezia : „Răsbunarea lui Statu-Palmă“, umblă pe un iepure șchiop de cînd Făt-Frumos i-a răpit copila, pe frumoasa Trestiana, pe care o iubeau amîndoi urieșii : Strîmbă-leme și Sfarmă-piatră.

Aceștia în minia lor grozavă pornesc în contra acelui răpitor care nu e decît Făt-Frumos, și în goana lor de urieși cutremură și prăbușesc munjii, duc vijelia și viscolul prin păduri, îngrozind totul în trecere ; dar în zadar, căci :

Iată însă mîndrul soare că se'ntunecă de-un nor!

Urieșii stau buimatici, fumegînd de-a lor sudoare.

Ridic'ochii și pe ceruri văd trecind în sbor drept soare,

Făt-Frumos cu Trestiana pe-un cal sprinten sburător.

Vedem dar alături de acești urieși cu putere nemărginită, pe pilișcul Barbă-cot. Primăvara sau vîntul ne sunt înfățișați drept oameni, natura întreagă este însuflareșită, copacii sunt vrăjiți și nici Făt-Frumos pe calul său sburător și fecioara strălucitoare de frumusețe nu lipsesc. Uneori poetul idealizează frumusețea fecioarei romînce.

Mărioara Florioara, din poezia cu același nume, este atât de frumoasă încît :

Si de-ai călca nouă, fări

Si de-ai trece nouă mări

Floricică n'ai găsi,

Păsărică n'ai zări,

Nici nevastă mîndrulifă,

Nici copilă drăgulifă

Ca Mărioara

Florioara

care este :

Zînișoara munfilor

Surioara florilor.

Pretutindeni pe unde trece, totul se înfrumusețează, pînă într-o zi cînd ea înținește un străin și inimile lor se îndrăgiră și în iubirea carei i-a cuprins sufletul, ea părăsește și florile și munjii, sfînd lîngă iubitul ei. Mesele încărcate cu bunătăți și teleaga fermecală ne sunt toate zugrăvite de poet, care nu schimbă nimic din toate, amănuntele basmului, iar Mărioara-Florioara nu-i decît Ileana Cosinzeana.

Fericirea lor însă nu șine mult, căci

Un nor negru ca un smeu

Ce venia, venia mereu,

Aripî negre întinzînd

Si tot cerul cuprinzînd...

*O cuprinse 'n brațul său
Să cu ea sburind s'au dus
In cei munți despre Apus.*

Alteori eroul legendei noastre Dragoș Vodă ne este însăși sat a-
emenea lui Făt-Frumos și îl vedem cum luptă voinicește ca să scape
de iubită sa, ce simbolizează Moldova, de stăpînirea fiorosului:

*Zimbru aprig că un smeu
Cu lungi voame ca de leu
Să cu coarne ofelite
Să cu aripi la copite.*

Alecsandri în „Andrei Popa“ ne descrie o luptă asemănătoare ce-
r din povești:

*Zi de vară pînă'n seară
Dau voiniciei să se piară
Să cu ferul ascuțit
Să cu pumnul amortit.*

Eroul în zadar spune calului său, care înțelege graiul omenesc, să-l
ape, căci voinicia dușmanului îl doboără.

De asemenea în poezia lui Alecsandri înșinim Feții-Logofești ce se
stă fără teamă cu balauri, spre a fi demni de dragostea iubitelor lor.
Personagiile unor astfel de poezii inspirate de basme sunt:

*De cînd în lume lupii erau păstorii la oi
Să urșii cu cimpoae mînau cirezi de boi.
De cînd purta 'n cosife Ileana Cosinzeană
O floare cînătoare, o floare năzdrăvană!*

Uneori poetul ia basmul aşa cum este și-l versifică. Aşa avem
zia „Înșiră-te mărgărite“ Ea începe cu:

*Inșiră-te mărgărite
Pe lungi fire aurite,
Ca o horă luminoasă,
Ca povestea mea duioasă,*

are ne vorbește de o crăiasă care avusese doi copilași:

*Cu cosife poleite
Să cu fețe înflorite.*

pe care îngerii i-au diochiat și ei s'au prăpădit în brațele mamei lor.
locul unde i-a îngropat Doamna îndurerată, au ieșit doi brazi care
sau și mîngîau pe mama lor. Dar brazi sunt trăniți într'o furtună
nu scîntej, sufletele celor doi copilași, se prefac în două stele pe
mama lor le privește zi și noapte plîngînd. Să Dumnezeu îndu'oșat
ce stelele în două mărgăritare, pe care mama nebună de durere:

*Le deșiră cînd și cînd
Să le înșiră iar cînd.*

Acstea subiecte și personajii, care au fost inspirate lui Alecsandri
de basmele populare, poetul le-a îmbrăcat cu cele mai frumoase vesti-
mine ale versului; aceasta s'a văzut mai ales în citatele din „Înșiră-te
mărgărite“. Versul curge limpede și armonios și toate aceste poezii sunt
presărate cu frumoase comparații.

Pe Mărioara Florioara ne-o arată:

*Albă ca o lăcrămioară,
Dulce ca o primăvară.*

Limba pe care o întrebuițează este acea a basmelor și de aceea
găsim multe expresiuni ca: „zi de vară pînă'n seară“, „peste nouă mări
și jări“, proprii acestora.

Lumea aceasta a basmelor, învăluită în atmosferă ei fantastică, se
întîlnește în multe poezii ale lui Alecsandri încît influența basmelor e
vădită. Farmecul pe care îl au aceste povești îmbrăcate în haina poe-
ziei dovedește și mai mult valoarea și trăinicia operei al cărei izvor de
inspirație e în literatura populară.

Paraipan Maria

Cl. VII. Sc. secundară de fete, gr. II.

SĂ SE NOTEZE, DUPĂ UN CAPITOL DIN „PSEVDO-KINEGETIKOS“ A LUI ODOBESCU, FELUL CUM AUTORUL ȘTIE SĂ TREACĂ DELA O IDEE LA ALTA.

Un bun autor, scrie Edgar Poë, are în minte ultimul său rînd atunci
cînd scrie primul. Nu știu dacă totdeauna părerea aceasta a cunoscu-
tului povestitor american ar putea fi adevărată. Si un autor, care prin
felul cum și-a lucrat opera contrazice în mod vizibil ideea exprimată de
Edgar Poë, e Odobescu. Odobescu nu numai că n'a avut în minte ultimul rînd, dar începînd o pagină nu știa cu ce o va umplea. Despre
aceasta ne putem ușor convinge cînd „Pseudo-kinegetikos“, capo-
d'opera sa și urmăring felul cum acesta sare dela o idee la alta. Odo-
bescu e maestru în arta digresiunei și aşa cum ne prezintă el această
artă, ne face să vedem folosul ei. Trecerea pe nesimțile dela o che-
stiune la alta e necesară. Tratarea unui aceluiași subiect în mod serios
și grav poate de multe ori să țină atenția încordată cîțiva timp, de multe
ori însă ea devine plăcitoare și,oricîn de interesantă ar fi chestiunea
despre care se vorbește, începi să o găsești dela un timp plină de ne-
naturalitate și superficialitate. Lui Odobescu nu i se întîmplă niciodată
acest lucru. El trece repede și printre glumă usoară, plăcută, dela o
idee la alta, astfel că trecerea nu e observată. Digresiunea aceasta ne-
observată are un important folos instructiv. Ea șterge impresiunea unui
subiect arid și te transportă în cadrul unei intimități plăcute. E cunoscut
felul disertativ de a trata o chestiune cu o trecere cu totul nenaturală:

a chestiunie noastre“. Vorbind astfel, chestiunile și se par mai străine și atunci ariditatea lor vine dela sine. Cu digresiunea atrăgătoare și tonul glumești, Odobescu tratează de cele mai multe ori subiecte de o importantă valoare științifică și literară. Unind astfel frumosul cu utilul, îndeplinește una din regulele enunțate de Boileau în „Arta poetică“.

Într-un capitol luat la înșimbulare din „Pseudo-kinegetikos“ putem vedea clar lucrul acesta. Să luăm de pildă capitolul al IX-lea. Autorul începe prin a vorbi de poezia vînătoarei și a vieței în aer liber. Vorbește cu această ocazie de „Primăvara amorului“ a lui lancer Văcărescu și de poemă „Les saisons“ a lui Saint-Lambert. Printre un spirit ușor apoi, adresat prietenului său, trece mai departe prin a spune că el nu a vînat niciodată și că această plăcere cauță să o simtă numai din cărțile literare vînătoarești sau din tablourile cu scene de vînătoare. De cîte ori se gîndește la acestea însă, nu-și poate aduce aminte decît de vînătorii caraghioși caricaturizați în „Charivari“ sau „Journal pour rire“. Și cu ocazia aceasta Odobescu descrie cu spirit cîteva din scenele văzute în revistele citate. Nu vorbește însă prea mult nici despre această chestiune și trece la scriitorii ruși care au luat subiecte din viața vînătoarească.

Aici trecerea deși naturală: „lasă-mă să-ji aduc aminte despre o carte pe care am cîtit-o și o recetesc adesea, eu, care nu sînt vînător, cu o nespusă plăcere“, pare naturală prin faptul că e însotită de gluma obișnuită lui Odobescu.

Și vorbind de scriitorii ruși, virtuosul prozator muntean găsește ocazia de a-și bate joc cu mult humor de acei Români, care din patriotism exagerat disprețuiesc însemnante opere ale literaturii rusești. Face apoi o legătură între tablourile zugrăvite de Turgheniev și cele ale pictorului olandez Ruysdael. Acest lucru îi dă prilej să citeze o poezie a lui Musset în care autorul ei preamărește farmecele Tirolului. Și ca urmare imediată a acesteia, Odobescu vorbește de numărul mare de pictori ce redau peisagiile încîntătoare ale acestui ținut. Deși reușite, aceste tablouri nu sunt căutate, deoarece sunt prea multe și în toate trebuie să fie tratată o măsură. Aici Odobescu în mod natural se caracterizează pe sine, spunând că bine ar fi fost dacă ar fi putut și el să păstreze o măsură: „să voi eu însuși a rezuma cîte am spus pînă aici, zău, nu știu de așa putea“. Și se mai întrebă ce ar putea face ca să păstreze o măsură: „Dar cum? Să mai vorbesc iarăși despre plastica vînătoarească a anticilor, cu idealul lor întrupat în statuia Dianei vînătoare? Să ne mai întoarcem la vînătorile concertante ale Sasanizilor din muntele Bisutum? Și apoi să-mi găsesc beleaua cu Salii, vînătorii cei vestiști, pe care eu am uitat să-i pomenești și pe dînșii și pe cînii lor așa mult lăudați de loata antichității?“ Și cu această trecere autorul găsește prilejul de a ne înșira cîteva școli de pictură în care găsim zugrăvite diferențe specifice de cînii. Vorbind de pictura vînătoarească, Odobescu zice în mod spiritual că are cunoștințe speciale de pictură. Și dacă cineva se pretinde mai cunosător decît autorul, să-i spue: „cărei școli de pictură vînătoarească atribue d-lui tabla zugrăvită de sub umbrarul cîrciumei lui Kir Ionișă Buzdună, dela morile Ciurelului, unde trec Nemții la vînătoare, în care

pușca într-un epure roșu, care fine vesel în labă o ploscă cu vin“.

În felul acesta glumești Odobescu termină capitolul, un adevărat dicționar enciclopedic. Dela un capăt pînă la altul ies în evidență verva și spiritul remarcabil de „causeur“ ale autorului. Și „causerie“-a aceasta e redată mai ales prin digresiunea glumeajă și atrăgătoare. Vorbind de o chestiune serioasă de literatură, pictură sau filologie, îl vedem deodată că glumește, apoi dela glumă trece mai departe, lăsînd prima chestiune neîsprăvită. În timp ce cetitorul urmărește cu încordare, amănunt cu amânunt, chestiunea tratată cu seriozitate și erudiție, intervine gluma. Sentimentului puternic de încordare îi urmează unul de discordare. Acest procedeu de a face să se nască în sufletul cetitorului două sentimente cu totul opuse și în imediata apropiere unul de altul, desvoltă veselia și risul sănătos. Trecerea fiind bruscă, humorul este puternic și nu are de loc aerul de a fi nenatural, prea mult studiat.

Altădată digresiunea e aşa fel făcută încît crezi mult timp că autorul tratează acea chestiune. Te trezești însă de odată în alt subiect fără să-ji dai seama cum ai trecut.

Și aceasta scutește pe Odobescu de imputarea care i s-ar putea aduce, spunându-i-se că opera sa e pedantă prin faptul că tratează chestiuni cu mult esită din cadrul subiectului propus. Nu, opera lui Odobescu nu prezintă de loc atmosfera pedantă, pentru că mai fiecare capitol începe cu chestiuni privitoare la vînătoare. Dacă autorul, terminînd brusc aceste chestiuni, ar vorbi de altele, străine subiectului, atunci ar fi desigur pedant. Trecerea fiind însă pe nesimțite, naturală, lucrarea nu poate primi acest calificativ.

Calitatea aceasta pe care am remarcat-o de mai multe ori, digresiunea plăcută și spirituală, dă lucrării o vîrvă deosebită. De altfel această vîrvă e caracteristică Românilui; înțilnește-te cu un Moldovean guraliv și își va vorbi vrute și nevrute cu aceeași digresiune naturală și atrăgătoare: „Intocmai ca lupul său cutare animal din poveste“ sau „Tot așa mi s'a înțimplat și mie“.

Și această vîrvă și digresiune despre care am vorbit dau operei lui Odobescu un aer de familiaritate.

In mijlocul acestei intimități, chestiunile cele mai aride și se par aproape cunoscute și aceasta ușurează înțelegerea lor. Pe cînd, din contră, atunci cînd cineva își vorbește cu un aer gray de magistru, chestiunile cele mai ușoare își vor părea neîntelese, străine, prin faptul că străin, prin felul său de a vorbi, mai ales, este acel ce le tratează.

Dînd drumul condeiului, Odobescu ne spune, cu un humor și o vîrvă pline de farmec, tot felul de lucruri interesante și atrăgătoare. Prin aceasta autorul lucrării se arată desinteresat, face artă de dragul ei. Și e un adevărat artist, pentru că adevărate sunt plăcerile ce ni le procură, iar, după Pascal, arta nu este altceva decît mulțimea regulelor imaginante de om în vederea plăcerilor sale.

Ștefanescu Petru

Cl. VII R. Liceul „Unirea“

SUBIECTE DE COMPOZIȚII (Anul școlar 1922-1923)

Scoala secundară de fete, gr. II (Profesoară D-ra M. Rarincescu)

Cl. VI.

- 1) Natura în pastelurile lui V. Alecsandri.
- 2) Caracterele elegiei lui M. Eminescu.
- 3) Modul cum săt exprimate sentimentele în poezia noastră populară.
- 4) Comparație între caracterul Antigonei și al Electrei, după tragediile cu aceleași nume ale lui Sophocle.
- 5) Priveliștea unei păduri în exploatare, interpretând versurile lui Ronsard :

*Ecoute, bûcheron, arrête un peu le bras,
Ce ne sont pas des bois que tu jettes à bas,
Ne vois-tu pas le sang lequel dégoutte à force
Des nymphes qui vivaient dessous la dure écorce ?*

- 6) Analiza unei drame istorice din literatura română.
- 7) Comparație între o comedie de moravuri de V. Alecsandri și una de I. L. Caragiale.
- 8) Să se trateze, după alegere, un subiect din acestea trei :
  - a) Cuprinsul unui discurs academic și analiza ideilor.
  - b) Portretul unei fete după unul din tipurile create de Molière.
  - c) Ce carte celită mi-a plăcut mai mult și de ce ?

Cl. VII.

- 1) Urmările școalei latiniste și influența ei în Principatele române.
- 2) Primele manifestări poetice în literatura noastră.
- 3) Caracterele satirei lui Gr. Alexandrescu.
- 4) Începutul prozei românești.
- 5) Influența basmelor populare în poezile lui V. Alecsandri.
- 6) Portretele contemporanilor lui I. Ghica, după „Scrisorile” sale.
- 7) Direcția nouă în literatura română, după ideile cuprinse în articolele lui Maiorescu : „Poezia română”, „Direcția nouă”, „Beția de cuvinte” și „Răspunsurile Revistei contemporane”.
- 8) Sentimentul erotic în poezile lui M. Eminescu, având drept cadrul tablouri din natură.

Liceul „Unirea” (Profesor I. M. Rașcu)

Cl. V.

- 1) Jocurile olimpice. — Descrierea unui joc.
- 2) Un Regulus român : Dan, căpitan de plaiu, din poemul lui V. Alecsandri.
- 3) Ștefan cel Mare în urma luptelor dela Răsboeni, după legende „Mama lui Ștefan cel Mare” și „Daniil Sihastru” de Dimitrie Bolintineanu.

- 4) Achile și Hector. — Scurtă paralelă.
- 5) Un rapsod cîntă plecarea Grecilor spre Troia.
- 6) O nuvelă românească. — Analiza : a) autorul, b) povestirea cuprinsului, c) personajile principale d) observații asupra formei.
- 7) O carte, care cuprinde un roman, își povestește peripețiile vietii sale.
- 8) Ce învățătură am putut scoate din cărțile citite în cursul acesti primăveri ?
- 9) Biografii și memorii. — Paralelă.
- 10) Rezumatul pe scurt al unei monografii.
- 11) Descrierea la cronicarii moldoveni. (După „Povestiri din cronicari” de Ov. Densusianu).

Cl. VI.

- 1) Lunca din Mircești, după „Pastelurile” lui V. Alecsandri.
- 2) O doină și o elegie. — Paralelă.
- 3) Ce ne-a plăcut mai mult din lectura particulară a trimestrului întâi ?
- 4) Ștefan cel mare și Mihai Viteazul, după cele două ode la statuile acestor eroi de V. Alecsandri.
- 5) Impresii din vremea când școala a fost închisă.
- 6) Elementele interioare din două tragedii : una antică și una clasică franceză.
- 7) Trăsături simpatice și antipatice din caracterul lui „Despot Vodă”.
- 8) Persoanagiile mai obiectiv concepute din „Despot Vodă” și părțile lirice ale acestei piese.
- 9) Părțile comice din „Despot Vodă”.
- 10) „Avarul” lui Molière este, după cum s'a susținut de unii, o dramă imorală ?
- 11) Harpagon îndrăgostit.
- 12) Harpagon este rolul cel mai complet.
- 13) Zoe, Veta, Efimița (după comedierele lui Caragiale).

Cl. VII.

- 1) Rolul Școalei latiniste în cultivarea sentimentului patriotic.
- 2) Intrucât cronică lui Șincai îndeplinește condițiile unei cronică și intrucât nu le îndeplinește.
- 3) De ce Vasile Cîrlova poate fi socotit ca cel dintâi poet modern al nostru ?
- 3') Înainte de moarte Ștefan cel Mare dă sfaturi celor ce-l încunjură.
- 4) Un prieten al lui I. H. Rădulescu scrie lui Titu Maiorescu. El îi împuță de a fi ironizat pe „părintele literaturii române”, al căruia călduros elogiu îl face cu acest prilej.
- 5) Bibescu-Vodă scrie lui Gr. Alexandrescu, invîntîndu-l să vie să petreacă la moșia sa cîțăva vreme.
- 6) Dialog între Gr. Alexandrescu și Vasile Alecsandri asupra avantajilor pe care le oferă unuia viața de oraș și celuilalt cea de țară, — între altele pentru adunarea materialului traducător.

- 7) *Oratorul și scriitorul.* — Să se comenteze această gîndire în care e arătată deosebirea principală dintre orator și scriitor: „Scriitorul este un cizelator care prezintă bijuteria sa atunci cînd e gata; oratorul, din contra, are rolul de a-și desăvîrși lucru său în public. Dacă mi-ar da de-a gata concluzia rașionamentului său m'ar lăsa nesimțitor și rece; dar de îndată ce mă face să assist la elaborarea progresivă a gîndului său, fiecare lovitură de ciocan care o va da pe nicovală își va avea răsunetul în creerul meu”. (J. Reinach).
- 8) Ironia lui C. Negruzzu după „Scrisorile” sale.
- 9) După ce M. Kogălniceanu a fost însărcinat de M. Sturza să ţie un discurs de istorie națională la Academia Mihaleană din Iași, scrie unui prieten și îi expune ideile sale relativ la acest discurs.
- 10) Părerile despre limbă ale lui Russo, după „Cugetările” sale.
- 11) Glorificarea patriotismului și a eroismului în „Ostașii noștri” de V. Alecsandri.
- 12) *Poezia fiecăruia poet.* — „La noi fiecare poet are o poezie de care numele său e aşa fel legat încât s-ar crede că n'a mai produs altceva” (E. Faguet—Le XVII-me siècle).
- Dintre scriitorii clasici români ce poezi cunoașteți care să-și fi legat astfel numele de cîte o poezie și care sunt acele poezii? Dați cîteva exemple. Pentru poezia aceasta a fost aleasă totdeauna și nu alta?
- 13) *Decadența scrisoarei.* — După anumiți critici, scrisoarea—in decadență la începutul secolului al 19-lea—ar fi în ajun de a dispara pentru totdeauna. Care sunt cauzele care pot să arate că scrisorile vor fi de acum înainte din ce în ce mai lipsite de interes literar? Care sunt cauzele care ne permit să afirmăm că nu ar fi aşa? Dați-vă părerea, sprijindu-vă pe exemple.
- 14) Să se noteze, după un capitol din „Pseudo-kinegelikos” de Al. Odobescu, felul cum autorul trece dela o idee la alta.
- 15) Trecutul personal în opera lui Eminescu.

4

ÎNCERCĂRI LITERARE**URMĂRIȚI DE LUPI**

Trei schițe de Ioan G. Diamandy, Cl. V. Liceul „Unirea”

In luncă

Era noapte. Caii făceau o pată albicioasă, tăiată în negru de hămuri. Vîzitul se sui pe capră; vătaful lîngă el ținea o pușcă între picioare, cu leava rezemală de umăr.

amestec negru și nedeslușit. Urcărâm drumul de pe marginea Siretului. Casele dimprejur erau cenușii și tăcute. Cei dințăi copaci ai lunsei se iviră. Vîrful lor se pierdea în noapte. Frunzele lor se frămîntau lin. Vîzitul iuji caii, vătaful instinctiv își îndreptă pușca... Se zicea prin sat că dezertorii și-au făcut reședință în această pădure și că mai în fiecare zi, cîte un om avea de-a face cu vre-unul din ei. Cine știe dacă nu ne pîndeau din vre-un tuș? De ar da D-zeu să scăpăm mai repede din pădure! Ca să scap de aceste gînduri, vreau să vorbesc cu vizitul, doar un glas de bărbat mi-ar mai încălzi inima.

— Măi loane, săn lupi pe-aici?

Vătaful se întoarse deschizînd gura ca să-mi răspundă; o usoară duhoare de rachiu străbătu aerul limpede pînă la mine. Se îmbărbătase, omul, înainte de plecare!

— Măi loane, săn lupi?

— Păi Coane, p'ici ce să cete? De! nu prea săn!

— Da' la vînat de lupi unde putem merge?

— Âhîh!... Colo peste dealuri, pe la Șarba; Numai să stai o noapte colo în cîmp, să vezi ce de lupi pentru pușca matale! Zău că și s'ar face părul măciucă!

— Ai fost pe acolo? De unde știi?

— Ce să fac eu pe acolo? Nu nimic! Vai di mini!... Îl știi pe Gligore Gligoraș? O fost la curte pe la mata!

— Se poate, nu-l mai știi! Ce-i cu el?

— Așa-i! erai mic p'atunci. Să vezi ci-o pășit... vai di capul lui! El era p'atunci vătaf la un boer din Șandrești, unul Sachelaru, care l-o trimes c'o scrisoare... să mă crezi...nu mai știi unde!... Eh! ba una, ba alta, iată că pe Gligoraș îl apucă noaptea, cînd dă să se întoarcă acasă. Noroc c'o fost luna! mergea el aşa prin zăpadă, cînd deodată îi răsar în față șapte lupi! El, ce să facă? Ia băjul, (avea un ciomag de corn, dar știi, halal de aşa ciomag!) și mi-l învîrte cît ce putea. Nu-i vorbă, și el era om voinic, cît boul! și cînd o dat să se răpeadă un lup, i-o și crapat capul în două! Poi... tot aşa s'o apărat două ceasuri cu ciomagul săpînă o ajuns în Șandrești. Acolo, ce crezi? Lupii tot după el! Baă-i să-i bată! Ajung ei loși pînă la curtea boerului. Poarta închisă. Gligoraș se repede cu umărul, o dă jos, dă să intre, îl oprește portarul.

— Hăă! că cine-i acolo?

O fi crezut că-i vre-un hoj.

Gligoraș numai îi dă o brîncă de-l trînteșie lat în zăpadă și o tuliește cît îl ținea chiserele pîră'n bucătărie. El ca el! Da portarul! Cînd o văzut lupii, o fugit la el, s'o închis în casă, s'o trîntit la pat, și... mai mult o zăcut de frică decît Gligoraș!...

Apoi o sărit cînii și s'o luat la harță cu lupii!

— Da 'Gligoraș?

— Apoi el, cînd l'o văzut bucătaru, un țigan păcălos, o și simșit că nu era a bine.

— Tu ești Gligoraș?... Ce-ai pășit măă?

Gligoraș mul.

Da' bucătaru de colo:

— Ce să fie, hre? Ce-l ne canul lău?

Gligoraș tot mut!

Tiganul pune mîna pe ciomagul omului.

— Lasă-ți ghioaga, frate!

Dă să-i deschidă mîna. Mîna încleștată! Bucătarul căscă gura a mirare și-si căută în plete.

— Pliu! fire-ar al dracului să fie!... Vre-o treabă d'a necuratului!... Ferească Dumnezeu!...

Și de te o fugă la boer.

Multă trudă au mai avut pînă să-i descloșește mîna! I-o dat ba vin, ba rum, ba coniac, știi!... tot lucruri bune, nu glumă! D'apoi, vorba ceea... orz pe giște! Tot degeaba! Gligoraș mut și cu bîta în mînă. O dat Dumnezeu într'un firziu, de și-o venit omul în fire, și o dat drumul ciomagului. Apoi s'o trîntit pe o laviță. Boerul și toți împrejurul lui.

— Mă! ce ai pășit tu? Ce-i cu tine?

Da Gligoraș: Sfrrrr!!! Dormea dus!

Tocmai a doua zi s'o deșteptat. Atunci o povestit ce o fost cu lupii.

Da' n'o vrut nimenei să-l credă, nici măcar boerul. Cind l-am izbit în cap. Hai acolo, și de n'o fi, să mă iee dracul, să n'am parte de sănătate, să-mi sară ochii, să fiu...

— Ho! Stai! Destul! Hai la rîpă!

Pune boerul caii la sanie și pornesc cu toții, unii oameni cu săniile lor.

Cind ajung la rîpă au și văzut lupul, colo în fund, cu capul spart. Dar tot mai mișca!

Mare mirare pe toți,... dar să-l scoată de acolo, nici unul nu îndrăznea! Atunci intră Gligore în rîpă, și mi-l scoase de coadă zicind:

— Mînca-te-ar mama ciorilor să te fi mîncat! Eu te-am omorât, tot eu te scot de aici!

Il pun în sanie și se întorc la curte!

Da' boerul cela avea un cîne mare și tare voinic. Toți ii știau de frică. Și boerul grozav se fudulea cu el!

Numai să vezi ce-i trece conului Sachelaru prin minte!

Cind ajung la curte, il curăță pe lup de moje și toate celea, din hoit, il umplu cu pae, ii bag bete în picioare, de ziceai că-i lup adavarat, și-l pun în mijlocul ogrăzei.

Cînele cu pricina era închis într'o odaie. Boerul dă poruncă să-l sloboadă, zicind:

— Praf il face! Să vedetă voi ce cîne! mai tare ca lupul! Halal de aşa cîne! Cind s'o repezi, praf il face! praf!

Cînele vine, boerul îl ăsmușă, da cind dă de blana ceea, numai o zis:

— Chiauuuu!...

Și mort o rămas în picioare!

Pădurea răsună de rîsul puternic al oamenilor, care se prelinse prin noapte, trezind ecurile întunecate.

— Vezi ciuda boerului! Și ce nas o făcut cind l-o dat javra de rușine!

— Ahă! hă! hă! hă!

Trăsura își scîrșia domol roșile pe pietrele drumului. Luminile fabricii de zahăr și ale gărei se zăreau. Lunca se rărea. Copaci, din ce în ce mai singuratici, treceau încet pe lîngă noi, părind că se uită din virful lor, la ce era în fundul trăsurei.

Ajuns erăm la gară; cîteva lumini galbene moșiau în vînt. Două dire de lumină slabă se prelingeau în noapte: șinele! La înălțimea lor, somnoroase și răzlețe stele verzi și roșii. Tăcere. — Caii abureau din nări în cadență.

— Am luat pușca degeaba, Ioane!

— Lasă-ți bini! Ehe!

— Vezi că tâlhăriile dezertorilor sunt povești?

— Ahă! Lasă-ți bun!

Cîteva oase

I.

Luiza era studentă în medicină. Sufletul ei de femeie se întărise la văzul morților, al rănilor și al sîngelui omenesc. Devenise cinică. Nimic n'o mai impresiona; pentru ea totul se reducea numai la materie și la procese chimice. Nu mai știa să plîngă. Poeții erau pentru ea niște nebuni interesanți de studiat. De câte ori nu rîdea cind se întimpla să le cetească suspinele care le clocoteau în versuri!

Obiceiul de-a vedea sînghete o făcuse insensibilă, din insensibilită devenise crudă, și cruzimea făcu din ea o ființă egoistă așa că nu mai putea pricepe dureri, iluzii sau deziluzii, de vreme ce ea nu le mai simșia. Femeile și oamenii sensibili erau pentru dînsa încă în copilăria ființei lor, la începutul formării caracterului lor; îi disprețuia!

Luiza lucra mult. Era obosită. Il trebuia odihnă.

Intr'o vacanță, plecă la țară, la un unchiu al ei.

Acolo, puțin cîte puțin, femeea ceea, care nu cunoștea decît întunecimile, meschinăriile și banalitățile orășului, fu uimită de măreția și de farmecul senin al naturei pe care de-abia o cunoștea din tablouri.

Liniștea cea adîncă a cîmpilor, tulburată cind și cind numai de zborul unei păsări sau de țîrișul pierdut al unui greer, o impresionă și încet, foarte încet, începură să topească acel sloi de ghiață care-i era înima. Deveni iarăși suflet de femeie. Nu mai cetea nici o carte științifică.

Intr'o seară, după masă, stătea în cerdac, și cu capul răsturnat se uită la stelele care niciodată nu i se păruse așa de frumoase. Vîntul adia încet prin părul ei și ea se lăsa cuprinsă de toate farmecele acelea, fără să mai încerce a se răsvrăti împotriva lor, ca să rămîne femeea tare, care era înainte....

De-odată, departe, suspinând... o doină ciobănească își picură dulcele-i note prin întunericul nopței... Luiza tresări. Niciodată nu auzise o doină. Asculță tulburată. Sentimente ciudate de înduiosare îi străbăteau sufletul. Niciodată nu se simșise în starea aceasta,... doina muri în tăcere... Luiza se sculă și plecă.

Inălțată, Luiza murmură :

— Ce frumos !

Era prima dată că spunea această vorbă. Intreba pe unchiul ei :

— Cine cîntă ?

— Un cioban oareșicare, răspunse el. Luiza fu mirată de această nepăsare.

— Ce cioban ?

— Eu știu ? O fi Niculae ! Da, el trebuie să fie. Stă pe dealurile care se văd colo în fund. Noaptea coboară cîteodată la cîmp cu oile, că-i mai răcoare decât ziua. Chiar am treabă cu el și poate mă voi duce mîne acolo cu trăsura. Vrei să vîi și tu ?

Luiza se gîndi. Nu văzuse niciodată un cioban. Vru să știe cine cîntă doinele.

— Da, dacă vrei să mă ieji, merg cu plăcere, răspunse ea.

— Atunci mîne la șapte. Te voi aștepta. Poți să fii gata ?

Desigur, voi fi !

După ce se retrase în odaia ei, se aşază pe pat și începu să se gîndească. Gîndurile îi fugeau cu miile prin cap; dar nici unul nu se oprea.

Pe la miezul nopței, obosită și tristă fără a ști de ce, se culcă. A doua zi la șapte pleca împreună cu unchiul ei. Soarele nu bătea încă tare. Totul se deștepta din somn și pămîntul lăsa în văzduh, de prin florile somnoroase încă și de prin copaci, mii de miresme ude de rouă dimineței. Mierloii treceau ca un pumn de pietre aruncate. Rîndunelele zburau pe sus, sirigînd parcă zăpăcite. Pe cîmp cîte un cal cu gîtuță înțins și bătîndu-și șoldurile cu coada, păștea liniștit....

Trăsura urcă încet drumul înghesuit între două maluri înalte, din susul căror aliniamente lungi și sucite. În sfîrșit ajunseră pe un platou întins. Acolo era o colibă de scînduri acoperită cu ciocane de popușoi .

— Am ajuns, nepoată ! spuse unchiul către Luiza.

— Aici ? Aici stă un om ? un cioban ? Si ochii ei priviră mirați la acea colibă. Dulăi mari și păroși se aruncă înaintea trăsurrei, lătrînd puternic. Un cioban înalt și tînăr se repezi.

— Tuo ! Javra dracului ! Nea ! Frunză, Ursule ! Fire-ai a dracului să fii de hoț. Tuo ! Si svîrli cu ciomagul după ei, dînd din brațe parcă s-ar fi înăbușit.

— Sără mîna, Conașule ! rostii el apoi cu glas adînc.

Luiza și unchiul ei se deteră jos din trăsură. Bătrînul stătu în delung de vorbă cu ciobanul, apoi îl întrebă :

— Ce-ji fac oile ?

— De ! Slavă Domnului ! Ce să facă ? Iaca îs sănătoase. Ptiu ! Să nu le fie de deochiu !

— Da tu ?

— Si eu, Coane, sără mîna.

Bun atunci.

Luiza se uită la Niculae, pe cînd acesta vorbea, gîndindu-se :

Iată un om care e voinic cum rare ori se vede ! Pare a nu fi

un dobitoc, ci un normal. Atunci cum a puțut el trăi așa... jumătate sălbatec, pînă acum ? Oare.... șiie el să cetească ? Apoi schimbîndu-și gîndurile, Luiza îl întrebă :

— Nu ști-e urît aici, așa singur ?

— Nu, dudue, nu-s singur, îs cu oile și cînii mei !

— Bine, văd eu ! Dar tot ! Nu ești singur, dar nu poți să stai de vorbă cu ele.

— Ba da, dudue, io-te, cîte odată stau !

Luiza, neprîcepînd, se uită drept în ochii ciobanului, întrebîndu-se dacă n'ar fi cîmva vre-un caz patologic. Apoi întrebă :

— Dar frică nu ști-e să stai așa singur ?

Niculae începu să rîdă.

— Frică ? apoi de cine dudue ?

— Știu eu ? De oameni, de lupi !

— De oameni ? Niciodată nu trec pe aici. N'am mai văzut chip de om din iarna trecută. Iar lupii nu vin vara, și iarna eu mă cobor de vale.

— Dar dacă vin din înfîmplare ?

— Nu'nica ! Atunci nu-s răi. Apoi am și eu o pușcă, dar, adăugă el surîzînd, dulăii mei sănt tot așa de vrednici la lupi ca și pușca.

— Dacă vin mulți și nu te poți apăra, ce faci ?

— Eu, dudue ? Semnul crucei !

Luiza fu mișcată de acest răspuns. Se îndepărta și ajunse pe unchiul ei.

II.

Seara, Luiza nu mai auzi nici o doină.

Pușin mirată, se gîndi la cele petrecute.

Cîtă mărește nu înțîlnise în acea fire sălbatecă de țăran, care de abia știa să stea de vorbă cu lumea !

Oare adevărată fericire este numai în știință, în cărți și prin orașe ? In ce singurătate trăia el și ce viață simplă avea ! Si totuși părea fericit. Tot ce simînse de cînd părăsise orașul erau așa de pușin potrivite cu credințele de pînă atunci !

Apoi căută în sufletul ei ce se petrece : nu găsi nimic precis.

III.

In serile următoare ea nu mai auzi doine. Această o supără fără să știe de ce.

Plecă într'o zi călare și ajunse pe dealurile unde stătea Niculae. Stătu pușin de vorbă cu el, apoi îl întrebă :

— De ce nu mai cînji seara ?

— Dudue, păi de ! n'am mai avut timp.

— Cîntai frumos. E păcat !

— Bine, dudue, dacă vă place, am să mai cînt.

Seara, doina se auzi din nou.

IV.

Din zilele aceleia, Luiza se simînja întruna neliniștită. Se bucura cînd

Acea fire rece, impresionată de farmecele nebănuite ale naturei, într'un moment de exaltare a susțelui, simțișe pentru întâia dată iubirea? Era poate numai o dragoste pricinuită de mediul în care trăia, un adaos al romanticismului către care tindea susțelul ei în prefacere. Poate că era numai o iubire exterioară, a formei?

Acest lucru venise încet, odată cu transformarea caracterului ei.

V.

Vara trecu. Veni toamna. Timpul deveni rece de timpuriu. Luiza mai vedea din cînd în cînd pe Niculae.

VI.

Odată Niculae se mută cu turma sa de oi în altă stînă, depărtată de aceea în care stătea de obicei.

Ziua era caldă din întîmplare și cerul senin. Ciobanul plecase fără să-și ia măcar un surtuc. Dar cerul se înoră și o ploaie mare căzu. Niculae în stîna în care se afla n'avea adăpost. Lăsa oile în paza dulăilor și plecă în grabă către coliba lui să-și aducă un cojoc sau o blană, să se învelească. Iși luă cu el ciomagul. La brîu avea cuștitul. Mergea repede pe cîmpii. Era singur și departe de orice locuință. De-odată auzi în depărtare cînii săi urlînd a lup. Se opri și ascultă. După lătrat, lupii erau departe. Ascultă vîntul. Bătea spre stînă, deci lupii veneau spre el, deoarece vîntul duse dusoarea lor la cini.

Sătu nehotărît. Cum nu era prea departe de coliba lui, începu să fugă. Cînii lătrau mai înfuriași. Niculae fugea. Vîntul îi suera pe la urechi, picături dese îi udau pielea. Picioarele îngreunate de pămînt alunecau pe glia udă...

Picăturile șopoteau pe jos într'o limbă necunoscută.

După cîțiva timp, Niculae se opri ca să asculte.

Inima îi zvîcnea cu un zgromot ce părea că se aude în afară din piept. Era neliniștit, de parcă n'ar fi fost singur. Se uită cu sfială în jurul său. Nu văzu decât întuneric. Începu din nou să meargă. Se uita în față lui și simți o neliniște aproape inconștientă. I se păru că un val de întuneric mai îndesase pe cel al nopței. Deodată văzu strălucind cîteva puncte verzi. Se frecă la ochi și înaintă.

Punctele erau tot acolo. Apoi se apropiară pușin. Se auzea un zgromot de suflare, un clămpănit de fălcii...

— Lupii!! strigă în susțel Niculae.

Se înfioră din cap pînă'n picioare. O picătură mare de sudoare îi căzu pe mînă. Inima îi bătea de parc'ar fi vrut să-i sară din piept; vru să fugă, dar picioarele nu i se mișcară. Punctele verzi se apropiau mai mult...

Ciobanul lovi cu putere prin întuneric. Un urlet sălbatic răspunse.

Simți de-odată că ceva greu îi cade pe piept, apoi o durere sfîșietoare la gît. Lozi de mai multe ori cu cuștitul. Lupul căzu jos. Apoi simți cum îi curge ceva cald și grejos de-a-lungul trupului.

— Singele meu! mor!

Atunci genunchii i se înmuiară, fu cuprins de amețeală și căzu jos. Vru să fac semnul crucei, dar mîna-i se opri zdrobită în dinșii unui lup, corpul îl fu acoperit de altele flămînde...

Ciobanul simți un miros greu de fieră. Crezu că-s oile sale, că-i în stînă... O durere nemărginită, o groază nebună îl cuprinse... Două fălcii sîngeroase strînsese între ele ochii și obrajii lui, odată arși de soarele cîmpilor.

VII.

A doua zi, Luiza, întovărășită de un sătean care trebuia să vestească lui Niculae că sosise vremea de a coborî la vale, mersese la coliba lui. La ceva depărtare de ea, zări cîteva oase încă însîngerate, cam răzleșite. Luiza amești; i se păru că are o vedenie. Apoi o bucurie nespusă o cuprinse: bucuria de a regăsi lucruri scumpe nouă odinioară.

Atunci, întorcîndu-se, zise țăranului care-i spunea că trebuie să meargă la cealaltă stînă, căci ciobanul plecase dintr-aceasta.

— Să spui lui Niculae, cînd o veni, să-mi aducă oasele astea... Îmi trebuieesc...

Singur

Omul rămăsese singur... Ce rece sună acest cuvînt! Ii evoca un mormînt și o liniște nemărginită.

Durerea încovoie trupul nefericitului, îl făcu slab, fără energie. Pierduse scopul vieței. Deveni fricos și egoist, căci nu-și vedea decît propria-i suferință. Nici lacrimi nu-i mai veneau. De ce să plîngă? Să plîngă ce? Carnea și oasele care putrezesc în mișuirea de vermi, în adîncul pămîntului umed? Acestea toate nu mai erau ea.

Din iubirea de altădată rămăsese o singură amintire vie, totodată și singurul martor al clișelor fericite din trecut: un cîne mare, păros, un dulău, care acum era iubit îndoit de stăpînul său deoarece cu ajutorul lui regăsea pioase aducerî amintire.

Timpul trecu. Amîndoi păsiră încet către poarta vielei...

...Iarna. Nînse se tare; prin aer curgea un vînt tăios și înghețat. Noaptea era adîncă și puslie. Omul, întovărășit de singurul lui prieten, plecase din oraș ca să-și aline durerea ce necontenit îl chinuia. Era departe, mersese mult, în jurul lui nu se zărea decît noaptea neagră. Zăpada spulberată de vînt cîntă dulce... De-odată cînele porni înainte ca o săgeată și'n pușin timp scîrșitul pașilor săi se înăbuși cu totul.

Un flor șerpui prin mădularile omului, care mormăi:

— Sînt singur!

Nu vru să-și cheme cînele, ca să nu sperie liniștea... S'ar fi speriat singur de zgromotul glasului său.

De-odată un urlet lung linse întunericul și un lătrat se auzi îndepărtat. Omul se opri, inima îi bătea tare.

„Dac'or fi lupii?“ se întrebă el. Scoase un pumnal și aștepta uîndu-se de jur împrejur. Întuneric și liniște. Doar urechile îi vîjiiau lung și sîsîitor.

— „Ce să fac dacă vin lupii?“ mormăi el printre dinșii, să fug? Ei m'ar ajunge! Să mă apăr? Sînt mai tar! Atunci? Să mă întorc repede în oraș!“ La gîndul acesta picioarele sale avură mișcări nervoase

tracăți nervos se umeziră. Se uită împrejur dar nu mai văzu nimic, nici cea mai mică lumină. La cîșiva pași de el zăpada mai strălucea slab de tot, dar mai departe nimic, întuneric și singurătatea neagră!

Cînd privea omătul i se părea că ondulează...

Era pierdut în imensitatea cîmpilor înghețate, unde un vînt sinistru, ca de oțel, domnia...

Un galop se auzi în zăpadă. Omul sări ars și ridică pumnalul în mîna-i crispată.

— „Lupii! Osman!“ strigă părăsitor din toate puterile, pe cînd sîngele îi ciocănea năvalnic fîmplele. Galopul se auzi mai iute.

„Osmaan! Osmaan!“ strigă din nou omul cu beregata încleștată de teamă. Cu creeri arși de spaimă, ridică pumnalul, și cînd lupul fu lîngă el, îl împlînă sălbătec, din toate puterile, în carne care se rupse. Lupul căzu jos cu un geamăt nebun. Omul se aruncă asupra-i și crîspină și mîna în blana-i, înfipse cuștitul în toate părășile: tăie, măcelări. Simțea cum puterile îi slăbesc. Îi era frică de-a nu-l fi omorât îndeajuns și că-l va vedea sculindu-se jumătate jupuit, însingerat, repezindu-se la el.

Aceasta îl făcea de o cruzime nebună. Infiega și scotea pumnalul în grabă, ca să omoare fiara mai repede. Cîteodată cuștitul intra într-o rană, și atunci se infunda moale. În semi-conștiința sa, omul își dăduse seama, și de cîte ori era astfel, scotea repede pumnalul și-l însingea în altă parte. Lupul încercase să se ridice, dar acum stătea nemîșcat.

Cu ultimele spasme ale fricei nebune ce-l stăpînise sub neagra-i aripă, omul se ridică. Genunchii îi tremurau, brajul îi atîrna moale, și el de abia se ținea pe picioare. Singele de pe cuștitul aninat de mînă picura înceț pe zăpadă... Cîndurile părăsiseră pe ucigaș, care sta neclintit și aștepta. Poate ca să-și revie în fire, poate că și aștepta cînele.

Sus, norii se crăpară, o pată albă se strecură lină printre buzele crăpăturei, și din ea, ca dintr-o cupă plină, căzu pe zăpadă, străbătînd întunericul, puțină lumină albă. Atunci, fără voe, omul se uită la corpul întins dinaintea lui; de-odată i se păru că avusese o mișcare. Un văl de nebuние îi sdruncină creerii, i se păru că-i frige ceafa.

— „Nu-i mort?... mai trebue?...“ Vru să se repeadă din nou, înainte ca animalul să se poafă scula; ochii lui se afînlîră asupra unei străluciri ce licărea prin părul cadavrului. Simțind că frica îl cuprindea iarăși, sunse liniștit:

— „Ce? Nu! ă..ă..ă.. nu! cum? cu zgardă, ăăă, un lup?“ Dar gîndul că n-ar fi un lup acea masă de carne singărîndă îi fulgeră prin minte. Simți bătăile inimiei mai groase și incetinindu-se din ce în se. — „O...sman!“.

Se aruncă pe corpul nemîșcat, îl cuprinse, îl strînse în braje, îl scutură, vrînd să-i redea viață... Puțin singe se lăști pe zăpadă, capul se rostogoli într-o parte și un ochi înghețat, sticlos, în care se răsfrîngea puțină lumină de lună se pironi asupra-i. O umbră care se cutremură năvalnic... Apoi ridicîndu-se înceț, cu privirea legată de acel ochi, izbucni în rîs lung, straniu în acea făcere. Se părea că se rupe ceva....

Se îndepărta sărind, aruncînd picioarele și mînile în sus, în mișcări fără săr și parcă vesele.

Singur...

Numei umbră-i palidă îl urmărea sărind și ea.

PE DRUMUL DE MUNTE...

*Pe drumul de munte-a pornit un
drumeț...
E ziua și vrea pînă'n seară,
Cînd pacea coboară,
Din vîrf să privească semet...*

*Se uită la dreapta în vale
Sîi vede înfunderea oarbă,
Ce călă să-i soarbă
Sfîンcoasa și searbăda cale...*

*Prăpăstii și hrube alături de drum
S'arată hidose
Sîi-ar vrea să-i sfârșime truditele
oase,*

*Să-l facă o mînă de scrum...
Drumețul culează urcușul
să'nfrunte...
Nu-i pasă că haina-i de spini
sfîșiată...*

*De trudă-i brăzdată
Slăbită și palida-i frunte...*

*Dar omul se sue'nainte... Mai are
pușin și, semet,
Cuprinde-va zarea.
Răsbită-i cărarea...*

*In vîrful de munte-a sosit un
drumeț...*

CĂSUȚA DE ȚARĂ

*Cînd tu —
Drumețul obosit —
Treceai pe margine de drum,
Eu te-am întîmpinat la poartă
Sîi te-am rugat
Să vîi la mine,
Să te-odihnești în casa mea de
tară...*

*Te invitau în mlădieri abia simșite
Copacii tineri din ograda
Sîi rîndunelele sglobii
Din streașina împodobită cu
zorele...
Căsuța și-a scălit ferestrele în
soare*

*Si ji-a trimis priviri vrăjite
De sub pleoapele de frunze...
Ea doar te aștepta cu-arome de
sulfină,*

*De levănică și de nalbă...
Ti-era căsuța o chemare
Să intră'n pacea altei viești...
Sălbăticia și răcoarea ei*

*Pe fine însă te-au însăpîmîntat,
Sîi-abia cîteva clipă
Ai stat să te-odihnești pe prispa...
Căsuța albă și-a părut străină,
Cînd tu —*

*Drumețul odihnit —
Plecă pe margine de drum,
iar eu te petreceam la poartă...*

PROHOD

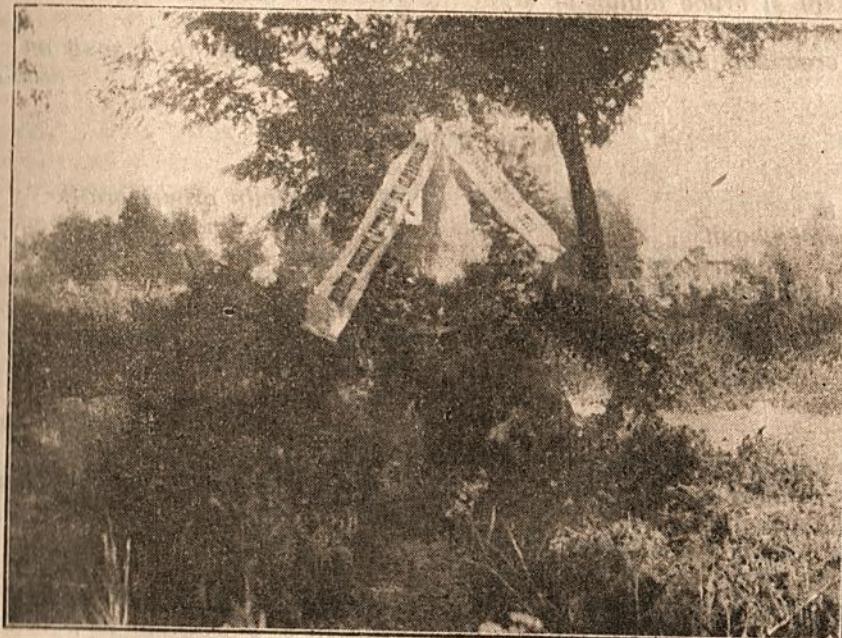
*Iar vine toamna
Cu-amurguri reci
Sîi spasmuri vagi de muribund,
In legănări de frunze pale,
Ce loarnă'n suslet picuri de friste...
Iar vine toamna și mă'ndeamnă
Să mă îmbrac cu-odăjdi scumpe,
Să săvîrșesc înmormîntarea vieșiei...*

*Incununat cu nimbi de raze de amurg
Privesc înduioșat spre soare
Sîi-apoi mă plec cu față spre fărînă:
Imi pare că-s un patriarch din
biblicele vremuri,
Ce'ngenunchiat pe-altare dărîmate,
Se simte-ajuns la poarta veșniciei
Sîngînă cea din urmă rugă...*

5

PELERINAJUL LA MORMÎNTUL LUI DUILIU ZAMFIRESCU

Societatea literară „Gr. Alexandrescu“ a hotărât ca în ziua cînd se va împlini un an dela înmormîntarea lui Duiliu Zamfirescu să organizeze un pelerinaj la Cimitirul sudic, unde se află mormîntul poetului. În ziua de 6 iunie a. c., deși timpul era simțitor răcoros și vremea a ploaie—în împul ceremoniei a început chiar să bureze—la orele 6 seara s'au întîlnit în jurul mormîntului acelui ce a scris „Vieața la fară“ membrele și membrii Societăței, care au îngrijit să se așeze o frumoasă coroană din

Mormîntul lui Duiliu Zamfirescu, dela Cimitirul sudic din Focșani.

ori naturale pe crucea de marmoră. Încunjurînd mormîntul înflorit, toși și de față au ascultat într'o adâncă reculegere cuvîntările în care s'au evocați os figura și opera celui dispărut. Au vorbit: elevul Diaconu I. din cl. III, D-ra profesoară M. Rarincescu și D-l profesor I. M. Rașcu, preșteantele Societăței. Elevele Paraipan Maria din cl. VII și Bălănescu Aurel din cl. V au recitat din opera poetului. Ceremonia a finit pînă la orele 7.

Cuvîntarea elevului I. Diaconu din Cl. VIII.

Există două categorii de creațori: o categorie a creațorilor de

o altă categorie, a celor care au darul de a simți, crea și redă sentimente. Aceasta e grupa celor care au simțit, care s'au agitat și au suferit.

Și cînd e vorba de acei care au suferit și au simțit, cînd e vorba de poeții aceștia pe care Platon îi alungă din republica pe care o visa el și Malherbe îi aseamănă cu niște jucători de popici; cînd e vorba de aceia care au suferit cu resemnare povara vieței, care n'au reacționat și care cel mult s'au mărginit să exclame: „A fi? Nebunie și tristă și goală...“—ne-am deprins să-i judecăm greșit, să nu le dăm adeverata lor valoare. Dar ne înșelăm. Căutăm în altă parte „Meca“ adeverată, umblăm după lucruri efemere, ne cădăm castele din visuri, „castele de nebuni“ cum spune poetul. Ne tîrăsc dorințele aiurea, ca pe poetul care dîndu-și seamă că rătăcise în zadar și căutase fericirea acolo unde nu trebuia să o caute, a exclamationat: „Ce-am căutat în lume, cînd tu erai aci?“ De ce-am umblat după lucruri efemere, vom zice și noi, după scopuri materiale, cînd puteam să descoperim ceva mai frumos în viață și mai de valoare?

Și tocmai atunci vom vedea ce amarnic ne-am înșelat cînd n'am dat adeverata valoare poeților, idealiștilor, visătorilor. Căci aceștia sunt eroii, aceștia sunt „supra-oamenii“ de care vorbia Nietzsche, aceștia sunt profetii despre care Seneca spunea ca să-i avem mereu sub ochi pentru a trăi ca și ei.

Și cît de mare e rolul lor în educația omenirei! O fi desigur nemuritor numele călugărului Schwartz care a descoperit praful de pușcă, sau acela al lui Hanibal, dar vă asigur că tot atât de nemuritor, și dacă nu mai mult, sunt acelea ale lui Homer, Dante, Racine, Schiller, care au lăsat opere cu mult mai nemuritoare.

Scriitorul francez L. Mandin spunea în revista „Vers et prose“, cu prilejul alegoriei lui H. de Régnier la Academia franceză: „În timp ce D-l Paul Deroulède, cu tot curajul său, pierdea pentru a doua oară bătălia dela Sedan, Verlaine, Mallarmé și trei sau patru din succesorii lor, cîştigau pe un alt teren cîteva victorii durabile, care, de sigur nu ne-au dat Alsacia și Lorena, dar care cel puțin au făcut onoare Franței, limbei sale, geniului său“. Și mai departe arată cîtă valoare au operele de artă și cele naționale. Și să ne aducem aminte că în momentele de grea suferință, în momentele de transformări în masa unui popor, a răsărit un Rouget de L'Isle, un Andrei Mureșeanu, care scoțeau accente patriotice din adîncul sufletului lor în care își găsise răsunet durerile semenilor:

*Allons, enfants de la patrie,
Le jour de gloire est arrivé.*

sau

*Deșteaptă-te, Române, din somnul cel de moarte
La care te-adânciră barbarii de tirani.*

Patria nu este numai o întindere de pămînt, ea este și comoara de bunuri sufletești care sunt moștenite: literatura, artă, limba, tradițiile și moravurile. Și a fi patriot, a cultiva cu ardoare patriotismul nu însemnat să te adânci într-o nație și să te învelești într-o nație mai mult!

avem dragostea și respectul pentru orice forță cheltuită în vederea progresului neamului, pentru artă și literatură. Căci literatura ne sădește mai bine patriotismul, ne descopere ceea ce e mai înalt și mai trăinic în viața sufletească a poporului, geniul său cum spune Taine. Și în această privință studiul literaturii noastre ne întărește cu mult mai mult patriotismul, ne face să-l înțelegem mai mult, fiindcă pentru a ne iubi neamul e nevoie să-i cunoaștem trecutul, sufletul, moravurile și toate acestea se măsoară nici după numărul soldaților săi, nici după însemnatatea florii, singura măsură e cantitatea de virtute și patriotism a celăjenilor". Ludovic al XIV intrebă într-o zi pe Colbert cum se face că el care domnește peste o țară mare și bogată ca Franța, n'a putut cucerii Olanda care nu dispune de atât de forțe ca dinsul. Ministrul ii răspunse: „Pentru Sire, mărimea unei țări nu atârnă de mărimea teritoriului său, ci de caracterul poporului. Activitatea, cumpălul și energia Olandezilor sunt într-adevăr trebue să ai caracter pentru ca să poți exista ca popor. Rase de giganți au perit, rase de oameni inteligenți de asemenea, dar rase de oameni de caracter vor trăi cît va dăinui viața pe pămînt. Și un popor nu se poate spune că are caracter dacă neglijeează activitatea cîntărenilor săi, fiindcă poeții cultivă idealul național, întrețin focul sacru al culturii naționale și prin aceasta serviciul lor e neprețuit de mare pentru patrie. Și atunci dacă e aşa, dacă poeții sunt oameni de valoare care au cultivat cu atită foc patriotismul, atunci nu mai avem de a face cu niște „jucători de popici”, ci cu niște profesii, atunci trebuie să ne prostrăm înaintea lor, a talentului lor.

Noi, astăzi tineri, în sufletele cărora palpită idealul frumosului și dorul de a cunoaște, venim să ne prosternăm înaintea mormîntului unuia din acești poeți, la mormîntul lui D. Zamfirescu.

Astăzi se împlinescă un an de când a apus Zamfirescu, un an de zile de când nu-și mai poartă eleganța solemnă printre noi. Era aşa fel de alcătuit încit părea că desfide moartea. L-am văzut în ultimul lîmp al vieții sale la Liceu, când a vorbit cu ocazia desvelirii plăcei comemorative a elevilor Liceului, morți în războiul neamului. Vorbia ca din alte lumi, vorbea de suferințele noastre, de idealul național și de visul nostru realizat. O voce plăcută, o privire ce părea că rătăcește în zările ideale. Și cum vorbia aşa, o lacrimă căzu din ochi lui Duiliu Zamfirescu, odată cu ultima lui dorință: „Doresc un lucru, zicea el. După moarte nul meu să fie înscris alătura de al acestor eroi“. Avea dreptate, căci luptase și el cu ideea, suferise pentru neamul nostru. Nu înțiu după aceasta l-am văzut pe stradă pentru cea din urmă oară. L-am privit în loc. Drept ca stejarul care e impasibil în fața furtuniei, mergind cu un mers elegant, cu pardesiul la subțioară, cu mustața albă și părul cărunt, Duiliu Zamfirescu nu se temea de bătrînețe. Era ceva din vigoarea tinerei intrănsul, din adierile zefirului primăvaraște. Dar într-o seară de iarnă s-a slins din viață la mînăstirea Agapia unde se dusese să se odihnească, să mai uite desamăgirile politicei în care se aruncase în ultimul lîmp. Prietenii lui, tinerii, noi școlarii cari îl iubeam din opera lui în care și-a cristalizat sufletul său nobil l-am condus la locașul de veci. Și as-

tăză, după un an dela înmormîntare, venim tot noi elevii care ne-am învățat să-l cunoaștem din cărți, să-i aducem recunoștință noastră pentru Frumosul ce ni l-a sădit în suflete. Căci toată opera lui beletristică e un model de disciplină interioară. Ea e plină de seninătatea clasicului și privește senină și nepăsătoare în depărtare, ca acea statuie de marmoră de Paros despre care vorbia cîndva Maiorescu. Operele sale în proză, romanele, în care palpită ritmul vieții patriarhale românești de altădată, sunt niște splendide monografii morale ale societăței dintre 1870 și 1890. Ele cristalizează sufletul și atmosfera unei epoci și sunt tot atât de senină ca și sufletul creatorului lor. Cine n'a cunoscut „Viața la țară“ și nu a simțit în suflet simpatia față de traiul retras, liniștit și cumpătat al locuitorilor din secolul trecut? De aceea D. Z. va trăi în sufletele generațiilor viitoare, căci el ne-a învățat să iubim țara și frumosul, să ne iubim obiceiurile vechi. D. Z. este unul din creatorii pe care trebuie să-l luăm de model, este unul care și-a scos „din al creerului sbucium ca pe un diamant ideea“, este unul care a contribuit cu mult la progresul țărei sale.

Și acum, tu suflete ales, prin ce meleaguri rătăcești? Care e empreul care-și desfașă privirile?

*Unde ești, în care floare
Clipă ta nemuritoare
Și-a luat ființă nouă,
Care plantă
Elegantă
Poartă sufletu-și în rouă?*

Noi care am venit la mormîntul tău, ce să-ți spunem, ție care ne șopteai:

*Sosesc cocăarele, sosesc
De după deal de fîntîrim,
Iar anii trec, copiii cresc,
Se schimbă tot ce-i omenesc
Și noi îmbătrînim?*

Iți aducem prinosul respectului nostru și îți depunem o modestă coroană pe mormîntul tău. Ea desigur va pieri, căci vînturile și ploile o vor distruga. Dar în sufletul nostru fînăr, plin de acel avînt al tinereței pe care l-am avut pînă în cea din urmă clipă, îți păstrăm o coroană făcută din zambile frumosului pe care ne-am învățat să-l cunoaștem.

Cuvîntarea D-șoarei profesoare Mariana Rarinceșcu

Cu un fior de adincă emoție ne-am strîns azi în jurul poetului iubit, ca să readucem în mijlocul nostru sufletul său, care

*Fuge pe căile nestribătute,
Cîntă prin peștere razele gemii,
Cîntă azurului, vâilor mute
Doinele vrîmii.*

In măi multe rînduri studiul operelor sale ne-a dat prilejul să-i cunoaștem gîndirea și sentimentele frumoase. Iar muzica armonioasă a versurilor sale, ce le purtăm în suflete, îl face să trăiască în noi ori de câte ori în atingere cu aspectele naturii cîntate, simîjm și vedem prin emoția și imaginația poetului. De astătea ori „vara cu firea ei cea arzătoare“ ne aducea în orașul nostru pe Duiliu Zamfirescu. Acum însă cînd și el a cerut

Chiparoșilor din vale

Locul său de adăpost,

nu-l putem regăsi decît în sfera sa și în sufletele noastre ce vin să-i aducă, odată cu florile curate, sentimentele de admirare și dragoste.— Cu durere ne gîndim că făuritorul unei lumi cu care am trăit în adolescență nu mai e astăzi printre noi și că ființele create de pana lui au rămas să ne vorbească singure de sufletul poetului. Pe acesta însă îl avem aproape și azi cînd venim să ne plecăm „genunchii și fruntea în pulberea verei,“ simîjm cum dorința sa de a se

...legă în gînduri din nou

Să rupe vraja de morminte

se îndeplinește, căci în clipele acestea „înduioșarea finerei de minte“ ni-l aduce viu în inimile noastre. Infiorarea ce ne străbate ne spune cîl de aproape e de noi și în reculegerea adîncă ce trebuie s'o căutăm în preajma sa, vom simîjm atingerea sufletului său înțelegător și mare. Cei ce și-au închis ca Duiliu Z. în operele lor cele mai frumoase mente din viață și au dat expresivitate sentimentelor înalte ce-i stăpîneau și-au asigurat un monument ce mereu se înalță în sufletele generațiilor ce pe rînd aduc înțelegerea lor sufletească operelor de adevărăta simîfre și artă. Poeziei ce nu moare, încredințăm toate dorurile și aspirațiunile noastre, așa fel că în tovărășia poeștilor aleși trăim viața noastră frumoasă și ideală.

Și ce atmosferă mai curată și senină poate fi pentru noi dacă nu aceea în care regăsim amintirea și rămășițele scumpe nouă? De aceea să veniți dese ori în aceste locuri singuri și în clipe de concentrare și liniste să vă apropiați și să regăsiți sufletul poetului ce vă va întări și lumina în calea voastră. — Nimic nu poate să potolească ura și zbuciumul deșert al vieței decît atingerea sufletelor ce de dincolo de viață ne arată „cum trec toate 'n lumea asta“. — Pururea izvor de lumină, înălțare și reculegere senină să vă fie locurile în care odihnesc sufletele mari și nobile. În inimile voastre tinere să păstrați cultul marilor gînditori și artiști ce au simîjt cu mult înaintea voastră toată puterea și vraja ce se desprind din mormintele închise.

Să vă rîdicați mereu cu mintea și iubirea voastră curată pînă la cei dispăruși și fiecare din voi în dorință de mai bine să puteți spune ca și poetul:

Venit-am să caut în lumea-și senină

Un vis de lumină,

Ce pașii să-mi poarte pe calea durerei
Spre ceea ce este de-apurarea bine.

Cuvîntarea D-lui profesor I. M. Rașcu

Ne înțîlnim astăzi cei ce alcătuim Societatea literară „Gr. Alexandrescu“ într'un loc și într'un cadru deosebite de acelea în care de obicei ne ținem săptămînalele ședințe. Nu ne mai găsim în fața băncilor și a tablei negre, în decorul claselor astăzi de familiar nouă. Ne-am adunat de astă dată în jurul unui mormînt și în loc de obîșnuitul mobilier școlar, suntem încunjurați, în liniștea acestui locaș la poarta căruia patimile și vrăjibile își pierd glasul,—de crucile care cresc pe morminte, ca flori ce-au răsărit uscate, de crucile numeroase ce par cîteodată brațele unor oameni care, încîndu-se, fac gesturi de desnădejde, cerînd mîntuire, deasupra unor valuri crunite sub care se scufundă încet, mereu și iremediabil. Și dacă am medita mai mult, nici decorul acesta nu ar fi cu totul nou pentru membrii adunați în astă seară aici. Aproape toate ședințele noastre le-am ținut în fața mormintelor. Desigur, în reculegerea orelor în care se expuneau lucrări, operele marilor dispăruși, comemorînd ani prăfuiți în negura trecutului, noi ne-am aplecat pioși pe margini de morminte abstrakte, depunînd pe țărîna lor florile recunoștinței și ale admirării ce ne vibrau în suflete. Una din străduințele noastre în acești din urmă ani a fost mai cu seamă să ne deprindem a înțelege glasul mormintelor. Și cînd un adevărat și ilustru mormînt străjuiește credincios din vară trecută hotarele cetăței Focșaniilor, cînd aici, pe malurile Milcovului, „pe unde-i loc de trecătoare întregei Daco-Românie“, cum a spus artistul acoperit de această țărînă, se găsește acela care a dat mlădieri nouă limbei românești și a dăruit inspirației străbune pagini neuitate, nu se putea ca o Societate de școlari, care și-a făcut un cult din venerația oamenilor mari ai neamului și ai lumii, să nu vie pioasă să-și plece genunchii, în această zi care ne amintește că pe țărna ce o străjuim a trecut filiirea aripilor unui an. Și dacă ședințele noastre săptămînale înseamnă udesea pentru mulți din noi refugii binefăcătoare din lumea preoccupiedelor, a luptei și a necazurilor zilnice, refugiu acesta anual la căpătăiul marilor cîntărești poate fi și mai instructiv și mai răscolitor al adîncurilor sufletești roditoare. Căci, după cum s'a spus adinioarea, elevii noștri s-au deprins să privească drept eroi nu numai pe aceia care au triumfat prin gîndire sau prin forță. „Numim eroi, spune Romain Rolland, pe aceia care au fost mari prin inima lor“. Și poeții însemnați ai unui neam sănătății și înțeleptului mari prin inima lor. Ei s-au zidit pe sine înșiși — după cum foarte sugestiv spunea cineva — ca Meșterul Manole în clădirea vieței noastre naționale. Cultul poeștilor este un însemnat punct de program al Societăței noastre, ce poartă numele unuia din marii cîntărești ai neamului. În preajma acestora, a operelor ce revîrsă melodii cristaline, ne învățăm să gustăm frumosul și să preamărim idealuri fără de care traiul nostru ar apărea uscat și lipsit de sens. În preajma mormintelor, astăzi, venim să ne reculegem, venim ca în refugii tainice să ascultăm glasuri ce au aici altă sonoritate, aici unde și rostul existenței — pe care nu o înțelegem în amănuite în larma orașelor, după cum nu putem vedea stelele decît cînd e întuneric, — ne apare sub aspecte curioase și nouă.

Sunt izolați de oraș; sgomotele lui vin înădușite pînă la noi, ca

filtre prin vată. Șinele treaului, cu un gest uriaș, ne-au făiat drumul, desparțind de străzi, de clădiri, de circulație, Cetatea morțiilor. Și totuși tocmai aceste șini, ce par că ne izolează de viață ca niște hotare severe, tocmai ele fac legătura directă cu această viață. Niciodată glasul mormintelor nu răsună mai semnificativ decât în preajma gărilor. Aceste apropieri întâmplătoare își arată că demarcațiile fatale pe care ne-am deprins noi oamenii să le clădim sănătate simple aspecte create de un fel special și poate imperfect de a privi lumea. Apropierile acestea își arată că nu trebuie să conțurăze pronunțate, acolo unde e mai multă armonie ca în orice parte. Acțiunea se îngemănează aici cu inerția, sgomotul cu pacea solemnă, febrilitatea cu gesturile impasibile și eterne....

In această împărătie, „de somnul cel veșnic“ doarme Duiliu Zamfirescu de douăsprezece luni. In această împărătie de lacrimi și de zîmbete, de intuneric și de soare, după cum a fost și opera lui, odihnește cîntărețul „Vieței la țară“, al „Lidei“ și al „Imnurilor păgîne“.

Si parcă eri ne-a sdruncinat vestea sguduitoare a morței lui. „A fost — în nemîșcare, cînd trupul îi rămase de sufletul cel mare pustiu și vesteau tristă în lume se-auzi“, toti ne-am înfiorat de tragicul acestei neașteptate întâmplări. Pără eri am condus în sunet de muzici mortuare dricul lui legănător, pînă la poarta acestui locaș. Și cînd pămîntul a izolat pe poet de aer și de lumină, numele care i-l vedem acum înscris pe cruce, numele rămas fără stăpin a sburât cîțăva vreme desorientat și după ce s'a recules, amintindu-și de cel căruia aparținea, l-a căutat cu grija pe cel ermetic închis sub brazde de flori. Corpurile muritorilor au fînsă însușiri magnetice față de numele rămase orfane. Ele — întocmai ca un desnădăjduit „cîne al soldatului“ — se jăluesc pe morminte, rotindu-se nervos ca să găsească un loc pe unde să se strecoare la stăpinii lor și negăsindu-l, îmbrășiează plîngînd crucile ce le înfîlnesc înspite pe aceste mormane de pămînt și rămîn apoi în nesimțire, atîrnate dureros de brațele de marmoră larg deschise, pînă cînd alîtea priviri omenești le strivesc cu timpul pe crucile cenușii, unde rămîn uscate, ca schelete de flori presate în pagini de herbar. Atît a rămas aici din cel care ne-a îmbălsamat adesea sufletul cu senine inspirații: o cruce și un nume. Si acum, cînd cîtim pe această cruce numele pe care privirile noastre se obișnuise să-l cetească numai pe frontispicii altăgătoare de cărți și sub rînduri egale și sonore, nu ne vine parcă să credem că cel căruia aparținea a trăit aevea în mijlocul nostru, că l-am auzit glasul, că l-am contemplat statuira, că am avut marea fericire de a trăi în vremea lui. Cînd ne uităm, în pagini de volume, la figurile celebrilor scriitori, cărora doar părînșii și străbunii noștri le-au pușit vorbi —, „ne'ndoim dacă-așa oameni intru adevară au stat“. In ochii bătrînilor care l-au cunoscut, ne silim să surprindem ceva viu din imagina acelora care s'au oglindit în apele lor. — Un muritor care a văzut pe Eminescu este pentru noi toți, trăiști în cultul nefericitului cîntăreț, un exemplar rar și interesant, numai prin această însușire. Ne uităm la clasica fotografie a lui Eminescu și nu ne închipuim cum era omul astă intreg, ce înfășurare avea mergînd, ce sonoritate avea glasul său. Si astăzi noi parcă nu putem crede că pe acesta l-am văzut în înfășurarea lui fizică și că vom putea povesti în curînd și altora, care nu-l voi cunoaște decât din fotogra-

fi, cum era săptura lui. Căci „anii trec, copiii cresc și noi îmbătrînim“ și în curînd ne vor întreba și pe noi glasuri pioase, aşa cum nepoata întrebă, în cutare cîntec al lui Béranger, pe bunică-sa albită, contemporană cu marele învins dela Waterloo: „Ti-a vorbit, bunică? Și-a vorbit?“

De aceea ne-am adunat astăzi aici: nu să analizăm opera celui dispărut, lucru pe care l-am făcut ani de-a-rîndul, pe îndelete, în mai multe ședințe ale Societăței noastre, ci ne-am adunat, pentru ca cei care l-am cunoscut să ne reconfortăm sufletul la amintirea lui, la amintirea farmecului acelei opere care supraviețuiește trupului nimicit de ani — iar cei care întâmplător nu l-au văzut, au venit măcar acum să-l vadă, căci în cimitir unele ființe trăesc mai vîî chiar decât în viață, deoarece trăesc de viață futuror celor ce palpita pentru ei. Am venit în acest locaș de moarte — să-i trăim opera, care e vie oriunde, chiar în decoruri funerare. Iată-ne pe toți, cu frunțile apligate, în jurul unui mormînt. Ne amintim de paginile colorate din „Viețea la țară“, de înmormîntarea bătrînei Coane Diamandula, în căldura ce apăsa cimitirul sărac de țară. Vedem și noi „morminte vechi, acoperite cu iarbă, morminte nouă peste care țărâna uscată s'a albit, bălării luate din fugă cu coasa... și peste tot aer de singurătate....“ Si dacă ne aruncăm privirile în față, printre pomii străjutori, bănuim cîmpia înținsă și bogată, cîmpia solemnă, agonia Bărăganului, care în aceleasi pagini ale celui mai cald și mai plin de tinerețe roman romînesc trăește variață, înlănțuitoare și vrăjitoare. Vedem sesurile ce dorm cu brațele larg deschise și ospitaliere, zârim parcă în „rămășița unui fum“, pe drumuri rustice, trăsura în care se întorceau domol pe înserate, dela boștanăria unde se răcorise cu miez roșu de pește, Matei și Sașa. Auzim parcă huruitul roatelor și ne legănam și noi pe arcuri de trăsură, pe cînd în jurul nostru defilează frumuseștile umile ale pămîntului romînesc. Si în curînd, cînd noaptea se va lăsa, cerul instelat ce va străjui locașuri adormite va aminti cerul pe care Matei îl privea împreună cu Baciul Micu, din vîrful șirei de pae, în linîștea nopței cînd „îșiștul bălăriilor părea a face parte el însuși din tăcere“. Oriunde, aspecte din opera romînească, sinceră a lui D. Z. trăesc vîî și colorate. Chiar realitatea obișnuită pare mai poetică atunci cînd îi adaugi amintiri din paginile acestei cărți îspititoare. Străbătînd-o în întregime, desprînd din ea învățămînte prețioase pentru suflet; nu învățămînte aride, de nuanță didactică — D. Z. era prea artist ca să aibă asemenea preocupări — dar elemente de regenerare a ființei interne, icoane care trebuie să te urmărească, directive sănătoase. Fără astfel de elemente de premenire a sufletului, opera de artă rămîne o ficțiune rece și inaccesibilă.

Voi aminti cu acest prilej, încheind, trei înșelesuri ce se desprind din opera evocată. *Cultul formei artistice* ce o caracterizează ne confurează pe nesimțite ființă internă, ne nivelează cîutele sufletești și ne deprinde simțurile cu armonia senină a templelor antice. Ca și Th. Gautier — poetul nostru a găsit că o cufundare neîncetată și îndărătnică în lumea enigmelor vieții înseamnă un chin inutil, cînd aparențele sănătoase sunt totuși atît de altăgătoare:

Cînd toate trec, cînd anii fug,

Cînd ce-am dorî nu se mai noate.

*De ce ne chinuim pe rug
Cățind cuvîntul lor la toate ?
Ce-a fost s'a dus, ce este e
Sî va mai fi ce se cuvine..
Nu te munci să știi de ce
Căci nici nu poți și nici nu-i bine.
Ursita noastră e să sim
Himera dorului de-a fi.*

și în sfîrșit :

*Atinge-ți degetul de gură
Si suflă'n vînt o sărutare:
Altă e.*

Altă a fost și pentru dînsul clipa vieței, dar această clipă și-a înfrumusețat-o cultivînd arta cu pasiunea încinătorilor pioși la altare, îmbăsindu-se de farmecul aparențelor și căutînd să uite enigmele ce ne covîrșesc subredele noastre ființe. Pătrunzînd în taina procedeelor artistice ale poetului, educîndu-ne auzul cu muzica unor versuri „care-aduc pe buze miere cînd le cuvîntăm“—învățăm că în viață mai e și altceva în afara pasiunilor mărunte, a dorului de parvenire, a interesului și a atitudinilor ce repugnă. Învățăm ce înseamnă mîngierile artei desinteresate, învățăm să căutăm în suflete aurul sentimentelor alese și să avem o părere luminoasă despre neamul care a putut produce asemenea exemplare de eliță. Căci D. Z. — și acesta e al doilea înțeles ce trebuie să-l desprindem din opera lui întreagă — a avut mai mult ca orice Român un cult nezdruncinabil pentru *calitățile neamului nostru*. În Italia, unde „15 ani a trăit adorînd pe Traian“, la munte sau la șes, pe meleagurile țărei sale, el a știut să vadă în țărani nostri legionarul roman și Dacul viileaz. Amintiști-vă de admirabila descriere a unei slujbe religioase, într-o biserică din Ardeal — din romanul „Indreptări“ mi se pare — cînd autorul privind acea lume de țărani în haine curate de serbătoare, tresătă de mîndria rasei și plînge aproape de duioșie. Iubirea de patrie, pe care unii tineri blazați o consideră astăzi ca ceva demodat, respiră din fiecare pagină a operei neîntrecutului poet. „Fie ca tinerii scriitori, spune autorul „Vieței la țără“, să priceapă cît e de mare farmecul ce să ascuns în simîsimîntul „patriei“ și cîte emoții artistice de o rară puritate pot încolzi în sufletele celor ce-si iubesc țara.... A gîndi și a simî românește, adaugă el, este pentru un Român o disciplină estetică și orice năzuință contrară este nefrească și deci antiestetică“.

Admirația aceasta pentru *calitățile neamului* l-a dus la *dragostea de pămîntul nașterei*, o dragoste curată, cum — mai curată, mai discretă și mai artistic exprimată — nu se întîlnește în nici o altă operă din literatura românească. Iubirea de pămîntul strămoșesc, de pămîntul acesta pe care nu toată tinerimea de azi știe să-l aprecieze cum se cuvine, iubirea de pămîntul umil, chinuit de sapă, de pămîntul roditor și darnic, de privilegiile pitorești și variate, chiar cînd aparțin Bărăganului larg, iubirea de tot ce e al nostru, de cerul nostru înstelat, de însoarele de

de floare ce-l locuiesc, curate ca petalele scăldate în rouă, suspină, cîntă, clocotește în paginile unei opere pe care tineretul nostru școlar ar trebui să și-o transforme în „carte de căpătai“. Sînt pe alocuri și priveliști din înuturile vecine nouă. Vă amintiști de acea fermecată schiță „Spre Cotești“, de zugrăvirea drumului prin mirișli, de poezia conacurilor de vie, cu cerdacuri mînăstirești, de taina nopței ce se cobora peste întinderi și de zefirul ce adia pe fruntea copilului adormit. Învățăm din aceste pagini să ne iubim locurile în care am trăit, locuri neglijate adesea, dar care, nevindicative, oricînd ne îmbrățișează cu dragoste, primindu-ne la sânul lor ca pe fiul rătăcit.

Și acum, e simplu să ne despărțim de acest mormînt unde am venit să mai culegem, pentru drumul nostru prin viață, provizii de idealism. Cîntăreșul care doarme sub brazde nu va rămînea lotuși singur. Fiecare petală de floare din coroana modestă afîrnătă de cruce e un suflet de-al nostru care-l va străjui aici cu pietate. Acesta e rostul florilor pe morținte. Ele simbolizează, prin curăția petalelor, aspirațiile și simîurile curate ale sufletelor celor ce le-au înfiripat, ele sărvesc de cunună pentru frunțile adormîtoare și rămîn apoi ca un ecou al simîsimîntelor noastre, să răsune în surdină la căpătăiul dispărutilor regretați. De aceea, cînd priilejuri vă vor mai aduce în grădina aceasta înverzită, nu uități să presărați petale de suflet pe crucea ce vă privește, ca să n'o lăsați slingheră într'o lume în care, mai mult ca oriunde, e nevoie de mîngiere și de amintire.

6

Excursia membrilor Societăței

Anul acesta s-a făcut o singură mare excursie, în regiunile Vrancei și ale Ardealului și a înfinit nouă zile: dela 11 iulie a. c. pînă la 19 iulie inclusiv. La această excursie au participat 27 de elevi din cursul superior și un student, fost membru al Societăței. Cotizația a fost de 300 lei de persoană. Pe drumul ferat am avut reducere 75%. La întoarcere, s-au înapoiat majorităței excursioniștilor, din suma depusă, cîte 42,50 lei de persoană. Reproducem, în cursul descrierii de mai jos, două fotografii, reprezentînd vederi din pitoreasca noastră cale. Am înfinit, în această mare excursie, conform vechiului nostru plan început a fi pus în aplicare încă de acum trei ani, să mergem cît mai mult pe jos, pentru a admira în tîhnă priveliștile și pentru a cultiva un bătrînesc și reconfortător sport, astă de neajunsă uneori astăzi de tinerii noștri. Am căutat și în acest an, și mai ales în acestă, să străbatem apostolește lungă cale, pentru a ne deprinde cu oboseala, cu sforșările, cu perseverarea. Cred că e de un mai accentuat folos educativ mersul

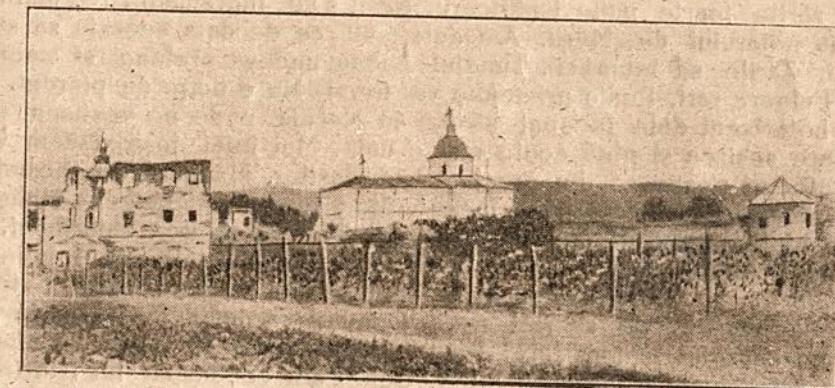
o mulțumire la fel cu aceea pe care o încearcă acel ce a construit ceva cu sforțări proprii și aplicate. În urma ta vezi desfășurată o muncă prelungă, secretă de tine ca o ață de paianjen; un izvor îl găsești mai binecuvîntat după o cale măsurată răbdător cu pașii, răcoarea și foșnetul pădurei par mai îmbălsămate cînd te apropii domol de ele, iar piscurile munjilor, după ce le-ai urcat „în sodoarea frunzei“, par mărețe redute cu cerite prin propriile-ți forțe. Pe crestele lor luminoase însigă atunci drăgitor, iar zările înalță stîndarde albe de nori, așteptîndu-te să pui stăpînire și pe întinderile lor înverzite.

Conduși de astfel de directive, ne-am gîndit în acest an să explorăm partea de sud a Vrancei, mai puțin cunoscută de elevii noștri. Cea de nord și cea din centru — linia Tîșîtei în special — a ajuns în acest an un loc de variale și numeroase plimbări ale multor amatori de aici și de aiurea.

Am pornit, aşa dar, în dimineața de 11 iulie, cu trenul spre Odobești, purînd cu noj un mic bagaj de mînă și, pentru o zi-două, merinde. Vremea înseninată împrăștie albastre surisuri dintr'un cer înveselitor. Cîmpii coapte de răsuflul verei rotesc în juru-ne, ca uriașe plăci de gramofon de pe care se înalță cîntece de pasări și armonii ample. Amorîșii de scurtele curse din orașul nostru, ne avîntăm deocamdată privirile spre munjii ce închid în decoruri albastre albia Milcovului și încurind pașii vor urmări credincioși privirile grăbite, ce mereu ne vor atrage ființele tot mai departe, ca pasărea măiastră din poveste. Scurt popas în Odobești. Ceva provizii mai întregesc conținutul sacilor noștri de drum. Un ceai sorbit în fugă și apoi albia Milcovului se desface largă și umezită de șuvișe capricioase de apă. Treiem puntea pe malul muntenesc și pornim în zvonuri de cîntece și de glume, prin praful șoselei avîntate spre dealuri. Broșteni, Pîlulușa, Capatan — nume ciudate de imbieloare așezări sătești — ne răsună în auz în răstimpul în care străbatem drumurile lor sau le trecem prin preajmă. Dealurile, domoale pînă acum, străjuesc albia cotită, binecuvîntînd-o cu brațele de ramuri verzi ale păduricilor ce le acopără rare. Dar iată că apa se lătește și uneori ne tae drumul care vrea să pășească prundișul inundat. Ne acăjăm pe înguste cărări bălătorite pe coasta pripoarelor, urcăm în vii mărginașe și ne lăsăm pe alte drumeaguri ca de jghiab, din nou în albia tot mai darnică în apă. Înem mereu margină povîrnișurilor, luînd de-a-lungul de astădată malul moldovenesc, pînă ce șoseaua vine să ne înlesnească nersul, împiedecat pe negîndite de capriciile brașelor de apă, lacomele a săpa mîlul fărâmului. Se ivesc cele dintăi locuințe ale satului Iera. Un simpatic și vechi notar de acolo — D-l Petrov — are semnele lui austromonice care-i spun, cu uimitoare siguranță, dacă va ploua sau nu în cutare sau cutare zi: furnicile ce se adună năuce în jurul mușăilor, și alte indicii, dar mai ales norii ce se lasă ușor pe „Valea lui“. De ani de zile de cînd subsemnatul consultă, în trecere spre unuși, barometrul acesta, el nu a dat niciodată greș — ca și de astădată, altfel. Ni s'a vestit — cu multe probabilități — ploae, deși fîrziu, spre vară. Sîi fîrziu, spre seară, a plouat. Dar...

valea ni se deschide albă mai departe. Poposim o jumătate de oră și mai bine la ctitoria lui Constantin Cantemir, la Mînăstirea Mera, trecută între monumentele istorice ale țărei. Ziduri, mare parte în ruină, o înconjură. Într'un colț al lor, preotul bisericei — un călugăr — și-a întregit din cărămidă o circulară chilie, într'un fel de turn străjuitor. Biserica e separată și bine întreținută.

„Năuntrul ei, pe ziduri, părești, iconostas“, admirăm portretele ctitorilor, icoane, inscripții și frumoasele sculpturi în lemn de tei, ale capilezmei și ale stranelor. Coborîm apoi, trecînd prin curtea largă, plină de pomi roditori și de semănături, la cișmeaua turcească, de marmoră, ascunsă într'o groapă la care te călăuzesc cîteva bătrîne trepte. Elevii gustă, în preajma isvorului, ceva din merindea lor, căci ne așteaptă de acum înainte cale grea și lungă spre așezarea Andreiașilor. Părăsim mînăstirea, care se ișiește curioasă pe deasupra zidurilor, urmărindu-ne cu privirile turnului ei îndesat, ce se conturează alb pe decorurile pă-

Mînăstirea Mera

durilor întunecate de pe dealuri. Sîntem iar în albia Milcovului, pe care trebuie să trecem anevoie, pe bolovani înecași adesea în apă și pe malul muntenesc, din Vulcăneasa, o luăm de-a-dreptul pe pîrăul Vulcănesei, prin codrul adînc al Andreiașilor, codru cunoscut în vremea mai nouă ca fiind unul din adăposturile vestitei bande a lui Bahna, al cărui nume e neînchipuit de popular prin meleagurile astea, ajungînd să ne obsedeze dela o vreme cu sonoritatea lui înădușijă și tainică. Legenda planează în jurul acestui nume, rostit cu fereală de gospodari, ca pasările deasupra vîrfurilor de codri și a capetelor noastre încununate de soare. Urcăm repede mai înălță, apoi tot mai încet, căci drumul se ridică pieptis și amiaza arde. Presăram drumul cu popasuri dese. Înii călători icnesc din greu și se aruncă din cînd în cînd pe iarba verde și ospitalieră. Ca dintr-un ghem uriaș, aruncat spre culmi, cărarea se desfășoară mereu nouă, pentru privirile noastre mereu mirate. Cînd crezi că urcușul se va sălura de altă efortare...

tărîrile ghemuite în suflet, pe urmele lui neobosite. Un izvor-două sănătău dumnezeeschi variații pe drumuri de arșișă și de bărbătești silinși. Totuși nu ușăm să aruncăm în urma noastră mânunchiuri de priviri admirative, pentru bogatele în ondulații priveliști, ce ne îndeamnă la urcuș mai avintat, ca să le putem și mai bine cuprinde contururile și cerceta atitudinile, din plăuri dominatoare. Înaintașii vestesc începerea coborâșului — apoi cele dintăi case ce ne zîmbesc prietenioase, în vale, de peste apa Milcovului, spre care ne lăsăm pentru nu mai știu a cîta oară. Norii înăsternuți de iarbă grăsă; o locuință, două, mai multe și satul Andreiași apare, dincolo de apă, răvășit ca satele de munte, avînd spre deal întunecată paramurmurul rîului în vale sau sgomotul mai viu al apei, în scocul vre-unei mori. O biserică pe un povîrniș, o femeie care bate cu maiul pînza muiată în unde, un car ce trece scîrșitor și se pierde spre coclăurile din susul albiei. Odihnă de cîteva ceasuri, aici. Ne ospătăm pe îndelete, apoi ceretăm zările foarte pușină ispititoare. Norii s'au îngărmădit. Ne amintim profesia notarului din Mera. Am dori mult ca de data aceasta să se fi înșelat. Zările se întunecă. Tunetul bubue undeva prelung și amenințător. Fulgere rari. Poate primejdia va frece. Nu e timp de pierdut. Diseară hotărîsem dela început să sim în Nereju, unde ne vestisem prinscisoare sosirea și pînă acolo mai e cale. Mai întăi însă vizităm vîstitele „focuri nestinse“ din preajma Andreiașilor. Mânunchiuri incandescente pătează luminos pietrișul încunjurător, în smocuri galbene-albăstrui. Alte ochiuri de apă cloicotitoare se aprind la apropierea chibritului. Le părăsim în grabă și o luăm în susul apei, pe albie. Ploaia a început. Mai hotărîtă, mai ciudoasă parcă, se revarsă din cerul pînă atunci astăzi de binevoitor cu noi. Să se mai spue, Domnule notar dela Mera, că „nimeni nu e profet în fara lui!“ Prin finuturile astea de sigur au nimerit cîndva astronomul și doftorul lui N. Gane, din cunoșcula lui istorioară, de s'au întors descurajași dela frontieră. Ne adăpostim, pozaci, sub o streșină largă de han. După aproape vre-o jumătate de oră — timp tocmai potrivit ca să ne facă drumul greu practicabil — ploaia și-a crezut, deocamdată, îndeplinită chemarea și ne-a îngăduit trecerea la deal. De data acesta, ceea ce ușurasem la Andreiași, din traista cu merinde, adăugim acum picioarelor, sub formă de informe lostopane de noroi, ce le ducem cu noi spre munți, să le semănăm de-a-lungul drumului. Apucăm, lăsând valea Milcovului, — la dreapta, pe pîrăul Fetigului, printre albie bolovănoasă și îngustă, pe care o urmăram o bucată de vreme, pînă ce dăm de un drum care ne va scoate în valea Zăbalei, urcînd mereu. Mersul e anevoieios din pricina noroiului — și cerul se întunecă iarăși și a ploae și a inserare. Cîțiva drumeți întinși în cale ne spun să zorim spre culme, pînă a nu inseră, ca să ieșim la loc deschis. Vrem să le ascultăm sfatul, dar un ropot toreanță ne surprinde în inima codrului, în semi-întuneric și încercuiri de taine. Rămînem pe loc sub un copac stufoș, uzi, în atitudini fixe, resemnași și răbdători ca niște paseri de casă însirate sub streșinele ce picură monoton. Apa curge abondentă pe noi, pătrunzîndu-ne prin pardesie, prin pături și prin relative „împereabile“. Tunetele și trăsnetele se ceartă în văzduh. Pale de nori călătoresc în

văile din preajmă. Aproape nu se mai disting copacii umezi și zările. Cînd picăturile se mai răresc, începem a urca povîrnișuri, întocmai cum am fi avut patine prinse de picioare. Un pas înainte, doi înapoi. La un loc ne și rătăcim, cînd se bifurcă drumurile. Ne întoarcem și în vale zărîm scăpirile Zăbalei, luminișile de pe la case și auzim sgomotul surd al apei repede de munte. Se înseñinează. Se ivesc stele. Alunecăm prin întuneric la vale, proptiș în bastoane sau unul de altul. Strigăte amestecate cu rîsete înviorătoare răsună. Nu e nimic mai bun de făcut decît să luăm în glumă situația noastră. Adesea patinăm vertiginos unul după altul, îmbrășînd cu efuziuni și largi gesturi impasibile trunchiuri de copaci, în jurul căror rotim de cîte două-trei ori. Cînd ajungem în vale e noapte „naltă, naltă“. Luminile s'au stins. Pipăim cu toegele puntea invizibilă. Sîntem pe malul celalt, după multe rîsete și mici accidente. O pornim în sus în căutarea satului, care nu vrea să se ivească. Rătăcim multă vreme prin noroi și prin bălăi, la întîmplare, sub privirea stelelor și a întunericului. Bănuim, pe dreapta, contururi de inexistente case. Vedem lumini care nu sunt decît scînteeri de astre depărtate. Se face lăcere în rînduri. Mergem resemnași tot înainte. Mîntuitoare, la capătul drumului răbdărei, se iveste în sfîrșit trupul măslăhălos al unei case, în fundul unei curți. Lovitură în poartă; prelungi lătrături de cîini. Un flăcău speriat apare. — „Cine-i?“ — „Oameni buni“. Parlamentari îndelungi, la urmă fructuoase. Ne va conduce la învățător. Acesta, care ne aştepta, îndrepătă grupul de obosiți excușoniști, aproape în miez de noapte, la Școală.

A doua zi dimineață — Sf. Petru — zi de serbătoare senină, însorită și veselă. Parcă fusese cu ani în urmă ploaia și întîmplările neplăcute de eri. Ne curățim hainele, încălăriminte și ne înviorăm sub razele unui soare dănic. Zgomot de ape minioase, brazi ca din povești, munți înpădurî și ca din legende bătrîne ne încadrează. Satul Nereju se desfășoară vesel pe amîndouă malurile Zabalei. Panorama de pe malul stîng spre culmile din fund, înspre primărie și noua biserică, profilată pe fond de brazi, e străbatută de farmecul ilustrațiilor colorate de prin pitorești albumuri. „Un vultur plutește, cu aripile întinse, în creștetul zărei — pe creste răsună fălangi, și glasuri de ape și doine din fluer. În tot cuprinsul e un farmec care ne spune că am pășit pe pragul unei alte lumi“ (Vlahușă). Portul național strălucește pretulindeni. În pilcuri, sătenii se îndrepătă spre biserică veche. Învățătorul înimos al satului, Stefan Şușu, împreună cu ajutorul său, Stoica, și preotul Macovei îngrijesc de masa și găzduirea excușoniștilor. După amiază luăm parte la serbarea de sfîrșit de an dela școală. Tin cuvîntări învățătorul, preotul, primarul și conducătorul excușiei.* Elevii drumeți dau concursul lor

* Acesta, invitat de D-l Învățător al școalei să ia cuvîntul, rostește următoarele:

„Cînd, aseară, coboram prin noroiul drumurilor pripoarele prăpăstoioase și ne apropiam de frumosul D-stră sat, și cînd ni s'a spus de către niște căruși întinși în cale că astăzi se vor împărtă premii în școala din Nereju — cel dintăi gînd pe care l-am avut, atît eu cît și școlarii mei, a fost să luăm cu toții parte la serbarea de azi, unde ne chemă o străinătore datorie. Dar coborind văile, nu bănuiam aseară — școlarii mei, că vor veni și ei cu participația lor de contribuție la alegerile...“

serbarei, cîntînd „Imnul regal“ și „Marșul cîntăreșilor“. Lumea ascultă cu drag cîntecele, cuvîntările, recitările. După propunerea conducerii excursiei, se strînge de către elevii noștri sumă de 180 lei, din care se vor cumpăra cărți ce vor fi trimise școlarilor siliitori de aici. Premiile anunțate sănătate primite cu vorbe de mulțumire de învățător și de cei de față, care entuziasmași și ei strîng în pușine clipe cîteva sute de lei pentru alte premii și îmbunătășiri școalei. Un elev de al nostru fotografiază la esire, în pridvor, grupul asistenților. Ne despărțim bine dispuși. Unii elevi se duc la Zăbală pentru a face bae, alții se prind în hora mare încinsă în apropiere. Lăutarii cîntă cu foc, praful e bătut cu îndîrjire și seara coboară peste tot ca o binecuvîntare. Sîrbătem domol satul aurit de ecurile luminei și luăm parte, în răspîntii, la sfaturi potolite, apoi ne refragem de vreme pe la gazde, căci sănătate obosiști și a doua zi în zori vom porni spre apus, prin șinuturile întinse, fără săte, dincolo de Carpați, spre Ardeal.

La 6 dimineață plecăm. Vreme frumoasă. Cer fără fuioare de nor. Gospodarul Ion Ceparu, cu femeea lui, ne vor fi călăuzele drumului nostru lung și obositor. Vom lua-o de-a-dreptul peste piscuri — pe unde drumul e uscat și mai scurt — și „zi de vară pînă în seară“ vom străbate plaiurile verzi, ne vom odihni sub umbră de codru. Tînta noastră e să ajungem pe însurăt la Covasna, în plin șinut secuesc. Călăuzele nu ne dau chezăsie că vom atinge această țină înărzneață, dar zoresc îndestul, ca niște oameni deprinși cu „locurile tari“, care pentru ei nu pot însemna piedici în calea lor totdeauna oablă și firească. Nu însă tot așa ni se pare nouă această cale. La început, ca și în codrul dela Andreiaș, totul pare ușor și fermecat, pînă ce întăile urcușuri ale culmei Lapo-

luind cuvîntul, să-mi arăt simțurile și gîndurile care mă apropie de D-stră. Și dacă facem aceasta este pentru că aici nu ne putem crede cu toții decât acasă la noi. Vedem în jurul nostru școlari, bânci, harti și lucruri de-ale înărzăturei. Vedem oameni care ca și noi au dragoste de școală, elevi ce se despart cu părere de rău de zidurile care i-au adăpostit un an — încît cum ne-am putea simți străini între lucruri și ființe atât de familișimi se face cinstea să mi se dea cuvîntul, voi spune micilor școlari de aici cîteva vorbe.

Iubiti școlari, elevii nou veniți, pe care îi vedeti astăzi în jurul vostru, înărză la învețe carte mai multă și să-și îmbogățească mintea. Elevii astăzi cînd n'au școală au un bun obicei pe care vi-l spun și vouă astăzi, ca să faceți ca și ei cînd veți avea răgaz, în anii următori ori chiar în vacanța asta. Se adună mai mulți dintr-înșii la un loc și cetește cărți frumoase și folositoare, cărți din care pot scoate trainice înărzături și pilde sănătoase. Și cînd, pe rînd, mereu din cărțile ce le au la înărzămnă, și sfînd să judece pe indelete cele ce au cîtit, ei capătă și mai multă înărzătură decât le-ar da școală și stiu și mai bine să se poarte cu oamenii și pricop lucrurile cu mai multă usurință. Căci cărțile dau omului toate mijloacele trebuințioase ca să-și poată atinge mai ușor țintă ce o urmărește. Și vouă v'au căzut, fără îndoială, adesea, cărți folositoare în mină, cărți în care ați găsit istorioare frumoase sau poezii ca acele care le-ați spus cu atâtă inimă adinoarea aici, cîteva din voi. De asemenea tovarășii să căutați să nu vă despărțiti niciodată. Dela ei veți înărză multe lucruri care vă vor arăta în viață cîile pe care rebusc să mergeți. Și iată ce s'au gîndit școlarii care au venit astăzi să vă vadă: au adunat mină bani și s'au hotărît să cumpere din ei cărți pentru voi și să li trimeată cît le cușind D-lui Învățător, ca să vă le impărtă la acei din voi care aveți mai multă dracoste de școală și ați înărzat mai bine în timpul anului. Am fi cu toții mulțumiți să așăm mai tîrziu că ați găsit în filele cărților ce vă vom trimite înărzături alese și că ești și să povestî și altora istorioarele și povejele care v'au plăcut mai mult între a-

șului ne opresc avîntul și ne încetinează mersul. Înselegător, călăuza se oprește, răsucescă o șigără, glumește și ne aşteaptă. Pentru el pare că urcuș nu există. Ușurează bucuros pe cîiva drumești de bagajele lor, pe care le duce la deal tot așa de sprinten ca și cum umblase și pînă atunci. Învățătorul satului ne întovărășește pînă la o stînă. Nereju se pierde în urmă, în ceață văilor și în față noastră se deschid culmi plăsuve sau împădurite, întinderi bătrîne și risipite spre zări, pustielă muntoase. Incepe bradul să ne îmbălsameze urcușul și să străjuască sprinten avîntul nostru unitar. Întinderi înflorite de butonii margaretelor și albăstrelelor de cîmp ne încercuiesc — rătăcim prin mirezme proaspete de pădure umedă și vîntul ne cîntă duios în auz imnului frumuseștilor de basme ale pămîntului natal. Coborîm și fiecare pas spre vale înseamnă o părere de rău, cînd știm cu ce sfîrșări îi vom plăti în curînd, cînd alt urcuș — al Sboinei — ni se va tolăni leneș înainte. O stînă, un izvor ne opresc. Ne găsim în vîrtejul piscurilor, al singurătăței nestăbatute, al vînturilor etern cîntătoare și al tainelor. Cum nu bănuesc obîșnuinții „grădinei publice“ a Focșanilor panoramele acestea ce par desprinse din colorate și măestre gravuri, cum nu bănuesc torrentele de frumusește ce se revarsă din vîrfuri încremenite de brad, din piscuri austere, din hohotele isvoarelor!... cît de umili le-ar părea atunci brazii pipernici și strivîși între străzile orașului și cărările care sănătate pentru ei ultimul cuvînt al frumuseștilor naturale, cînd în preajma lor, necunoscută de nimeni aproape, strălucește comoara liniilor, a colorilor și a deplinei armonii!

Urcăm Sboina — tot atât de accidentată și de descurăjaloare dela o vreme. Popasuri dese mai nivelează pripoarele. Inimile bat nebune,

cele întinute acolo. Dar nu numai atât: ca să cîștiagați și mai multe înărzături din viață, ca să fiți mai pregătiți pentru îndeletnicirile voastre de mai tîrziu, vă mai trebuie încă ceva ce atîrnă numai de voi ca să fie înfăptuit. Poate vă întrebăți, văzind aici atîția școlari veniți de departe, ce caută ei prin locurile voastre? de ce au venit ei pe drumuri grele pînă la voi? ce doresc să știe, ce doresc să afle aici, în satul astăzi mare și frumos în care v'ati născut? Au venit, dragi băieți, să vadă locurile mîndre din ținutul Putnei pe care cei delă orașe le văd mai rar decât voi; au venit să vadă bogățîile țărei noastre, au venit să vadă podoaba pădurilor, limpezimea apelor, rostul gospodăriilor, bisericile și asezările voastre. Pretutindeni unde este țără și pămînt romînesc, noi Români trebuie să umbâm pe cit ne îngăduie vremea și treburile cele de toate zilele. E o datorie să ne cunoaștem unii pe alții, să ne ascultăm părerile și să ne prețuim dărurile pe care firea le-a sădit în unii din noi. De aceea școlarii astăzi, după ce umbâm vreme de un an în școală, cu mintea, prin lumea întreagă, culegînd din cărți cunoștințe și înărzături, verile umbâlă prin meleagurile județului lor și prin cele apropiate de ținuturile Vrancei, să cunoască priveliștile plaiurilor bătrîne pe care ni le-au lăsat străbunii noștri să le stăpinim. Numai cunoșindu-le le vom putea iubi și numai iubindu-le le vom putea păstra.

Așa dar, dragi școlari, nu lăsați, după ce ești din școală, cartea din mîni și căutați în vreme de răgaz să cercetați cît mai bine ținuturile care vă încunjură și care sănătate ale noastre numai în măsura în care le cunoaștem. Cu D-l Învățător al vostru, cu părînții, la lucru, sau întovărășîți în cete, cutreerați dealurile și pădurile, satele și locurile împrejmuitoare, acum în zilele astea lungi și călduroase de vară și părînții să se bucure că dorîți să aflați lucruri nouă și frumoase, și să vă lase, căci Tara are aza nevoie mai mult ca oricând de mînii cumpănlite, de susțete pline de virtute și de înimini cu simțuri romînesti. Si toate dărurile astea le culegem din slova cărților și din priveliștile bătrînelor noastre ținuturi, astăzi mărite și înfrumusatate prin ajutorul celui Atotputernic.

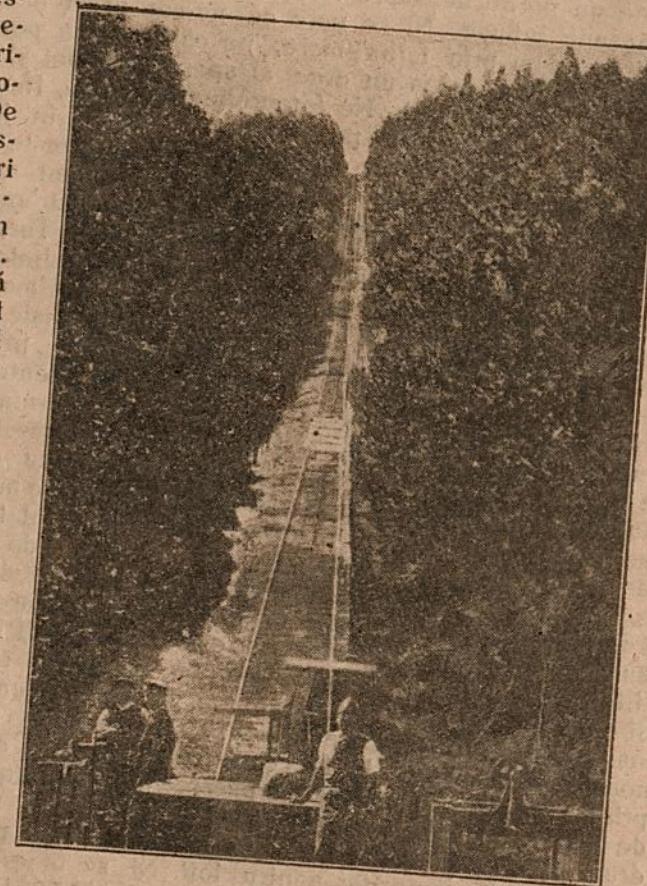
răsuflul pornește din plin, aerul pătrunde în noi, ca ape pe aplecate ighiaburi. Timpurile săvâncesc. Căldura ne aprinde privirile. Căutăm vine de apă prin pietrele drumului și ne potolim vremelnic și înșelător setea, sorbind în gînd pahare brumale de băuturi răcoritoare. În șiruri rărîte, purtăm parcă în spate povara tuturor dîmburilor și a pietrelor de pe cărări, povara căldurei, a trunchiurilor răsturnate și a piscurilor ce le mai avem în față. Iar stăm pușin în rotunde poene și, cu fereală, privim spre vîrfuri. Nu vrem să întrebăm cît mai este, ca să nu ne părăsească avîntul ce prinde rădăcină în suslete, de îndată ce poposim cîteva clipe. Înainte, dar! Cu trupurile aplecate, „urcăm, luptăm, iată-ne-acum sus, sus...“ pe culme. Privelîștea Vrancei și a munîșilor Buzeului ne face să uităm obo-seala. Coza, în dreapta, — în vale printre păduri, apa Nărujei și schitul „Valea neagră“ — în fund, piscurile ce străjuesc cursul Putnei — spre stînga, Penteleul albastru. Le simîsim parcă rotind în jurul nostru, căci nu știm unde să ne uităm mai degrabă, nu știm căror impresii să le facem drum mai repede spre suflet, ce mirezme să adulmecăm, ce muzici să ascultăm, ce farmece să înmagazinăm. Ochii dansează sprinteni și obo-seala a dispărut. Înainte de a urca al treilea pisc, vom face popasul în amiază, la 12 Klm. de vechea frontieră. Ne coborîm mai înviorași, culegînd afine din tufișuri, lăsăm pasul în voie și vîntul ne cîntă, florile ne surîd, poamele ne strecoară picături de răcoreală și de miere pe buzele arse. Uităm uneori de drum, de șinta urmărită, de alte piscuri. Nu auzim îndemnurile domoale și părintești ale călăuzei. Ne pierdem, grupuri, prin tufișurile de afine și în bălaia soarelui, de departe, se văd mantalele fluturînd, mînile culegînd din iarbă picături aibastre, se aud glasurile răsunînd trunchiate și peste toate cade din cînd în cînd, brusc, ca o pasare moartă, liniștea. Labe de urs, prin noroiul uscat al cărărilor, ne arată că sîntem în pierdute pustietăți. Coborîm și dăm de apă Zăbalei, îngustă, limpede și căldușă. Ne potolim setea sorbind din undele-i de cristal. Așezări dărîmate ne încunjură. Resturi de traverse arată că de aici pornea spre Ardeal calea ferată, pentru necesitățile forestiere ale regiuniei. Răsboiul a adus și pe aceste locuri singurătatea și nimicirea. Odihnă prelungă. Întinderi de membre greu încercate. Mîncare și, pentru unii, somn recomfortator. Zăbala ne cîntă și glasul ei ne leagână, adormindu-ne. Nici șipenie de om prin împrejurimi. Vîeața, care pare a fi vibrat altă dată pe aici, a dispărut. Încăperi pline de moluz, bănci rupte, ferării străjuesc triste, ca vestigii ale unui incendiu.

După un ceas și mai bine de odihnă, pornim pe la trei și jumătate, să urcăm al treilea pisc: Giurgiul (1700 m. înălșime). Picioarele, cînd să ne mișcăm, încep să se resimtă de marșul făcut pînă la acest popas. Totuși ne deprindem iar cu drumul. Toți pornesc hoțărîși, pășesc mai îndărâlnic, apăsînd piciorul cu ciudă parcă pe pămîntul ce se furișează la deal. Nu ne uităm în sus spre culme, să nu ne scădă curajul. Ne uităm în pămînt și în șir lung de cîte unul mergem vorbind în răstimpuri. De data aceasta urcușul a fost mai ușor sau — deprinși cu alte urcușuri — nî s'a părut mai ușor. Nu știm. Am ajuns însă pe culme mai înainte de a ne aștepta. Ne tolânm pe lăicerul de verdeașă și ca niște cuceritori ce merită pe leplin răsplata odihnei, văzîndu-ne aproape de sfîrșitul ispăririlor grele, cu mînile sub cap, cu dorul de liniște ce ne'mpresoară“, ne uităm în-

păcași spre văzduhul azuriu, spre creștelele brazilor solemani. Niciodată nu simîni mai fragedă tăcerea, nu înțelegi nestrăbatul ei simbol mai împede, decît privind în tîhnă vîrfurile nemîșcate ale brazilor. Acolo, pe capete de crângi și de frunze, se adăpostește tăcerea ca într'un cuib de pasere. Uneori o vezi luîndu-și sborul lin și planind solemnă deasupra vîrfurilor, ca o minge susținută de un sglobiu joc de apă — apoi iarăși se lasă și se ascunde în cuib. Brazii o susîn, vrăjiți și gravi, cum ar susînse un preot, deasupra frunței, sfintele daruri. — De acum vom păsi pe tăpsane întinse. Ni se pare că ne-am urcat în trăsuri, aşa de ne-simîni înaintâm prin iarbă mare, pe cărări, prin poeni. Din vîrful Lăcășului ne tae calea un crac al apei Giurgiului și în curînd ajungem la fosta granișă a sărei. Ne fotografiem în grup, lîngă vechiul semn de hotar, și apoi pătrundem pe drumuri ardelene, în județul Trei Scaune. Trecem pe lîngă muntele Moghiroș, străbatem vaste întinderi verzi, avînd soarele în față, scăpînd mereu către leagânul culmilor. Se aude un șuer depărtat de tren. Linii de fer se desfac dintr'un loc și acum mergem paralel cu ele, pînă la punctul numit Hulum. Turme de vite arătoase se întorc dela pășune. De aici se desfășoară linia de fer a societăței forestiere „Ardeleanca“. Inserarea ne apasă tot mai greu pe umeri, „iar noaptea pînditoare sub fiecare stîncă, și nașa a'sale umbre cutezătoare'n sus“. Tălăngile răsună domol și pămîntul se pregătește de culcare. Ne grăbim și noi să ajungem pînă la stația centrală a liniei acesteia, pînă la fabrica de cherestea dela Comando. Pornim pe calea ferată, prin prundiș, alături de Bisca, apă clocoitoare și năvalnică, printre tuneluri de brazi. Cînd se întunecă, limpezim drumul cu ajutorul unui felinar. Fluerat de tren răsună prin păduri. Totuși nici o mișcare pe linie. Numai pașii noștri, în noapte, țăvășind ușor prundișul terasamentului. Calea pare a nu mai avea sfîrșit. Trei ceasuri stăm de vorbă cu pașii noștri cadențați și mecanici și cu glasul apei. Intunericul ne apasă blocuri de granit pe umeri. După oboseală prelungă și răbdare greu încercată, zărim dintr-odată lumini nenumărate și orbitoare. Ochii ni se închid, răniți de atîtea raze. Vuete de motoare, de ferăstrăe, spintecă noaptea rece. Sîntem în cea mai mare fabrică de cherestea din Carpați, la Comando și la o înălșime de 1010 m. deasupra nivelului mărei. Vizita noastră neprevăzută, la 11 ceasuri de noapte, a cam produs nedumerire printre personalul fabricii și părerea de rău, din partea conducătorilor de acolo, de a nu ne putea găzdui mai comod, pînă a doua zi. Omul la drum însă se mulțumește cu ce găsește. Ni se pună sala de biliard, încăpătoare, la dispoziție pentru toși. Ni se face un foc mare, din scînduri de brad, în sobă uriașă, ca să ne încălzim. De altfel în toate încăperile dudue sobele ca în miez de iarnă și focuri dogoresc îmbieloare. Glasurile strigă, lemnele trosnesc, motoarele cîntă, ferăstrăele plîng, pădurile freamătă. Toată noaptea se lucrează aici și simîni activitatea de orice clipă planind în aer, în acest sat improvizat în jurul unui focar de muncă, unde oamenii aleargă harnici și brațele nu știu ce înseamă gesturi domoale. Adormim în cîntecul amplu al muncei, care ne răsună în auz ca o rugăciune. A doua zi în zori, ne înviorăm fețele cu apa rece de cișmea și muntele și pădurea ne sănătățit de aproape, parcă ele ne toarnă de spălat. Pomenea înzestrul cu noi neînțeleam finalul de lucru.

eri și puțin sănem la Funicularul care coboară o pantă adâncă de 600 m. pînă în sesul Secuilor.

Excursioniștii, împărțiti în două grupuri, se lasă în vale, pe vago-
nele încărcate cu lemn, iar din ses un tren pornește fără mașină, în
usoară pantă, spre Covasna, vestită stație de băi pe linia Brețcu-Brașov.
Un tîrg pașnic și ca multe tîrguri din lînăutul acesta — trist și parcă de
mult adormit. Catedrale masive, străzi prăfuite, case chipeșe, încununate,
ca la serbare, cu pro-
fuziune de flori pes-
trișe, grădinișe discre-
te, cu alei bine îngri-
jite și, în fund, pan-
orama Carpaților. De
prin ferestre larg des-
chise, din interioruri
bogat mobilate, vi-
brează din cînd în
cînd sunete de piană.
Trebue să stăm pînă
în spre seară în acest
tîrg al lăcerei, cînd
vom lua trenul spre
Brașov. Ne odihnim,
ne refacem în goană
încălămintea greu în-
cercată, ne netezim
și ne ștergem hainele,
mîncăm, apoi vizităm
tîrgul în toate direc-
țiile. Ne întîlnim mai
întriu la „Promenadă”,
o lungă aleă, încad-
rătă de castani dar-
nici în umbră, pe ma-
bul apei Covasna. Pu-
ină lume în parc.
Se intunecă a ploae.
Ciliva copii aleargă
globii pe poteci. Din
hîoscul de muzică, un
imbal cu măestrie

Funicularul dela Comando

înuit suspină sentimentale arii — îndărâtnic repetitive — din „Bărbierul de villa”. Plouă tristețe și presimțiri de doliu. — Pe lunga cale pînă la gară ajunge din văgăunele munților un torrent puternic și răpăitor, rostogolit în norii încreunăti. Cînd ajungem în gară, cerul se înșeninează și strătem pînă la Brașov lînăutul ardelenesc, într-o dulce inserare de poveste un început de albastră noapte. Acolo sănem găzduiști — mulțumită inter-
ului ce a arătat pentru noi D-l profesor V. Răft — în dormitoarele inter-
ului „Andrei Șaguna”, al cărui Director D-

tat față de noi o bunăvoiință și o amabilitate ce nu le vom uita. Vizităm a doua zi, 15 iulie, Biserica Neagră, Muzeul Săsesc, mormîntul poetului Andrei Mureșanu, ne urcăm pe Timpă, de unde admirăm panorama minunată a Brașovului, iar după amiază cu tramvaiul facem o plimbare pînă la Săcele și îndărât în pitoreasca stație climaterică Noa. Ne odihnim pe bănci sub largi cupole de brazi, ne răcorim cu apă cristalină de isvor, ascultăm muzica orchestrelor și a pădurei și privim jocurile de copii și plimbările pe cărări pierdute, în diafane decoruri. Pînă la cea dinăunătă stație de acolo înspre Brașov, la Honterus, mergem pe jos, nici nu ne dăm seamă în cîtă vreme, astăi e de verde covorul de farbă, astăi de luminoase poenile și astăi de intunecați brazii. Rareori se pot vedea mai strălucitoare pajislii, mai tainice desisuri. Orbiți de lumină, îmbătași de mirezme, ne reîntoarcem cu tramvaiul, supra-încărat, spre oraș. Familii săsești vin vesele din plimbări pe munți. Chipurile rîd, glasurile intonă înaripate cîntece — totul aici rîde. A doua zi, din pricina unei înfirzieri a trenului, sănem nevoiți să renunțăm la vizitarea Sinaei și ne coborîm pe la orele 4 d. a. la Ploiești. Aici, prin îngrijirea D-lui profesor C. Popescu-Gruia, care ne va însobi în restul excursiei, sănem comod găzduiști în Internatul Școalei normale de învățători de sub direcția D-lui prof. Pană Popescu, ce a arătat și D-sa nespusă bunăvoiință față de excursioniști. A doua zi la 10 dim. plecăm cu trenul la Vălenii-de-munte, așezarea prahoveană astăi de cunoscută. Sănem și aici bine întîmpinăți și găzduiști prin dormitoare cu îngrijire întreținute. În restul zilei, ca și a doua zi dimineață, excursioniștii vizitează simpaticul tîrg, assistă la mai multe cursuri ale Universităței populare, printre care la cel al D-lui N. Iorga, vizitează mai multe bâtrîne biserici, se scaldă în undele limpezi ale Teleajenului. Popasul la Văleni este odihnitor și binevenit după sforșări fizice prelungi. A doua zi pela amiază luăm pe jos drumul Slănicului-Prahovei, peste dealuri. Cîteva ceasuri prin arzătoarea căldură, străbatem văile, urcăm pripoare care acum ni se par neînsemnante, ne tolărim pe covoare de flori de cîmp, povestim, cîntăm, ne mai rătăcim puțin, găsim drumul, întîlnim lucrători împrăștiați pe rodnicile și însoritele întinderi, și apoi ne lăsăm în vale și, mergind o bucată de loc paralel cu drumul de fier, ajungem în vestita stație balneară a Slănicului. Sosim tocmai în clipa cînd se închide ocna de sare, nu însă prea tîrziu ca să nu ni se îngăduie să o vizită. Încărcați în ascensoare sănem introdusi în uriașele galerii de cristal. Călcăm pe straturi albe de sare, ce pare zapadă. Lumina electrică împrăștie fulgere pe părești; încăperi de labirint se deschid în față, în urmă, prețuindeni. Un domn inginer dă explicații excursioniștilor care prîbegesc în lungi coloane, prin aceste subpămînte ca cele din „O mie și una de nopți”. Eșim la lumina soarelui ce apune. Trenul pentru Ploiești plecase. Pe neprevăzute, va trebui să înoptăm în tîrg. Facem rost grabnic de găzduire în Școală primară de fete, pe care D-ra Directoare a Școalei binevoește să ne-o pue la dispoziție. Dormim pe băncile alăturate și — ca și la începutul excursiei noastre — ne găsim și aici în decor familiar, ca la noi acasă, deși nu sună nici nu sună un culcare mai putin comod.

din urmă zile ale excursiei. Ne întoarcem obosiți, dar reconfortați, purtând în gînd variația și coloarea priveliștilor și în suflet, scîntei din frumosul împrăștiat de natură cu astă dănicie pe plaiurile pușin cerclate ale ţărei noastre încă necunoscute. Ne întoarcem obosiți, totuși poate cu provizii nouă de energie sufletească, astă de trebuitoare pentru calea ce vom străbate, pentru mulți „si déserte, si rude et si longue, sans doute“.

Prof. I. M. Rașcu

III

Situația generală a Societăței

STATUTELE SOCIETĂȚEI „GR. ALEXANDRESCU”. ¹⁾ — 1. Preambul. — Societatea funcționează în condițiile prevăzute de art. 284 din Regulamentul școalelor secundare. 2. Scopul Societăței. — Intregirea și aplicarea cunoștințelor căpătate în școală. 5. Organizarea Societăței. — Societatea se compune din: a) un președinte, b) un comitet și c) membri ordinari. a) Direcțunea face apel, la începutul anului școlar, la unul din profesorii de paralea literară ai Liceului. Acest profesor va conduce, ca președinte, Societatea, în tot timpul aceluia an. Preșintele numește, dintre elevii ultimelor două clase, doi secretari, un membru în comitet și poate să desemneze pe casierul și bibliotecarul Societăței. b) Comitetul se compune din: președinte, bibliotecar, casier, doi secretari și trei membri. Doi membri din comitet și, eventual, bibliotecarul și casierul pot fi aleși de către membrii Societăței. c) Orice elev din cursul superior al Liceului are dreptul să fie membru al acestei Societăți. ²⁾ 4. Activitatea Societăței. — a) Preșintele alcătuiește regulamentul ședințelor din anul școlar respectiv. b) Comitetul Societăței va lua în primire dela comitetul precedent averea și actele Societăței ³⁾; va alcătui sau modifica regulamentul bibliotecei; va fixa coliziile lunare sau trimestriale ale membrilor ⁴⁾; va organiza ședințele săptămânale sau alte lucrări ale Societăței; va ayiza la mijloace necesare pentru strângere de fonduri utile Societăței și le va da destinația

1) Vezi nota 1, pg. 5 din Anuarul Societăței pe anul școlar 1919 - 1920 (Nr. 1), la care se va adăugă că regulamentul ședințelor ca și al bibliotecii au suferit, în anii din urmă, mai multe modificări. Preșintele Societăței și Comitetul avind dreptul, după statut, să aducă acestor regulamente schimbările pe care le cred de cuvînt.

2) Elevele Școalei secundare gr. II, din localitate, fac cereri de înscriere, pe clase. Elevii particulari trebuie să facă cereri individual.
3) Vezi Pr. verbal de luare în primire pentru acest an, la pag. 190.

ivenită. Comitetul se întrunește într'o zi a săptămânei, fixată la începutul anului, cînd stabilește programul lucrărilor din ședința imediat urătoare și-l aduce a doua zi la cunoștința elevilor membri. Comitetul va întărî dăcă se poate înființa o secțiune științifică pe lîngă Societatea literară¹⁾. c) Membrii înscriși sunt datori a-și plăti regulat cotizațiile și a parte la toate ședințele și lucrările ordinare și extraordinare ale Societăței, exceptându-se cazurile de forță majoră. 5. La ședințele Societăței pot lua parte, în afară de membrii ei, oricare din membrii corpului didactic.²⁾

REGULAMENTUL ȘEDINȚELOR. — a) Ședințele vor fi săptămânaile (ziua se va fixa de către comitetul Societăței³⁾). b) Lucrările ședințelor constau din: o disertație lăsată de un profesor sau de un elev; comunicări sau rezumate de cărți cetele; lecturi sau recitări de opere a lor valoare este recunoscută sau care prezintă vre-un interes cultural și ocazional. Se pot admite, după aprecierea președintelui, și recitări de lecturi de compozitii beletristice școlarești, cînd ele nu sunt lipsite de oarecare calități. Pe cît va fi cu putință se va păstra unitate de subiect în ceea ce privește programul unei ședințe. c) Lucrările elevilor vor fi înaintate președintelui sau profesorilor indicați pentru aceasta; vor comunica rezultatul, direct sau prin secretari, autorilor respectivi. Membrii Societăței au dreptul să ia parte, în ședințele plenare, la scușia condusă de președinte sau de alt profesor, a lucrărilor ce aparțin colegilor lor. e) Subiectele lucrărilor odată anunțate,⁴⁾ și de dorit ca membrii, care vreau să ia parte la discuție, să le studieze atât cît le stă putință. f) Fiecare din persoanele care au adus o contribuție la extinderea programului unei ședințe, va prezenta unuia din secretarii Societăței, rezumatul celor rostite; elevii pînă în prima mercuri care urmăză după ședință respectivă, la ora 12, și elevale pînă în aceeași zi, ora 6 p. m. iar profesorii pînă joi, în care zi președintele, intrunindu-te contribuțiiile, le revede și le înaintează vineri, secretarului Societăței. — In caz cînd rezumatele respective nu sunt prezentate în zilele sus indicate, ele sunt alcătuite de secretari sau de președinte. Darea de seamă a lucrărilor expuse, revăzută de președinte, va fi consemnată în rînd de secretari în registrul de procese-verbale care se vor ceta la începutul fiecărei ședințe. g) Toți elevii, membri în comitet, afară de contribuțiiile lor dela ședințele săptămînale ale comitetului: vot consultativ, inițiative, propuneri, aprecieri, etc. au și îndatorirea de a servi de pildă îndemn celorlalți membri, pentru îndeplinirea scopurilor ce Societatea a propus. h) Cei trei membri în comitet și unul dintre secretari, care sunt ocupati în ședință respectivă, vor fi însărcinați pe rînd să supravegheze bunul mers al lucrurilor în timpul ședințelor de duminecă și să măsurile necesare pentru ca sala în care se țin aceste ședințe să fie amenajată și, eventual, încălzită suficient, din vreme. Ei sunt de asemenei

1) Vezi, în Nr. 2 al Anuarului Societăței, nota dela pg. 33

2) Sunt primiți să asiste oricînd și absolvenții, foști membri ai Societăței.

3) Anul acesta ședințele s'au tînt de obicei dumineca dimineață, dela orele 10 m. sau alteori dela orele 10, 11, 11 jum. a. m., 3, 5, 6 și 6 jum. p. m.

4) Cu două zile înainte de tînerea unei ședințe.

însărcinați cu întreg controlul sălei, pentru astfel de ocazii și vor fi ajutați în vederea acestui scop de cîte 5 membri ai Societăței, aleși pe rînd după alfabet din fiecare clasă. De asemenea două eleve membre din ultimele clase, vor avea aceleași atribuții fiind ajutate și ele, pe rînd, de 5 camarade, alese după același criteriu. Ușa sălei de ședințe se va închide imediat după cetirea procesului verbal al ședinței trecute. După aceasta nu se va mai îngădui intrarea cuiva în sală. Toți membrii Societăței vor trebui să poarte, alît la ședințe cît și la cursuri și în oraș, uniforma școalei din care fac parte. Ca sancțiuni pentru abaterile dela statutele Societăței și dela regulamentele ședințelor și ale bibliotecii, se hotărăște a se aplica membrilor care se fac vinovați de asemenea abateri, fie eliminarea dela una, două sau dela toate ședințele Societăței¹⁾, fie amenzi de cîte 5 și 10 lei, amenzi ce vor fi încasate în cursul săptămînăi în care se vor pronunța. Casierul va elibera chitanțe în schimbul sumelor achitate și aceste sume se vor vîrsa la avereia Societăței sau a bibliotecii. Refuzul plătei aduce după sine eliminarea definitivă. Un membru nu poate fi amendat mai mult de două ori într'un an. A treia amendă aduce și ea după sine eliminarea din Societate a unui membru obișnuit și demisia din comitet a unui membru al acestui comitet. Numai a patra amendă aduce eliminarea și din Societate a acestuia.

REGULAMENTUL BIBLIOTECII SOCIETĂȚEI. — 1. Toți membrii Societăței pot folosi biblioteca în schimbul cotizației speciale. 2. Cotizația pentru bibliotecă este de 4 lei pe lună²⁾. 5. Toți cei admisi și folosi biblioteca, fiind și membri ai Societăței, vor obține o carte de membru, pe care vor trebui să o prezinte la cererea bibliotecarului ori, eventual, a unui membru din comitet, calificat să facă acest lucru, odată cu chitanța doveditoare că sunt la curent cu plata cotizației pentru bibliotecă. 4. Acești membri pot căpăta cărți cu împrumut, de două sau de trei ori pe săptămînă (în zilele și orele comunicate la vreme) pe timp de cel mult o săptămînă și anume cîte trei volume cel mult de fiecare³⁾. 5. Un cetitor poate reînnoi încă pentru o săptămînă împrumutul unei cărți, dacă ea nu a fost cerută de nici un alt cetitor în cursul săptămînăi expirate. 6. Dacă vre-un cetitor strică sau murdărește cărțile ori lucrurile bibliotecii ori nu aduce volumele împrumutate la vreme, este pedepsit cu amendă, cu interzicerea de a mai folosi în orice mod biblioteca, iar în cazuri mai grave de distrugere, sustragere, substituire de cărți ori obiecte, pe lîngă pedeapsa de mai sus, se va cere autorităței școlare și aplicarea unei pedepse disciplinare, severe și exemplare; și într'un caz și într'altele biblioteca va fi despăgubită de vinovat. 7. Un registru-catalog după numele autorilor, pe alfabet, este pus la dispoziție, pentru consultare, în zilele și orele cînd biblioteca e deschisă. 8. Biblioteca se întreține din fondul adunat prin cotizațiile celor ce o folosesc, din donații și eventual din serbări, spectacole sau audiiții, publicații, etc. 9. Cu aplicarea acestui regulament sunt însărcinați comitetul Societăței,

1) În timpul eliminării, membrul respectiv nu are dreptul să utilizeze biblioteca.

2) 3 lei lunar au plătit membrii care cumpără Anuarul Societăței.

3) În anul acesta, din cauză că în localul liceului "Unirea" au funcționat două școli, nu s'a putut găsi o sală de lectură pentru bibliotecă, așa încit cărțile bibliotecii

în genere, casierul și bibliotecarul cu ajutoralele lui, în special, precum și orice membru al Societăței, calificat ori pus în măsură a o face.

BIBLIOTECA Societăței literare „Gr. Alexandrescu“ s-a deschis, în acest an, la 27 noiembrie 1922 și a funcționat până în ziua cind s-au închis cursurile școlare, la 20 iunie 1923. S-au consultat, în acest timp, 4446 volume și 155 reviste și anume: elevii au cunoscut 2000 cărți și 120 reviste, iar elevele 2446 de cărți și 35 reviste *).

In luna noiembrie (27—31) au consultat: elevii 60 vol., elevele 8 vol.

cl. V	elevi 30 vol.	cl. V	eleve 115 v.
cl. VI	" 12 v.	cl. VI	" 105 v.
cl. VII	" 18 v.	cl. VII	" 97 v.
cl. VIII	" — v.	cl. VIII	" 25 v.

In luna decembrie (1—31) au consultat: elevii 373 vol., elevele 342 vol.

cl. V	elevi 148 vol.	cl. V	eleve 115 v.
cl. VI	" 121 v.	cl. VI	" 105 v.
cl. VII	" 69 v.	cl. VII	" 97 v.
cl. VIII	" 55 v.	cl. VIII	" 25 v.

In luna ianuarie (1—5, 22—31) au consultat: elevi 227 vol., elevele 466 v.

cl. V	elevi 98 vol.	cl. V	eleve 186 v.
cl. VI	" 79 v.	cl. VI	" 193 v.
cl. VII	" 39 v.	cl. VI	" 69 v.
cl. VIII	" 11 v.	cl. VIII	" 18 v.

In luna februarie (1—28) au consultat: elevii 337 vol., elevele 406 vol.

cl. V	elevi 151 vol.	cl. V	eleve 136 v.
cl. VI	" 129 v.	cl. VI	" 189 v.
cl. VII	" 45 v.	cl. VII	" 65 v.
cl. VIII	" 12 v.	cl. VIII	" 16 v.

In luna martie (1—30) au consultat: elevii 384 vol., elevele 461 vol.

cl. V	elevi 209 vol.	cl. V	eleve 189 v.
cl. VI	" 118 v.	cl. VI	" 205 v.
cl. VII	" 47 v.	cl. VII	" 57 v.
cl. VIII	" 10 v.	cl. VIII	" 10 v.

In luna aprilie (14—30) au consultat: elevii 504 vol., elevele 430 vol.

cl. V	elevi 172 vol.	cl. V	eleve 195 v.
cl. VI	" 90 v.	cl. VI	" 177 v.
cl. VII	" 41 v.	cl. VII	" 54 v.
cl. VIII	" 1 v.	cl. VII	" 4 v.

In luna mai (1—31) au consultat: elevii 231 vol., elevele 214 vol.

cl. V	elevi 111 vol.	cl. V	eleve 82 v.
cl. VI	" 80 v.	cl. VI	" 98 v.
cl. VII	" 37 v.	cl. VII	" 33 v.
cl. VIII	" 5 v.	cl. VIII	" 1 v.

In luna iunie (1—20) au consultat: elevii 84 vol., elevele 119 vol.

cl. V	elevi 23 vol.	cl. V	eleve 65 v.
cl. VI	" 45 "	cl. VI	" 29 v.
cl. VII	" 15 "	cl. VII	" 25 v.
cl. VIII	" 1 "	cl. VIII	" — v.

Din aceste 4446 vol. consultate, 3574 sunt cărți de literatură în care se cuprind și 219 colecții de reviste mai vechi, iar restul de 872 sunt cărți științifice.

In ziua de 27 noiembrie această bibliotecă poseda 2644 numere (la fiecare număr puțind fi mai multe exemplare ale aceleiași lucrări *), iar în ziua de 1 iulie a. c. se găseau 2874 de numere. S-au adăugit deci 230 de numere.

Din cotizațiile elevilor s-au cumpărat în acest an 147 vol. și s-au legat 89 din cele vechi. Atât pentru volumele cumpărate, cât și pentru cele legate se găsește facturi numerotate în dosarele Bibliotecei *).

S-au primit următoarele donații de cărți și reviste (până la 1 aug. 1923)

D-l prof. Ovid Densusianu 4 vol. și 2 fascicule din revista „Vieața nouă“.

D-na prof. E. Deleanu 11 v.
D-ra prof. M. Rarinceșcu 1 v.
D-l prof. I. M. Rașcu 1 v. și 115 fascicole din următoarele reviste: Les Annales, Gîndirea, Flacăra, Sburătorul literar, Adevarul literar și artistic, Lutetia, Ideea europeană, Vieața românească și Cugetul românesc.

Ministerul Muncei și al ocrotirilor sociale, 86 fascicole din următoarele publicații: Arhiva penitru știință și reformă socială, Ideea europeană, Buletinul Muncei, Analele Dobrogei, Lumina femeiei, Cele trei Crișuri, Revista pentru toți, Independența economică, Natura, Buletinul cărței, Economia națională și alte publicații de propagandă.

Redacția revistei „Licăriri“, 6 fascicule din această revistă.
„Cronica arheologică și numismatică“ 3 fascicule.
„Arhivele Olteniei“ 5 fascicole.
„Gazeta juridică“ 4 fascicole.
„Copiii neamului“ 1 fascicol.
„Buletinul Cărței“ 2 fascicole.

Comitetul Societăței literare „Gr. Alexandrescu“ 2 exemplare din „Anuarul“ Nr. 3.

Elevele: Montanu Maria cl. VIII 9 volume
Tomulescu Domnica cl. VII 2 v.

Bucur Sylvia cl. VII 1 v.
Elevii: Bacher Sam. cl. VII 10 v.
Pavelescu P. cl. VII 2 v.

Spiegler F. cl. VI 2 v.
Manolescu Gh. cl. V 1 v.
Diamandy I. cl. V 1 număr de revistă.

S-au încadrat, din fondurile Bibliotecei, două tablouri, reprezentând pe M. M. L. L. Regele și Regina.

S-au trimes mulțumiri în scris tuturor donatorilor, cărora Societatea le mulțumește, recunoscătoare, și pe această cale *).

1) Vezi și nota 2, pag. 8 din „Anuarul“ Nr. 2, anul școlar 1921-1922.

2) Vezi bilanțul Bibliotecii pe acest an, pg. 191.

SEDINȚELE SOCIETĂȚEI. — S-au ținut în acest an școlar 26 de ședințe *), în Amfiteatru și în sala de Solemnități ale Liceului, iar o singură dată am fost sălii să linem ședința într-o sală a Școalei profesionale de fete, din localitate. Nu s-au ținut ședințe pe vremea vacanței de Crăciun și a celei de Paște, iar cînd unele întîmplări ne-au împiedecat de a ne întâlni, ca de obicei, dumineca dimineața, nu am pierdut ocazia de a liniști ședințe într-o altă zi a săptămînei. Cea dintâi ședință s'a ținut în ziua de 3 decembrie 1922, iar cea din urmă din acest an școlar în ziua de 24 iunie.

MEMBRII SOCIETĂȚEI. — Înscrierea în Societate este facultativă; elevii însă odată înscriși sunt ținuți să frecventeze regulat ședințele. După mai mult de trei absențe nemotivate ei nu mai sunt sociotți ca membri ai Societăței. — Cel mai mare număr de membri pe care l-a avut Societatea în acest an a fost de 282; din aceștia, în cursul anului, unii au părăsit orașul, alții s-au retras din Liceu, alții s-au retras din Societate, alții au fost eliminați din Liceu, prin urmare și din Societate, iar alții au fost îndepărtați din Societate, din cauză că nu s-au conformat statutelor și regulamentelor ei. La sfîrșitul anului școlar numărul total al membrilor era de 208. Numărul celor ce au participat la ședințe a variat. Cel mai mare număr de membri a fost 242, cel mai mic număr 145. La celelalte ședințe, în medie, numărul membrilor prezenți era cam de 160.

La sfîrșitul anului școlar, membri ai Societăței erau considerați următori:

Elevi. — Cl. VIII: Diaconu I., Răduvan I., Teodosiu V.. Particular: Constantinescu C..

Cl. VII: Bacher S., Beneș B., Bonciu Gh., Falutz H., Finkelstein A., Gurău T., Huzum V., Ibrăileanu Șt., Idelovici M., Klein M., Labis Al., Lustman B., Mark S., Mardare Gh., Moise A., Pavelescu P., Paraipan C., Reivici S., Rintzler P., Rintzler I., Stoian D., Ștefanescu P., Soare Ov., Tomiță I., Weiss A..

Cl. VI: Anghel Em., Baron S., Băeșu P., Bogdan I., Cristea A., Creminitzer S., Crîntea N., Cadelcu M., Constantinescu P., Dan I., Frejter Em., Horovitz A., Ianconescu L., Idelovici Iac., Iacovachi I., Lazăr N., Popa I., Pantelimon A., Popovici A., Rădulescu N., Rău D., Sager I., Spiegler Fr., Ștefanescu V., Steriade Al., Savin Șt., Teodor C. Particulari: Apostu C., Bădin V., Chirulescu V., Iosepsohn E., Zilberman H..

Cl. V: Alexandrescu C., Avram H., Bonciu Gr., Boos S., Bratu I., Bucur I., Calmanăs C., Caloianu P., Constantinescu Tr., Cucu V., Diamandy I., Dumitrescu Al., Goldstein I., Goliger A., Goldemberg I., Landau H., Lifshitz S., Luca M., Lustman A., Manolescu Gh., Marcus H., Manolescu N., Nistor V., Negulescu C., Peretz Em., Popescu Al., Popescu I., Rădulescu C., Rottman M., Reivici M., Rosenberg G., Scheiness Z., State V., Teodoru Chr., Vineș V., Gross S., Ciocîrlan N., Particulari: Bauman I., Hammel W., Rădulescu D., Leibovici Avr..

*) Din imprejurări pe care nu e locul să le arătăm aici, Societatea noastră nu a putut începe în acest an activitatea decât în luna decembrie.

Eleve. — Cl. VIII. Particulare: Boeriu T., Soare M., Urziceanu I., Ciolac M.

Cl. VII: Brătescu O., Bucur S., Constantinescu C., Dămăceanu D., Focșa A., Grigoriu Ec., Gaicu El., Herșcovici D., Neniță El. M., Panaitescu C., Paraipan M., Pantazi Ec., Reivici Cl., Scharf R., Tomulescu D., Teodoru El., Vorgu M., Nicolau El.

Cl. VI: Atanasiu M., Barber R., Bazgan El., Boiu E., Beldescu N., Constantinescu E., Curssband S., Diamant Cl., Davidescu A., Finkelstein R., Gaicu Ec., Gheorghiu C., Hecht D., Ioan M.-S., Lupașcu O., Mihăescu E., Negru Ec., Rădulescu El., Rozenhaupt J., Rosenberg S., Roșca P., Savin A., Slăvescu A., Soare V., Sobieschi S., Ștefăniu El., Ștefanovici M., Șeitan M., Tănărescu C., Tenenbaum C., Zilișteanu A. Particulare: Linden Ch., Cotiga P., Tomescu C.

Cl. V: Axente El., Antonescu Fl., Atanasiu I., Adam El., Arghir V., Borcan El., Barca Elena., Banu M., Bălănescu Aur., Bernstein O., Chirculescu Am., Constantinescu G., Chipere P., Constantinescu L.. Cîmpeanu El., Constantinescu G., Dumitriu M., Dimitriu O., Finkelstein M., Focșaneanu El., Grisaru St., Georgescu Em., Hristodorescu A., Hotnog C., Iftimescu Cl., Lupașcu V.. Leonescu A., Mitrofan M., Mustăță A., Nicolau A., Petrescu El., Potop Al., Prisecaru M., Rubinstein R., Rădulescu V., Stanciu El., Șubă L., Schlesinger R., Scharf F., Simionescu M., Teodorescu El., Tzanu V., Goliger M., Particulare: Cernica A.

LUCRĂRILE SOCIETĂȚEI. — În cursul acestui an s-au ținut următoarele lucrări *):

Disertații

- 1) D-ra prof. M. Rarinceșcu — Vieata și opera lui Alph. Daudet (Sedința Nr. 3)
- 2) " " " — Th. de Banville (Sedința Nr. 20)
- 3) " " " — Concepția religioasă a lui Ernest Renan și evoluția ei, în legătură cu vieata și opera scriitorului francez (Sedința Nr. 23)
- 4) D-l prof. C. Popescu-Gruia — Lirica lui Rabindranath Tagore (Sedința Nr. 12)
- 5) D-l prof. I. M. Rașcu — Foloasele studiului. Metode de lucru (Sedința Nr. 1)
- 6) " " " — Personalitatea lui Molière (Sedința Nr. 14)
- 7) " " " — Un poet al colorilor : Th. Gautier (Sedința Nr. 22)
- 8) " " " — Vieata și opera lui Pascal (Sedința Nr. 24)
- 9) Eleva Constantinescu C. din cl. VII — Proza lui Eminescu (Sedința Nr. 10)
- 10) Elevul Diaconu I. din cl. VIII — Cum zugrăvește Caragiale în comediiile sale unele aspecte ale societății românești contemporane (Sedința Nr. 21)

*) Vezi rezumatul tuturor acestor lucrări în Cap. I. I.

- 1) Elevul *Gurău T.* din cl. VII — Proza lui Delavrancea (Şedința Nr. 17)
- 2) Eleva *Montanu M.* din cl. VIII — Poeziile lui St. O Iosif (Şedința Nr. 5)
- 3) „ *Paraipan M.* din cl. VII — Personalitatea lui Gh. Coșbuc (Şedința Nr. 15)
- 4) Elevul *Rădvan I.* din cl. VII — Duiliu Zamfirescu, nuvelist și poet (Şedința Nr. 6)
- 5) „ *Ștefănescu P.* din cl. VII — Sufletul moldovenesc după opera lui Creangă (Şedința Nr. 18).

Comunicări, recenzii, sărbi de seamă, cuvinte ocazionale

- 1) D-ra prof. *M. Rarinceșcu* — C. Demetrescu-Iași (Şedința 25)
- 2) „ „ „ — Hild. Frollo (Şedința 25)
- 3) „ „ „ — P. Loti (Şedința 25)
- 4) D-l avocat *G. Alexian* — Cuvântare în ședința festivă (26)
- 5) „ student *I. Făcăoară* — „ „ „ „ (26)
- 6) „ Director *Al. Georgiadi* — „ „ „ „ (26)
- 7) „ prof. *V. V. Haneș* — „ „ „ „ (26)
- 8) „ „ *M. Mavrodiin* — „ „ „ „ (26)
- 9) „ avocat *G. Miciora* — „ „ „ „ (26)
- 0) „ prof. *C. Popescu-Gruia* Răspuns unor cuvinte de mulțumire (Şed. 2)
- 1) D-l prof. *C. Popescu-Cruia* — Cuvântare în ședința festivă (26)
- 2) „ „ univ. *M. Rarinceșcu* — „ „ „ „ (26)
- 3) „ „ *I. M. Rașcu* — Marcel Proust (Şed. 3)
- 4) „ „ „ — I. Urban Jarnik (Şed. 6)
- 5) „ „ „ — T. Burada (Şed. 13)
- 6) „ „ „ — Fr. Masson (Şed. 13)
- 7) „ „ „ — N. N. Beldiceanu (Şed. 25)
- 8) „ „ „ — Cîteva cuvinte despre activitatea Societăței.
- 9) „ „ „ — Cuvântare în ședința festivă (Şed. 25)
- 0) Elevul *Bacher S.* din cl. VII — „Pădurea spînzuraților“ de L. Rebreanu (Şed. 15)

- 1) Eleva *Barber R.* din cl. VI — „Neagra Șarului“ de M. Sadoveanu
- 2) „ *Brătescu O* din cl. VII — „Maria Chapdelaine“ de L. Hémon (Şed. 25)
- 3) Elevul *Diaconu I.* din cl. VIII — „Sufletul latin și literatura nouă“ de Ov. Densusianu (Şed. 2)
- 4) „ „ „ — „În munjii Neamțului“, „Amintiri dîntr-o călătorie“ de C. Hogaș (Şed. 4)
- 5) „ „ „ — „Bucolicele“ lui Virgil și poezia pastorală (Şed. 8)
- 6) „ „ „ — Cuvînt de mulțumire (Şed. 12)
- 7) „ „ „ — Cîteva volume nouă de versuri românești (Şed. 16)
- 8) „ „ „ — Cuvântare în ședința festivă (26)
- 9) Eleva *Grigoriu Ecaterina*, din cl. VII — „Pe Argeș în sus“ de I. Pillat

- 30) Elevul *Gurău T.* din cl. VII — Gh. Lazăr (Şed. 10)
- 31) „ „ „ — Biblioteca Societăței (Şed. 25)
- 32) Eleva *Ioan M.-S.* din cl. VI — Poeziile lui D. Anghel (Şed. 7)
- 33) Elevul *Labis Al.* din cl. VII — Proza lui D. Anghel (Şed. 8)
- 34) „ *Montanu D.* din cl. VI — Prof. Ath. Marosin (Şed. 17)
- 35) „ *Rădulescu N.* din cl. VI — „Scrisorile unui răzeș“ de Cezar Petrescu (Şed. 9)
- 36) „ *Rădvan I.* din cl. VIII — Dim. Onciu (Şed. 16)
- 27) „ „ „ — Situația generală a Societăței
- 28) Eleva *Reivici Cl.* din cl. VII — „Peste mări și țări“ de Col. Con-diescu (Şed. 25)
- 29) Elevul *Reivici S.* din cl. VII — „Propilee artistice“ și „Andrei Bra-niște“ de M. Simionescu-Rîmnicianu.
- 30) Eleva *Slăvescu A.* din cl. VI — „Prințul fericit“ de O. Wilde (Şed. 13)
- 41) Elevul *Ștefănescu P.* din cl. VII — „Spiritul critic în cultura românească“ de G. Ibrăileanu (Şed. 9)

Lecturi și recitări

D-l prof. *C. Popescu-Gruia* — Rabindranath Tagore (ş. 12), D-l prof. *I. M. Rașcu* — Fr. Jammes (ş. 2), I. Pillat (ş. 2). Elevii: *Bălănescu Aurelia* din cl. V — D. Anghel (ş. 7), *Rab. Tagore* (ş. 12); *Constantinescu Eugenia* din cl. VI — D. Zamfirescu (ş. 6); *Diaconu I.* din cl. VIII — Statutele Societăței (ş. 1), Cezar Petrescu (ş. 9); *Gheorghiu Camelia* din cl. VI — G. Coșbuc (ş. 15); *Ioan Maria-Sofia* din cl. VI — I. Pillat (ş. 20); *Negru Ecaterina* din cl. VI — D. Zamfirescu (ş. 6); *Paraipan Maria* din cl. VII — P. Fort, F. Gregh, El. Farago (ş. 2), *Rab. Tagore* (ş. 12), Demostene Botez (ş. 16); *Paraipan Constantin* din cl. VII — D. Zamfirescu (ş. 6); *Petrescu Elena* din cl. VII — Dr. Anghel (ş. 7); *Rădulescu N.* din cl. VI — St. O. Iosif (ş. 5); *Slăvescu Adriana* din cl. VI — A. Daudet (ş. 5), I. Pillat (ş. 20); *Şeitan Margareta* — A. Daudet (ş. 5).

Păreri despre disertațiile desvoltate de elevi

- a) D-ra prof. *M. Rarinceșcu* (ședințele 4, 7, 11, 15, 17, 19)
- D-l prof. *I. M. Rașcu* (ședințele 4, 7, 11, 15, 17, 19, 21)
- b) Elevele: cl. VI — *Barber Rașela* (ş. 3, 7, 11, 15); *Ioan Maria-Sofia* (şed. 11). Cl. VIII — *Grigoriu Alice* (şed. 17); *Montanu Maria* (sed. 11). Elevii: cl. VI — *Constantinescu Pimen* (şed. 7, 19); *Iacovache I.* (şed. 15); *Iancușescu L.* (şed. 19); *Lazarovici B.* (şed. 11); *Montanu Decebal* (şed. 7). Cl. VIII — *Bacher S.* (şed. 3, 7, 15); *Gurău T.* (şed. 11); *Huzum V.* (şed. 3, 11); *Klein M.* (şed. 15); *Labis Al.* (şed. 3, 11, 21); *Nestor Ion* (şed. 3); *Reivici Sam.* (şed. 15, 17)); *Ștefănescu P.* (şed. 3, 7, 11, 15, 21). Cl. VIII — *Diaconu I.* (şed. 3, 7, 11, 15, 17); *Rădvan I.* (şed. 11,

ANUARUL SOCIETĂȚEI pe acest an Școlar, imprimat în 750 de exemplare, a costat suma de lei ¹⁾). Din vînzarea acestor exemplare se va acoperi suma necesară tipăritului.

ANUARUL SOCIETĂȚEI PE ANUL ȘCOLAR 1921-1922. — Reproducem întocmai, din hîrtiile păstrate în dosarul Societăței noastre²⁾, următorul

Tablou de operațiunile făcute cu prilejul tipăririei și vînzării Anuarului Societăței „Gr. Alexandrescu”, pe anul 1921—1922

Anuarul s'a tipărit în 1000 exemplare și a costat 25.080 (douăzeci și cinci mii optezeci) Lei din care s'a achitat 9096,90 (nouă mii nouăzeci și șase b. 90) Lei sumă pe care o poseda Societatea.

Restul pînă la împlinirea sumei a rămas să se acopere din vînzarea exemplarelor și din banii Societăței, considerîndu-se Anuarul ca un imprimat al Societăței.

Din cele 1000 exemplare s'a vîndut :

327 ex. care au costat . . . . .
100 „ cumpărate de Ministerul Muncei.
40 „ „ de D-na prof. Golescu.
40 „ „ de Casa Școalelor . . . . .
29 „ „ de D-l prof. P. Papadopol
59 „ trimise gratuit în urma hotărîrei Comitetului . . . . .

Adică s'a distribuit în total 595 exemplare. Din suma care reprezintă costul a 536, se scade :

Rabatul librărilor . . . . .

Rămînînd un beneficiu de 13.356,25 care vor fi trecuți la încasările pe anul 1922-23.

Semnați: Președinte, Prof. I. M. Rașcu. Comitetul: V. Teodosiu, T. Gurău, P. Ștefănescu, C. Paraipan, G. Bonciu.

Suplement de socoteli în legătură cu Anuarul Nr. 1 și Nr. 2.

Reproducem din dosarul Societăței Pr. verbal din 2 noiembrie 1923.

Subsemnații membri ce constituim comitetul Societăței literare „Grig. Alexandrescu” făcînd revizuirea Anuarelor Nr. 1 și Nr. 2 am constatat următoarele :

Din cele 500 exemplare din Anuarul Nr. 1 rămăsese 96 exemplare din care s'a mai trimis gratuit încă trei, iar 44 din ele s'a vîndut rămînînd în total 40 exemplare în depozit. Conform Pr. v din 20 februarie a. c. s'a hotărît majorarea prețurilor și anume :

Nr. 1 cu 12 lei și Nr. 2 cu 15 lei.

Încasări	Cheatuuri și reduceri		Rest	
	Lei	B.	Lei	B.
8175				
2500				
1000				
1000				
725				
			43	75
13400			13356	25

Din cele 44 exemplare, 14 au fost vîndute cu 8 lei iar 30 cu 12 lei, exemplarul. Total 472 (patru sute șaptezeci și doi) lei.

Anuarul Nr. 2 au fost tipărit în 500 exemplare și mai rămăsese 62 din care s'a mai trimis gratuit trei exemplare, iar 45 din ele s'a vîndut 17 cu 10 lei iar 28 cu 15 lei. Total 533 (cinci sute treizeci și trei) lei.

Total general al vînzării Anuarelor este de 1005 (una mie cinci) lei și s'a dispus a se trece la avereia Societăței din acest an.

Drept care am încheiat prezentul proces-verbal.

Urmează aceleași iscălituri ca mai sus.

A. Proces verbal din

1 septembrie 1923

Subsemnații ce alcătuim comitetul de conducere al Societăței literare „Gr. Alexandrescu”, am aprobat trimiterea a 59 (cinci zeci și nouă) ex. gratuit, din „Anuarul” Nr. 3, pe anul școlar 1921-1922, la următoarele adrese : cîte două ex. Revistele „Flacăra”, „Gîndirea”, Biblioteca Liceului „Unirea”, Biblioteca Soc. lit. „Gr. Alexandrescu”. Cîte un ex. D-lor : Dr. C. Anghelescu, Ministrul al Instrucțiunei publice, Ovid Densusianu, („Vieața nouă.”) I. Valaori, secretar general al Min. de Instrucție, C. Crișescu, Director general al Invățămîntului, I. Simionescu, prof. universitar, N. Iorga („Neamul romînesc”), M. Dragomirescu, I. Găvănesul, Ch. Drouhet, D. Caracostea, V. Bogrea, G. Bogdan Duică, D-lor inspector T. Alesseanu, Ionescu-Bujor, Lascăr Veniamin, I. Mitru, D-lor profesori C. Moisil, D. Dimiu, C. Popescu-Gruia, E. Lovinescu, D. Papadopol, C. Calmuschi, Gr. Forju, P. Pîrvescu, I. Nedîoglu, I. Banciu, St. V. Nanul, V. Todicescu, G. Tutoveanu; Direcția Școalei normale Carol I, Cîmpulung, Casa Școalelor, Direcția Liceului Bîrlad, Ministerul Muncei, Direcția Liceului Național, Iași, Ministerul Cultelor și al Artelor, „Vieața românească”, „Cugetul romînesc”, „Moldova de sus”, „Munca intelectuală”, „Arhiva”, „Con vorbiri literare”, „Ideeă europeană”, „România viitoare”, „Năzuință”, „Cele trei Crișuri”, „Adevărul literar”, „Arhivele Olteniei”, „Lamura”, Comitetul Școalei sec. de fete gr. II, Comitetul Liceului „Unirea” și d-lui avocat G. Alexian.

Am încheiat prezentul pentru a servi la justificare.

Urmează aceleași iscălituri ca mai sus.

B. Proces verbal din

1 septembrie 1923

Subsemnații ce alcătuim comitetul de conducere al Societăței „Gr. Alexandrescu” am aprobat ca din exemplarele rămase ale Anuarului Nr.

1920—1921) să se trimeată gratuit cîte un ex. la următoarele adrese : „Adevărul literar și artistic“, D-l prof. D. Caracostea și D-l I. Cătuneanu (din Ministerul Muncei).

Drept care s'a încheiat prezentul proces verbal.
Aceleași semnături.

C. Proces verbal

din

26 aprilie 1923

Subsemnații membri ce constituim comitetul Societăței literare „Gr. Alexandrescu“ întruniți astăzi, 26 april 1923, în ședință, am luat în primire avere societăței și bibliotecei de pe anul 1921—1922 după cum urmează :

In decursul întregului an s-au încasat din cotizațiile membrilor 3902 (trei mii nouă sute doi) lei pentru societate și 1965 (una mie nouă sute șase zeci și cinci) lei pentru bibliotecă cu chitanțele Nr. 1—1452 inclusiv.

La Societate se mai adaugă și suma de lei 4120,25 (patru mii una sută două zeci) proveniți din vînzarea Anuarelor pe anii 1919—1920 și 1920—1921, apoi suma de 30 (trei zeci) lei provenită din amenzi, suma de lei 98 din vînzarea cărților de membru precum și 4 (patru) lei rămași din banii cheltuiți pe tru coroanele lui D. Zamfirescu. Se mai adaugă apoi donația de 1770 din partea Comitetului Liceului de fete, donația D-rei profesoare M. Rarinescu de 150 (una sută cinci zeci) lei și donația de 170 (una sută șapte zeci) lei din partea D-lui profesor I. M. Ruscu, președintele Societăței, adunându-se astfel un total de 10244,25 (zece mii două sute patru zeci și patru b. 25) lei.

La bibliotecă se mai adaugă suma de 115 (una sută cinci spre zece) lei strînsi din amenzi și 20 (două zeci) lei găsiți de bibliotecar și nereclamați de nimeni, dînd un total de lei 2100 (două mii una sută).

Din banii Societăței s-au cheltuit cu facturile Nr. 1—13, 735.10 (șapte sute trei zeci și cinci b. 10) lei. Restul de 9509,15 (nouă mii cinci sute nouă b. 15) lei s'a cheltuit cu tipăritul Anuarului Nr. 3. Tipăritul total al Anuarului costînd 25080 (douăzeci și cinci de mii opt zeci) lei a rămas ca restul pînă la completarea sumei să se acopere din vînzarea exemplarelor.

Socotelile în legătură cu vînzarea Anuarului vor fi publicate în Anuarul Nr. 4 din 1923 și se vor aduce la cunoștință comitetului înainte de aceasta.

Din banii bibliotecei s'a cheltuit cu facturile Nr. 1—12 toși banii.

Am luat de asemenea în primire toate actele și obiectele prevăzute în alăturatul inventar *).

Semnați: Președintele și Comitetul din anul 1921—1922 și Președintele și Comitetul din anul 1922—1923.

BILANȚUL

Bibliotecei pe anul 1923

SPECIFICARI	În asari		Cheltueli	
	Lei	B	Lei	B
Încasări				
Taxa lunară din partea membrilor	5481			
Sumă provenită din amenzi	35			
Bani trecuți din fondurile Societ. p. bibliotecă.	16750			
Cheltueli				
1 registru pentru bibliotecă Factura Nr. 2			150	
1 lipitoare " " Factura Nr. 3			25	
10 volume " " o călimara, un tampon și diferite furnituri Factura Nr. 4.			349	
14 volume pentru bibliotecă Factura Nr. 5			404	
16 volume p. bibliot. 1 caet 50 file, 2 plicuri, etichete, Factura Nr. 7			284	
22 volume pentru bibliotecă Factura Nr. 10			455	
9 " " " Factura Nr. 11			160	
7 " " " Factura Nr. 12			147	
5 " " " Factura Nr. 13			19250	
23 " " " Factura Nr. 14			625	
Pentru legatul a 20 volume Factura Nr. 16			313	
" " 31 " Factura Nr. 17			489	
Pentru ramarea a 2 tablouri Factura Nr. 18			150	
24 volume pentru bibliotecă Factura Nr. 21			49575	
15 " " " Factura Nr. 22			38525	
1 " " " Factura Nr. 24			16	
1 " " " Factura Nr. 25			80	
Pentru legatul a 38 volume Factura Nr. 26			796	
5 volume pentru bibliotecă Factura Nr. 27			169	
	5683	50	5683	50

* Nu mai reproducem inventarul care se află în dosarele societăței.

Venituri

BILAN

Societăței pe anul

SPECIFICĂRI	Incasări		Cheltueli
	Lei	B	
Cotizațiile membrilor (1922-1923)	8623		24650
Sumă provenită din amenzi	80		167 50
Excedent din anul 1921-1922	9096 90		500
Sumă provenită din vînzarea „Anuarului“ Nr. 1 și Nr. 2	132		130
Sumă provenită din vînzarea „Anuarului“ Nr. 3	13356 25		430
Sumă provenită din vînzarea „Anuarului“ Nr. 1 și Nr. 2	1005		600
Sumă provenită din vînzarea cărților poștale ilustrate	1126 50		13 50
Venitul dela conferința D-lui O. Densusianu ¹⁾	6031		25
Incasări făcute pentru gratificarea lucrătorilor dela tipografie	337		175
Bani rămași din suma de lei 600 ²⁾ pentru clișee.	170		60
Donație din partea Comitetului Șc. sec. de fete gr. II (pentru Anuarul Nr. 3, vezi Apendicele aceluia Anuar)	8		28
Donație din partea D-lui Prof. I. M. Rașcu (idem)	3000		10
” ” ” D-rei Prof. M. Rarincescu	400		10
” ” ” Elevului I. Losner cl. VII.	200		10
” ” ” D-lui Ioan P. Rădulescu-R.	200		10
” ” ” D-nei Prof. Miciora	200		10
Donație din partea Comitetului Șc. sec. de fete gr. II (pentru Anuarul Nr. 4)	4000		180
Donație din partea Băncii Kirmaier	1000		181
” ” ” elevilor care n'au mers în excursie	1100		132
Donație din partea D-rei Prof. M. Rarincescu.	500		
” ” ” D-lui Simionescu - Rîmnicu Ceanu	500		
Donație din partea D-lui M. Rarincescu	500		
” ” ” Prof. I. M. Rașcu	400		
” ” ” D-nei și D-lui adv. Miciora.	300		
” ” ” Cercului Studențesc brăilean	100		
Donație din partea unei membre a Societăței elevului Al. Labis cl. VII	100		
” ” ” 50	52715,65		

TUL

1922—1923.

Cheltueli

SPECIFICĂRI	Cheltueli	
	Lei	B
Cheltueli făcute cu tipărirea „Anuarului“	24650	
Bani dați bibliotecei	167	50
Gratificația lucrătorilor	500	
Cheltueli diverse	130	
Cheltueli cu făcutul clișeelor	430	
Cheltueli făcute cu tipăritul a 1500 cărți poștale ilustrate	600	
Rabatul librărilor pentru vînzarea cărților poștale ilustrate	13	50
Obiecte de cancelarie cu fact. Nr. 1	25	
1 Registru a 300 file ” ” Nr. 2	175	
200 cărți de membru ” ” Nr. 3	60	
Un registru de venituri și cheltueli cu fact. No. 5	28	
Timbre cu factura Nr. 6	10	
1 sticluță cu cerneală pentru şapirograf cu fact. Nr. 1 a cărților postale ilustrate	10	
Timbre cu factura Nr. 8	22	
” ” ” Nr. 9	10	
” ” ” Nr. 15	10	
2 chitanțiere a 100 file unul cu factura Nr. 19.	180	
Diferite furnituri de cancelarie ” ” Nr. 20.	181	
Cheltueli făcute cu expedīția Anuarelor cu fact. Nr. 23		
	27334	
Fondul disponibil al Societăței	25911	65

D. Proces verbal

din

10 iulie 1922

Subsemnatii membri ce alcătuim comisia de verificare a Societăței literare „Gr. Alexandrescu”, luând în seamă procesele verbale anterioare, am constatat că s-au încasat pentru Societate, în decursul anului școlar 1922 - 23, lei 53245,65 și pentru bibliotecă lei 5683,50.

Din aceste sume s-au cheltuit lei 27334 pentru Societate și 5683,50 pentru Bibliotecă. Rămâne în cassă un total activ de 25911,65 în care se cuprind și banii rezultați din vînzarea Anuarelor Nr. 1, 2 și 3.

Am încheiat prezentul spre regulă.

Semnatii: Președinte, Prof. I. M. Rașcu. Comisia de verificare: T. Gurău, C. Paraipan, Gh. Bonciu, P. Ștefănescu, etc.

E. Proces verbal

din

10 iulie 1923

Subsemnatii membri ce alcătuim comitetul Societăței literare „Gr. Alexandrescu”, holărîm ca suma de lei 25911, banii 65, rămasă în cassă, să fie întrebuințată în înregime pentru tipărirea Anuarului Societăței pe acest an școlar (1922—1923).

Semnatii: Aceiași ca mai sus.

Note

1. — În timpul din urmă s-au mai donat Societăței noastre, pentru tipărirea acestui Anuar, următoarele sume:

În ordinea primitei:

D-l I. Rădulescu-Rîmnic	200 lei
D-l avocat G. Alexian	200 lei
D-na Fanny Al. Hamel	200 lei

Colecta D-nei F. Al. Hamel:

a. Banca Kirmaier	200 lei
b. D-l Fr. Hamel	200 lei
c. D-na Maria Rusovici	100 lei
d. D-ra Didi Oravetz	100 lei
e. D-l Herman Kirmaier	100 lei
D-l Anton Alaci	500 lei
D-na prof. V. Golescu	100 lei
D-ra El. Tomescu	300 lei
D-ra Tatiana Nedelcu	100 lei

Societatea literară „Gr. Alexandrescu” mulțumește și pe această cale tuturor donatorilor care prin sprijinul lor au înțeles să încurajeze manifestările culturale.

	Pag.
II. Alte manifestări ale Societăței	
1. Ovid Densusianu— <i>Între literatură și viață</i>	125
2. C. Gruia — Poezii de Rabindranath Tagore	125
<i>Femeea</i>	130
<i>Pămîntul</i>	131
<i>Balada Nebușului</i>	131
<i>Lumină</i>	132
<i>Moartea</i>	133
3. Cîteva compozиii școlarești	
Teodor D. Cristache— <i>Un rapsod cîntă plecarea Grecilor spre Troia</i>	134
Ioan Maria-Sofia — Comparație între caracterul Antigonei și al Electrei	135
Decebal Montanu — Impresii din vremea cînd școala a fost închisă	137
Slăvescu Adriana — Priveliștea unei păduri în exploatare	138
Paraipan Maria — Influența basmelor populare în poezile lui V. Alecsandri	140
Ștefănescu Petru — Să se noteze, după un capitol din „Pseudo-kinegetikos” a lui Odobescu, felul cum autorul știe să treacă dela o idee la alta	143
Subiecte de compoziții	146
4. Încercări literare	
I. G. Diamandy — <i>Urmăriți de lupi</i>	148
În luncă	148
Cîteva oase	151
Singur	155
Virgil Huzum — <i>Versuri</i>	157
Pe drumul de munte	157
Căsuța de fară	157
Prohod	157
5. Pelerinajul la mormîntul lui D. Zamfirescu	158
Cuvîntarea elevului I. Diaconu	158
D-rei prof. M. Rarîncescu	161
D-lui prof. I. M. Rașcu	163
6. Excursia membrilor Societăței	167
III. Situația generală a Societăței	179
Statutele Societăței „Gr. Alexandrescu”	179
Regulamentul sedințelor	180
Regulamentul Bibliotecei	181
Biblioteca	182
Sedințele Societăței	184
Membrii Societăței	184
Lucrările Societăței	185
Anuarul Societăței (Nr. 4)	188

Suplement de societeli în legătură cu Anuarele

	<u>Pag.</u>
Nr. 1 și 2	
A. Proces verbal	188
B. Proces verbal	189
C. Proces verbal	189
Bilanțul Bibliotecii pe 1922-1923	190
Bilanțul Societăței pe anul 1922-1923	191
D. Proces verbal	192-193
E. Proces verbal	194
Note	194
Indreptări	194
Ilustrații	194
Tabla comemorativă a Societăței	197
Mormântul lui D. Zamfirescu	104
Minăstirea Mera	158
Funicularul dela Comando	169
	186

Apendice — In ultimul timp au mai donat pentru imprimatură acestui Anuar:

matul acestui Anuar:	4000 lei
Comitetul liceului "Unirea"	500 "
Cercul studenților putneni	

Anexă la "Indreptări" — In bilanțul Societăței (Venituri, pg. 192) s-au strămutat următoarele greseli, care trebuie astfel îndreptate: Cotiza-

tile membrilor (1922-1923) 9193,50; suma provenită din vînzarea căr-

tilor post. ilustr. lei 1086. Totalul general lei 53245,65.

Justificatia tirajului,

Liceul
"UNIREA"

AU APĂRUT:

Anuarul Societăței literare „Gr. Alexandrescu“ a elevilor de curs superior din Liceul „Unirea“, Focșani, Nr. 1. — Anul școlar 1919-1920.

Prețul 12 lei

Anuarul Societăței literare „Gr. Alexandrescu“ a elevilor de curs superior din Liceul „Unirea“, Focșani, Nr. 2. — Anul școlar 1920-1921.

Prețul 15 lei

Anuarul Societăței literare „Gr. Alexandrescu“ a elevilor de curs superior din Liceul „Unirea“, Focșani, Nr. 3. — Anul școlar 1921-1922.

Prețul 25 lei
